

OLAVINLINNA

Olavinlinnan arkeologisten kaivausten tutkimushistoriaselvitys

Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy | Savonlinna | 2019

kohde Savonlinna, Olavinlinna, Rakennusnumero 319976

tutkija Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy / Päivi Hakanpää, arkeologi FM

tilaaja Senaatti-kiinteistöt / Selja Flink, rakennuttajapäällikkö

julkaisupaikka ja -vuosi Helsinki, 2019

työryhmä Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy / Päivi Hakanpää, Hanna Lyytinen

taitto Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy / Kerttu Loukusa, Laura Nikkinen

valokuvat ja piirustukset © Museovirasto, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy, Kansallisarkisto, Kivityö Kaseva Oy, Rejlers Oy

1. painos

ISBN 978-952-7062-84-5 (nid)

ISBN 978-952-7062-85-2 (pdf)

kirjapaino Grano Oy

etukannen kuva Esilinnan piha. P. O. Welin 1965, Museovirasto RHO1077.

takakannen kuva Esilinnan piha. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHO1210.

Päivi Hakanpää

Olavinlinnan arkeologisten kaivausten tutkimushistoriaselvitys

Senaatti

Sisällysluettelo

1. Johdanto	9	6. Kellarit	128
2. Menetelmät ja lähdeaineisto	11	Päälinnan itäsiiven kellari E 101	129
3. Piha-alueet, käytävät ja ranta-alueet	14	Adjutantin rakennuksen kellari H 102	133
Esilinnan piha R	15	Eteläpatterin kellari N 103	138
Päälinnan piha G	33	Eteläpatterin kellari N 104 (N 204)	141
Päälinnan itäsiiven käytävä E 102	40	Eteläpatterin kellari N 105 (N 205)	146
Kijlin tornin käytävä J 102	44	Eteläpatterin kellari N 106	151
Itäpatterin porttikäytävä K 104	48	Eteläpatterin kellari N 107 (N 207)	155
Eteläpatterin porttikäytävä N 109	52	Eteläpatterin kellari N 108 (N 208)	159
Porttikurtiinin porttikäytävä S 101	56	Kansliarakennuksen kellari P101	163
Uuden esilinnan porttikäytävä T 102	60	Uuden esilinnan kellari T 101	169
Eteläinen ranta-alue	65	Uuden esilinnan kellari T 103	174
4. Bastionit ja tenaljit	80	Uuden esilinnan kellari T 105	178
Paksun bastionin 1. kerros L 101, portaat L 110 - L 111 ja kasematit L 102 - L 109	81	7. Tornit	182
Suvorovin esilinnan piha M 101, kasematit M 102-M 108 ja vedenottokanava M 110	86	Kellotornin fatabuuri B 101	183
Pikkuportin bastionin piha O 101 ja kasematit O 102- O 106	94	Kijlin tornin 1krs J 101	187
Vesiportin bastionin piha S 111 ja kasematit S 103- S 110	99	8. Muut tilat	192
Kellobastionin piha U 101	107	Päälinnan pohjoissiiven keskushalli D 101	193
5. Etelä- ja itäpatterin kuilut	112	Adjutantin rakennuksen vaatehalli H 201	198
Eteläpatterin kuilut N 101 ja N 102, lämpökeskus	113	Esilinnan pohjoissiiven kongressisali I 101 ja porrastasanne I 102	204
Itäpatterin kuilu K 001	120	9. Lopuksi	210
Itäpatterin kuilu K 002	122	Lähteet	212
Itäpatterin kuilu K 003	125	Liitteet	219

Liitteet

1. Arvio kaivausalueista, osittain tutkituista ja kokonaan tutkimattomista alueista

Liite 1.1 Kaivausalueet 0 taso

Liite 1.2 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 0 taso

Liite 1.3 Kaivausalueet 1. taso

Liite 1.4 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 1. taso

Liite 1.5 Kaivausalueet 2. taso

Liite 1.6 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 2. taso

2. Nykyiset putkistot ja pohjarakenteiden vahvistukset

Liite 2.1 Alueen putkisto 0 taso

Liite 2.2 Olavinlinnan pohjavahvistukset ja viemärit | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230060

3. Olavinlinnan tutkimuspiirustukset

Liite 3.1 Eerikin torni ympäristöineen, pohja kaivauksen jälkeen | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230079

Liite 3.2 Esilinnan piha tutkimuspohja | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230333

Liite 3.3 Paksun bastionin paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230057

Liite 3.4 Paksu bastionin L101:n tutkimuspohja | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230249

Liite 3.5 Suvorovin esilinnan paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230059

Liite 3.6 Itäpatterin ja Suvorovin esilinnan kaivaukset, tutkimuspohja | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230303

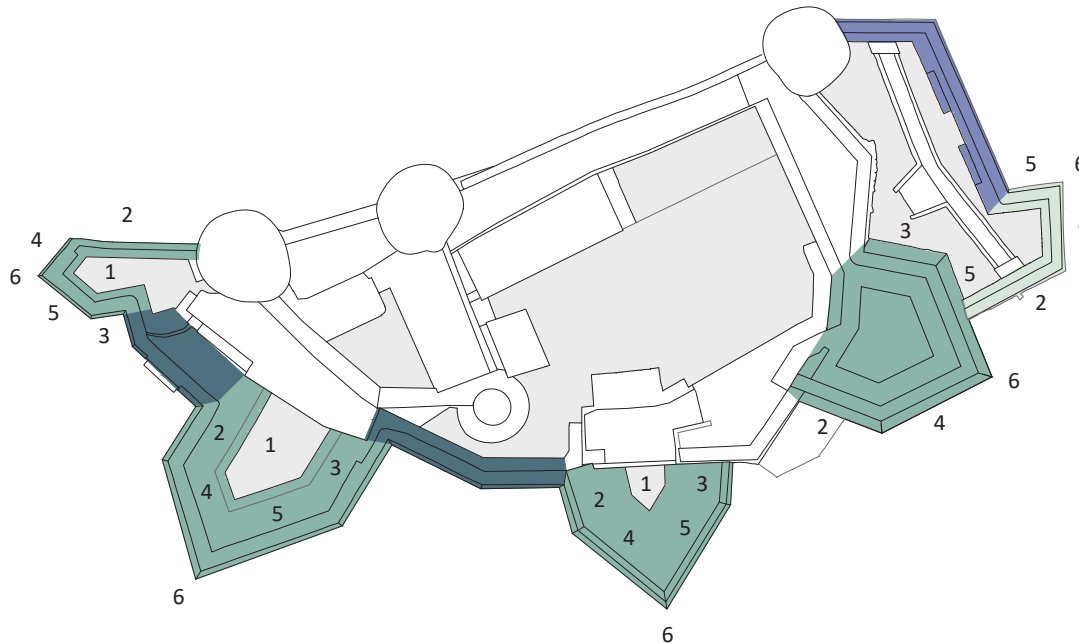
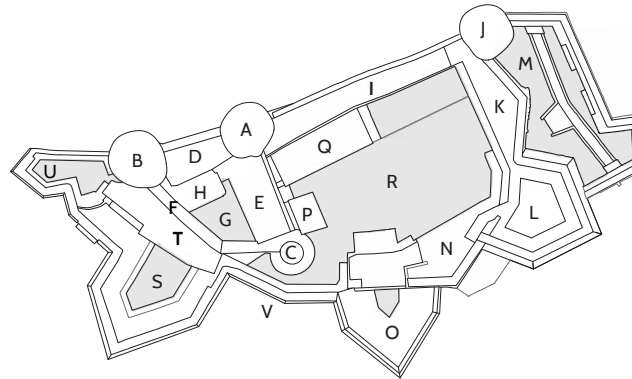
Liite 3.7 Pikkuportin bastionin paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230058

Liite 3.8 Vesiportin bastionin paalukartta ja pohjavahvistus, Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230055

4. Rantaviivat ja rannan paaluvarustukset 0 taso

Olavinlinnan paikannuskartta

A Kirkkotorni	L Paksu bastioni
B Kellotorni	M Suvorovin esilinna
C Pyhän Eerinkin torni	N Eteläpatteri
D Päälinnan pohjoissiipi	O Pikkuportin bastioni
E Päälinnan itäsiipi	P Kansliarakennus
F Päälinnan läntinen kehämuuri	Q Tykistökasarmi
G Päälinnan piha	R Esilinnan piha
H Adjutantin rakennus	S Vesiportin bastioni
I Esilinnan pohjoissiipi	T Uusi esilinna
J Kijlin torni	U Kellobastioni
K Itäpatteri	V Kurtiini

Linnoituksen osien nimityksiä

Bastioni on bastionilinnituksen rakenteellinen perusyksikkö. Se on takaa avoin viisikulmio, joka työntyy eteen. Bastionin muoto mahdollistaa tulittamisen moneen suuntaan. Sen kärjessä eli bastionikulmassa yhtyviä pitkiä sivuja kutsutaan siiviksi. Bastionin kurtiiniin yhtyviä sivuja nimitetään kyljiksi. Bastionin sisälle jää bastionipiha.

Puolibastioni on tavallisesti bastionilinjan päässä oleva puolikas bastioni. Siinä on yksi kylki ja siipi sekä kärjestä alkava sivusta.

Bastionin osat:

1 Bastionipiha	4 Oikea siipi
2 Oikea kylki	5 Vasen siipi
3 Vasen kylki	6 Bastionikulma eli bastionin kärki

Kasematti on holvattu ja pomminkestävä bastionin tila, joka on tarkoitettu lähipuolustusta palvelevaksi tykin sijoituspaikaksi. Kasemattia voidaan käyttää myös miehistösuojana tai varastona.

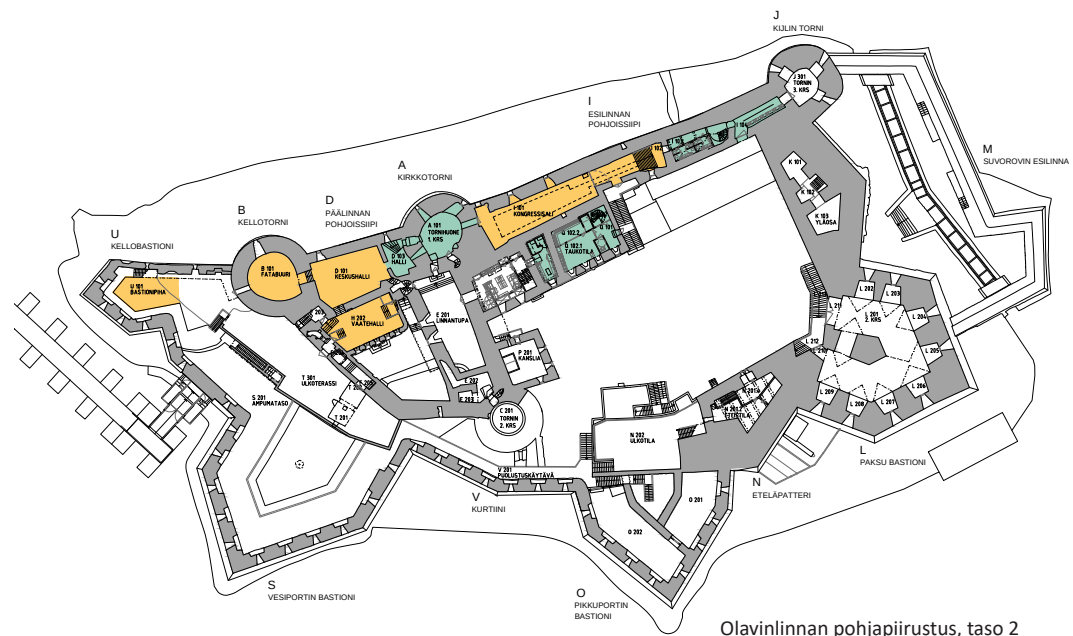
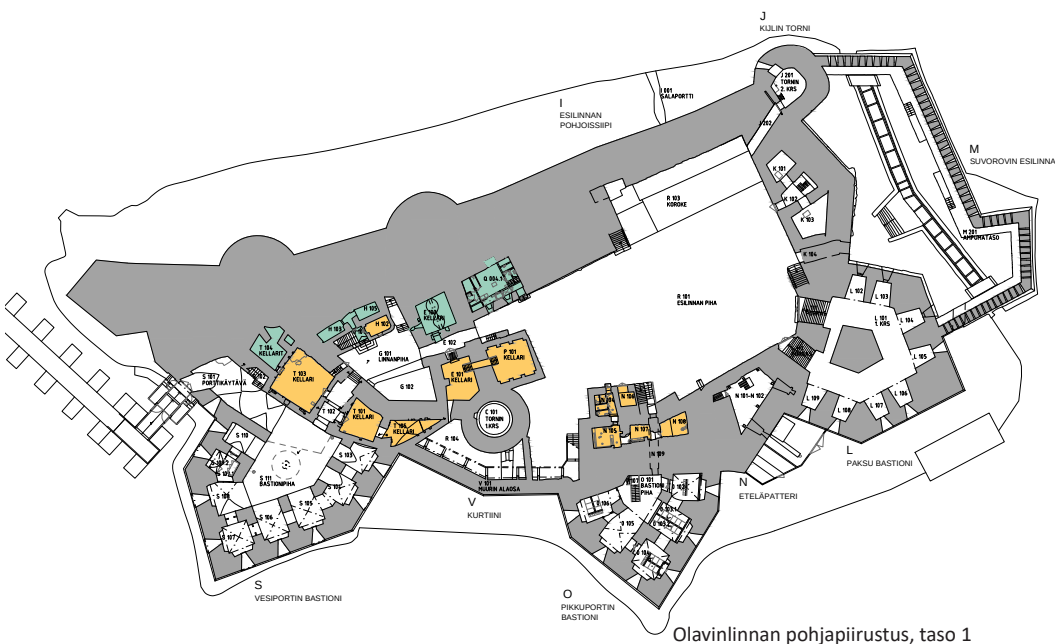
Kurtiini on kahta bastionia yhdistävä välivalli tai muuri. Taitteisissa kurtiineissa on kaksi kulman muodostavaa osaa. Linnoitusportti on tavallisesti kurtiineissa.

Tenaljin eli hautapihdin muodostaa kaksi kulmittain sijoitettua muuria. Useista peräkkäisistä tenaljeista muodostuu tenaljijärjestelmä, joka on bastionijärjestelmän vastine.

-Kaskinen, Protassova, Rosén 2011-

Kellaria N 103 tyhjennettiin ja kaivumaa seulottiin.
Museoviraston arkisto, RHOOL12354.

1. Johdanto

Tavoitteena on selvittää linnan arkeologinen kaivaustoiminta sekä kunnallis- ja talotekniikkaan liittyvät kaivutyöt, joiden yhteydessä on paljastunut linnan historiaan liittyviä rakenteita ja maakerroksia. Selvitys painottuu 1960–1970-luvuilla tehtyihin arkeologisiin tutkimuksiin ja putkikanaalikaivantoihin. Työssä käsitellään linnan piha-alueiden ja maatasossa olevien sisätilojen lisäksi eteläistä ranta-aluetta. Tehtävänä oli kartoittaa myös, kuinka paljon seinämuureja on avattu lämpöputkistojen ja jakotukkien asennuksen vuoksi. Kartoitus koski tiloja, joissa jakotukit uusittiin keväällä 2018. Tavoitteena oli arvioida, mitkä alueet on tutkittu perusmaahan asti, mitkä osittain, ja mitkä ovat kokonaan tutkimatta. Työn ulkopuolelle jäi 15 maatasossa olevaa tilaa¹ ja kaikki yläkerrosten tilat. Selvitys ei koske liioin meriarkeologiaan kuuluvia linnaa ympäröiviä vesialueita, joita on tutkittu sukeltamalla ja luotaustutkimuksilla.

Selvitystyö käynnistyi vuonna 2016, kun Olavinlinna 1960-luvulla asennettujen lämmitysputkien uusiminen tuli ajankohtaiseksi putkivuotojen vuoksi. Pää- ja esilinnan piholla lämpöputket kulkevat maan alla, betonista valetussa kanaalissa. Lämmityksen runkoputkistoja on sijoitettu linnan seinämuureihin ja lattiarakenteisiin.² Alueputkistot uusittiin ja linnan lämmitysjärjestelmä vaihdettiin öljylämmityksestä kaukolämpöön vuosina 2017–2018. Runkoputkistosta uusittiin vain jakotukit. Selvityksen on tilannut Senaatti-kiinteistöt, ja sen sisällön on koonnut arkeologi, FM Päivi Hakanpää. Työhön ovat osallistuneet Hanna Lyytinen, Laura Nikkinen ja Kerttu Loukusa. Työ on osa Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy:n Olavinlinnan rakennushistoriaselvitystä.

Olavinlinna on nuorin Suomeen keskiajalla rakennetuista kivilinnoista ja lajissaan se on Euroopan pohjoisin. Ruotsalaiset perustivat linnan vuonna 1475 levottomalle itärajalleen sotilaalliseksi tukikohdaksi. Linnan puolustusta parannettiin 1500- ja 1600-luvuilla. Sodan jälkeen, vuonna 1742, linna siirtyi venäläisille. He uudistivat linnaa 1700-luvun lopulla mm. rakentamalla bastionirintamia. Siviiliviranomaisten hallintaan linna siirtyi 1840-luvulla ja se autioitui. Linnassa toimi 1850-luvulla myös jonkin aikaa vankila. Linna vaurioitui 1860-luvun lopun tulipaloissa. Ensimmäiset restaurointityöt aloitettiin 1870-luvulla. Viimeiset laajamittaiset restaurointityöt tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin linnassa tehtiin myös arkeologisia kaivauksia. Ensimmäinen säilynyt kertomus arkeologista kaivauksista on vuodelta 1924.

Olavinlinna on sekä historiallinen rakennusmuistomerkki että kiinteä muinaisjäännös, joka on rauhoitettu muinaismuistolaille (295/1963). Olavinlinnaa koskee rakennusperinnön suojelusta annettu laki (498/2010) ja valtioneuvoston päätös rakennussuojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla. Olavinlinnassa suojelu kattaa sekä ulkoasun että sisätilat. Suojelun lähtökohtana on restauroitu linna nykyasussaan. Sen maaperään, rakenteisiin ja ympäröiviin vesialueisiin sekä vesialueen pohjaan kajoaminen vaatii muinaismuistolain nojalla annetun luvan, minkä vuoksi Olavinlinnaa koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.³

Helsingissä 28.10.2019

Päivi Hakanpää

1 Selvityksessä ei ole käsitelty tiloja A 101, C 101, D 103, E 103, H 101, H 103-H 105, I 103, I 104, Q 004, Q 101-Q 103, T 104, eikä itä-, pohjois- ja länsirantaa.

2 Tuunanen 2016.

3 Museoviraston lausunto 29.11.2013, MV/87/05.01.01/2013.

Esilinnan piha ja tykistökasarmi. J. Rinne 1907, Museovirasto HK10 000:2461.

2. Menetelmät ja lähdeaineisto

Selvitys perustuu kirjallisuuteen ja arkistoaineistoon: inventointi- ja tutkimuskertomuksiin, mittauspiirustuksiin, valokuvii sekä lämpö-, vesi- ja viemäriputkien suunnitelma- ja mittauspiirustuksiin. Koska kaikista kaivauksista ei ollut säilynyt tai tehty tutkimuskertomusta, selvityksen oleelliseksi lähteeksi muodostuivat myös työmaan aikaiset päiväkirjat. Tutkimuskertomukset ja päiväkirjat ovat luettavissa Museoviraston kulttuuriympäristön rekisteriportaalista.¹ Selvitystä varten tutkittiin Museoviraston Rakennushistorian osaston kuvakokoelman valokuvia sekä piirustuskokoelman tutkimuspiirustuksia. Valokuvia ja mittauspiirustuksia säilytetään Museoviraston arkistossa ja lämpöjohtojen suunnitelmapiirustuksia Olavinlinnassa. Mittauksissa on käytetty 1960- ja 1970-luvuilla NN-korkeusjärjestelmää, joka oli käytössä vielä vuoden 2016 mittauksissa.²

Suuri osa Olavinlinnan kaivauksista on tehty 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin linnassa oli käynnissä mittavat restaurointityöt. Kaivaukset liittyivät lähinnä uuden talotekniikan asennustoihin, perustusten lujittamiseen sekä uusien lattia- ja pihatasojen rakentamiseen. Tutkimuksista vastasi Museoviraston osastonjohtaja Antero Sinisalo. Hänen apunaan oli useita tutkijoita, joista pisimpään mukana olivat tutkijat Elias Härö, Liisa Eerikäinen ja Matti Laamanen.³ Tutkimuskertomuksissa on harvoin mainittu esiin kaivettujen rakenteiden ja maakerrosten ajoituksia. Löydöt on otettu talteen löytöpaikan, yleensä huonetilan, tarkkuudella. Löytöjen yhteydessä mainitaan vain toisinaan, mistä maakerroksesta ne ovat löytyneet. Koska luonnontieteelliset ajoitusmenetelmät eivät olleet vielä 1960- ja 1970-luvuilla yleisesti käytössä, niitä ei ole Olavinlinnan tutkimuksissakaan tehty. Tämän vuoksi on jälkikäteen

mahdotonta määrittää, milloin eri maakerrokset ovat muodostuneet. Rakenteiden osalta on Olavinlinnan tutkimus- ja rakennustöiden vuosikatsauksissa joskus mainintoja rakenteiden ajoituksista ja tulkintoja siitä, mitä ne ovat. Lisäksi 1990-luvulla tehdyt puulustoajoitukset täydentävät näitä ajoituksia.⁴

Kohteiden arkeologiset tutkimukset ja piirustukset koottiin taulukkoon. Tutkimushistoriaan on lyhyesti koottu kaivauksissa löydetty rakenteet ja tietoja maakerroksista. Tutkimusalueita ei ole merkitty Olavinlinnan tutkimus- ja pohjapiirustuksiin. Löytöluettelon sekä tutkimus- ja kaivauskertomusluettelon liitteenä oli karttaluonnoksia linnan kaivaus- ja tutkimusalueista. Näitä luonnoksia ja rakenteiden tutkimuspiirustuksia käytettiin kaivausalueiden sijainnin määrittelyyn. Kaivausalueet merkittiin nykyisiin pohjapiirustuksiin. Niiden sijainti ja laajuus ovat suuntaa antavia arvioita.

Tutkimuskertomuksissa tai päiväkirjoissa oli harvoin mainintoja siitä, oliko alue kaivettu perusmaahan asti.⁵ Tämän vuoksi pohjapiirustuksiin on merkitty ”*osittain tutkimattomiksi*” ne alueet, joiden kaivauskertomuksissa ei ole mainintaa perusmaasta tai tutkimuksista ei ole säilynyt valokuvia, joiden avulla olisi voitu todeta alue kokonaan tutkituksi. Näillä alueilla on mahdollisesti säilyneitä kulttuurimaakerroksia ja rakenteita. Myös maakerrosten paksuuksia oli jäänyt kirjaamatta dokumentteihin, joten selvityksessä ei ole pystytty määrittelemään maakerrosten paksuuksia kattavasti. Arvio Olavinlinnan osittain tutkituista ja kokonaan tutkimattomista maakerroksista sekä maan alla olevista rakenteista, joita koskee muinaismuistolaki, on esitetty liitteissä 1.2, 1.4 ja 1.6. Tutkimuksissa löytyneitä rakenteita digitoitiin Olavinlinnan pohjapiirustuksiin, jotka on esitetty kunkin kohteen yhteydessä.

1 <https://www.kyppl.fi/palveluikuna/portti/read/asp/default.aspx>.

2 Hymylä 2016, Savonlinna, Olavinlinna, pohjapiirustusten täydennykset, mittausdokumentointi 2013–2016.

3 Sinisalo 1976, 56.

4 Zetterberg 1990 ja 2003.

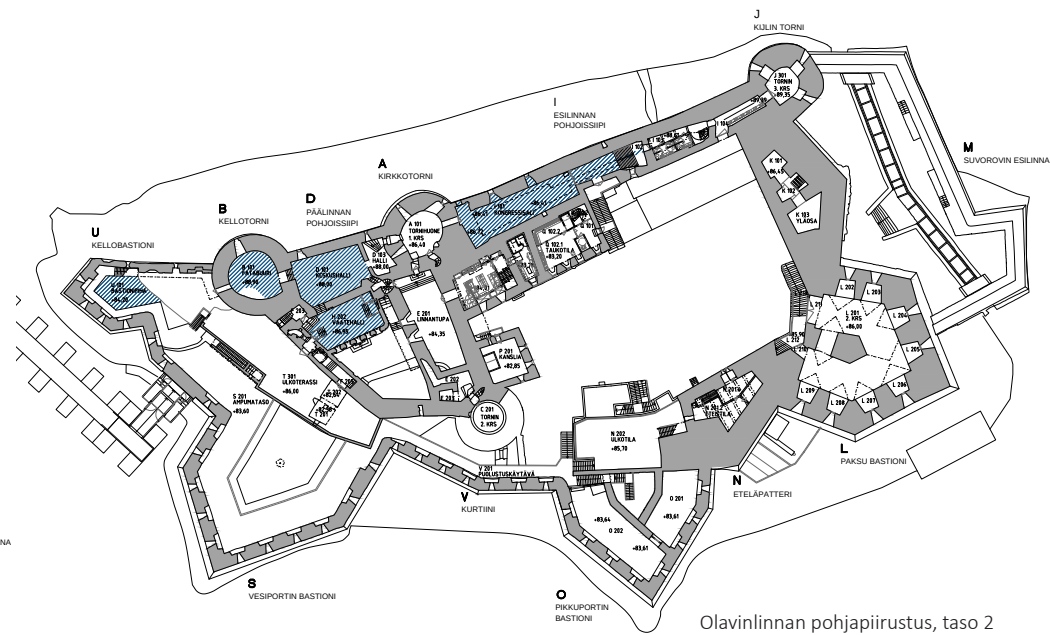
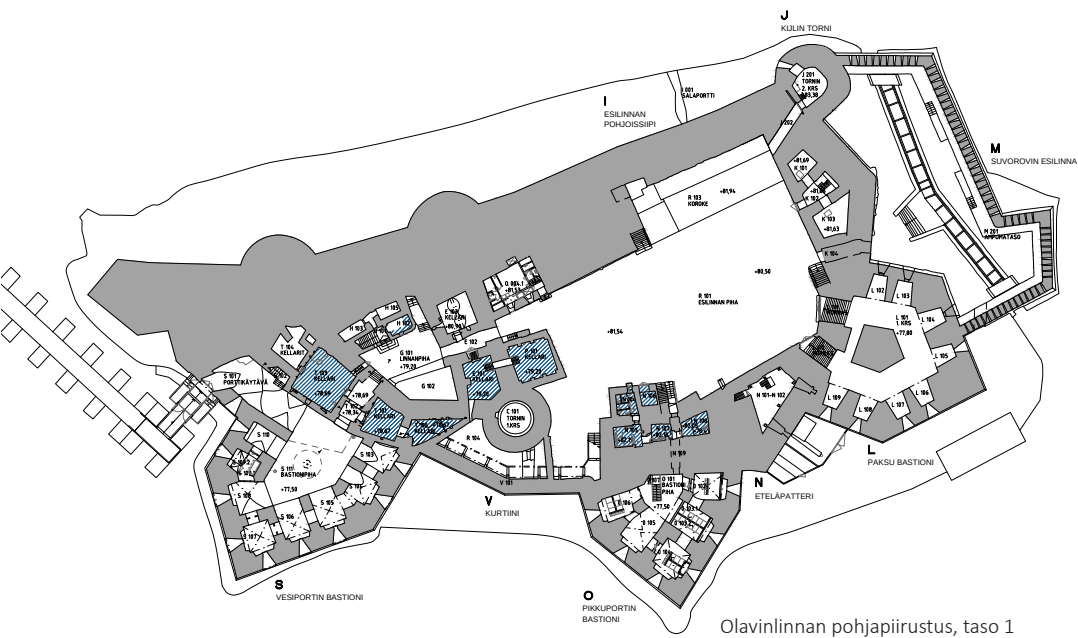
5 Kertomuksissa käytetään käsitettä luonnonmaa, kun maaperässä ei ole enää ihmisen toiminnasta jäänyt jälkiä.

Olavinlinnan pohjatutkimukset aloitettiin vuonna 1961. Samalla tehtiin kuoppia muurien perustusten lujittamiseksi. Linnasaaren pohjoisosa oli kalliota ja eteläosassa oli hienoja maa-aineita sekä moreenimuodostuma, joka sisälsi kiviä. Pohjatutkimuksista on liitepiirustuksia, joista Museoviraston arkistoon oli talletettu vain yleiskartta koekuopista ja kairapisteistä.⁶ Kaivauksertomuksissa on perusmaana mainittu sora ja hiesu. Olavinlinnan perustusten lujittamista varten kaivetut kuopat on merkitty asemapiirustukseen (liite 2.2). Kolmesta bastionista on myös yksityiskohtaiset piirustukset, joihin lujittamiskuopat on merkitty (liite 3.3, 3.5, 3.7 ja 3.8). Betonianturoiden kohdilta on poistettu puuperustukset ja puupaalut.⁷

Tiedossa olevat vesijohdot, viemäri- ja kaukolämpöputket sekä kaapelit on esitetty liitteessä 2.1. Lämpöputkien uusimisen yhteydessä vuonna 2018 niiden sijainti mitattiin. Syksyllä 2019 kartoitettiin Olavinlinnan sadevesiviemärit. Uusien mittausten tiedot on otettu huomioon tässä selvityksessä.

6 Juhola 1962, Juhola 1964.

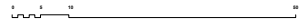
7 Juhola 1964.

Kaivausalueet

Arkeologisten kaivausten ja putkikaivantojen laajuus osoitettu viivarasterilla. Niiden sijainti ja laajuus ovat suuntaa antavia arvioita.

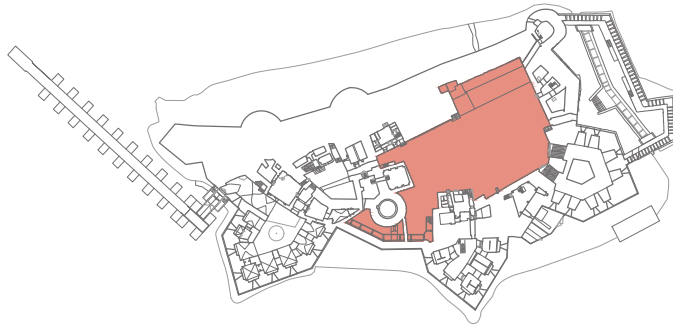
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

3. Piha-alueet, käytävät ja ranta-alueet

Esilinnan piha R

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Esilinnan piha kuuluu linnan keskiaikaiseen rakennusvaiheeseen, jolloin pihaa on ympäröinyt matala kehämuuri ja kulmatornit. Esilinna on rakennettu pian päälinnan valmistumisen jälkeen ja sillä on ollut huomattava merkitys linnan puolustuksen kannalta. Keskiaikaista kehämuuria on vielä jäljellä pihan pohjoissiiven ulkomuurissa. Linnan pihalla on ollut puu- ja kivirakennuksia, joista osa on purettu pois. 1500- ja 1600-lukujen rakennusvaiheeseen kuuluvat pihan pohjoisosassa ja länsiosassa sijaitsevat kiviset kasarmirakennukset (Q ja P) sekä länsiosan kasarmirakennus, josta on jäljellä enää kivekellarit (N 104-N 107). Samaa rakennusvaiheeseen liittyvät myös esilinnan pihaa ympäröivien patterien kivimuurit, jotka rakennettiin keskiaikaisen kehämuurin tilalle.¹ 1700-luvun alussa esilinnan pihalla oli viisi puurakennusta. Pohjoissivulla oli upseerien asuintalo ja asehuoneen paja, itäpatterin vieressä oli vanha kasarmirakennus. Eteläpatterin edustalla oli työpaja ja sen yhteydessä sauna sekä Paksun tornin vieressä kalkkivaja.² 1700-luvun lopussa venäläiset purkivat esilinnan pihan puurakennukset. Niiden tilalle he rakensivat pihan pohjoisosaan kaksikerroksisen tilikasarmin, joka purettiin 1870-luvulla.³

1 Sinisalo 1976, 12–13.

2 Hakanpää, Nordman, Väisänen 2012, 20–21; Sinisalo 1986, 30.

3 Sinisalo 1986, 56; Sinisalo 1976, 22.

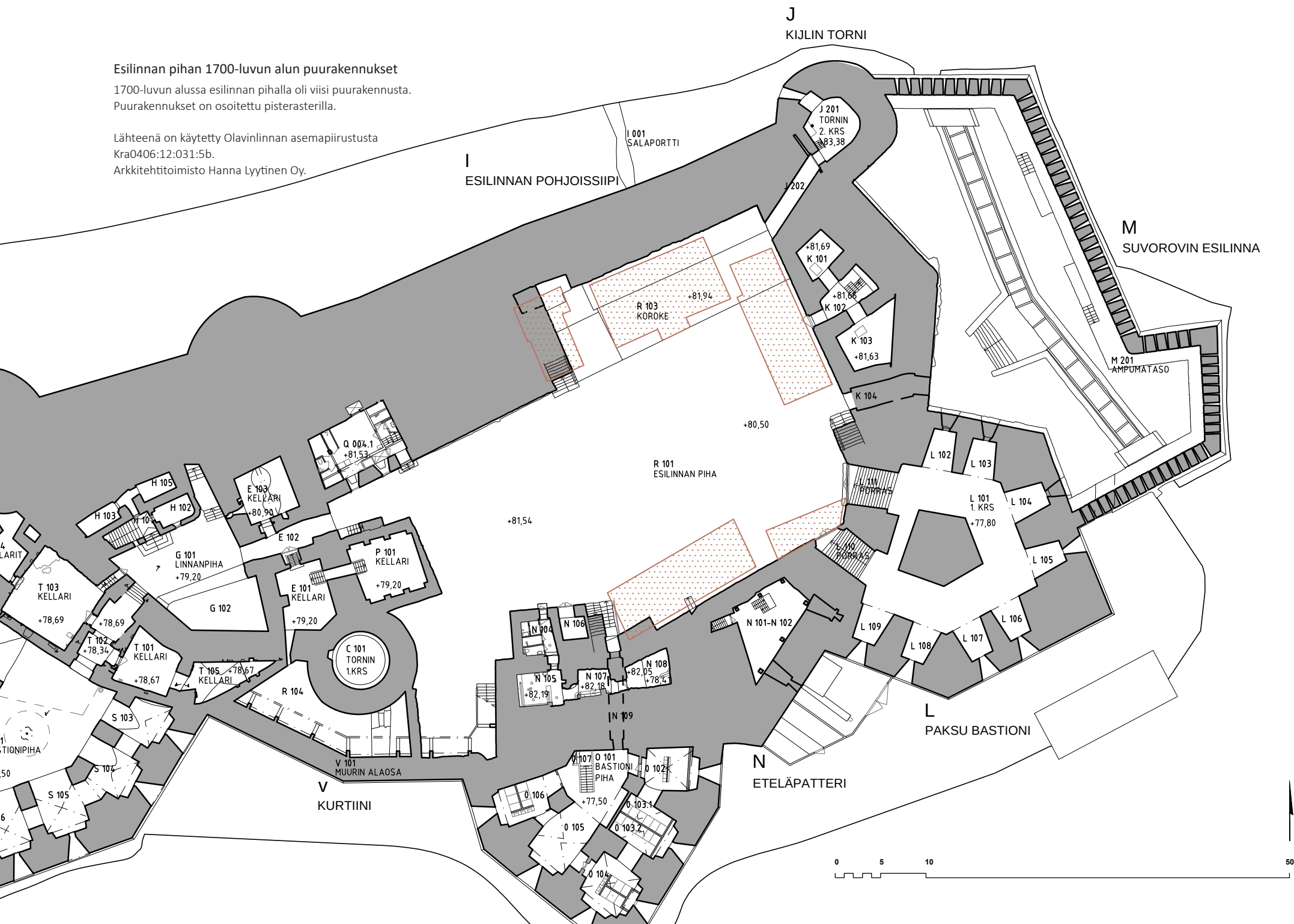
Esilinnan pihan itäosa, kivetty pihataso on osittain kaivettu esille. P. O. Welin 1965, Museovirasto RHOOL1077.

edellisellä sivulla vasemmalla:
Esilinnan piha. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHO1210.

Esilinnan pihan 1700-luvun alun puurakennukset

1700-luvun alussa esilinnan pihalla oli viisi puurakennusta.
Puurakennukset on osoitettu pisterasterilla.

Lähteenä on käytetty Olavinlinnan asemapiirustusta
Kra0406:12:031:5b.
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Esilinnan piha. J. Rinne 1907, Museovirasto HK10 000:2461.

Esilinna piha. Hanna Lyytinen 15.11.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Kulku esilinnaan lännestä on päälinnan keskiaikaisen porttikäytävän (E 102) kautta. Keskiajalla käytössä on ollut myös ns. Rautaportti, joka paljastui linnan pihan lounaisosasta vuoden 1963 kaivauksissa.⁴ Linnan pihalle pääsee idästä Kotkaportin (K 104) ja etelästä Panimoportin (N 109) kautta. Esilinnan pihan laajuus on kokonaisuudessaan noin 1690 m².

4 Eerikäinen 1963.

Nykyiseen esilinnan pihaan katsotaan kuuluvan myös sen eteläosassa oleva keskiaikaisen Rautaportin länsipuolinen alue (R 104), jonka laajuus on noin 94 m². Alue oli keskiajalla kehämuurin ulkopuolella.

Pihan pinnan muutokset ja päällysteet ajanjaksolla 1870-1971

Linnan pihaa muokattiin huomattavasti 1870-luvulla tehtyjen restaurointitöiden yhteydessä. Sitä tasoitettiin paikalle tuodulla täyttömaalla. Pihalle tehtiin polkuja ja istutettiin puita, pensaita sekä nurmikkoa pääpiirteissään arkkitehti Kiseleffin suunnitelmien mukaan. Istutuksia lisättiin vielä 1880-luvulla. Puustoa alettiin harventaa jo 1950-luvulla.⁵ Kasvillisuus ja täyttömaakerrokset poistettiin kokonaan vuonna 1961 alkaneissa kaivauksissa ja viimeinen linnan pihalla kasvanut puu kaadettiin vuonna 1971. Täyttömaan paksuus oli pihan koillisosassa noin metrin, kaakkois- ja eteläosassa noin 40-120 cm ja aivan pihan keskellä noin 30 cm. Pihan länsiosassa täyttömaan paksuus oli vain 10 cm. Kiveyksen uusimisen yhteydessä piha tasattiin ja päällystettiin vuosina 1970-1971 laattakivillä (pinta +80.60 – +81.54). Kivet tuotiin läheltä, Koululahden kalliosta. Uuden kiveyksen esikuvana oli pihalta löytyneen, 1500-luvulta peräisin olevan pihakiveyksen jäännökset.⁶ Kaivausten jälkeen vuonna 1965 eteläpatterin ja Eerikin tornin välinen alue tasoitettiin, täytettiin seulotulla pihan kaivumaalla ja luiskatiin nykyiseen muotoonsa.⁷ Pihan pinta laskee itää kohti noin metrin verran.

Lämpökanaalin ja oopperan sadekatoksen kaivut

Linnan pihalla tehtiin vuosina 1964-1967 kaivauksia tulevan lämpökanaalin vuoksi. Kanaalia varten kaivettiin noin kaksi metriä leveä kaivanto. Betonista valettu kanaali kulkee pihan poikki eteläpatteriin rakennetusta lämpökeskuksesta (N 101) tykistökasarmirakennuksen (Q) edustalle. Siellä se yhtyy itä-länsisuuntaiseen kanaaliin, joka kulkee pihan pohjoisosassa. Tämä

Esilinnan piha, näyttämön edustan lämpökanaava. Museovirasto 1967, RHOOL1638.

pohjoisosan kanaali jatkuu päälinnan pihalle johtavaan porttikäytävään (E 102). Pohjoisosan kanaalista haarautuu linja kansliarakennukseen (P). Betonikanaali jatkuu esilinnan pohjoisosassa tykistökasarmirakennuksesta itäpatterille asti.⁸ Lämpöputkien sijainti on esitetty liitteessä 2.1. Lämpökanaalin kaivutöiden yhteydessä valettiin myös betonianturoita mm. kasarmirakennuksen (Q) ja kurtinimuurin (V) perustusten lujittamiseksi. Lisäksi tehtiin sadevesiviemärinteitä, jotka on esitetty liitteissä 2.1 ja 2.2.⁹ Linnan pihan länsiosaan kaivettiin

⁵ Sinisalo 1986, 106, 113; Sinisalo 1976, 46, 48

⁶ Valokuva vuodelta 1971, RHOOL2938; Sinisalo 1976, 78, 82, 84; Eerikäinen 1964b; Eerikäinen 1965b; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritettua rakennus- ja tutkimustöistä; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämisen- ja tutkimustöistä; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä.

⁷ Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritettua rakennus- ja tutkimustöistä; Olavinlinnan työpäiväkirja 1965.

⁸ Sinisalo 1976, 68, 71–72, 76–77; Eerikäinen 1964b; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritettua rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1966b; Eerikäinen 1966; Yhteenveto Olavinlinnan rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana; Ison linnanpihan kaivaukset 1967.

⁹ Eerikäinen 1964b; Yhteenveto Olavinlinnan rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana; Piirustus vuodelta 1969, KYP740230060.

oopperajuhlien sadekatoksen pilareita varten 15 perustuskuoppaa. Katos valmistui vuonna 1973.¹⁰ Se uusittiin 2000-luvun alussa. Uuden katoksen pilarit perustettiin vanhan katoksen perustuslinjoihin, vanhoja rakenteita paikoitellen hyödyntäen. Suunnittelupiirustukseen on merkitty vanhat perustusanturat purettaviksi. Niiden tilalle oli tarkoitus tehdä 1,2 metriä maanpinnan alle ulottuvat perustukset, joiden perustuskuoppien laajuus oli noin 2-4 metriä suuntaansa. Myös alueen salaojitusta parannettiin.¹¹ Kanaalin lämpöputket uusittiin vuosina 2017–2018.

yllä oikealla
Lämpökanaali esilinnan pihalla.
Museovirasto RHO218325.

alla oikealla
Esilinnan piha, sadekatoksen pilareiden perustuskuopat kaivettuna.
Museovirasto 1973, RHO218324.

10 Sinisalo 1976, 82; Kuva vuodelta 1973, RHO218324; Piirustus vuodelta 1969, KYP740230060.

11 Insinööritoimisto Oy Matti Ollila & Co 1999, Olavinlinnan sadekatoksen ankkuroinnin periaate, rakenneselitys ja suunnitelmapiirustus nro 1351; Olavinlinnan sadekatoksen urakka-asiakirjat.

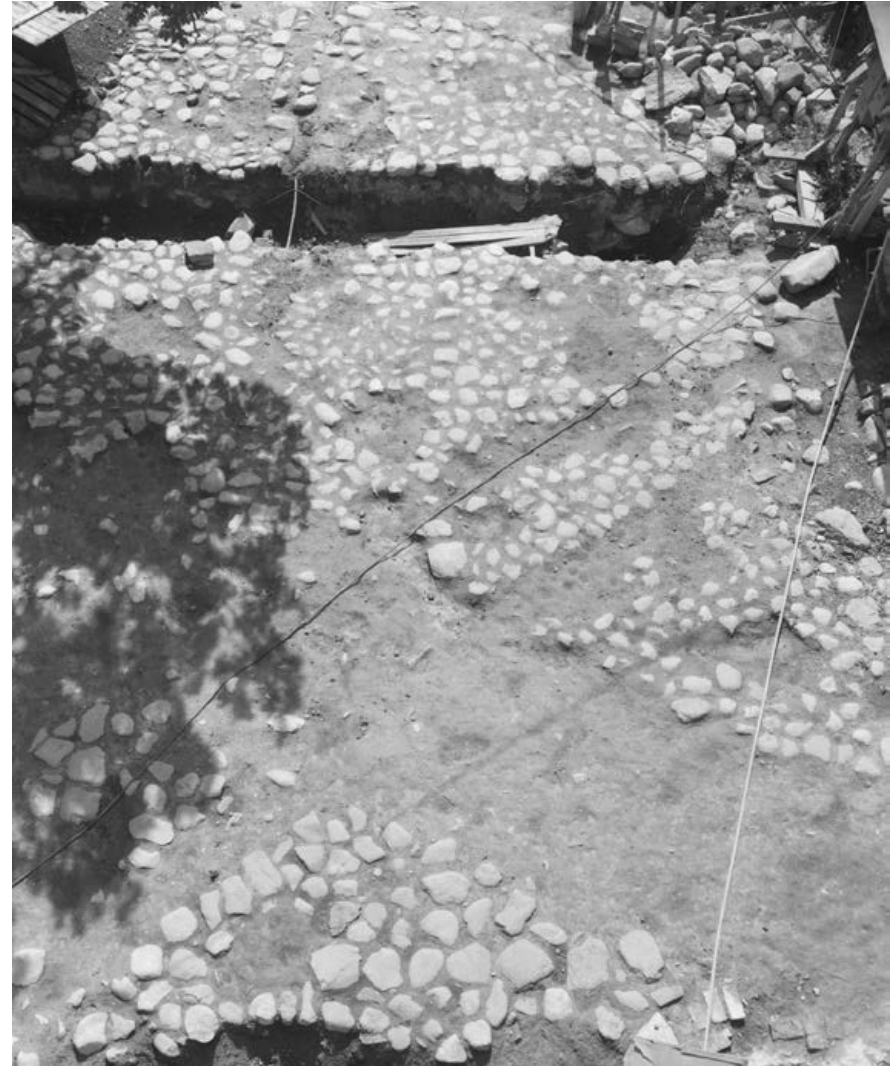

Tutkimushistoria

Esilinnan pihalla tehtiin kaivauksia vuosina 1961–1968 ja 1970-luvun alussa lämpökanaalin, sadevesiviemäreiden ja rakennusten perustusten lujittamisen vuoksi. Tuolloin poistettiin pihaa peittänyt täyttömaa, joka oli tuotu paikalle 1870-luvulla. Lähes koko pihan alueelta paljastui mukulakiveys, joka liittyi ilmeisesti linnan 1700-luvun lopun rakennusvaiheeseen. Länsiosassa se oli tasolla +81.50, pohjoisosassa +81.13 – +81.46 ja eteläosassa +81.06 – +80.00. Pihan keskellä kiveys oli tasolla +80.70. Mukulakiveys purettiin ja sen alta poistettiin maata noin 30 cm uuden kiveyksen alle tuotavan soran vuoksi.¹² Vuonna 1983 korjattiin pohjoisosan puukoroketta. Samalla avattiin esilinnan pohjoissiiven alla olevaa salaporttia. Kaivauksesta ei ole säilynyt raporttia.¹³

¹² Lappalainen 1961; Eerikäinen 1965b; Yhteenveto vuoden 1965 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Olavinlinnan työpäiväkirja 1965; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämis- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1966b.

¹³ Olavinlinnan hoitokunnan pöytäkirjat 5.10.1983 ja 30.11.1983.

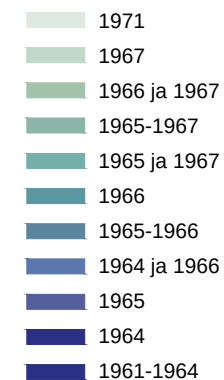

Esilinnan pihan länsiosa. Mukulakiveys kansliarakennuksen P edustalla. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1217.

yllä vasemmalla

Esilinnan pihan itäosa. Mukulakiveys itäpatterin edustalla. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1216.

Esilinnan pihan tutkimusalueet ja -vuodet.
Lähteenä on käytetty Museoviraston
mittauspiirustuksia ja asiakirjoja.
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Esilinnan pihan lounaisosa

Eerikin tornin ympäristössä kaivettiin vuosina 1961-1964. Suurin osa tornista oli purettu 1700-luvun alussa. Tornin jäännökset oli peitetty maalla. Sen päällä oli puinen kioskirakennus, joka purettiin vuonna 1961. Tornin jäännökset kaivettiin esiin. Kaivauksissa paljastui tornin vierestä pohjois-eteläsuuntaisen, keskiaikaisen kehämuurin ja sen porttiaukon (+78.42) jäännökset. Kehämuuri jatkui itä-länsisuuntaisena ja siinä oli ampuma-aukko. 1790-luvulla rakennettu kurtinimuri (V) oli perustettu osittain kehämuurin varaan. Eerikin tornin ja kehämuurin rakenteet jätettiin näkyviin. Seulottaessa täyttömaata Eerikin tornin vierestä löydettiin keskiaikainen rahakätkö. Kurtinimuurin (V) ja läntisen kehämuurin (F) välistä paljastui lounas-koillissuuntainen, puulla vuorattu viemärioja, jonka syvyys ja pohjan leveys olivat noin metrin. Oja leveni lounaispäässä, jossa sen pohjalankkujen (+76.16) alla oli perusmaa (hiesu). Eerikin tornin ja eteläpatterin (N 105) välistä paljastui nelikulmainen tiilirakenne (pinta +80.40), jonka koko oli 3 x 3 metriä. Myös tämä rakenne purettiin. Kaivettujen maiden alla oli hiesua (pinta pohjoisosassa +78.39 – +79.00, eteläpatterin edustalla +78.40, keskiaikaisen porttiaukon edessä +78.06 ja kurtinimuurin kohdalla +76.50). Esilinnan lounaisnurkassa oli perusmaan (hiesun) päällä rantahiekkaa. Pihan lounaisosassa maa viettää jyrkästi etelään päin.¹⁴

Eerikin tornin ympäristö. P. O. Welin, Museovirasto RHOO511.

14 Sinisalo 1986, 14; Sinisalo 1976, 72; Lappalainen 1961; Lappalainen 1962; Eerikäinen 1963; Härö 1963; Eerikäinen 1964c; Hakli 1964e; Rautaportin idänpuoleinen kaivanto 1964; Olavinlinnan rahalöydöistä on kerrottu tarkemmin Frida Ehrnstenin artikkelissa, Numismaattisen aikakauslehti nro 2/2013. <http://static1.1.sqspcdn.com/static/f/423424/22447740/1365958591680/naI.pdf?token=jypnhwbFdf7YTCfp5WywP4aROpM%3D>.

Tiilirakenne ennen purkamista eteläpatterin länsipuolella.
Museovirasto 1964, RH00L949.

Esilinnan pihan länsiossa

Pihan länsiosassa kaivettiin esiin vuosina 1966–1967 kansliarakennuksen (P) edustalta kivettyjä oja, jotka laskivat eteläpaterin (N 106) edustalla olevaan kivillä täytettyyn kuoppaan. Kuopan pohjan (+79.62) halkaisija oli noin metrin. Ojat olivat ilmeisesti sadevedenpoistokanavia. Kivetty kaivo purettiin. Rakenteet olivat peräisin todennäköisesti 1700-luvulta.¹⁵ Kansliarakennuksen (P) ja eteläpatterin (N 104) välissä oli ollut 6,5 x 9,0 metrin kokoinen rakennuksen pohja, joka oli kaivettu perusmaahan (pinta +79.95 – +80.05). Rakennus oli purettu ja siitä oli jäljellä enää oven pielet (pinta +81.36 – +81.23) sekä seiniä noin 70 cm:n pituudelta. Oviaukon leveys oli 85 cm.¹⁶ Eteläpatterin (N 104) länsipuolelta löytyi palanut puurakenne (pinta +79.65), jossa oli suuri määrä hiiltyneitä viljan jyviä. Lankuista tehty lava oli aseteltu kivien päälle. Puurakenne purettiin. Sen alla oli perusmaa (pinta +79.36 – +79.48), joka oli hiesua.¹⁷ Eerikin tornin ja eteläpatterin välissä oli itä-länsisuuntainen muuri (pinta +80.90), joka jatkui kellarin N 104 muurien alle ja päättyi kellarin N 106 länsiseinän alle. Se oli mahdollisesti keskiaikainen. Vuonna 1969 tutkittiin vielä kansliarakennuksen (P) itäseinän perustuksia ja rakennuksen alkuperäistä kokoa itä-länsisuunnassa. Itäseinän pohjoispäästä löytyi noin 26 cm:n pituudelta muuria (+81.50 – +80.27), joka limittyi itäseinän kanssa.¹⁸ Kansliarakennuksen edustalla perusmaa alkoi tasossa +81.05. Pihan luoteisosassa perusmaa (pinta +80.60 – +80.70) oli soraa.¹⁹

yllä oikealla
Esilinnan pihalta löytynyt kivetty oja. Museovirasto RHO218326.

oikealla
Esilinnan pihalla kellareiden N 104 ja N 106 edestä löytynyt purettu rakennuksen säilyneet oviaukon pielet. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1253.

15 Eerikäinen 1966; Hoviniemi 1967; Yhteenveto Olavinlinnan rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana; Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967.

16 Eerikäinen 1966; Ison linnanpihan kaivaukset 1967; Olavinlinnan työmaapäiväkirja kesä 1967.

17 Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967.

18 Räsänen 1969.

19 Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967; Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967; Huone N 106 inventointi ja lattian kaivaus 1966.

Esilinnan pihan lämpökaivannon laajennus. Rakennuksen pohjan lounaiskulma ja lankkulavan länsiosaa, katsottu etelään. P. O. Welin 1965, Museovirasto RHOOL1081.

Esilinnan pihan itäosa. Yleiskuva kaivannoista. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1210.

Pihan keskiosa

Vuosina 1964-1967 kaivettiin pihan poikki lämpökanaalikaivanto. Pihan keskeltä löytyi kaksi päällekkäistä, laudoista tehtyä, lavaa (pinta +80.81), joista päällimmäisen koko oli 3,8 x 2,4 metriä. Näiden välissä oli 30-40 cm maata. Lavojen välistä, kulttuurimaasta, löytyi kaksi 1400-luvun balttilaista rahaa.²⁰ Osittain päällimmäisen laulavan alta ja osittain sen pohjoispuolelta paljastui kivistä muurattu rakennuksen pohja (R 102), jonka koko oli noin 5,0 x 6,85 metriä. Sen seinät (pinta +80.48) olivat noin puoli metriä leveät ja noin 1,4 metriä korkeat. Ne oli muurattu suoraan perusmaan varaan. Rakennuksen itäseinän pohjoispäässä oli metrin levyinen oviaukko (kynnys +79.95). Rakennuksen sisäpuolella oli kaksi kerrosta lahonnutta puuta (pinnat +79.83 ja +79.55). Alimmaisen puukerroksen alla oli hiekkaa.

Rakennuksen täyttömaasta löytyi mm. ruotsalainen 1860-luvulla lyöty raha, ja maata seuloittaessa vielä kaksi 1400-luvulta peräisin olevaa hopearahaa. Rakenne tulkittiin keskiaikaiseksi. Rakennuksen pohja täytettiin seuraavana vuonna kivillä ja uusi lämpöputkikanalin kaivanto kaivettiin länemmäksi.²¹

Uudessa lämpökanavakaivannossa havaittiin kaksi itä-länsisuuntaista, vallihautamaista syvennyksiä. Toinen oli rakennuksen pohjan (R 102) eteläpuolella. Syvennyksen pohja (+78.70) oli täytetty louhituilla kivillä, tiilillä ja laastinpaloilla. Niiden päällä oli kulttuurimaata, laastia ja hiekkaa. Vastaavanlainen syvennys alkoi rakennuksen pohjan (R 102) lounaiskulmasta noin

20 Mikkola 1966; Olavinlinnan työpäiväkirja 1966.

21 Eerikäinen 1965b; Eerikäinen 1966; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdystä entistämistä ja tutkimuksista; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritettua rakennus- ja tutkimuksista.

3,6 metriä pohjoiseen. Kuopan pohja (+79.40) oli noin 6 metriä leveä. Se oli täyttynyt kulttuurimaa-, hiekka-, tiilimurka- ja kivikerroksilla. Eteläpatterin lämpökeskuksen edustalla perusmaan pinta nousi jyrkästi länteen (+77.28 – +77.64).²²

Esilinnan pihan pohjois- ja itäosa

Esilinnan pohjoissiiven (I) portaiden kaakkoiskulmasta itäpatteriin (K) ulottui yhtenäinen, kivistä muurattu kivijalka, jonka varassa olivat 1960-luvulla rakennetun näyttämön kivreunus ja 1870-luvulla puretun tiilikasarmien eteläseinän jäännös (pinta +81.80–81.66). Kivijalka, jonka leveys oli 10–30 cm, oli perustettu suoraan perusmaan varaan.²³ Sen pohjoispuolelta, nykyisen korokkeen alueelta (R 103), poistettiin täyttömaata noin metrin paksuudelta. Täyttömaan alta (pohja +80.00) paljastui samalla paikalla sijainneiden 1700- ja 1800-luvun kasarmirakennusten jäännöksiä, mm. tiililattian ja kahden tulisijan perustukset. Seinien kiviä purettiin pihatasoon asti ja niillä täytettiin linnan pihan keskeltä löytynyt rakennuksen pohja (R 102). Myös osa länsiosan tulisijasta purettiin.²⁴ Puukorokkeen alueelle asennettiin 1970-luvun alussa sähkökaapeleita ja sadevesiviemäri sekä tehtiin betonikanaali viemäriä varten. Ainoastaan viemärikaivannosta on päiväkirjamerkintöjä. Alueen länsipäässä viemärikaivanto oli noin 1,3 metriä leveä. Kaivannosta jouduttiin purkamaan 1700-luvun tiililattia. Tiilet oli muurattu 10-20 cm paksun asennushiekkakerroksen varaan. Kerroksen alla oli noin 5-10 cm paksu kulttuurimaakerros, joka oli tiilimurksansekaisista multaa. Sen alta alkoi perusmaa, joka oli savea. Säilyneiden kivijalkojen ja tiiliseinien päälliset sekä tulisijojen perustus on vesieristetty ilmeisesti vuonna 1983.²⁵

Esilinnan pihan näyttämön paikalla olleiden tiilikasarmien säilyneitä seiniä ja tulisijan pohjia, katsottu itään. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1224.

²² Eerikäinen 1966.

²³ Eerikäinen 1965b.

²⁴ Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämis- ja tutkimustoista.

²⁵ Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-; Valokuvat vuodelta 1971 ja 1983, RHOOL2932-2934 ja RHO79341; Piirustus KYP740230060; Olavinlinnan sähköpiirustus vuodelta 1974 nro 603.

Esilinnan piha, näyttämön alusta. Portaiden vieressä oleva puretun tiilikasarmin länsipään tiililattia.
P. O. Welin 1966, Museovirasto RH00L1232.

yllä oikealla
Yleiskuva esilinnan pihan tutkimuskaivauksista itäpatterin edustalla. Kaivauksissa
esiin tulleita muureja, katsottu itään. P. O. Welin 1967, Museovirasto RH00L1515.

oikealla
Itäpatterin edustalta löytyneitä muureja, katsottu pohjoiseen. P. O. Welin 1967,
Museovirasto RH00L1517.

Esilinnan pihan kaakkoisosa, etualalla puurakennuksen perustuksia. P. O. Welin 1966, Museovirasto RH00L1212.

Vuosina 1966 ja 1967 kaivettiin esiin itäpatterin (K) edustalla 9,4 metriä pitkää itä-länsisuuntaista muuria, joka todennäköisesti jatkui itäpatterin länsiseinän läpi samansuuntaisena. Patterin edustalla muuri kääntyi pohjois-eteläsuuntaiseksi ja sen pituus oli 14,60 metriä. Muurin eteläpää oli purettu ja se päättyi kaksi metriä ennen eteläpatterin seinää. Muurin leveys oli noin 1,6 metriä ja sen korkeus 40–87 cm (+80.29 – +79.15). Muurissa oli 1,6 metriä leveä porttiauikko, joka sijaitsi vastapäätä Suvorovin esilinnan vievää porttia. Itäpatterin vierestä paljastui lisäksi purettua, itä-länsisuuntaista muuria (pinta +79.75), johon liittyi 90 cm korkea kivilatomus. Muurin länsiosaa ei kaivettu kokonaan esille. Muurien alla oli perusmaa. Muuri saattoi liittyä 1400-luvun tai 1500-luvun alun rakennusvaiheeseen. Samaan kokonaisuuteen kuuluivat ilmeisesti myös vuonna 1973 löytyneet Suvorovin esilinnan pihan muurirakenteet.²⁶

Pihan itäosasta löytyi jäännöksiä kahden rakennuksen pohjasta. Pihan kaakkoisosasta, Paksun bastionin portaiden edestä (L 110), löytyi rakennuksen itäseinän jäännöksiä (+80.55 – +80.89). Seinämuuri oli perustettu suoraan kulttuurimaan päälle. Kivien väleissä oli paikoitellen laastia. Koillisosasta paljastui 30-50 cm korkeaa kiviperustusta (pinta +80.52– +80.64), jonka itäsivua oli säilynyt 3,3 metriä, länsisivua 4,6 metriä ja pohjoissivua 1,5 metriä. Koillisosassa oli pihakiveyksen alla noin 1,4-1,9 metrin paksuudelta kulttuurimaata.²⁷

Näyttämön (R 103) edustalle kaivetusta lämpökanaalin kaivannosta paljastui esilinnan pihan poikki kulkeva pohjois-eteläsuuntainen noin kaksi metriä syvä kanava tai vallihauta. Sen pohjan leveys oli 1,5 metriä ja yläosastaan se oli lähes 10 metriä leveä. Kanava todennäköisesti yhtyi pohjoispatterin alla kallioon louhittuun kanavaan, mutta sitä ei kaivettu 1960-luvulla nykyisen korokkeen (R 103) alta. Kanavan reunoja oli peittänyt laudoitus. Etelässä kanava ulottui eteläpatterin pohjoismuuriin asti. Eteläpatterin edustalta oli aiemmin löydetty lautataso ja patterin sisältä puukouru sekä kaivoa muistuttava hirsisalvos. Pohjoisosassa

kaivannon alla alkoi perusmaa (+77.25). Eteläosassa kaivannon syvin kohta oli tasolla +78.80. Kanava oli peittynyt eri vaiheissa täyttömailla. Kanavaa ei kaivettu kokonaisuudessaan esiin.²⁸ Pihan itäosassa esille saatiin kaivettua myös pieni osa itä-länsisuuntaista, laattakivistä tehtyä pintavesien poistokanavaa (pohja +80.15), joka johti Suvorovin esilinnan portille. Kanavan seinämien korkeus oli 25 cm.²⁹

26 Eerikäinen 1966; Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämistä- ja tutkimustöistä; Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967; Peisa 1972; Piirustus vuodelta 1972; KYP740230303.

27 Eerikäinen 1966; Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967; Yhteenveto Olavinlinnan rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana.

28 Eerikäinen 1966; Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967.

29 Ison linnanpihan kaivaukset 1967; Olavinlinnan työmaapäiväkirja kesä 1967.

Yhteenveto

Esilinnan piha kuuluu linnan keskiaikaiseen rakennusvaiheeseen. Vuosisatojen aikana pihaa ympäröiviä linnoituslaitteita on rakennettu, purettu ja uusittu. Pihalla on ollut eri aikoina useita puu- ja kivirakennuksia. Esilinnan pihalla tehtiin vuosina 1961–1969 kaivauksia. Kaivaukset liittyivät lähinnä lämpökanaalin ja sadevesiviemäreiden kaivamiseen ja rakennusten perustusten lujittamiseen.

Linnan lounaisosasta kaivettiin esiin jäännökset keskiaikaisesta Eerikin tornista (1) ja osa keskiaikaista kehämuuria porttiauukoineen (2). Eerikin tornin itäpuolelta alkanut ja eteläpatterin kellarin N 106 länsiseinän alle päättynyt itä-länsisuuntainen muuri (3) oli mahdollisesti myös keskiaikainen. Pihan itäosasta, itäpatterin edustalta, löytyi muuri-rakenteita ja niihin liittynyt porttiauukko (4). Ne saattoivat liittyä 1400-luvun tai 1500-luvun alun rakennusvaiheeseen. Rakenteesta kaivettiin esiin vain osa. Esilinnan pihalta paljastui useita rakennuksen jäännöksiä. Pihan keskiosasta löytyi kivistä muurattu rakennuksen perustus (5,0 x 6,85 m) (5). Rakennus oli mahdollisesti keskiaikainen. Länsiosasta paljastui puretun rakennuksen jäännökset (6,5 x 9,0 m) (6). Eerikin tornin ja eteläpatterin välistä paljastui nelikulmainen tiilirakenne (7). Itäosasta löytyi kahden pienen puurakennuksen perustukset (8 ja 9). Pihan pohjoisosasta, nykyisen korokkeen alueelta, kaivettiin esiin 1700- ja 1800-luvun kasarmirakennusten jäännöksiä (10). Rakennusten jäännösten lisäksi pihan keskiosasta löytyi puulava (11) ja länsiosasta toinen, runsaasti viljan jyviä sisältänyt palanut puulava (12).

Pihalta paljastui useita oja. Pihan lounaisosasta, kurtiinimuurin (V) ja läntisen kehämuurin (F) välistä, löytyi lounaskoillisuuntainen, puulla vuorattu viemärioja (13). Pihan länsiosassa tutkittiin 1700-luvun kivettyjä sadevedenpoistokanavia ja siihen liittyntä kaivoa (14), joka purettiin. Pihan itäosasta löytyi pohjois-itäsuuntainen puukanava, joka

todennäköisesti yhtyi pohjoispatterin alla kallioon louhittuun kanavaan. Etelässä kanava (15) ulottui eteläpatterin pohjoismuuriin asti. Rakenteesta kaivettiin vain osa esille. Lisäksi esille saatiin kaivettua myös pieni osa itä-länsisuuntaista, laattakivistä tehtyä pintavesienpoistokanavaa, joka johti Suvorovin esilinnan portille.

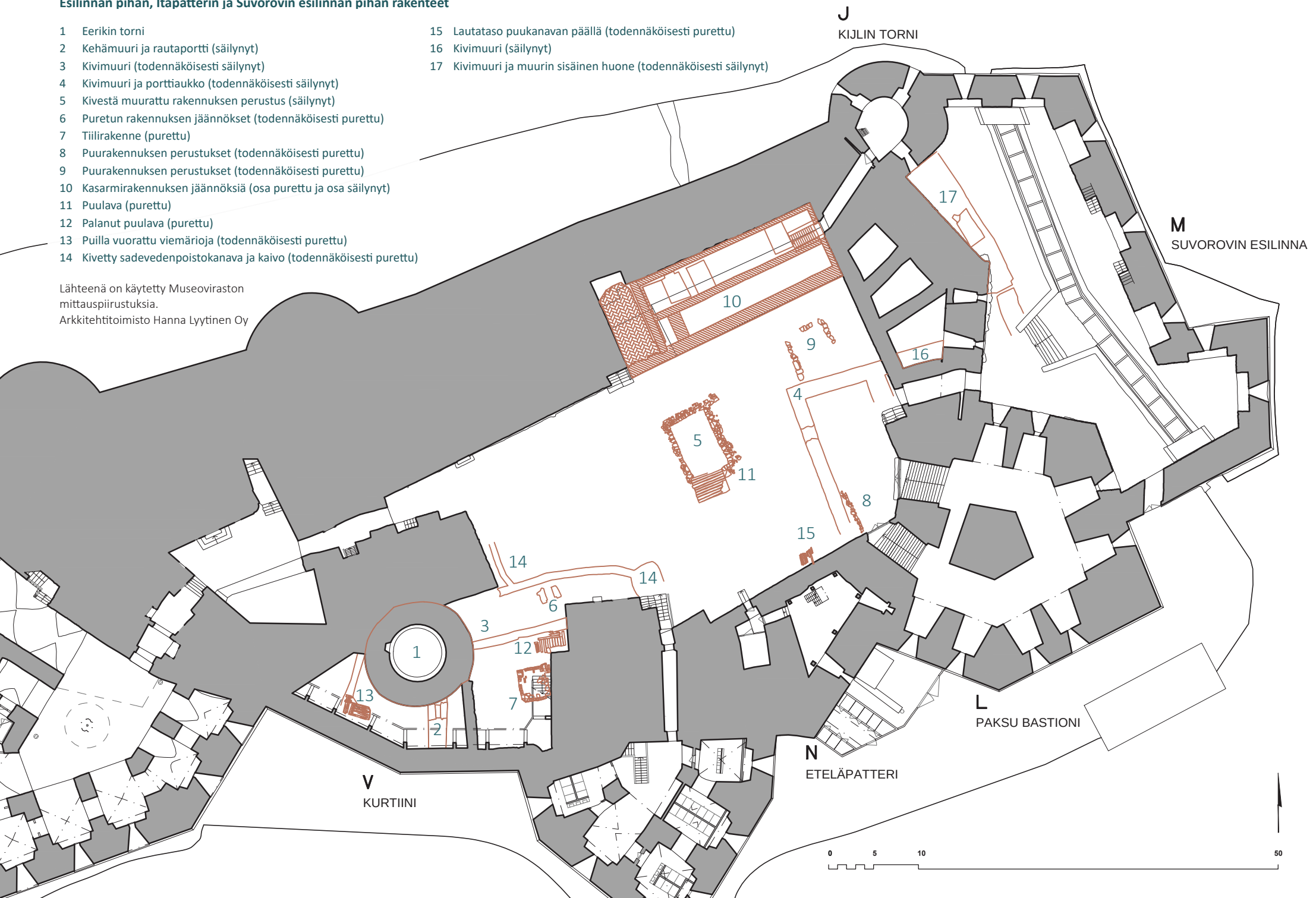
Koko pihaa peittäneen, 1700-luvun lopulta peräisin olevan, mukulakiveyksen alla maakerroksien paksuus vaihtelee huomattavasti. Kulttuurimaakerroksia löytyi muutaman kymmenen senttimetrin paksuudesta aina 1,9 metrin paksuuteen asti. Näiden lisäksi alueella havaittiin myös erilaisia täyttömaakerroksia, lahopuukerroksia ja hiiltä sisältäviä palokerroksia.

Kaivausalueita ei ole merkitty pohjapiirustuksiin eikä niiden pinta-aloista ole mainintoja. 1960-luvulla on esilinnan piha-alueesta kaivettu arviolta noin 1353 m², mukaan lukien esilinnan pihan lounaisosa (R 104). Koko pinta-alaa ei ole kuitenkaan tukittu perusmaahan asti, vaan jo kaivetuilla alueilla saattaa olla vielä kulttuurimaakerroksia ja rakenteita jäljellä. Kaivetusta alueesta on perusmaahan asti tutkittu noin 880 m². Kaivetusta alueesta on osittain tutkittu arviolta 473 m². Tällä alueella on mahdollisesti säilynyt rakenteita ja maakerroksia. Täysin tutkimatonta aluetta on arviolta 337 m². Liitteessä 1.2 on esitetty, mitkä alueet on tukittu osittain ja mitkä ovat kokonaan tutkimatta.

Esilinnan pihan, Itäpatterin ja Suvorovin esilinnan pihan rakenteet

1 Eerikin torni	15 Lautataso puukanavan päällä (todennäköisesti purettu)
2 Kehämuuri ja rautaportti (säilynyt)	16 Kivimuuri (säilynyt)
3 Kivimuuri (todennäköisesti säilynyt)	17 Kivimuuri ja muurin sisäinen huone (todennäköisesti säilynyt)
4 Kivimuuri ja porttiaukko (todennäköisesti säilynyt)	
5 Kivestä muurattu rakennuksen perustus (säilynyt)	
6 Purettu rakennuksen jäännökset (todennäköisesti purettu)	
7 Tiilirakenne (purettu)	
8 Puurakennuksen perustukset (todennäköisesti purettu)	
9 Puurakennuksen perustukset (todennäköisesti purettu)	
10 Kasarmirakennuksen jäännöksiä (osa purettu ja osa säilynyt)	
11 Puulava (purettu)	
12 Palanut puulava (purettu)	
13 Puilla vuorattu viemärioja (todennäköisesti purettu)	
14 Kivetty sadevedenpoistokanava ja kaivo (todennäköisesti purettu)	

Lähteenä on käytetty Museoviraston mittauspiirustuksia.
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1961	Eerikin torin kaivaukset kesällä 1961
1962	Eerikin torni ja eteläpatteri, kaivaukset kesällä 1962
1963	Eerikin tornin ympäristö, kaivauskertomus
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä
1964c	Eerikin tornin länsipuolen kaivanto, kaivauskertomus
1964	Eteläpatterin länsipään ja Eerikin tornista etelään olevan muurin välinen kaivanto
1964	Rautaportin idänpuoleinen kaivanto
1964	Porttikäytävä E 102:n itäpään edustan kaivauskertomus
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1965b	Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1965
1965	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritetusta rakennus- ja tutkimustöistä
1965	Olavinlinnan työpäiväkirja 1965
1966	Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1966
1966	Lautalavojen välisen täytemaan poistaminen ison linnanpihan keskellä 4.-12.8.1966
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämis- ja tutkimustöistä.
1966	Olavinlinnan työpäiväkirja 1966
1967	Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967
1967	Rakennus P:n edustalta lähtevän itä-länsisuuntaisen kanavan itäpäässä, N 106:n koillispuolella oleva kaivanto
1967	Yhteenveto Olavinlinnan rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana
1967	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967
1969	Rakennuksen P itäseinän edustan kaivaus
1970	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1963-1964	KYP740230079	Eerikin torni, ympäristön pohja kaivauksen jälkeen
1963	KYP740230158	Kurtiini V, pohjoisivu, leikkaus
1964	KYP740230167	Eerikin torni, maa- ja muurileikkauksia
1964	KYP740230171	Rakennus Q, eteläinen ulkoseinä ja maaleikkaus
1964	KYP740230173	Iso linnanpiha, maaleikkaus
1965-1967	KYP740230186	Iso linnanpiha, tutkimuspohja
1965	KYP740230187	Iso linnanpiha, maaleikkauksia
1966	KYP740230189	Iso linnanpiha, itäpään tutkimuspohja
1966	KYP740230193	Iso linnanpiha, R 102 seinälimitykset
1966	KYP740230199	Iso linnanpiha, länsiosan tutkimuspohja
1966	KYP740230200	Iso linnanpiha, pohjoispatterin edustan tutkimuspohja
1967	KYP740230213	Iso linnanpiha, itäosa, esiin kaivettujen muurien limitys
1971	KYP740230333	Iso linnanpiha, R 101 tutkimuspohja

Tekijä

Osmo Lappalainen
Osmo Lappalainen
Liisa Eerikäinen
Elias Härö
Liisa Eerikäinen
K. Hakli
-
-
Liisa Eerikäinen
Liisa Eerikäinen
-
-
Liisa Eerikäinen
Rauni Mikkola
-
Liisa Eerikäinen
-
Helena Hoviniemi
-
-
Pekka Räsänen
-

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Tekijä

Timo Heininen
Timo Heininen, P. Härkönen
J. Turunen, Timo Heininen
M. Pasanen, Heikki Ahtiainen
M. Pasanen, Timo Heininen
Heikki Ahtiainen
Heikki Ahtiainen
K. Terho, Heikki Ahtiainen
M. Muhonen, Timo Heininen,
K. Terho, Heikki Ahtiainen, M. Pasanen
K. Terho, Heikki Ahtiainen, M. Pasanen
M. Pasanen, Timo Heininen, Heikki Ahtiainen
Heikki Ahtiainen

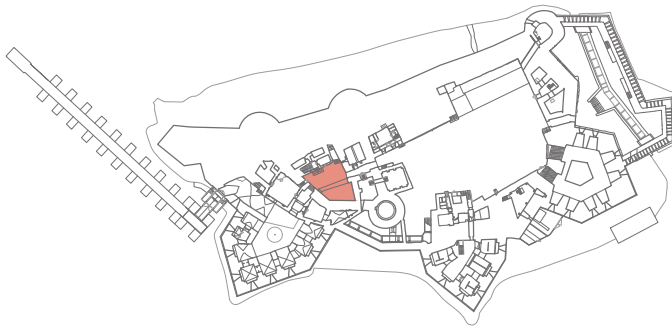
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Päälinnan piha G

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Päälinnan piha muodostui kolmen tornin ja niiden välisten kehämuurien suojaan. Linnan pääportti sijaitsi läntisessä kehämuurissa. Pihan ympärille rakennettiin keskiajalla kehämuurin viereen itäinen, pohjoinen ja eteläinen siipirakennus. Päälinnan pihan laajuus on vaihdellut eri aikoina. Pohjoissiipi muutettiin 1600-luvulla patteriksi, jolloin sitä myös laajennettiin etelään päin. Sen viereen rakennettiin 1600-luvulla tai viimeistään 1700-luvun alussa kaksikerroksinen rakennus.³⁰ Tämä rakennus purettiin 1790-luvulla kellaritiloja lukuun ottamatta ja sen tilalle tehtiin Adjutantin rakennus.³¹ Päälinnan eteläsiipi (G 102) purettiin 1720-luvulla.³² Linnan pihan yli on johtanut komendantin rakennuksesta päälinnan itäsiipeen puukäytävä, joka paloi vuonna 1869.³³ Pihan nykyinen pinta-ala on noin 137 m², josta puretun eteläsiiven osuus on noin 59 m².

Päälinnan piha. Päivi Hakanpää 13.9.2016,
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

30 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Asemapiirustus vuodelta 1730, Kra 0406:12:031:004.

31 Sinisalo 1986, 57.

32 Sinisalo 1986, 22–23.

33 Sinisalo 1986, 103–104.

Päälinnan piha ja oikealla porttikäytävä esilinnan pihalle. Museovirasto, HK10000:6801.

Päälinnan pihan länsi- ja eteläseinien edustalle kaivettiin salaojat vuonna 1966. Samalla lujitettiin näiden seinien perustuksia betonianturoilla. Sadevesikaivoja tehtiin vuosina 1964 ja 1968.³⁴ Lämpöputkien kanaalille kaivettiin vuonna 1964 kaivanto. Se kulkee päälinnan itäsiiven ja Adjutantin rakennuksen vieressä. Kanaalin rakentamista jatkettiin vuonna 1968, jolloin valettiin kanaali linnanpihan poikki ns. keittiön (G 102) pohjoisseinän alitse kellariin T 105. Tämän vuoksi puhkaistiin 3,3 metriä paksuun kehämuuriin aukko (pohja +79.00). Aukon leveys oli noin 95 cm ja korkeus noin 112–125 cm.³⁵ Pihan eteläosaa tasoitettiin vuonna 1968, mutta eteläosan kivirakenteet jätettiin näkyviin. Päälinnan piha päällystettiin laattakivillä vuonna 1971.³⁶

Tutkimushistoria

Päälinnan ensimmäisiä kaivauksia vuonna 1924 johti arkkitehti Sune Maconi. Tuolloin tutkittiin pihan eteläosaa kahden metrin syvyyteen asti. Paikalla oli ollut keittiöksi tulkittu rakennus (G 102), joka oli purettu 1720-luvulla.³⁷ Kaivauksissa paljastui rakennuksen itä-länsisuuntaista ulkoseinää. Sen ja läntisen kehämuurin väliseltä alueelta löytyi kaksi pylväsjalustaa, joista toisen Maconi arveli olevan ruotsalaisaikaisen ja toisen venäläisikäisen. Lisäksi Maconi tulkitsi, että lähes luode-kaakkosuuntainen muuri oli rakennuksen väliseinä. Löytyneitä kivirakenteita korotettiin, jotta ne näkyisivät silloisen maanpinnan tasolla. Kaivauksissa paljastui 50 cm:n syvyydestä pihan laattakiveystä. Kaivauksissa löytyi myös puurakenteita. Jykevät

Päälinnan piha, läntisen kehämuurin alaosa ja salaojakaivanto. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1152.

-
- 34 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämis- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1964b; Olavinlinnan työpäiväkirja 1968.
- 35 Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1964 aikana suoriteista rakennus- ja tutkimustöistä; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämis- ja tutkimustöistä; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968; Kuva vuodelta 1968, RHOOL2016.
- 36 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1971 aikana suoritetuista tutkimus- ja rakennustöistä; Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-.
- 37 Maconi 1924; Sinisalo 1986, 22–23.

Päälinnan pihan eteläosa, lämpökanavaa varten puhkaistu aukko kellariin T 105.
Museovirasto 1968, RHOO2016.

Päälinnan pihan eteläosaa. Päivi Hakanpää 4.9.2016,
Arkkittehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

hirret (Ø 45–50 cm) olivat 80 cm:n ja maatuneet lankut 1,2 metrin syvyydessä. Puurakenteet Maconi tulkitsi lattiatasoiksi. Niiden alla oli savensekainen sorakerros, jonka paksuus oli 40–70 cm. Tämän kerroksen alla oli savimaata. Kaivauksissa löytyi mm. posliini- ja fajanssiastian paloja, eläinten luita, rautakuulia, liitupiipun paloja ja 1700-luvun alun kuparirahoja. Kaivausalueet peitettiin ja piha kunnostettiin tutkimusten jälkeen.³⁸

Päälinnan pihalle tehtiin vuonna 1964 kaivantoja sadevesiviemäriä ja pihan ympärillä olevien muurien lujittamista varten. Töitä jatkettiin vielä vuonna 1966 päälinnan itäsiiven osuudelta. Kaivannoista saatiin tietoja linnanpihan ympärillä olevien muurin perustuksista ja kulttuurimaakerroksista. Päälinnan eteläsiiven (G 102) säilynyttä seinämuuria jouduttiin purkamaan salaojaputkien asentamista varten. Muurin länsipään (alapinta +77.30) alaosa oli ladottu pyöreistä kivistä 1,1 metrin korkeuteen saakka. Muurin itäosassa oli valumuurin alla 40 cm:n korkuinen, hiesua vasten ladottu kiveys (pinta +80.10). Tämän alla oli perusmaa, joka oli hiesua (pinta +79.50 – +79.73). Muuria oli korotettu vuonna 1924, mutta alkuperäistä muuria oli säilynyt tasosta +80.30 alaspäin.³⁹

Päälinnan itäsiiven viereen, porttikäytävän eteläpuolelle, tehtiin koekaivanto. Siitä löytyi täyttömaata, joka sisälsi hiekkaa, tiilimurskaa, laastia, kiviä ja eläinten luita. Pihan koillisosassa jouduttiin purkamaan porrasaskelmia, kun

Kaivaukset päälinnan pihalla. Sune Maconi 1924, Museovirasto RH004128.

38 Maconi 1924; Löydöt KM 8492:1–68.

39 Eerikäinen 1964b; Eerikäinen 1966b; Ns. keittiömuurin purkaminen G102; Maconi 1924.

Päälinnan piha. Päivi Hakanpää 4.9.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

linnantuvan portaiden alle valettiin betonianturat. Porraskivien alta löytyi kulttuurimaata, mutta sen paksuudesta ei ole mainintaa. Kulttuurimaata löytyi noin 2-23 cm:n paksuudelta Adjutantin rakennuksen edustalta muurin anturan (alapinta +80.18 – +80.50) alta. Rakennus oli perustettu 40–50 cm korkean kivanturan päälle.⁴⁰

Vuonna 1968 kaivettiin esiin jo vuonna 1924 tutkitun kivistä muuratun tukipilarin- ja muurin pohja. Tukipilari liittyi linnanpihan eteläosassa olleen kehämuurin ja päälinnan itäsiiven (E) yhdistäneeseen puiseen käytävään. Tukipilarin kaakko-luoteissuuntaisen, kaarevan tukimuurin leveys oli 75–80 cm. Sen korkeus oli 70 cm (yläpinta +80.49 – +80.60 ja alapinta +79.79 – +79.90). Tukipilarin pohjan halkaisija oli noin 1,50 metriä ja korkeus noin 1,56 metriä. Tukimuurin ja -pilarin kohdalla alkoi luonnonmaa noin 84–90 cm:n syvyydessä rakenteiden yläpinnasta mitattuna.⁴¹

40 Eerikäinen 1964b; Hakli 1964f.

41 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

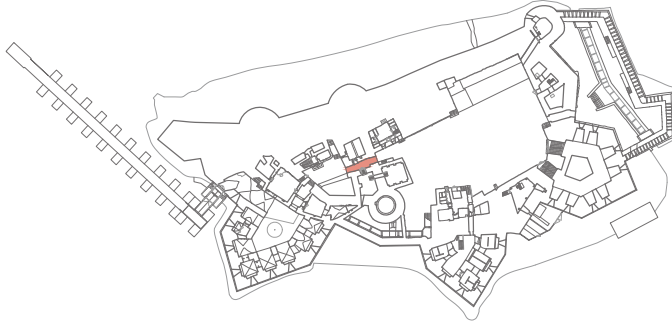
Yhteenveto

Vuonna 1924 kaivettiin linnanpihan eteläosaa (G 102) noin kahden metrin syvyyteen. Kaivauksissa löytyi pihan laattakiveystä. Esiin kaivettiin keskiaikaisen siipirakennuksen ulkomuuria. Rakennus oli purettu 1720-luvulla. Paikalta löytyi myös kivistä muurattuja, vuonna 1869 palaneen puukäytävän tukirakenteita. Esiin kaivetut kivirakenteet säilytettiin. Paikalla oli myös puurakenteita, jotka Sune Maconi tulkitsi lattiatasoiksi. 1960-luvulla tutkittiin kivirakenteita uudelleen. Tuolloin selvisi, että rakennuksen (G 102) muurin perustukset oli ladottu pyöreistä kivistä hiesuun, joka oli perusmaata (pinta +79.60 – +79.70). Pihan eteläosa on ilmeisesti kaivettu perusmaahan asti jo vuonna 1924, sillä vuonna 1964 itäsiiven viereen tehdystä kaivannosta löytyi enää täyttömaita. Sadevesiviemäreiden ja lämpökanaalin kaivuutöiden yhteydessä ei ole mainintoja paljastuneista kulttuurimaakerroksista tai rakenteista. Linnanpihan pohjoisosasta (G 101) löytyi Adjutantin rakennuksen vierestä kulttuurimaakerroksia noin 2-20 cm:n paksuudelta. Adjutantin rakennus oli perustettu 40–50 cm korkean kivanturan päälle. Linnanpihan keskiosassa on noin 18 m² tutkimattomia alueita lämpöputki-, sadevesiviemäri- ja anturakaivantojen ulkopuolella (liite 1.2).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1924	Kertomus vuonna 1924 tehdyistä kaivauksista Pyhän Olavin linnassa	Sune Maconi	Museoviraston arkisto
1964f	Pienen linnanpihan kaivaukset G 101, käytävä E 102	K. Hakli	Museoviraston arkisto
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä	-	Museoviraston arkisto
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämis- ja tutkimustöistä	-	Museoviraston arkisto
1966b	Olavinlinnan päiväkirja kesä 1966	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968	Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi	Museoviraston arkisto
1960-luku	Ns. keittiömuurin purkaminen G 102	-	Museoviraston arkisto
1971	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1971 aikana suoritetuista tutkimus- ja rakennustöistä	-	Museoviraston arkisto
1971	Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-	-	Museoviraston arkisto

Päälinnan itäsiiven käytävä E 102

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Päälinnan itäsiiven alimman kerroksen käytävä kuuluu linnan keskiaikaiseen rakennusvaiheeseen. Sen kautta on kulku päälinnan pihalta esilinnan pihalle. Käytävän eteläseinässä on komero ja oviaukko kellariin E 101. Pohjoisseinän oviaukko johtaa kellariin E 103. Käytävän pituus on noin 10,75 metriä ja leveys 1,80–2,90 metriä. Sen pinta-ala on noin 24 m². Seinät on muurattu kivistä. Niiden korkeus on noin 2,4–2,8 metriä. Itäosan eteläseinää oli kavennettu kivimuurilla, jonka pituus on noin 2,8 metriä ja leveys 0,55 metriä. Eteläseinä oli perustettu syvemmälle (pohja +79.60 – +79.75) kuin pohjoisseinä (pohja +80.60 – +80.80). Perustusten lujittamista varten kaivetuista kuopista kävi ilmi, että eteläseinän perustukset olivat noin 70–100 cm maanpinnan alapuolella, ja ne oli muurattu pyöreistä kivistä hiesua vasten.⁴² Katon keskiosa on kivistä holvattu, mutta käytävän molemmat päät ovat holvaamattomia. Ne on katettu hirsillä 1700-luvulla. Holvin kannan jäännöksistä päätellen ovat nekin olleet aikaisemmin holvattuja.⁴³

Luonnonkivilaattalattia asennettiin vuonna 1971.⁴⁴ Seinien perustusten lujittamiseksi valettiin vuonna 1966 anturalamellit.⁴⁵ Lämpöputket kulkevat vuonna 1968 valetussa

42 Piirustus vuodelta 1964, 740230179; Eerikäinen 1964b.

43 Eerikäinen 1964b; Sinisalo 1986, 23.

44 Olavinlinnan työpäiväkirja 1971, 3.

45 Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1966b.

Porttikäytävän E 102 viemäriputkien asennus vuonna 1968. Museovirasto RH00L1882.

Porttikäytävä E 102 ennen tutkimuksia. O. Welin 1964, Museovirasto RH00L746.

Porttikäytävä päälinnan pihalta esilinnan pihalle. Päivi Hakanpää 2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Porttikäytävän E 102 itäpäästä esille tullutta muurausta. P. O. Welin 1964, Museovirasto RHOL748.

kanaalissa käytävää pitkin esilinnan pihalta päälinnan pihalle. Kanaalin viereen on asennettu viemäriputket.⁴⁶

Tutkimushistoria

Porttikäytävän maakerroksia ja rakenteita tutkittiin vuonna 1964, koska lämpöputkien asentaminen ja käytävän perustusten lujittaminen olivat alkamassa.⁴⁷ Kaivauksista ei ole talletettu

46 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

47 Eerikäinen 1964b; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä.

löytöjä.⁴⁸ Porttikäytävän lattiaa peitti mukulakiveys (pinta +81.55 – +80.85). Kiveyksen reunoilla oli seinän suuntaiset vesikourut.⁴⁹ Mukulakiveys oli asennettu noin 5-10 cm paksun hiekkakerroksen päälle. Sen alla oli 10–80 cm:n paksuudelta kulttuurimaakerrosta, joka sisälsi multa-, hiili- ja lahopuukerroksia. Paikoitellen kerroksessa oli myös tiilimurskaa ja laastia. Lahopuukerrosta oli säilynyt noin 5- 7 cm:n paksuudelta melkein koko käytävän pituudelta. Lisäksi kellarin E 103 oven edustalla oli poikittaisia puun jäännöksiä (pinta +80.75 – +80.80). Itäpäässä lahopuukerros päättyi hiilikerrokseen. Näiden alla oli vielä kulttuurimaata, joka oli hiekansekaista multaa. Perusmaa käytävän kohdalla oli rautasaostumia sisältänyttä hiesua (pinta +80.65 – +80.50 ja länsipäässä +79.75).⁵⁰

Käytävän länsiosassa oli säilynyt mukula- ja liuskekivikerros (pinta +80.45 – +80.40). Kerros oli mahdollisesti vanhaa pintakiveystä.⁵¹ Käytävän itäpäästä löytyi laastikerroksen alta muurattu kivirakenne (pinta +81.10 – +80.90 ja pohja +80.38 – +80.60). Osa kivistä oli laattakiviä, osa pyöreitä tai särmikkäitä luonnonkiviä. Rakenteessa oli neljä käytävän poikki laattakivistä muurattua ”porrasaskelmaa”, jotka jatkuivat osittain esilinnan pihan puolelle. Kivirakennetta oli säilynyt lähes kolmen metrin pituudelta ja koko käytävän leveydeltä käytävän kavennuksen kohdalla. Pohjoissivulla kivirakenne ulottui metrin verran kauemmas länteen. Kivirakenteen paksuus oli noin puoli metriä. Rakenne purettiin kokonaan pois.⁵² Sen alla oli perusmaa.⁵³ Käytävän eteläseinän komeron holvilaudasta on olemassa kaksi puulustoajoitusta (FIM0554 ja FIM0555). Puut on kaadettu vuosien 1474 ja 1476 jälkeen.⁵⁴

48 Päiväkirjassa 25.9.1964-2.10.1964 Hakli mainitsee käytävän maakerroksista löytyneen vuoden 1856 venäläisen rahan. Se on kirjattu vuoden 1964 löytöluetteloon kellarin E 101 löytöihin.

49 Eerikäinen 1964b; Valokuva vuodelta 1964, RHOL746.

50 Eerikäinen 1964b; Piirustus vuodelta 1964, KYP740230172.

51 Eerikäinen 1964b.

52 Eerikäinen 1964; Eerikäinen 1964b.

53 Eerikäinen 1964; Eerikäinen 1964b; Valokuva vuodelta 1964, RHOL748.

54 Zetterberg 2003.

Yhteenveto

Keskiajalla rakennettua käytävää on kavennettu myöhemmin. Käytävän mukulakiveys purettiin vuonna 1964. Sen alla ollut lahopuukerros oli peräisin mahdollisesti käytävän vanhasta puukatteesta. Tämän alla oli vielä jäljellä käytävän länsiosassa pienellä alueella mukula- ja liuskekiveystä, joka saattoi olla edellisiä vanhempaa pintakiveystä. Käytävän itäosassa oli käytävän levyinen muurattu kivirakenne, jonka pituus oli noin kolme metriä. Rakenteet on purettu pois. Käytävän kohdalla

kulttuurimaakerrosten paksuus oli noin 10–80 cm. Perusmaa käytävän alueella oli hiesua. Käytävän lattia on todennäköisesti kaivettu perusmaahan. Perustusten lujittamiseksi valettujen anturalamellien kohdalla käytävää on kaivettu perusmaan pintaa syvemmälle.

Tutkimukset

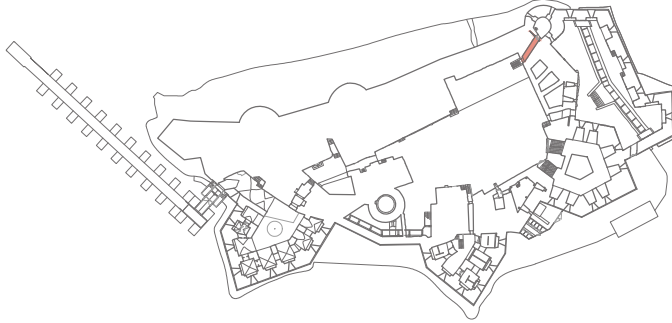
Vuosi	Tutkimus
1964	Holvikäytävä E 102
1964f	Pienen linnanpihan kaivaukset G 101, käytävä E 102
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1964b	Olavinlinna työpäiväkirja kesä 1964
1964	Olavinlinna päiväkirja 25.9.1964 - 2.10.1964
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1966b	Olavinlinna työpäiväkirja 1966
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1971	Olavinlinnan työpäiväkirja 1971
2003	Olavinlinnan puurakenteiden iänmäärittäminen osa II, dendrokronologiset ajoitukset FIM0554-FIM0564. Joensuun yliopisto, Dendrokronologian laboratorio, ajoituseloste 109

Tekijä	Arkisto
	Museoviraston arkisto
K. Hakli	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
K. Hakli	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
Pentti Zetterberg	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1964	740230172	Käytävä E 102 maaleikkaus	M. Pasanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1964	740230179	Käytävä E 101 leikkaus ja limitys	J. Turunen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Kijlin tornin käytävä J 102

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Esilinnan pohjoissiiven ja itäpatterin välissä on lounas-koillissuuntainen käytävä (J 102), jonka kautta pääsee esilinnan pihalta Kijlin tornin alimpaan kerrokseen (J 101). Käytävä kuuluu todennäköisesti linnan 1500-luvun lopun tai 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Käytävään johtaa esilinnan pihalta kiviportaatt, jotka on rakennettu ilmeisesti vasta venäläiskaudella vuoden 1804 jälkeen. Portaikko on nykyisen esilinnan pihan korokkeen (R 103) alla.⁵⁵ Portaiden rakentamisen yhteydessä on käytävän lounaisosaan tehty muutoksia. Käytävän tynnyriholvattu katto ja 1,60–1,70 metriä korkeat seinät on muurattu kivistä. Käytävän molemmissa päissä on runko-osaa matalammat, holvatut eteiset, joissa on tiilestä muuratut ovikaaret. Käytävän koillispäässä seinissä on säilynyt porttiaukon sulkupuomin kolot.⁵⁶ Käytävän leveys on 1,7 metriä ja pituus noin 10 metriä, josta runko-osan osuus on 8,5 metriä. Korkeutta käytävällä on noin 2,4 metriä. Portaikon pituus on 3,5 metriä ja siinä on 16 kiviaskelmaa. Alimman askelman porraskivet jatkuvat muurin alle. Portaikon tiili-seinät on muurattu renessanssilimityksellä kalkkilaastilla.⁵⁷ Käytävän pohjalle rakennettiin

Esilinnan pihan koillisosasta esiin kaivettu käytävään J 102 johtanut portaikko. Museovirasto 1966, RHOOL1357.

55 Paikalla on ollut 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa rakennettu tiilikasarmi, jonka vuoden 1804 rakennuspiirustuksiin ei portaikkoa ole piirretty. Liisa Eerikäinen mainitsee, että portaikon seinien tiilet ovat uudenaikaisia. Portaikko on dokumentoitu Sune Maconin piirustukseen vuosilta 1916–1919. Piirustus vuodelta 1804, KA Savonlinna VIK145; Eerikaisen päiväämätön Kijlin tornin raportti; Piirustus vuosilta 1916–1919, KYP740230001.

56 Eerikaisen päiväämätön Kijlin tornin raportti, 1-3; Piirustus vuodelta 1988, KYP740230517.

57 Eerikaisen päiväämätön Kijlin tornin raportti, 1.

puurakanteinen kulkusilta vuonna 1988 Eero Raatikaisen suunnitelman mukaan.⁵⁸ Käytävän pinta-ala on noin 16,30 m² ja portaikon 8,3 m².

58 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 26.5.1988.

Käytävän J 102 puusilta ja kaivauksissa vuonna 1987 löytynyt kivimuuri. Päivi Hakanpää 20.12.2018. Arkkitehtitoimisto Hanna Lytinen Oy.

Käytävän J 102 pohjalta löytyneitä rakenteita. Museovirasto 1988, RHO91779.

Tutkimukset

Käytävän pohjalta poistettiin täyttömaata 1960-luvulla. Täyttömaa oli rakennusjätettä sisältänyttä hiekkaa. Kerroksen paksuus oli 5-120 cm. Sen alla oli laastilla päällystetty lattia.⁵⁹ Esilinnan pohjoissiiven muurin tutkimuksiin liittyen vuonna 1987 jatkettiin käytävän pohjan kaivauksia. Tarkoituksena oli löytää esilinnan koilliskulmassa sijainneen Kijlin tornia edeltäneen kehämuuritornin rakenteita. Tutkimuksista ei ole säilynyt kertomusta, ainoastaan mainintoja korjaustöiden pöytäkirjoissa ja yksi piirustus. Kaivauksissa löytyi esilinnan itäistä kehämuuria ja koilliskulman muureja.⁶⁰ Käytävän pohjalla on säilynyt noin 1,3 metriä korkean ja 90 cm leveän muurin jäännös (pinta +79.30), joka kulkee käytävän poikki luode-kaakosuuntaisena. Sen koillispuolella on kivimuurausta (pinta +78.00 – +78.65) aina huoneen (J 101) oviaukkoon asti.

59 Eerikäinen päiväamäton Kijlin tornin raportti, 1.

60 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirjat 10.3.1987 ja 26.1.1988; Piirustus vuodelta 1988, KYP7023517.

Käytävän pohjalla säilynyttä kivimuurausta ja muurin jäännös. Päivi Hakanpää 20.12.2018. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Yhteenveto

Käytävä kuuluu todennäköisesti linnan 1500-luvun lopun tai 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Käytävään johtaa esilinnan pihalta kiviportaati, jotka on rakennettu ilmeisesti vasta venäläiskaudella vuoden 1804 jälkeen. 1960-luvulla poistettiin käytävän täyttömaat, joita oli enimmillään 1,2 metrin paksuudelta. Täyttömaan alta paljastui laastilattia. Vuonna 1987 kaivettiin esiin esilinnan itäistä kehämuuria ja koilliskulman muureja. Löytyneitä rakenteita ei purettu. Käytävän pohjalle rakennettiin puurakanteinen kulkusilta vuonna 1988. Käytävän pohjan kaivamisesta perusmaahan asti ei ole tietoa, joten käytävän pohjalla on mahdollisesti säilynyt esiin kaivettujen rakenteiden lisäksi kulttuurimaakerroksia (liite 1.2).

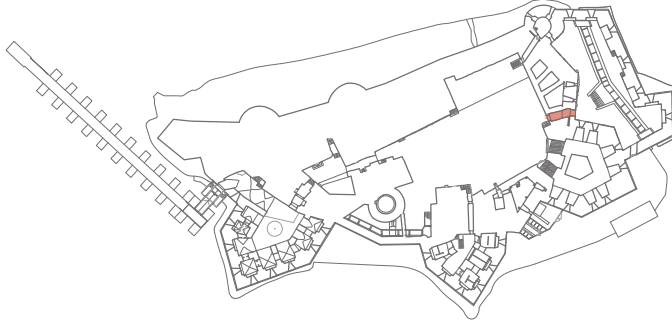
Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
-	Kijlin torni, portaat, käytävä J 102 ja huone J 101	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1916-1919	KYP740230001	Ensimmäinen kerros, läpileikkaus 8 m korkeudella vedenpinnasta	Sune Maconi	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1959	KYP740230031	Kijlin torni, esilinnan itäsiipeä, itäistä etuvarustusta, ensimmäinen kerros	Frans Valtare, Eero Jama	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1959	KYP740230035	Kijlin torni, esilinnan itäsiipi, ensimmäisen ja toisen kerroksen välitaso	Frans Valtare, Eero Jama	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1988	KYP740230517	Käytävä J, J 102 pohja, leikkaus	Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Itäpatterin porttikäytävä K 104

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Itäpatterin rakentaminen aloitettiin 1560-luvulla Paksun tornin rakentamisen yhteydessä. Tornin pohjoispuolelle rakennettiin noin 20 metrin pituinen kehämuuri. Rakennustyötä jatkettiin 1580-luvun lopulla. Itäpatteri muodostui kahdesta muurista ja niitä sitovista poikimuuereista. Muurien väleihin muodostuneet kuilut täytettiin maalla. Uloin muuri oli loivasti taitteinen. Sen rakentaminen oli aloitettu jo 1560-luvulla. Alun perin noin 15 metriä korkeita muureja korotettiin 1600-luvun alussa.⁶¹

Itäpatterin eteläosassa oli lähes itä-länsisuuntainen porttikäytävä, jonka kautta kuljettiin aluksi esilinnan pihalta itärannalle ja 1790-luvulta alkaen Suvorovin esilinnan pihalle. Käytävän itäpää kääntyy kohti etelää ja laskee noin metrin verran. Itäpään seinissä on säilynyt porttiaukon sulkupuomin kolot. Itäpatterin porttia on kutsuttu Kotkan portiksi. Venäläisenä aikana itäpatterista käytettiin nimitystä kurtiini Dick.⁶² Porttikäytävän noin 2,3 metriä korkeat seinät ja tynnyriholvattu katto on muurattu kivistä ja pohja laattakivistä. Käytävän länsipään oviaukkoon on muurattu tiilipielet. Käytävän pituus on noin 9,5 metriä ja sen leveys 1,85-2,55 metriä. Käytävän pinta-ala on 22,40 m². Porttikäytävän pohjalle asennettiin vuonna 1968 sadevesiviemäriputket ja käytävän länsipäähän porttiaukon edustalle sadevesikaivo.⁶³

Itäpatterin porttikäytävä. Päivi Hakanpää 20.12.2018, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

61 Sinisalo 1986, 9, 50.

62 Sinisalo 1986, 50.

63 Laamanen 1968, 1; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 2, 26.

Porttikäytävän K 104 pohjan kaivaukset. Kuvan keskellä on 1560-luvulla rakennetun muurin perustuksia. P.O. Welin 1968, Museovirasto RHOOL1780.

Tutkimushistoria

Kesällä 1968 tutkittiin porttikäytävän pohjarakenteita ja maakerroksia sadevesiputkien asentamiseksi. Käytävän sementtilaastilla muurattu laattakiveys (+79.26 – +78.10) purettiin pois. Kiveys oli todennäköisesti 1800-luvulta tai 1900-luvun alusta. Kiveys jatkui itäpatterin edustalle Suворovin esilinnan pihalle.⁶⁴ Kiveyksen alla oli 20 cm paksu hiekan- ja mullansekainen savikerros, joka sisälsi laastia, tiilen paloja ja pieniä kiviä. Kerroksesta löytyi venäläinen raha vuodelta 1729.⁶⁵ Käytävän länsiosassa kerroksen alla oli 10-30 cm paksu hiekkakerros (pinta

64 Laamanen 1968, Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 23.

65 Laamanen 1968, 1.

Porttikäytävän K 104 eteläseinän muurianturaa ja sadevesiputkia käytävän itäosassa. P.O. Welin 1968, Museovirasto RHOOL1788.

+ 78.60). Sen alta paljastui 30-60 cm paksu hiekansekainen savikerros, jossa oli ruostesaostumia. Kerroksen alla alkoi perusmaa, joka oli savea (pinta +78.00). Käytävän itäpäässä oli hiekan- ja mullansekaisen savikerroksen alla 40-50 cm:n paksuudelta multaa (pinta +78.50). Multakerroksen alla oli 20-30 cm paksu hiesukerros. Sen alla alkoi perusmaa, joka oli savea (pinta +77.60).⁶⁶ Käytävän kaivantoa täytettiin soralla.⁶⁷

Käytävän keskeltä paljastui anturamuuri. Muurin keskellä oli laattakivi (pinta +78.27), jonka koko oli 1,85 x 1,35 metriä. Sen pohjois- ja eteläpuolilla oli pienempiä laattakiviä (pinta

66 Laamanen 1968, 3, 9.

67 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 36.

+78.67 – +78.75). Kivet jatkuivat käytävän pohjois- ja eteläseinien alle. Rakenteen leveys oli noin 1,90 metriä. Suuren laattakiven alla ei ollut muita kiviä. Muurin jäännöksen suunta, muuraustapa ja laasti olivat samanlaiset kuin itäpatterin uloimmassa kaakkoismuurissa. Muurin jäännös oli todennäköisesti 1560-luvulla rakennettua kehämuurin perustusta.⁶⁸

Käytävän seinät oli perustettu lohkotuista kivistä kalkkilaastilla muurattujen anturoiden (pinta +79.96 – +78.22 ja pohjat +78.05 – +76.97) varaan. Pohjoisseinän anturat ulottuivat noin 20-60 cm ja eteläseinän anturat 40-80 cm seinälinjasta ulospäin. Ainoastaan eteläseinän länsiosassa anturat olivat samassa linjassa seinän kanssa. Länsiosan porttiaukon tiilipielet oli perustettu pyöreiden luonnonkivien varaan.⁶⁹

68 Laamanen 1968, 2-4; Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Sinisalo 1986, 9.

69 Laamanen 1968, 3, 9.

Yhteenveto

Itäpatterin muurit on rakennettu 1500-luvun lopulla kahdessa eri vaiheessa. Muureja korotettiin 1600-luvun alussa. Itäpatterin eteläosassa on itä-länsi-suuntainen porttikäytävä. Sen maakerroksia ja rakenteita tutkittiin vuonna 1968 sadevesiputkien asentamiseksi. Käytävän pohjalla oli säilynyt 1800-luvulla tai 1900-luvun alussa muurattu laattakiveys. Kaivausten ainoa löytö oli kiveyksen alta, savikerroksesta löytynyt vuoden 1729 venäläinen raha. Käytävän keskeltä löytyi fragmentteja 1560-luvun kehämuurin perustuksesta. Käytävän pohjalla oli 90-130 cm:n paksuudelta maakerroksia. Paikalta ei löytynyt kulttuurimaakerroksia. Koko käytävän alueella perusmaa oli savea (pinta länsipäässä +78.00 ja itäpäässä +77.60). Käytävän maakerrokset on kaivettu perumaahan asti. Käytävän keskellä on mahdollisesti säilynyt kehämuurin perustukset (liite 1.2).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1968	Käytävän K 104 kaivauskertomus
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana

Tekijä

Matti Laamanen
 Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
 -

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1968	KYP740230231	Itäpatteri, käytävän K 104 tutkimuspohja
1968	KYP740230234	Itäpatteri, käytävän K 104 leikkauksia

Tekijä

Timo Heininen, P. Hirvonen
 R. Tervonen, Heikki Ahtiainen

Laji

mittauspiirustus
 mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Eteläpatterin porttikäytävä N 109

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Eteläpatterin länsiosassa sijaitseva pohjois-eteläsuuntainen porttikäytävä kuuluu linnan 1500-luvun lopun rakennusvaiheeseen.⁷⁰ Käytävän noin 1,7 metrin pituinen pohjoisosa on muurattu venäläisajalla, todennäköisesti 1700- ja 1800-lukujen taitteessa.⁷¹ Käytävä on alun perin johtanut ruotsalaisten 1500-luvun puolivälissä rakentamaan portti- eli rantavarustukseen. Esilinnan muurissa on ollut ainakin jo tuolloin panimoportiksi kutsuttu porttiaukko.⁷² Esilinnan pihalta johtaa portaat 12,50 metriä pitkään porttikäytävään, jota kautta kuljetaan Pikkuportin bastionin pihalle. Käytävän noin 1,40 metriä korkeat seinät ja tynnyriholvattu katto on muurattu kivistä. Lattia on muurattu laattakivistä. Käytävän leveys on 1,4-1,7 metriä ja kavennusten kohdalla metrin. Käytävän pinta-ala on noin 18,50 m².

Käytävän pohjaan asennettiin vesiputki Pikkuportin bastionin wc-tiloja varten 1950-luvulla.⁷³ Käytävän eteläisen porttiaukon länsiosan alla on viemäriputki (pinta +76.21), joka liittyi

Porttikäytävä N 109. Terhi Lehtimäki 1.11.2019, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

mahdollisesti kansliarakennuksen 1950-luvun viemäritöihin.⁷⁴ Muurin kulmaa lujitettiin betonianturalla vuonna 1972 Pikkuportin bastionin perustusten lujitustöiden yhteydessä.⁷⁵ Käytävän laattakiveys on muurattu vuonna 1973.⁷⁶

70 Sinisalo 1986, 9.

71 Ruotsalaisessa vuoden 1730 asemapiirustuksessa ja venäläisessä vuoden 1746 asemapiirustuksessa pohjoisosa ei ole, vaan porttikäytävä alkaa kavennusosasta. Kra0406:12:031:4 ja RHO740.23.1657; Piirustus vuodelta 1803, KA Savonlinna VIK 145.

72 Sinisalo 1986, 9.

73 Käytävän N 109 kaivaus 1972.

74 Kivistö 1956b; Kivistö 1956c.

75 Piirustukset vuodelta 1973, KYP740230253 ja KYP740230058; Sinisalo 1976, 86.

76 Olavinlinnan työpäiväkirja 1973.

Tutkimushistoria

Käytävän pohjalle asennettiin 1950-luvulla vesiputket. Putkikaivantoa ei ole dokumentoitu. Käytävän tutkimuskaivaukset aloitettiin joulukuussa 1972. Tuolloin tutkittiin käytävän pohjarakenteita ja niiden välistä suhdetta Pikkuportin bastionin pihalla oleviin muurirakennelmiin.⁷⁷

Suoraan täyttömaan päälle 1950-luvulla asetetut laattakivet (pinta +78.50 – +77.92) poistettiin. Hiekkaa ja savea sisältäneen täyttömaan paksuus oli 20–30 cm. Kerroksen alla oli vesiputket, joiden alla oli käytävän pohjois- ja keskiosaan 1950-luvulla tuotua soraa (pinta +78.80 ja pohja +77.20). Kerroksen paksuus oli käytävän pohjoisosassa 60 cm ja keskiosassa noin 30 cm. Sorakerroksen alla oli käytävän keskiosassa savea (pinta +77.85).⁷⁸

Käytävän keskiosassa paljastui ohuen sorakerroksen alla itä-länsisuuntainen muuri (pinta +77.40 ja pohja +77.00). Luonnonkivistä ja kalkkilaastista muurattu poikkimuuri jatkui porttikäytävän anturamuurien ja käytävän eteläisen porttiaukon seinien alle. Käytävän eteläosassa muurin pinta oli tasolla +77.30. Muurin leveys oli noin 6,8 metriä. Muuria oli purettu käytävän keskeltä vesiputkien tieltä. Pikkuportin bastionin perustusten lujittamistöiden yhteydessä paljastui hirsiarina (pinta +76.10), jonka varaan ainakin muurin eteläosa oli perustettu. Itä-länsisuuntainen muurin jäännös tulkittiin kuuluvaksi eteläpatterin ensimmäiseen rakennusvaiheeseen 1560-luvulle. Se on ollut ilmeisesti osa eteläpatterin eteläisen ulkoseinän pohjaa.⁷⁹

Esilinnan pihalta porttikäytävään N 109 johtavat portaat.
P. O. Welin 1972, Museovirasto RHOOL3258.

77 N 109 kaivaus 1972; Räsänen 1968, 14–15; Olavinlinnan työpäiväkirja 1968; Vuoden 1968 päiväkirjassa käytetään käytävästä N 109 tunnusta O 101.

78 Käytävän N 109 kaivaus 1972.

79 Käytävän N 109 kaivaus 1972; Piirustus vuodelta 1973, KYP740230058.

Porttikäytävän N 109 eteläosasta esiin kaivettu itä-länsisuuntainen muuri, joka jatkuu porttikäytävän muurien alle. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3260.

Porttikäytävän (N 109) alkuperäinen pohja (+79.04 – +77.55) on laskenut portaittain kohti etelää. Käytävän eteläosan seinät oli muurattu itä-länsisuuntaisen muurin varaan. Käytävän pohjois- ja keskiosan seinät oli perustettu 40-80 cm leveiden anturamuurien varaan. Pohjoisosan anturamuurien (pohja + 77.25 – +77.35) alla oli kiviperustus. Keskiosan anturat (pohja +77.50 – +77.80) oli muurattu suoraan saven päälle. Kellarin N 108 kaivauksissa saatiin esille myös porttikäytävän muurin yläpintaa (+82.20). Muuri oli rakennettu samaan aikaan kuin kellarin N 108 etelä- ja pohjoisseinät. Käytävän katon holvimuurauksen yläpinta jatkui kellarin länsiseinän alle.⁸⁰

80 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 32-33.

Porttikäytävän N 109 pohjoisosan anturamureja. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3259.

Yhteenveto

Porttikäytävä kuuluu linnan 1500-luvun lopun rakennusvaiheeseen. Sen pohjoisosaa oli jatkettu noin 1,7 metrin verran venäläiskaudella 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Käytävän pohjalla oli 1950-luvulla asennettu vesiputki, jonka vuoksi käytävän maakerroksia oli poistettu. Alkuperäisistä maakerroksista oli säilynyt käytävän keskiosassa savi-kerros (pinta +77.85). Käytävän pohjaa tutkittiin vuonna 1972. Porttikäytävän eteläosasta löytyi 6,8 metriä leveä, itä-länsisuuntainen muuri, joka oli rakennettu ilmeisesti 1560-luvulla. Porttikäytävän eteläosan muurit oli perustettu itä-länsisuuntaisen muurin varaan ja pohjois- ja keskiosan seinät anturamuurien varaan. Käytävän pohjalla on säilynyt todennäköisesti anturamuurit, itä-länsisuuntaisen muurin jäännökset ja mahdollisesti kulttuurimaakerroksia näiden rakenteiden alla (liite 1.2).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1972	Käytävän N 109 kaivaus
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä
1973	Olavinlinnan työpäiväkirja 1973

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1964	KYP740230112	Leikkaus U-U
1969	KYP740230253	Pikkuportin bastioni, tutkimuspohja
1973	KYP740230058	Pikkuportin bastioni, paalukartta

Tekijä

Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
-
Elias Härö
-

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Tekijä

H. Auvinen, Timo Heininen
Heikki Ahtiainen
H. Purontaus

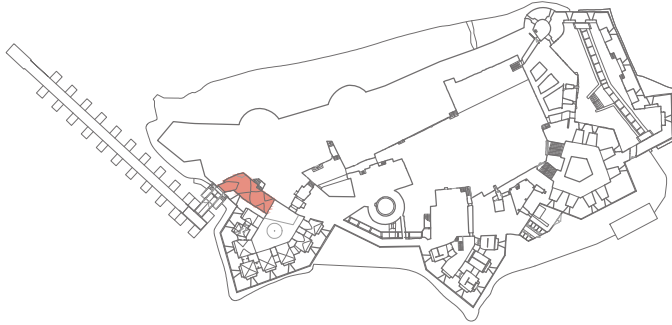
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Porttikurttiinin porttikäytävä S 101

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Porttikäytävä kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Pääportti siirrettiin uuden, porttikurttiiniksi kutsutun taitteisen kurttiinimuurin kaakkoisosaan. Komendantin rakennuksen ja kurttiinimuurin väliin holvattiin porttikäytävä (S 101).⁸¹ Porttikäytävän paikalla oli sijainnut aiemmin muuri, joka oli osa uuden esilinnan varustusta. Se yhdisti pääportin ja 1700-luvulla Hundeburgeretin raveliiniksi kutsutun varustuksen toisiinsa.⁸² Kellobastionin ja porttikurttiinin välissä on säilynyt 1500- ja 1600-lukujen vaihteessa rakennetun uuden esilinnan kaarevaa kivimuuria.⁸³

Nykyiselle pääportille saavutaan ponttonisilta pitkin. Porttikäytävän kautta kuljetaan Vesiportin bastionin pihalle (S 111) ja portaita (S 102) pitkin nouseaan kurttiinimuurin ampumatasolle (S 201), joka yhdistää Kellobastionin ja Vesiportin bastionin. Porttikurttiini muodostaa näiden kahden bastionin kanssa linnan länsiosan bastionirintaman. Porttikäytävän (S 101) seinät on muurattu kivistä ja katto holvattu tiilestä. Käytävän lounaisseinässä on tiiliholvattu ampuma-aukko. Lattia on muurattu laattakivistä. Porttikäytävän pohjoisnurkassa on näkyvissä vielä kallio, joka nousee kohti koillista. Porttikäytävän pinta-ala on noin 107,85 m², josta kalliota on 2,7 m².

81 Sinisalo 1986, 52.

82 Sinisalo 1961, 19; Sinisalo 1986, 36.

83 Laamanen 1973.

Porttikäytävä S 101. Päivi Hakanpää 20.12.2018, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Porttikäytävän S 101 laattakiveys. P. O. Welin 1971, Museovirasto RHOO2697.

yllä oikealla

Porttikäytävän S 101 ja Kellobastionin välissä säilynyttä uuden esilinnan muuria. P. O. Welin 1971, Museovirasto RHOO3278.

Porttikäytävän seinän perustuksia lujitettiin vuonna 1964. Samaan aikaan lujitettiin portin ja kivilaiturin vanhan osan pohja.⁸⁴ Laattakivet on muurattu sementtilaastilla ilmeisesti 1960- ja 1970-lukujen restaurointitöiden yhteydessä. Porttikäytävällä on lipunmyyntikioski, joka valmistui vuonna 1994.⁸⁵

84 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä.

85 Lyytinen 2008, 81.

Porttikäytävän S 101 muurin hirsiperustuksia pääportin edustalla. Museovirasto 1964, RHOO1031.

Tutkimushistoria

Porttikäytävän tutkimuksista on säilynyt tietoja vain perustusten lujittamistöiden osalta vuodelta 1964. Tuolloin tutkittiin käytävän lounaisseinän lattiarakenteita ja maakerroksia.⁸⁶ Porttikäytävän lattia oli päällystetty laattakivillä, joiden alla oli asennushiekkaa. Tämän alla oli 12 cm paksu laastikerros. Sen alla oli täyttömaata, joka sisälsi laastia ja tiilen paloja.⁸⁷ Kurtiin luoteisosan muuri oli perustettu kallion päälle. Muulta osuudelta muuri oli rakennettu kahden päällekkäisen hirsiarinan ja tiheän puupaalutuksen varaan. Puupaalut oli lyöty täyttömaan ja hiesun läpi. Hirsiarinat sijaitsivat hieman vinottain toisiinsa nähden. Alemman arinan pinta oli tasolla +76.00. Muurin alaosassa oli 1,2 metriä korkea antura (pohja +76.50).⁸⁸ Porttikäytävä on merkitty kokonaan tutkimusalueeksi inventointi- ja kaivauskertomusten luetteloon.⁸⁹

86 Piirustus vuodelta 1963, KYP270230055.

87 Eerikäinen 1964b, 13, 26; Hakli 1964, kuva 19.

88 Hakli 1964b, 2; Eerikäinen 1964b, 13; Hakli 1964, kuva 15.

89 Luettelo inventointi- ja kaivauskertomuksista 12.7.1967.

Yhteenveto

Porttikäytävän tutkimuksista on säilynyt tietoja vain vuoden 1964 perustusten lujittamistöiden yhteydessä. Käytävän lounaisosa on perustettu 1790-luvulla täyttömaalle hirsiperustusten sekä puupaalujen varaan ja pohjoisosa kallion varaan. Lounaisseinän vierestä ei löytynyt kulttuurimaakerroksia. Muualla käytävän pohjalla on mahdollisesti säilynyt kulttuurimaakerroksia ja aikaisemmin paikalla sijainneiden varustusten rakenteita (liite 1.2).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä
1963	Olavinlinnan työpäiväkirja 1963
1964	Olavinlinnan päiväkirja 25.9.1964-2.10.1964
1964b	Eteläpatterin kaivanto Pikkuportin bastionin eteläpuolelta ja pääportin edusta
1964	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä
1973	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1973 aikana

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1963	KYP740230055	Vesiportin bastionin paalukartta ja pohjavahvistus

Tekijä

Elias Härö
-
K. Hakli
K. Hakli
Liisa Eerikäinen
-
Matti Laamanen

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Tekijä

J. Turunen, Timo Heininen

Laji

mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto

Uuden esilinnan porttikäytävä T 102

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Porttikäytävä on muodostunut linnan usean rakennusvaiheen aikana. Sen koillispuolella on osa keskiaikaista läntistä kehämuuria. Käytävää on jatkettu lounaaseen uuden esilinnan rakennustöiden yhteydessä 1500-luvun lopulla.⁹⁰ Lounaisosan porttiaukon seinien alla on säilynyt edellistä rakennusvaihetta vanhempia muurin jäännöksiä.⁹¹ Porttikäytävä yhdistää Vesiportin bastionipihan (S 111) päälinnan pihaan (G 101). Käytävän molemmin puolin sijaitsevat Komendantin kellarit. Luoteisseinän oviaukon kautta kuljetaan kellariin T 103 ja kaakkoisseinän oviaukon kautta kellariin T 101. Käytävän seinät on muurattu kivistä ja katto liuskekivistä. Lounaisosan seiniä revetoitiin 1700-luvulla. Laattakivistä muurattu lattian pinta nousee yli 1,5 metriä päälinnan pihaa kohti.⁹² Päälinnan pihalle johtaa neljä kivistä porrasaskelmaa. Käytävän keskiosaa on kavennettu pilastereilla, joita yhdistää 1700-luvun korjaustöiden yhteydessä tehty poikittainen tiiliholvikaari.⁹³ Käytävän leveys on 1,9 – 4,3 metriä ja pituus 11,70 metriä. Sen pinta-ala on noin 36 m².

Käytävän poikki valettiin maahan vuonna 1972 betonista LVI-kanava, joka johti kellarista T

Käytävä vuonna 1969 ennen kaivutöiden aloittamista. Museovirasto RH00L2309.

101 kellariin T 103. Samana vuonna ladottiin käytävään asennushiekkakerroksen varaan uusi lattia luonnonkivilaatoista, jotka saumattiin laastilla.⁹⁴ Vuonna 2015 asennettiin teräs-rakenteinen kulkuluiska kellarin T 101 edustalle ja tasattiin kellarin T 103 oviaukon edustalla lattiapintaa muuraamalla laattakivet kynnyksen tasolle. Muutostöillä parannettiin saavutettavuutta.⁹⁵ Syksyllä 2018 valmistui siirrettävä kulkuluiska käytävän koillispuolelle.

90 Sinisalo 1986, 9.

91 Peisa.

92 Peisa.

93 Peisa.

94 Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-; Väli-Torala 2015, liite 3 Hakanpää.

95 Väli-Torala 2015, 10-11.

Käytävä vuonna 2018 uuden luiskan valmistumisen jälkeen.
Hanna Lyytinen, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Tutkimushistoria

Käytävän lounaisosan porttiaukon maakerroksia ja rakenteita tutkittiin vuonna 1964 kellarin T 101 perustusten lujittamisen ja salaojakaivuiden yhteydessä. Käytävän kaivauksia jatkettiin vuonna 1971 ja ne saatiin päätökseen seuraavana vuonna. Samalla tehtiin lämpökanaali, joka kulki kellarista T 105 kellarin T101 ja käytävän T 102 kautta kellariin T 103.⁹⁶ Vuonna 2015 purettiin kellarin T 103 edustalta käytävän laattakiviä ja tarkastettiin niiden alla olevia rakenteita.⁹⁷

Kaivaukset aloitettiin vuonna 1971 poistamalla 1900-luvulla sementtilaastilla muurattu laattakiveys ja lounaisosan kynnyks. Seuraavana vuonna purettiin linnanpihalle johtaneet porrasaskelmat, jotka oli myös muurattu sementtilaastilla.⁹⁸ Laattakiveyksen alla oli kulttuurimaata, jonka alta paljastui käytävän koillisosassa muutamia mukula- ja laattakiviä (pinta +79.00 – +78.75). Kellarin T 101 edustalta löytyneet mukulakivet (pinta +78.24) kuuluivat mahdollisesti samanaikaiseen käytäväkiveykseen. Kulttuurimaakerroksen alla kulki käytävän keskellä 15 cm leveä vedenpoistokanava (pinta +78.93 – +78.25). Maapohjainen kanava oli tehty kivistä ja venäläisaikaisista tiilistä. Kanavan tarkoitus oli poistaa päälinnan pihalta vedet Vesiportin bastionipihan kanavan kautta virtaan. Kanava on ilmeisesti tehty 1820-luvulla.⁹⁹ Vedenpoistokanava ja käytävän kiveykset poistettiin. Niiden alla oli toinen kulttuuri- maakerros, joka sisälsi laastia, tiilen paloja ja paikoitellen hiiltä. Kerroksesta löytyi luita ja rautaesineen paloja. Käytävän keskiosasta, kehämuurin ja keskipilareiden välistä, paljastui muurattua mukula- ja laattakiveystä (pinta +78.60), jonka alla oli hienoa hiesua.¹⁰⁰ Käytävän keskiosassa oli säilynyt osia myös toisesta mukula- ja laattakiveyksestä (pinnat +78.37 – +78.08). Kiveyksen päällä olleesta maasta löytyi raha vuodelta 1841.

96 Eerikäinen 1964d, 1; Eerikäinen 1971, Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-; Härö 1972.

97 Väli-Torala 2015, liite 3 Hakanpää.

98 Eerikäinen 1971; Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-; Kiveys oli tehty todennäköisesti ennen vuotta 1931. Valokuva vuodelta 1931, Museovirasto HK19670603:5213.

99 Venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustus vuodelta 1823, KA Savonlinna VIK42.

100 Eerikäinen 1971; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230286.

Käytävän T 102 kaivauksessa esille tulleet vesikourut ja laudoilla vuorattu kuoppa.
P. O. Welin 1971, Museovirasto RH00L2708.

Käytävän keskiosassa oli säilynyt neljän metrin pituudelta toinen, käytävän suuntainen vedenpoistokanava (pinta +78.38 – +78.01). Kanavan seinämien liuskekivet oli asetettu pystyyn hiesua vasten ja kivien välit oli tiivistetty ilmeisesti laastilla. Kanavan pohja (+78.26 – +77.80) oli muurattu laattakivistä. Kanavan viereen oli perusmaahan kaivettu nelikulmainen kuoppa, joka oli peitetty lautakannella ja vuorattu laudoilla. Lautakehikon koko oli 60 x 60 cm ja syvyys noin 50 cm. Se oli täytetty kulttuurimaalla, hiekalla, hiesulla ja soralla. Lautakehikon koillispuolella oli säilynyt noin 85 cm:n pituudelta laattakivistä ladottua kanavaa (pinta +78.43), joka näytti laskevan kohti kehikkoa. Kanavan leveys oli noin 10 cm ja syvyys 20 cm. Lautakehikon vieressä oli neljäs vedenpoistoon liittyvän kouru, josta oli säilynyt muutamia pystyssä olevia

Käytävän T102 lounaisosan kaivaus porttiaukon edustalla. Kellarin T 101 seinämuurin alta paljastui toinen muuri. 1972 Museovirasto, RH00L3554.

kiviä (pinta +78.35). Lisäksi kaakkoisseinässä oli vedenpoistokanavan suuaukko (pinta +78.35).¹⁰¹ Kanavien jäännökset saattoivat liittyä samaan vedenpoistojärjestelmään.

Lounaisosan laattakivikynnyksen (pinta +77.96) alla oli hiekansekaista multaa, joka sisälsi runsaasti purkujätettä mm. kiviä, pikimäistä ainetta, betonia, tiilen kappaleita ja palanutta puuta. Käytävän lounaispäässä oli lahopuu- ja laastikerros (pinta +76.94). Sen alla oli kulttuurimaakerros, joka sisälsi tiilimurskaa, laastia, tuohta, puulastuja, runsaasti eläinten luita ja kalanruotoja. Porttiaukon luoteissivulla oli 1-30 cm paksu hiesukerros (pinta +76.70). Kerroksen yläpinta laski jyrkästi kaakkoon, missä kerros vaihtui laastikerrokseksi. Hiesu- ja laastikerrosten alta paljastui palanut puukerros (pinta +76.48 – +76.32), joka sisälsi myös lahoa puuta ja runsaasti rautakuonaa. Kerroksen paksuus oli 0,10-1,50 metriä. Palokerros jatkui ainakin 50 cm:n matkalla kellarin T 101 seinän alle, jossa sen paksuus oli noin 20 cm. Palokerroksen alla oli luoteisosassa väriltään hyvin tumma kulttuurimaakerros (pinta +76.28). Muualla palokerroksen alla oli soransekaista hiekkaa, jonka pinta vietti kaakkoon ja koilliseen.¹⁰²

Tutkimuskertomuksista ei käy ilmi, miten käytävän seinät oli perustettu. Keskiosan seinien vieressä oli säilynyt anturamuuria. Lounaisosan porttikäytävän seinien (pohjat +77.70 – +77.80) alla oli säilynyt jäännöksiä vanhemmista muureista (pinnat noin +77.70 – +77.50 ja pohjat +76.30 – +76.40).¹⁰³ Käytävän keskellä perusmaan pinta oli +77.90 ja kehämuurin kohdalla edustalla +78.18.¹⁰⁴

Yhteenveto

Käytävän vanhin osa on keskiaikaista läntistä kehämuuria. Suurin osa käytävästä oli rakennettu 1500-luvun lopulla, mutta lounaisosan porttiaukon seinien alla on säilynyt tätä vanhempia muurin jäännöksiä. Käytävän lattia oli muurattu laattakivistä 1900-luvun alussa. Sen alla oli säilynyt jälkiä ainakin kahdesta vanhemmasta mukula- ja laattakiveyksestä. Päälinnan pihalta on johdettu vesiä käytävää pitkin. Sen pohjalla oli säilynyt ainakin kahden eriaikaisen vedenpoistokanavan jäännöksiä. Yhteen kanavista liittyi perusmaahan kaivettu, laudoilla vuorattu ja puukannella varustettu kuoppa. Käytävän koillisosassa ja keskiosassa oli säilynyt kulttuurimaakerroksia. Käytävän lounaisosassa oli kulttuurimaakerrosten lisäksi useita rakennusten purkujätettä sisältäviä kerroksia, joista yksi sisälsi palanutta puuta (pinta +76.48 – +76.32) ja rautakuonaa. Kerros oli paksuimmillaan 1,5 metriä. Sen alla oli vielä kulttuurimaata (pinta +76.28.) Perusmaan hiesun pinta oli kehämuurin edustalla +78.18 ja käytävän keskellä +77.90. Käytävän lounaisosassa oli soransekaista hiekkaa. Käytävän maakerrokset on kaivettu todennäköisesti perumaahan asti. Lounaisseinien alla säilyneet vanhemmat muurin jäännökset on ilmeisesti jätetty paikoilleen (liite 1.2).

101 Eerikäinen 1971; Piirustukset vuodelta 1972, KYP740230286 ja KYP740230295.

102 Eerikäinen 1971.

103 Peisa liite, Eerikäinen 1971.

104 Eerikäinen 1971.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1964d	Vesiportin bastionin pihan salaojakaivanto, kaivauskertomus	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1971	Käytävän T 102 kaivauskertomus	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
-	Käytävän T 102 inventointikertomus	Outi Peisa	Museoviraston arkisto
1971	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1971 aikana suoritetuista tutkimus- ja rakennustöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1971	Olavinlinna työpäiväkirja 25.1.1971-	-	Museoviraston arkisto
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1972	Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-	-	Museoviraston arkisto
1972	Olavinlinnan tutkimustyöt eri kohteissa	-	Museoviraston arkisto
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
2015	Savonlinna, Olavinlinnan saavutettava reitti. Vesiportin bastionin piha-alueet (S 111) ja tilojen T 101 ja T 103 muutostyöt	Tuija Väli-Torala, liitteet 2-3 Päivi Hakanpää	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1971	KYP740230259	Komendantin kellari, T 102 pohja- ja seinälimitykset	P. Laukkanen, Kalevi Laamanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1971	KYP740230286	Komendantin kellari, T 102 tutkimuspohja	Kalevi Laamanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230295	Komendantin kellari, T 102 tutkimuspohja	Kalevi Laamanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230309	Vesiportin bastioni, S 111 tutkimuspohja	H. Purontaus, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Eteläinen ranta-alue

Rakennusvaiheet ja kuvaus

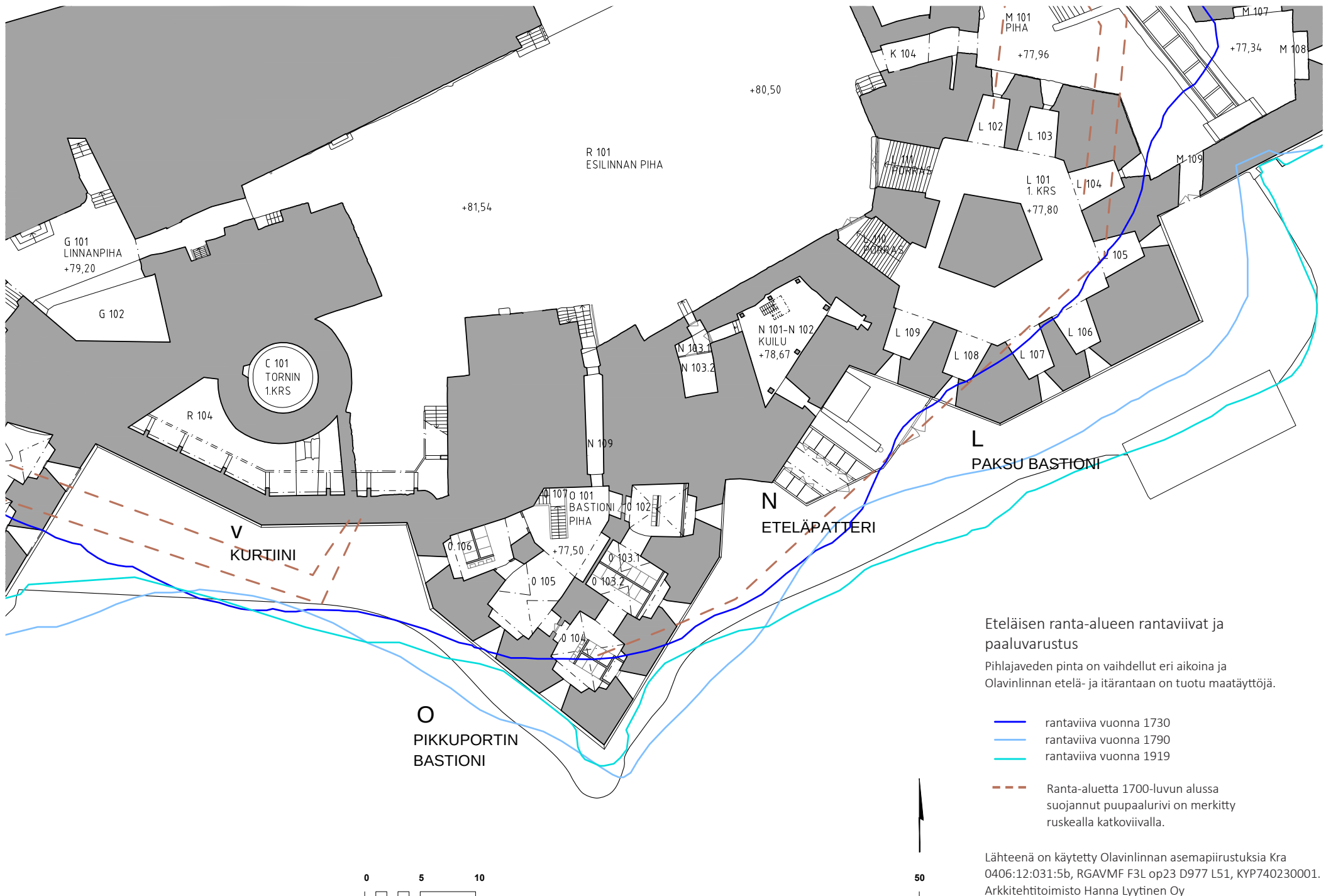
Keskiajalla linnan eteläosaa suojasi Eerikin torni ja matala kehämuuri sekä nykyisen Paksun bastionin paikkeilla ollut kehämuurin kulmatorni. Etelärannalle kuljettiin Eerikin tornin vieressä olleen Rautaportin kautta. 1500-luvulla linnan etelärantaa vahvistettiin uudella varustuksella, eteläpatterilla. Esilinnan pihalta oli kuljettu etelärannalle Panimoportin (N 109) kautta viimeistään jo 1500-luvun puolivälissä. Tuolloin nimittäin rakennettiin portin eteen pieni varustus.¹⁰⁵ Linnan huoltoliikenteen kannalta tärkeä yhteys rantaan sulkeutui 1700-luvun puolivälissä, kun vanhan porttivarustuksen paikalle rakennettiin kivi- ja maarakenteinen Pikkuportin bastioni ja kurtiinimuuri. Se yhdisti Pikkuportin bastionin Vesiportin bastioniin, joka oli rakennettu etelärannan lounaisosaan. Kivi- ja maarakenteiset bastionit korvattiin 1790-luvulla nykyisillä kivirakenteisilla bastioneilla. Tuolloin avattiin uusi kulkuyhteys rantaan rakentamalla portti (M 109) Suvorovin esilinnan eteläisivulle Paksun bastionin viereen.¹⁰⁶ Rantavyöhykettä ovat suojanneet myös paaluvarustukset, joita on kuvattu 1700-luvun alun linnan asemapiirustuksissa. Eerikin tornin edustalla paaluja on ollut kahdessa rivissä, mutta eteläpatterin kohdalla niitä oli vain yhdessä rivissä. Paalurivi kulki osittain vedessä. Lisäksi 1700-luvun alussa rantaviivan tuntumaan oli sijoitettu siirrettäviä

Olavinlinnan etelärannan puut peittävät linnan muurit. Pietinen 1936, Museovirasto HK19670603:26631.

¹⁰⁵ Sinisalo 1986, 8-9.

¹⁰⁶ Sinisalo 1986, 38, 56.

Etelärannan jäteasemaa sekä oopperan suihku- ja sosiaalityöjä ympäröi suoja-aita. Päivi Hakanpää 6.9.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

puolustusesteitä eli espanjalaisia ratsuja. Paaluaidan rakentamisesta oli annettu määräys jo 1600-luvun alussa.¹⁰⁷

Linnasaaren pohjoisosan kallio laskee jyrkästi etelärantaa kohti. Kallion päällä on hienoja maa-aineksia sekä kiviä sisältävä moreenimuodostuma. Saareen eteläosaa on kasvatettu myös maatäytöllä.¹⁰⁸ Etelässä rantaviivan pituus on nykyisin noin 170 metriä. Pihlajaveden pinta on vaihdellut suuresti. Sen vedenpinnan tasosta on yhtäjaksoisia havaintoja vuodesta 1912 lähtien. Korkeimmillaan se on ollut heinäkuussa 1924 (NN +77.58) ja alimmillaan huhtikuussa 1942 (NN +74.94). Saimaan vedenpinta oli korkealla myös suurtulvan aikaan

Kurtinimuurin (V) edustalle on kasattu kaivumaita vuonna 1963. Museovirasto RHOOL630.

107 Asemapiirustukset vuodelta 1730, Kra 0406:12:031:4, Kra 0406:12:031:5a ja 5b, Kra 0406:12:031:13; Kupari-piirros 1700-luvun alusta, RHO740231643; Pohjolan-Pirhonen 1973, 512.

108 Juhola 1962; Juhola 1964.

Linnan luoteiskulmaan, Kellobastionin alapuolelle kalliioon on merkitty vedenpinnan korkeus suurtulvan jälkeen 31.7.1899. Hanna Lyytinen 24.2.2017, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

vuonna 1899.¹⁰⁹ Veden pinnan vaihtelu on vaurioittanut linnan muurien perustuksia ja perustuspaaluja.¹¹⁰

Etelärannalla sijaitsee linnan kunnallistekniikkaputkistoja sekä lämpökeskuksen savupiippu. Paksun bastionin edustalla on laivalaituri. Linnan jätehuoltopiste ja kesäkäytössä olevat oopperan WC- ja suihkutilat on rakennettu eteläpatterin ulkomuurin viereen. Etelärantaa on käytetty myös työ- ja varastoalueena linnan korjauksissa. 1960- ja 1970-luvuilla tehtyjen restaurointitöiden aikana kaivumaat kasattiin etelärannalle, josta ne laivattiin pois. Kurtiin (V) edestä kaivumaita vietiin myös järveen noin 10 metrin etäisyydelle rannasta.¹¹¹

Etelärannalle istutettiin puita 1800-luvun lopulla. Istutussuunnitelmat teki arkkitehti Kiseleff.¹¹² Puustoa on poistettu vuosikymmenien kuluessa. Maisema-arkkitehti Helena Saatsi laati vuonna 1974 etelärantaan uuden suunnitelman, johon kuului mm. tervaleppien istuttaminen eteläpatterin edustalle ja vanhojen puiden kaataminen. Rantaa tasoitettiin kurtinimuurin (V) edustalta keväällä 1974. Puustoa poistettiin saman vuoden syksyllä ja paikalle jätettiin vain kaksi poppelia, joista viimeinen kaadettiin vuonna 2015. Saatsin suunnitelma ei toteutunut kokonaisuudessaan.¹¹³

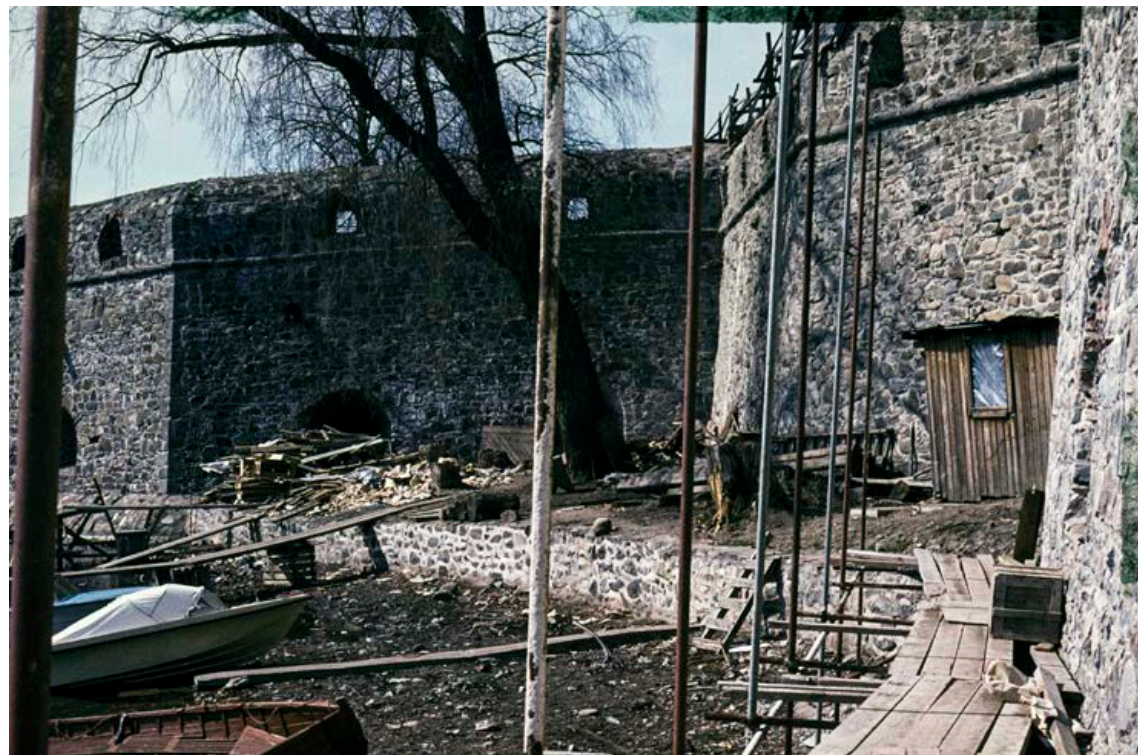
109 Ympäristöhallinnon verkkosivusto Ympäristö.fi <http://www2.ymparisto.fi/j2/04/1041211001y/wqfi.html>
Viitattu 29.12.2016; JärviWiki verkkosivusto [https://www.jarviwiki.fi/wiki/Pihlajavesi_\(Saimaa\)_04.121.1.001](https://www.jarviwiki.fi/wiki/Pihlajavesi_(Saimaa)_04.121.1.001) Viitattu 29.12.2016.

110 Kivistö 1956.

111 Laamanen ja Hoviniemi 1969; Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-. Jätehuoltopisteen suoja-aita on valmistunut vuonna 1983. Valokuva vuodelta 1983, RHO79381.

112 Piirustus vuodelta 1874, KA Rakh 56 M1/4:17.

113 Saatsi 1974; Piirustus vuodelta 1974, KYP740230670; Muola 1973-1975.

Eteläpatterin edustan puista osa on jo kaadettu. Rantamuri on kokonaan esillä.
 Kuva on otettu todennäköisesti vuonna 1974. Helena Saatsi,
 Museovirasto RHOOL19708.

Eteläpatterin ja Paksun bastionin välinen ranta-alue on siistitty ja uuden lämpökeskuksen savupiippu valmistunut. Järveen lasketut kunnallistekniikkaan liittyvät putket nousevat Pikkuportin edustalla linnasaareen. P. O. Welin 1975, Museovirasto RHO102598 (RHOOL4550).

Rantamuuuri

Etelärantaa reunustaa kivistä muurattu muuri, jonka rakentaminen aloitettiin ilmeisesti jo 1800- ja 1900- lukujen vaihteessa. Rantamuuuri ulottui aluksi Paksusta bastionista kurtiin (V) edustalle.¹¹⁴ Rantamuurin jatkaminen Vesiportin bastioniin saakka oli merkitty vuoden 1905 töiden kustannusarvioon. Vesiportin bastionin edustalla oli ollut puuseinämä, joka suojasi muuria veden kuluttavalta vaikutukselta.¹¹⁵ Suoraan rantahiekan päälle perustettua muuria on jouduttu korjaamaan useaan otteeseen. Sortunutta muuria kunnostettiin 1920-luvulla Paksun bastionin ja Pikkuportin bastionin välillä. Sen huono kunto johtui osittain heikosta perustuksesta ja osittain vedenpinnan vaihteluista.¹¹⁶ Etelärantaa alettiin kunnostaa vuonna 1977. Aikomuksena oli ruopata ranta-aluetta ja madaltaa rantaluiskaa sen verran, että vesi ulottuisi rantamuuuriin asti. Muurit oli tarkoitus korjata niin, että alkuperäinen rakenne ja saumaustapa säilyvät. Korjausten laajuudesta ja toteutuneesta korjaustavasta ei ole säilynyt tietoa.¹¹⁷

Rantamuuria jouduttiin korjaamaan jälleen 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa. Korkea vedenpinta oli aiheuttanut Paksun bastionin ja Pikkuportin bastionin väliseen rantamuuuriin sortumia vuonna 1981. Muurissa havaittiin myös pullistumia, ja se oli kallistunut huomattavasti rannan suuntaan.¹¹⁸ Muuri oli tarkoitus korjata samalla tavalla kuin Paksun bastionin edustan rantamuuuri. Sortunut ja kallistunut muurin osa purettiin pohjaa myöten, ja vedenpinnan alapuolelle tehtiin suunnitelman mukaisesti betonirakenteinen antura, jonka päälle muuri ladottiin uudelleen. Kivien välit saumattiin laastilla. Rantamuurin

Olavinlinnan etelärantaa ennen rantamuurin rakentamista. Vesiportin bastionin ja Pikkuportin bastionin edustalla näkyy paalurivistöä. Ne kuuluvat muurien suojaksi asennettuun puuseinämään. M. L. Castren ennen vuotta 1872, Museovirasto HK10000:2466.

114 Sinisalo 1986, 118.

115 Sinisalo 1986, 120; Valokuva ennen vuotta 1872, HK 10000:2466.

116 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 13.9.1988; Rinne 1912.

117 Olavinlinnan korjaustöiden muistiot 1.9.1976, 18.5.1977 ja 22.9.1977; Olavinlinna työmaakokouksen pöytäkirja 13.9.1988.

118 Olavinlinnan hoitokunnan pöytäkirja 26.8.1981; Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 23.5.1985.

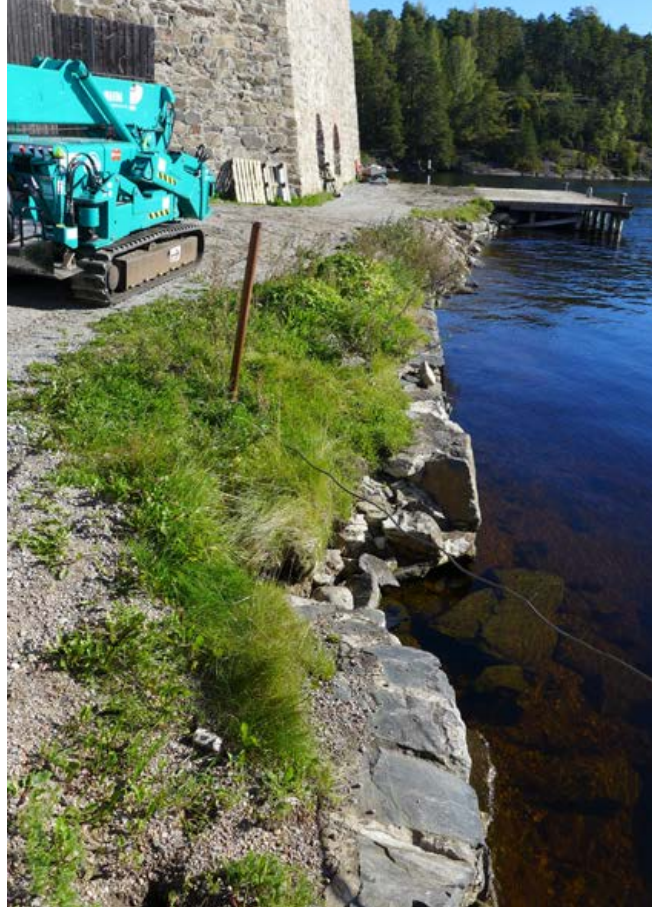
Olavinlinnan etelärantaa rantamuurin rakentamisen jälkeen. M. L. Castren 1908, Museovirasto HK19900208:784.

Olavinlinnan etelärantaa 1920-luvulla rantamuurin korjausten jälkeen. Juhani Rinne 1920-luku, Museovirasto HK10000:2456.

Etelärannan terassimuuria korjattiin vuonna 1985. Museovirasto, RHO79354.

Vuoden 1991 korjausten jälkeen on etelärannan rantamuriin tullut sortumia. Kuva on eteläpatterin edustalta.
Päivi Hakanpää 6.9.2016,
Arkkitheitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

linjaus ja muoto säilytettiin alkuperäisen mukaisena. Korjaukset jouduttiin tekemään useassa osassa, ja työssä käytettiin levyistä tehtyä patorakennelmaa.¹¹⁹ Rantamuurin laastisaumoja korjattiin Vesiportin bastionin ja Pikkuportin bastionin välisellä alueella syksyllä 1990, kun vedenpinta oli alhaalla.¹²⁰ Seuraavana vuonna korjattiin rantamuurin itäosaa. Koko eteläosan muurien saumausten korjaus valmistui helmikuussa 1991.¹²¹ Ranta tasattiin ja vesirajaan

tuotiin halkaisijaltaan noin 5 cm:n kokoisia luonnonkiviä, koska perustusten kohdalta kiviaines oli huuhtoutunut monilta kohdin kokonaan pois.¹²²

Etelärannan kunnallistekniikka ja laivalaituri

Talo- ja kunnallistekniikkaan liittyviä kaivantoja on tehty etelärannalle vuodesta 1957 lähtien. Tuolloin korvattiin Pikkuportin bastionin käymälät uusilla saniteettitiloilla. Hajotuskaivot

119 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirjat 5.4.1987, 13.9.1988 ja 16.5.1989.

120 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 26.11.1990.

121 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirjat 9.1.1991 ja 12.2.1991.

122 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirjat 16.5.1989, 5.7.1991 ja 15.10.1991.

Rantamuuria Vesiportin bastionin ja Pikkuportin bastionin välisellä rannalla. Jari Kaseva 5.6.2014, Kivityö Kaseva Oy.

kaivettiin rantaan Pikkuportin bastionin muurin ulkopuolelle.¹²³ Vuonna 1964 etelärannalle asennettiin kurtinimuurin (V) viereen sadevesiviemäriputket (+75.45 ja +76.10) ja kaksi viemärikaivoa (pinta +78.20). Järjestelyt liittyivät esilinnan pihan hulevesien poistoon.¹²⁴ Vuonna 1968 kaivettiin vesijohtokaivanto eteläpatterin ulkopuolelle. Vesijohto kulki eteläpatterin kattilahuoneesta Pikkuportin bastionin pumppuun.¹²⁵ Uusi jätevesipumppaamo ja vesijohto otettiin käyttöön toukokuussa 1979. Pumppaamo sijoitettiin kurtinimuurin edustalle, ja viemäriputki kulki sieltä Riihisaareen kautta kaupungin viemäriverkostoon.¹²⁶ Ranta-alueen putkien sijainti on esitetty liitteessä 2.1. Sijainnit perustuvat Museoviraston mittauspiirustukseen ja Savonlinnan rakennusvalvonnalta saatuihin vesijohto- ja viemärikarttoihin sekä syksyn 2019 sadevesiviemärikartoitukseen.

Lämpökeskuksen savupiippu pystytettiin eteläpatterin ulkomuurin edustalle vuonna 1968. Huonoon kuntoon päässyt piippu purettiin perustuksia myöten vuonna 1991, ja tilalle valettiin uusi antura ja rakennettiin edellistä matalampi piippu.¹²⁷ Samana vuonna havaittiin, että laivalaiturin vieressä olevan, lämpökeskukseen johtavan öljyputken kunto oli paikoitellen huono.¹²⁸ Vuonna 2017-2018 siirryttiin öljylämmityksestä kaukolämpöön, jonka putket kulkevat järven pohjassa ja nousevat linnasaarelle eteläpatterin edustalla.

Paksun bastionin eteen rakennettiin insinööri Magnus Malmbergin suunnittelema laivalaituri, joka valmistui vuonna 1975. Paalujen varaan rakennettua laituria kunnostettiin vuonna 1986. Laiturin puupaalujen kuntoa tutkittiin sukeltamalla kesällä 2015, jolloin havaittiin, että laiturin alle oli upotettu runsaasti rautaromua.¹²⁹

123 Sinisalo 1986, 161; Cleve 1957; Kivistö 1956a; Kivistö 1956b.

124 Eerikäinen 1964b.

125 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

126 Olavinlinnan korjaustöiden muistio 22.9.1977; Olavinlinnan hoitokunnan pöytäkirja 16.7.1979.

127 Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 15.10.1991 ja 19.11.1991.

128 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 18.5.1991.

129 Entistämistoimikunnan pöytäkirja 5.6.1974; Entistämistoimikunnan työjaoksen pöytäkirja 27.8.1974; Muola 1973–1975; Piirustus vuodelta 1974, KYP2000000484; Olavinlinnan hoitokunnan pöytäkirja 31.11.1986; Alvik 2015, 10.

yllä
Eteläpatterin edustalla putkien asentaminen käynnissä vuonna 1966.
Museovirasto, RHOOL1285.

oikealla
Eteläpatterin edustalla viemäriputken lasku järveen vuonna 1968.
Museovirasto, RHOOL2644.

Tutkimushistoria

Etelärannalla kaivettiin vuosina 1962–1979 ja 2017. Kaivutyöt liittyivät uuden kunnallistekniikan asennustöihin sekä bastionirintaman ja eteläpatterin ulkomuurien perustusten lujittamiseen. Vesiportin bastionin lujitustyöt alkoivat vuonna 1962, ja viimeisenä valmistuivat Paksun bastionin työt vuonna 1969. Betonianturoita varten kaivetusta kuopista saatiin tutkittua muurien perustuksia. Vesiportin bastioni, Pikkuportin bastioni, Paksu bastioni, Suorovin esilinna ja kurtiini-muuri (V) oli perustettu hirsiarinan ja puupaalujen varaan. Pikkuportin bastionin kärjen alla oli puupaalujen välit täytetty vielä pienillä kivillä. Eteläpatterin länsiosan muurin alla oli myös puuperustus, jonka vieri vieressä olleet pohjois-eteläsuuntaiset hirret (pinta +76.39 – +76.84) lepäsivät itä-länsisuuntaisten hirsien päällä. Hirsien välissä maa oli mullansekaista hiekkaa, jonka seassa oli puun juuria. Hirsien alla alkoi kova hiesumaa (pinta +76.20), joka saattoi olla perusmaata.¹³⁰ Vuoden 1964 tutkimuksissa paljastui, että eteläpatterin ja Pikkuportin bastionien muurin edustalla oli täyttömaata, joka oli puunjuuria sisältänyttä mullan- ja tiilimurskansekaista hiekkaa. Tämän täyttömaan alla alkoi hiesumaa (pinta +76.00).¹³¹

Kunnallistekniikkaan liittyvistä kaivannoista on säilynyt vain muutama dokumentti. Vuonna 1964 tutkittiin eteläpatterin (N 101) lämpökeskuksen tulevan savukanavan paikkaa. Savukanavan vuoksi jouduttiin myös purkamaan muuria ampuma-aukon kohdalta. Eteläpatterin seinämuuri oli perustettu maahan porrastetun, noin 60 cm korkean anturan

Kurtiinimuurin (V) perustuksia kaivettiin esiin vuonna 1963.
Museovirasto RH00L638.

130 Härö 1963; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1964b; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Sinisalo 1976, 68; Härö 1969; Hakli 1964b; Piirustus vuodelta 1972–1973, KYP740230058; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230057.

131 Hakli 1964b.

Pikkuportin bastionin muurit oli perustettu hirsiarinan ja puupaalujen varaan. Kuvassa on länsiosan muuria katsottuna itään. 1964, Museovirasto RH00L970.

(pinta +77.80) päälle. Maa muurin vieressä oli kiviä sisältävää hiesua, jonka päällä oli 15 cm:n paksuudelta mullansekaista hiekkaa ja paikoitellen myös hiiltä.¹³²

Vuonna 1968 kaivettiin eteläpatterin ulkopuolelle vesijohtokaivanto ja tehtiin putkitus lämpökeskuksen kattilahuoneesta (N 101) Pikkuportin bastionin pumppaamoon. Vesijohtokaivanto on noin 1,2 metriä leveä ja 1,45-1,5 metriä syvä. Kaivannossa oli noin 80 cm:n paksuudelta täyttömaata, joka sisälsi hiekkaa, soraa, laastinpaloja, puunjuuria ja lahonneita puun kappaleita. Tämän alla oli 30 cm paksu laastikerros, jossa oli tiilimurskaa ja hiekkaa. Laastikerroksen alla oli 35 cm mullansekaista hiekkaa. Kaivantoa ei kaivettu perusmaahan asti.¹³³

Pikkuportin bastionin vasemman olan kohdalla, noin 2,5 metriä itään, löytyi puu- ja kivirakenteen jäännökset (pinta +76.11 – +75.52). Rakenne on dokumentoitu piirtämällä ja kuvaamalla, mutta siitä ei ole säilynyt kaivauskertomusta. Kivien alla oli lounas-koillisuuntaisia hirsii, joiden halkaisijat olivat noin 28-35 cm. Rakennetta kaivettiin esiin kolmen metrin pituudelta ja 2,5 metrin leveydeltä.¹³⁴ Pikkuportin bastionin lounaissivun muurin reunasta tuli esiin ponttiseinää (pinta +76.60). Nelikulmaiset, lovetut ja pykälöidyt paalut olivat muurinsuuntaisia, mutta paalurivi kääntyi koilliseen noin 4,8 metriä bastionin kärjestä jatkuen noin viiden paalun verran bastionin sisäosaa kohden. Rakenteesta on säilynyt vain päiväkirjamerkinnot ja valokuvat.¹³⁵

Vuonna 2017 valvottiin kaukolämpöputken asennuksen vuoksi 5,5 metrin pituudelta ja 2-3 metrin leveydeltä kaivantoa, joka alkoi etelärannalta ja kulki eteläpatterin edustalla olevaan huoltoaitaukseen asti. Kaivannon syvyys oli rannassa 2 metriä ja huoltoaitauksen lähellä 1,4 metriä. Pintasoran alla oli multaa, hiekkaa ja soraa sisältänyt maakerros. Tämän alla alkoi noin puolen metrin syvyydestä tiiltä ja laastia sisältänyt täyttömaakerros, joka oli noin metrin paksuinen. Kerros alkoi 2,5 metrin päästä rantaviivasta. Raportissa ei ole mainittu, että kaivanto olisi ulottunut perusmaahan asti.¹³⁶

132 Hakli 1964a; Eerikäinen 1964b.

133 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

134 Piirustus vuosilta 1972-1973, KYP740230058; Valokuvat vuodelta 1970, RH00L2538 ja RH00L2545.

135 Eerikäinen 1964b; Valokuvat vuodelta 1964, RH00L981 ja RH00L982.

136 Salo ja Huttunen 2017, 3, 7-8.

Pikkuportin bastionin ja eteläpatterin edustalta löytyi kivi- ja puurakenne. 1970, Museovirasto RHOO2538.

Puurakenteen päältä on purettu päällimmäiset hirret. 1970, Museovirasto RHOO2545.

Pikkuportin bastionin edustalta löytynyt ponttiseinä. 1964, Museovirasto RHOO981.

Yhteenveto

Keskiajalla etelärantaa ja linnanpihaa on rajannut kehämuuri ja Eerikin torni, 1500-luvulla eteläpatteri ja rantavarustus, joka korvattiin 1700-luvun puolivälissä kivi- ja maarakenteisilla bastioneilla ja kurtinimuurilla. Näiden tilalle rakennettiin nykyiset kivirakenteiset bastionit 1790-luvulla. Viimeistään 1700-luvun alussa rantaa on suojannut myös paaluvarustus.

Etelärantaa reunustaa kivistä muurattu, 1800- ja 1900- lukujen vaihteessa rakennettu rantamuri. Pihlajaveden pinnan korkeus on vaihdellut suuresti. Saaren eteläosaa on kasvatettu maatäytöllä. Eteläpatterin edustan vesijohtokaivannossa 1960-luvulla oli 80 cm paksu kerros täyttömaata, jonka alla oli 30 cm:n paksuinen laastikerros. Tämän alla oli vielä 35 cm:n paksuudelta mullansekaista hiekkaa, joka saattoi olla vanha maanpinta tai täyttömaata. Eteläpatterin ja Pikkuportin bastionien muurin edustalla oli täyttömaata, joka oli puunjuuria sisältänyttä mullan- ja tiilimurskansekaista hiekkaa. Täyttömaan alla alkoi hiesumaa (pinta +76.00). Eteläpatterin perustusten lujittamista varten kaivetuista kuopista tavattiin myös kovaa hiesua (pinta +76.20). Hiesumaa saattoi olla perusmaata.

1790-luvulla rakennetut Vesiportin bastioni, Pikkuportin bastioni, Paksu bastioni, Suorovin esilinna ja kurtinimuri (V) oli perustettu hirsiarinan ja puupaalujen varaan. Eteläpatterin perustukset oli tehty noin 60 cm korkean anturan päälle. Eteläpatterin länsiosan perustukset oli tehty hirsien varaan. Ne oli asetettu vierekkäin kahteen kerrokseen ja poikittain toisiaan vasten. Kaivauksissa löytyi Pikkuportin bastionin länsipuolelta myös ponttiseinän jäännökset. Eteläpatterin edustalta löytyi puu- ja kivirakenteen jäännökset.

Etelärantaan on kaivettu kunnallistekniikkaan liittyviä putkia ja savupiipun perustukset sekä ulkomuurien perustusten lujittamista varten kuoppia 1960-luvulla ja vuonna 2017. Paksun bastionin, Pikkuportin bastionin, Suorovin esilinnan ja Vesiportin bastionin betoniperustukset on dokumentoitu piirustuksiin (liitteet 2.2, 3.3, 3.7 ja 3.8). Etelärannasta on tutkittu arviolta noin 335 m²:n laajuinen alue (liite 1.1). Perustusten betonianturakuopat on kaivettu todennäköisesti perusmaahan asti. Vesi-, viemäri- ja kaapelikaivannoista on vain vähän tietoja. Mahdollisesti kaikkia ei ole tutkittu perusmaahan saakka. Tutkimatonta tai osittain tutkittua aluetta on arviolta 931 m² (liite 1.2).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä
1964a	Lämpökeskuksen savukanavan kaivanto
1964b	Eteläpatterin kaivanto Pikkuportin bastionin eteläpuolelta ja pääportin edusta
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1969	Olavinlinna työpäiväkirja 1969
1972	Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-
1973-1975	Olavinlinnan työmaapäiväkirja 1973-1975
2015	Savonlinna, Olavinlinna, Vesiportin bastionin vedenalaisten paalujen ja takalaiturin tarkastus 9.6.2015
2017	Olavinlinnan kaukolämpöputken konekaivutyön arkeologinen valvonta

Tekijä

Elias Härö
K. Hakli
K. Hakli
-
Liisa Eerikäinen
-
-
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
Elias Härö
Matti Laamanen, Helena Hoviniemi
-
Arto Muola
Riikka Alvik
Eveliina Salo, Maija Huttunen

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1963	KYP740230055	Vesiportin bastioni, paalukartta, pohjavahvistus
1972	KYP740230057	Paksun bastioni, paalukartta
1973-1974	KYP740230058	Pikkuportin bastionin paalukartta
1974	KYP2000000484	Laivalaituri
1974	KYP740230670	Ranta-alueiden ja flooran järjestelyt

Tekijä

Timo Heininen, Kalevi Laamanen
Kalevi Laamanen
H. Purontausta
Magnus Malmberg
Eero Raatikainen

Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
suunnittelupiirustus
suunnittelupiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

4. Bastionit ja tenaljit

Paksun bastionin 1. kerros L 101, portaat L 110 - L 111 ja kasematit L 102 - L 109

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Paksu bastioni kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Venäläiset rakensivat sen ruutivaraston räjähdyksessä tuhoutuneen Paksun tornin tilalle. Bastionin muuraustyöt valmistuivat mahdollisesti jo vuonna 1793. Kolmikerroksinen varustus sai nimen bastioni Dick. Siitä on käytetty myös nimitystä Paksu sarvi. Paksu bastioni muistuttaa muodoltaan eteläeurooppalaisia 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun tornimaisia bastioneja. Bastionin seinät on muurattu kivistä ja katto holvattu tiilestä. Sen alimpaan kerrokseen (L 101) johtaa kaksi portaikkoa (L 110 ja L 111), joita erottaa seinämuuri. Bastionin keskellä on bastionin muotoa mukaileva keskuspilari, joka on muurattu kivistä ja ensimmäisen kerroksen osalta tiiliverhottu.¹ Pilarin sisällä kulkee tiilestä muurattu kanava, joka on todennäköisesti palvellut kerrosten ilmanvaihtoa ja savunpoistoa. Kattoholveihin oli sijoitettu savunpoistaukot, joista johti kanavat keskuspilarin kanavaan.² Ensimmäisessä kerroksessa on kahdeksan kasemattia (L 102-L 109): kyljissä ja sivuissa on molemmissa kaksi. Kasemattien ampuma-aukkojen pielet ja holvattu katto on muurattu tiilestä. Alimman kerroksen kasematit oli tarkoitettu raskaalle tykistölle. Tykkiaukot oli suunnattu kohti Kyrönniemeä.³ Kasematteja on voitu käyttää myös miehistösuojina. Ensimmäinen kerros oli 1830-luvulla ammusvarastona, jossa säilytettiin

1 Sinisalo 1986, 48, 64.

2 Sinisalo 1986, 66; Piirros vuodelta 1795 RGAVF.

3 Sinisalo 1972, 49; Sinisalo 1961, 24.

Edellinen sivu vasemmalla ja yllä
Bastionin ensimmäinen kerros on toiminut kesäkahvilana ja näyttelytilana.
P. O. Welin 1975, Museovirasto RHO102596 ja Heikki Ahtiainen 1987, Museovirasto
RHO92526.

Kasematin L 103 itänurkan anturakaivanto. P. O. Welin 1969, Museovirasto RHOOL2098.

mm. hauleja ja ammuslaatikoita⁴. 1960- ja 1970-luvuilla tehtyjen restaurointitöiden yhteydessä ensimmäiseen kerrokseen (L 101) rakennettiin kesäkahvila. Siellä on järjestetty myös vaihtuvia näyttelyitä. Viime vuosina bastionin ensimmäinen kerros on ollut eri tapahtumien VIP-asiakkaiden lämpionä.⁵ Alakerran pinta-ala on noin 383 m², josta portaiden osuus on noin 43 m².

Bastionin perustusten lujittaminen alkoi vuonna 1964, jolloin bastionin kärjen alle valettiin anturalamelli. Suunnitelmassa oli valaa ne noin 175 cm:n syvyyteen. Perustuskivet oli tarkoitus kiinnittää samalla toisiinsa sementtilaastilla. Töitä jatkettiin vuonna 1968, ja ne saatiin valmiiksi seuraavana vuonna. Tämän jälkeen pohjakerros tasoitettiin soralla. Lattia

4 Räsänen 1971b.

5 Sinisalo 1976, 112; Lyytinen 2008, 62.

päällystettiin vuonna 1974 luonnonkivilaatoilla, jotka saumattiin laastilla. Kasematteihin tehtiin puulattia.⁶ Kesäkahvilaa varten asennettiin vesi- ja viemäriputket lattiaan tehtyyn betonirakenteiseen putkikanaaliin, ja lisäksi lattiaan asennettiin putkikaivo. Vesi- ja viemäriputket johtavat kasematista L 109 etelärannalle.⁷

Tutkimushistoria

Paksun bastionin rakenteita ja maakerroksia tutkittiin vuosina 1964, 1966 ja 1968 perustusten lujittamistöiden yhteydessä. Tutkimuksista on säilynyt yksi raportti ja päiväkirjamerkintöjä kaivaushavainnoista. Bastionin hirsiperustukset ja kasemattien rakenteita on dokumentoitu piirustuksiin.⁸

Paksun tornin ja bastionin rakenteet

Vuoden 1964 kaivauksissa etsittiin Paksun bastionin paikalla sijainneen Paksun tornin jäännöksiä. Tavoitteena oli myös perustusten teknisen kunnon selvittäminen. Kaivauksissa saatiin esiin bastionin alkuperäinen kivilaattalattia. Paksun tornin perustuksia ei 1960-luvun tutkimuksissa havaittu. Vanhan tornin rakenteita on voinut säilyä bastionin esilinnan pihan puoleisen muurin ja portaiden alla.⁹ Bastionin perustuksia vahvistettaessa löytyi täyttömaakerroksen alta kaatuneiden seinämuurien osia bastionin vasemman siiven kohdalta.¹⁰ Kasematin L 104 kaivauksissa paljastui laastipinnan alta neljä lahonnutta itä-länsisuuntaista hirttä, jotka olivat jäännöksiä tykkilavasta. Vastaavanlaisia hirsii löytyi myös muista kasemateista.¹¹

6 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Juhola 1962; Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa 1968 aikana; Härö 1969; Muola 1973-1975.

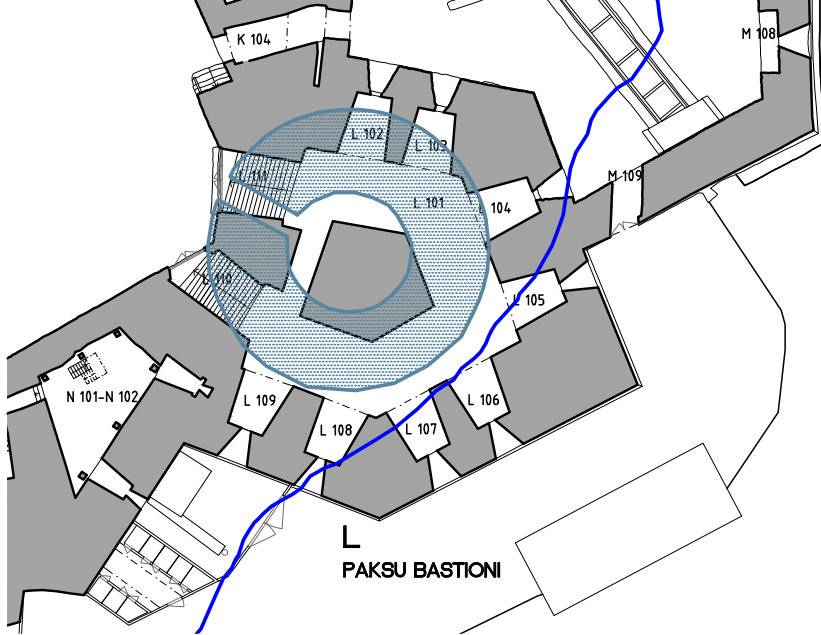
7 Muola 1973-1975; Piirustus vuodelta 1969, KYP740230060.

8 Hakli 1964c; Eerikäinen 1964b ja 1966b; Eerikäinen ja Hovinimi 1968; Piirustukset vuosilta 1968 ja 1972, KYP740230249 ja KYP740230057.

9 Sinisalo 1976, 74; Sinisalo 1986, 48; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä.

10 Eerikäinen 1964b; Hakli 1964c; Hakanpää 2012, 3; Pertti Malmin suullinen tiedonanto 7.5.2012.

11 Eerikäinen 1964b; Piirustus vuosilta 1968-1969, KYP740230249.

Paksun bastionin paikalla sijaitsi 1500-luvun puolivälissä rakennettu Paksu torni, joka purettiin pois 1700-luvun lopulla. Tornin sijainti on merkitty vaaleasisinellä ja 1730-luvun rantaviiva tummansisellä viivalla. Lähteenä on käytetty Olavinlinnan asemapiirustusta Kra 0406:12:031:5b. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Maakerrokset

Bastionin ensimmäisen kerroksen itä- ja pohjoisosan maakerroksista on mainintoja vuoden 1964 päiväkirjassa ja kaivauskertomuksessa. Bastionin pohjaa oli peittänyt ohut hiekkakerros, jonka alla oli laastia noin 10 cm:n paksuudelta. Laastin alla oli laattakiviä, jotka olivat bastionin alkuperäistä lattiaa. Niistä paikoista, joista kiveys puuttui, oli hiesukerros. Paikoitellen oli laastikerroksen alla myös lahonnutta puuta. Näiden kerrosten ja laattakivien alla oli hiesua 3-7 cm:n paksuudelta. Hiesukerroksen alla oli 3-12 cm tiilimurskansekaista multaa, joka oli tulkittu kulttuurimaakerrokseksi. Sen alla oli vielä 1-5 cm:n paksuinen hiesukerros. Tämän alla alkoi 15-30 cm paksu täyttömaakerros, joka oli karkeaa hiekkaa. Se sisälsi tiilimurskaa, laastia, lahonnutta puuta ja kiviä. Kerroksen alla, seinämuurin reunassa, alkoi anturamuuri (pinta +77.20) ja keskuspilarin anturamuuri (+77.77). Anturan alla oli hirsiarina (pinta noin +76.78). Keskuspilarin itäpuolella, bastionin vasemman siiven kohdalla, oli täyttömaakerroksen alla kivikerros, jonka seassa oli laastia. Kerros oli mahdollisesti Paksun tornin

Paksun bastionin pohjan kaivauksissa esille tullutta laattakivipintaa ja kasematin L 104 tykkilavan jäännökset. P. O. Welin 1964, Museovirasto RH00L771.

kaatuneen seinän jäännöksiä.¹² Kaivauksissa löytyi keskuspilarin vierestä, bastionin oikean siiven puolelta, lyijy- ja rautakuulia sekä kivikuula (+77.00).¹³ Päiväkirjasta ja kaivauskertomuksesta ei käy ilmi, kaivettiinko bastionin pohja perusmaahan asti. Uuden lattian rakentamisen yhteydessä pohjaa jouduttiin vielä alentamaan poistamalla maata noin 30 cm, jotta pohja saatiin tasoon +77.50 – +77.55. Työpäiväkirjassa ei mainita, poistettiinkö täyttösoran lisäksi myös muuta maata.¹⁴

Perustusten tutkimukset

Paksun bastionin ulkopuolelle tehtiin koekaivantoja perustuksen laadun toteamiseksi vuonna 1964. Perustukset ulottuivat 50 -100 cm:n syvyyteen moreenimaahan asti. Työt jatkettiin vuonna 1968. Perustusten lujittamiseksi kaivettiin kuoppia keskuspilarin alle ja

12 Eerikäinen 1964b; Piirustus vuosilta 1968-1969, KYP740230249; Hakli 1964c.

13 Piirustus vuosilta 1968-1969, KYP740230249; Olavinlinnan vuoden 1964 irtolöytöluettelo.

14 Muola 1973-1975.

Paksun bastionin vasemman sivun ulkomuurin anturamuuria esille kaivettuna kasematti L 105 kohdalla. Anturamuurin alla oli hirsiperustus ja puupaaluja. 1961, Museovirasto RH00L222.

bastionin muurien alle koko niiden leveydeltä. Myös portaiden väliseinän sisäpuolen kulmat ja esilinnan pihan puoleinen muuri lujitettiin betonianturoilla. Perustusten lujittamista varten kaivetut kuopat on merkitty bastionin pohjapiirustukseen, mutta niiden kaivamisesta ei ole säilynyt kertomusta.¹⁵ Paksun bastionin seinämuurit oli perustettu anturamuurin varaan. Sisäpuolella anturamuurin korkeus oli noin 45 cm (pinta +77.20) ja leveys 85 cm. Anturan alla oli hirsiarina ja puupaalut. Myös keskuspilari oli perustettu anturan sekä hirsiarinan ja puupaalujen varaan.¹⁶ Ulkopuolella muurin anturaa saatiin esiin myös Paksun bastionin ja Suворovin esilinnan kulmasta. Anturan korkeus oli 40 cm. Sen alla oli hirsiperustus.¹⁷

15 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Juhola 1962; Juhola 1964; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230057.

16 Eerikäinen 1964b; Piirustus vuosilta 1968-1969, KYP740230249; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230057.

17 Eerikäinen 1966b.

Yhteenveto

Paksu bastioni kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Vuoden 1964 kaivauksissa etsittiin bastionin paikalla sijainneen Paksun tornin jäännöksiä, mutta tornin perustuksia ei havaittu. Vanhan tornin rakenteita on voinut säilyä bastionin esilinnan pihan puoleisen muurin ja portaiden alla. Täyttömaakerroksen alta löytyneet, kaatuneet seinämuurin jäännökset kuuluivat mahdollisesti Paksuun torniin. Kaivauksissa saatiin esiin bastionin alkuperäisen kivilaattalattian ja kasemattien tykkilavojen hirsien jäännöksiä. Laattakivilattian alla oli ohuita hiesukerroksia sekä kulttuurimaa-kerros, joka oli paksuimmillaankin vain 12 cm. Näiden kerrosten alla oli täyttömaata, jonka alla oli noin 45 cm korkea anturamuuuri. Bastionin muurit ja keskuspilari oli perustettu anturamuurin, hirsiarinan ja puupaalujen varaan. Perustuksia lujitettiin lähes koko niiden leveydeltä betonianturoilla. Keskuspilarin ja portaiden väliseinän sisäpuolen kulmiin sekä esilinnan pihan puoleisen muurin alle valettiin myös betonianturat. Bastionin pohjakerrosta ei ilmeisesti ole kaivettu kokonaan perusmahan asti muualta kuin valettujen betonianturoiden kohdalta. Perusmaa oli pohjatutkimusten mukaan moreenia. Kaivausalueen pinta-ala oli noin 290 m², josta perusmaahan asti on kaivettu arviolta 60 m² (liitteet 1.1 ja 1.2). Pohjan kaivauksissa löytyi lyijy- ja rautakuulia sekä kivikuula.

Bastionin pohjakerrokseen asennettiin kesäkahvilaa varten vuonna 1974 vesi- ja viemäriputket lattialle tehtyyn putkikanaaliin, ja lisäksi lattiaan asennettiin putkikaivo. Vesi- ja viemäriputket kulkevat kasematista L 109 etelärannalle. Uusi lattia tehtiin kivilaatoista ja saumattiin laastilla. Kasematit saivat puulattian.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1964	Paksun bastionin pohjakerros. Pohjakaivaus ja Meslöffin salin kaivaus kesällä 1964
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1966b	Olavinlinnan työpäiväkirja 1966
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana
1969	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1969 aikana
1973-1975	Olavinlinnan työmaapäiväkirja 1973-1975
2012	Savonlinna, Olavinlinnan Paksun bastionin korjaushistoria 1900-2008

Tekijä

K. Hakli
-
Liisa Eerikäinen
Liisa Eerikäinen
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
-
Elias Härö
Arto Muola
Päivi Hakanpää

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1959	KYP740230032	Itäistä etuvarustusta, paksu bastioni, esilinnan itäsiipeä, ensimmäinen kerros
1969	KYP740230249	Paksu bastioni, L 101 tutkimuspohja
1972	KYP740230057	Paksu bastioni, paalukartta

Tekijä

Frans Valtare, Eero Jama
Pertti Malm, Heikki Ahtiainen
Kalevi Laamanen

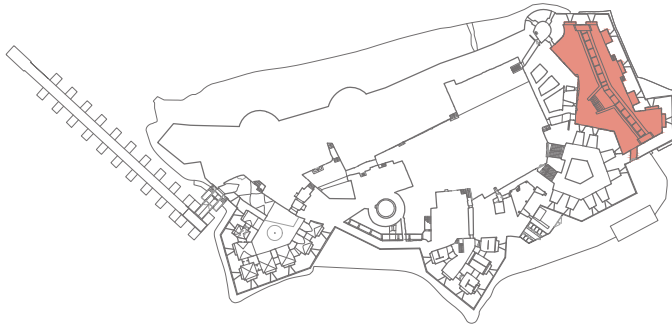
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Suvorovin esilinnan piha M 101, kasematit M 102 - M 108 ja vedenottokanava M 110

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Suvorovin esilinna kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Venäläisten rakentama uusi varustus suojasi kanavan lisäksi linnasaaren itäistä ranta-aluetta, jonka puolustusta oli aikaisemmin turvannut vain paaluvarustukset. Kivestä muurattu uusi varustus muodostuu kahdesta tenaljimaisesta muurista ja kaakkoisosan puolibastionista. Kivimuuri alkaa Kijlin tornista. Se myötäilee rantaviivaa ja päättyy Paksun bastionin vasempaan siipeen. Muurien paksuus on 3,5-4,7 metriä. Itäpatterin ja Suvorovin esilinnan muurien rajaamalle alueelle jää piha-alue, jota halkoo pohjois-eteläsuuntainen vedenottokanava. Kanavan tiilestä holvatut suuaukot puhkaisevat pohjois- ja etelämuurien alaosat. Pihatason kivimuureissa on seitsemän kasemateiksi kutsuttua, tiiliholvattua syvennystä ampuma-aukkoineen. Toisen kerroksen ampumatasolle johtaa kaksi itäsisivulla olevaa kiviportaikkoo. Ampumatason rinta-muurissa on 62 kapeaa, kivääreille tarkoitettua ampuma-aukkoa, jotka ovat etupäässä tiilestä muurattuja.

Yllä oikealla

Suvorovin esilinna vuonna 1961 ennen restaurointien aloittamista.
1961, Museovirasto RHOOL198.

Oikealla

Suvorovin esilinna restaurointien jälkeen.
P. O. Welin 1975, Museovirasto RHOOL12353.

Kulku Suorovin esilintaan oli itäpatterin porttikäytävän (K 104) kautta. Esilinnan eteläkyljessä oli porttihuoli (M 109), josta päästiin linnan kaakkoisrannalle. Se oli tärkeä linnan huoltoväylä. Porttihuoli lävistää muurin vinosti, minkä vuoksi porttiaukon kautta ei ollut mahdollista ampua esilinnan pihalle. Pihä muuttui vähitellen talouspihaksi, jonne rakennettiin sauna ja pesutupia. 1870-luvun restaurointitöiden yhteydessä pihalle istutettiin puita. Osa puista kaadettiin 1970-luvun alussa arkeologisten tutkimusten vuoksi. Yleisölle tarkoitetut käymälät oli sijoitettu esilinnan pihalle 1920-luvulla.¹⁸ Nykyään pihalle pystytetään kesäisin pukuhuonetilat oopperan tarpeisiin.¹⁹ Pihan pinta-ala on noin 703 m² ja kasemattien noin 45 m².

Itärannan puolustusrakenteet ennen Suorovin esilinnaa

Pihlajaveden vedenpinnankorkeus on vaihdellut eri aikoina. Ruotsalaisista 1730-luvun piirustuksista käy ilmi, että tuolloin vesi on ulottunut Kijlin tornin juurelle asti ja rantaviiva kulkenut nykyisen kanavan kohdilla. Rannalle oli pystytetty paaluvarustusta kahteen, osittain jopa kolmeen riviin.²⁰ 1740-luvulla itärannan eteläosassa sijaitsivat venäläisten rakentama sauna ja talli sekä uusi paaluvarustus, jossa paaluja oli kahdessa rivissä rannan tuntumassa. Paaluvarustukseen oli jätetty kulkuaukko saunan ja tallin väliin. Saman vuosikymmenen lopulla itäpatterin viereen rakennettiin tykistömakasiini, joka jouduttiin purkamaan 1780-luvulla ruotsalaisten saarron aikana. Venäläiset uudistivat paaluvarustusta 1740-luvulla pystyttämällä rantaviivaan kahteen riviin paaluja. Paaluvarustukseen oli jätetty kulkuaukko saunan ja tallin väliin. 1780-luvun lopulla itärannassa oli jyrkät, taitteiset paaluvarustukset.²¹

Perustusten korjaukset

Suorovin esilinnan muurin kärkiin tehtiin 1900-luvun alussa noin metrin paksuinen suoja-muuraus estämään tukinuitosta aiheutuvia vahinkoja.²² Suojaamistöistä huolimatta olivat jäät ja tukit vaurioittaneet vuosikymmenien ajan Suorovin esilinnan perustuksia, ja sen

18 Sinisalo 1986, 55-56, 87, 106, 148; Laamanen 1972a ja 1972b.

19 Lyytinen 2008, 66.

20 Asemapiirustukset vuodelta 1730, Kra 0406:12:031:4, Kra 0406:12:031:5a ja 5b, Kra 0406:12:031:13.

21 Sinisalo 1986, 36, 40-41, 43; Piirustukset vuodelta 1746 ja 1789, KYP740231657 ja KYP740231660.

22 Sinisalo 1986, 119.

muurit olivat vaarassa luhistua. Muurien perustuksia vahvistettiin vuosina 1963-1966. Muurien ulkopuolelle tehty betoniantura päällystettiin laattakivillä.²³

Vedenottokanava

Kanavaa jouduttiin korjaamaan 1820-luvulla, jolloin sen reunoja tuettiin osittain kahteen tasoon asennetuilla poikittaisilla tukipuilla. Kanava jäi vähitellen tarpeettomana hoitamatta. Vankila-aikana 1850-luvulla kanavan yläpuolelle rakennettiin käymälä.²⁴ Kunnostustyöt 1900-luvun alussa muuttivat kanavan rakennetta ja ulkonäköä. Sen suorat seinät luiskattiin ja kivettiin. Kanava myös kapeni alkuperäisestä leveydestään. Päissä olevat sillat poistettiin, ja uusi silta rakennettiin kanavan keskelle. Kanava myös kapeni alkuperäisestä leveydestään.²⁵ Kanava uusittiin kokonaisuudessaan vuosina 1973-1974. Lähtökohtana oli palauttaa se alkuperäiseen asuunsa käyttäen tutkimuksissa saatuja tietoja ja venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustuksia. Kanavan reunus kaivettiin esiin, ja alkuperäiset puupaalut uusitiin. Kanava rakennettiin kreosootilla kyllästetystä sahapintaisesta puutavarasta. Pohjalle päätettiin latoa laattakiviä ja niiden välit täyttää hiekalla. Reunahirsien saumakohtiin oli tarkoitus laittaa laudat täyttömaan valumisen estämiseksi. Kanavan kiviportaatt päätettiin rakentaa maavaraisena 50 cm paksun sorakerroksen päälle.²⁶

Tutkimushistoria

Suvorovin esilinnan pihaa kaivettiin Kijlin tornin perustusten lujittamisen yhteydessä vuonna 1965.²⁷ Pihan varsinaiset tutkimukset aloitettiin vuonna 1972. Tuolloin pihan länsiosassa tutkittiin itäpatterin itäpuolella olleen keskiaikaisen kehämuurin jäännöksiä. Pihan keski-osissa tehtiin koekaivauksia kanavan alkuperäisen rakenteen ja muodon selvittämiseksi.

23 Juhola 1964, 554; Härö 1963; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämistä- ja tutkimuksista; Laamanen 1972b.

24 Sinisalo 1986, 86-87.

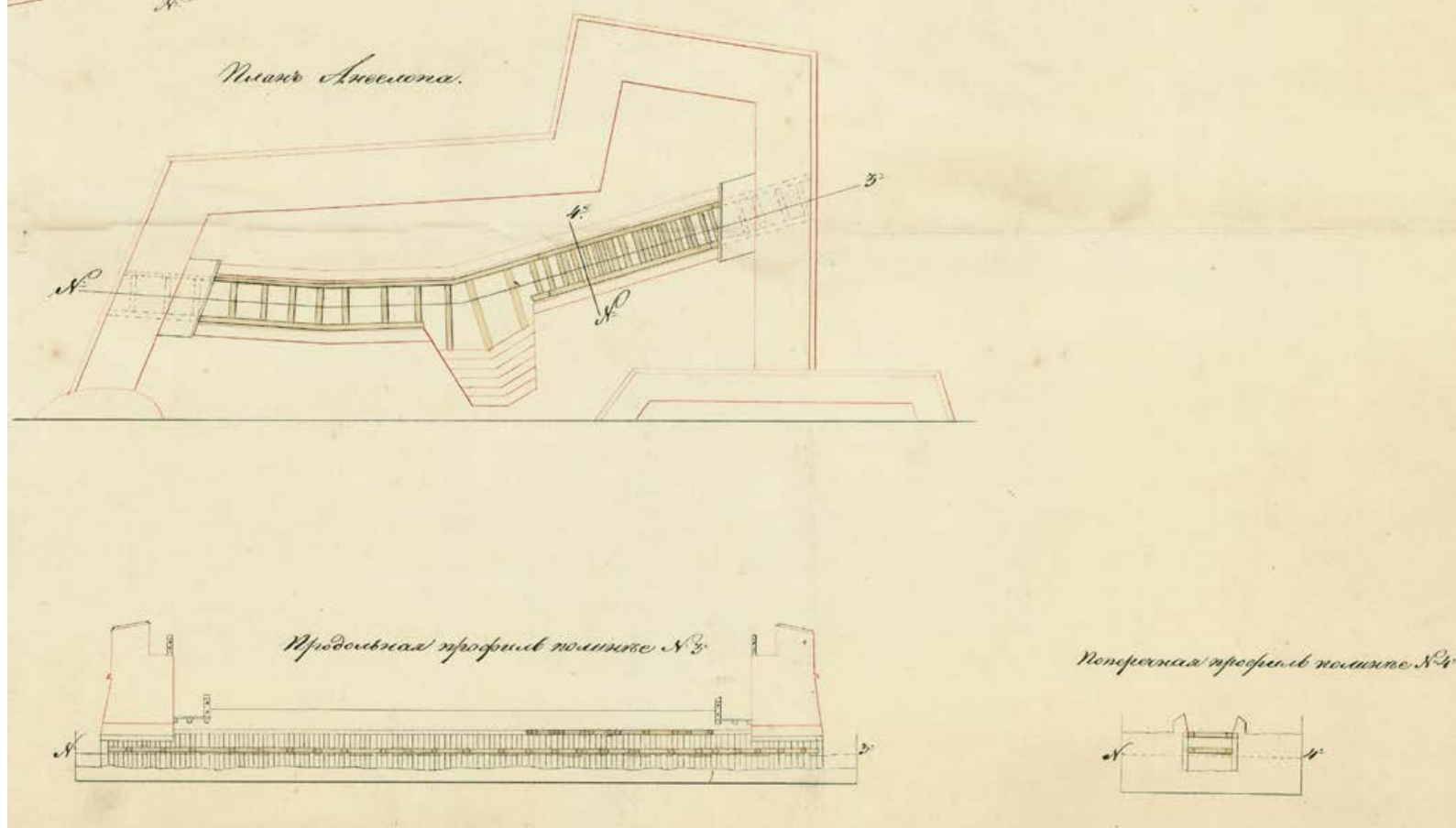
25 Sinisalo 1986, 119.

26 Olavinlinnan työpäiväkirja 1973, Sinisalo 1976, 87; Olavinlinnan entistämistoimikunnan pöytäkirja 16.5.1973; Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirjat 10.12.1973 ja 5.2.1974.

27 Eerikäinen 1965c, 2-3.

Suvorovin esilinnan eteläsivun anturat on valettu.
P. O. Welin 1963, Museovirasto RHOOL489.

Venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustus vuodelta 1826. Piirustuksesta käy ilmi kanavan rakenne, joka vastaa vuoden 1972 kaivauksien havaintoja.
Kansallisarkisto, Savonlinna VIK68.

Suvorovin esilinnan vedenottokanavan entisöiminen.
P. O. Welin 1974, Museovirasto RH00L4598.

Maakerrosten alta paljastunutta pihan laattakiveystä Suvorovin esilinnan koilliskulmauksessa. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3238.

Suvorovin esilinnan esiin kaivettua alkuperäistä kanavan länsilaitaa sekä portaiden alla olleita hirsiiä. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3255.

Kanavan rakenteiden esiin kaivamista jatkettiin vuonna 1973.²⁸

Kaivauksissa paljastui 10-15 cm paksun humuskerroksen alta Suvorovin esilinnan laattakivistä tehtyä pihakiveystä (pinta +77.92 – +77.62). Kivet oli muurattu laastilla, ja paikoitellen niiden allakin oli noin 5 cm:n paksuinen laastikerros.²⁹ Kanavan rakenteiden tutkimuksissa saatiin esiin osia kanavan kiviportaista. Portaiden yläpuolella oli kivetty taso (pinta +77.78 – +77.80), jonka leveys oli 4,5 metriä. Kanavan reunassa oli toinen tasanne (pinta +76.15 – +75.95). Näiden välissä oli kuusi porrasaskelmaa. Kanavaa kohden levenevän portaikon

reunat oli muurattu kivistä. Portaot ja tasot oli tehty lohkoituista kivistä ja laattakivistä.³⁰ Kanavan poikki kaivettiin kaksi 1,0- 1,5 metriä leveää koeojaa. Kanavan seinämä muodostui toisiinsa salvotuista pystyhirsistä, jotka oli juntattu maahan sekä kiilattu pienillä kivillä ja tiilenpaloilla. Hirsien halkaisija oli noin 18 cm. Kanavan leveys oli alun perin ollut noin kaksi metriä. Sen pohja oli sorapintainen.³¹

Suvorovin esilinnan muurit oli perustettu kivistä muurattujen anturoiden, puupaalujen ja hirsiarinan varaan. Arina oli pohjoisosassa osittain kaksinkertainen. Hirsien välissä oli

28 Peisa 1972; Laamanen 1972a; Räsänen 1972; Härö 1972; Laamanen 1973.

29 Peisa 1972, Laamanen 1972a.

30 Laamanen 1972a.

31 Räsänen 1972; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230298.

Vesikanavan alkuperäiset reunapaalut kaivettiin esiin. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3256.

Suvorovin esilinnan pihan luoteisosan kaivauksissa löytyi 1400-luvun muuri ja sen poikki kulkeva sadevesikouru, katsottuna etelästä.
P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3244.

Pihan luoteisosasta paljastui muurinsisäisen huoneen jäännökset. Pystyssä olevat kivet reunustavat tulisijan pohjaa.
P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3248.

multaa ja kiviä. Muurien sisäpuolella anturan korkeus oli noin 90 cm ja leveys noin 60 cm. Ulkomuurin luiskamaisen anturan leveys oli paikoitellen jopa 1,3 metriä.³²

Itäpatterin itäpuolelta paljastui tiilimurskakerroksen alta noin 21 metriä pitkän, pohjois-eteläsuuntaisen muurin jäännökset (pinta noin +77.10 – +77.80). Ne alkoivat Kiljin tornin etelälaidalta ja jatkuivat kanavan portaiden paikoille. Muuri kaartui hieman itäpatterin muurin taitteen kohdalla. Muurin poikki kulki 30 cm leveä kouru (pohja +79.67-79.96). Muurin jäännökset olivat todennäköisesti osa keskiaikaista kehämuuria. Muurin ja itäpatterin välissä oli noin 10-40 cm:n paksuinen kulttuurimaakerros, josta löytyi mm. kuonaa, hiiltynyttä puuta, rautanauvoja ja saviastian paloja. Kerroksen alla oli laastia (pinta +77.27). Tämän alta paljastui luonnonkivistä tehty kiveys (pinta +77.13 – +77.20). Se kuului muurinsisäiseen huoneeseen, jonka pituus oli noin 3,7 metriä ja leveys 1,8 metriä. Seinien paksuus huoneen kohdalla oli 68 cm. Länsi- ja eteläseinät (+77.42 – +77.42) jatkuivat itäpatterin seinän alle. Huoneen luoteiskulmassa oli tulisijan pohja.³³

Yhteenveto

Suvorovin esilinna kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Vuosien 1972 ja 1973 kaivauksissa saatiin esiin esilinnan pihan laattakiveystä, kanavaan johtavat kiviportaat ja kanavan reunojen alkuperäinen hirsiponttiseinä. Kanavan pohja oli sorapintainen. Suvorovin esilinnan muurit oli perustettu kivistä muurattujen anturoiden, puupaalujen ja hirsiarinan varaan. Muurien perustuksia lujitettiin vuosina 1963-1966. Itäpatterin itäpuolelta paljastui keskiaikaisen kehämuurin jäännökset ja siihen liittyvä muurinsisäinen huone, jonka lattia oli kivetty. Huoneen luoteisnurkassa oli tulisijan jäännökset. Keskiaikaisten rakenteiden päällä oli 10-40 cm:n paksuinen kulttuurimaakerros. Keskiaikaiset rakenteet on mahdollisesti jätetty purkamatta. Sen sijaan kanavan alkuperäiset kiviportaat ja hirsiseinä purettiin. Seinä rakennettiin uudesta puusta ja portaat ladottiin uudelleen. Kaivausten pinta-ala oli noin 496 m², josta perusmaahan saakka on kaivettu noin 371 m² (liitteet 1.1 ja 1.2). Esilinnan pihalla, kanavan ulkopuolella, on todennäköisesti säilynyt vielä kulttuurimaakerroksia ja rakenteita. Suvorovin esilinnan itärannan puolella on perustusten lujittamistöiden yhteydessä tutkittu noin 70 m²:n laajuinen alue.

32 Laamanen 1972b; Eerikäinen 1964b; Olavinlinnan työpäiväkirja 1965.

33 Peisa 1972; Piirustus vuodelta 1972; KYP740230303; Härö 1972.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä
1964	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1965c	Kijlin tornin ulkopuolen pohjakaivaukset
1965	Olavinlinnan työpäiväkirja 1965
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä.
1972	Suvorovin esilinnan kaivaus
1972a	Suvorovin esilinnan kaivaus
1972b	Suvorovin esilinnan inventointi
1972	Suvorovin kanavan leikkausojien kaivaus
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä
1973	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1973 aikana
1973	Olavinlinnan työpäiväkirja 1973

Tekijä

Elias Härö
 Liisa Eerikäinen
 Liisa Eerikäinen
 -
 -
 Outi Peisa
 Matti Laamanen
 Matti Laamanen
 Pekka Räsänen
 Elias Härö
 Matti Laamanen
 -

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1968	KYP740230117	Leikkaus Ä-Ä
1972	KYP740230298	Suvorovin kaivaukset, leikkaukset
1972	KYP740230303	Itäpatterin ja Suvorovin kaivaukset, tutkimuspohja
1972	KYP740230057	Paksu bastioni, paalukartta
1973	KYP740230059	Suvorovin esilinna, paalukartta
1973	KYP740230312	Suvorovin portti, M 109

Tekijä

Heikki Ahtiainen, H. Hirvonen
 Kalevi Laamanen
 Kalevi Laamanen
 Kalevi Laamanen
 Kalevi Laamanen
 H. Purontaus, Heikki Ahtiainen

Laji

mittauspiirustus
 mittauspiirustus
 mittauspiirustus
 mittauspiirustus
 mittauspiirustus
 mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Pikkuportin bastionin piha O 101 ja kasematit O 102 - O 106

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Pikkuportin bastioni kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Venäläiset korvasivat 1700-luvun puolivälissä vanhan, ruotsalaisten rakentaman portti- eli rantavarustuksen aluksi kivi- ja maarakenteisella bastionilla. Tämän tilalle rakennettiin edellistä suurempi, kasemateilla varustettu kivirakenteinen bastioni, jonka muuraustyöt valmistuivat mahdollisesti jo vuonna 1795. Varustuksesta on käytetty myös nimitystä Vähäportin bastioni ja Panimoportin bastioni. Esilinnan pihalta johtaa porttikäytävä (N 109) bastionin pihalle. Bastionin oikeassa kyljessä olevat portaat (O 107) vievät kurttiinimuurin (V) puolustuskäytävälle. Portailta on kulku myös bastionin alun perin avoimelle patteritasolle. Ensimmäisessä kerroksessa on viisi kasemattia (O 102 - O 106): kyljissä, sivuissa ja bastionin kärjessä on kussakin yksi. Kärjen kasematissa ampuma-aukot avautuvat molemmille sivuille. Bastionin hieman yli kymmenen metriä korkeat seinät on muurattu kivistä. Kasemattien ampuma-aukkojen pielet ja holvattu katto on muurattu tiilestä.³⁴ Alimman kerroksen kasematit oli tarkoitettu raskaalle tykistölle. Niitä on voitu käyttää myös miehistösuojina. Nykyisin kasemateissa (O 102 - O 104, O 106) on linnan yleisölle tarkoitetut WC-tilat.³⁵ Bastionipihan (O 101) pinta-ala on noin 42 m², josta portaiden osuus on noin 8,7 m². Kasemattien pinta-ala on noin 177 m².

34 Sinisalo 1986, 38, 51, 64, 66.

35 Lyytinen 2008, 70.

Pikkuportin bastionipiha. Hanna Lyytinen 2008, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Pikkuportin bastionin 1900-luvun alun käymälät korvattiin uusilla saniteettitiloilla (O 103) vuonna 1957.³⁶ Kasematteihin (O 102-O 104) rakennettiin uudet WC-tilat, jotka valmistuivat vuonna 1973. Bastionin rannan puoleisten muurien perustuksia lujitettiin betonianturoilla vuosina 1964 ja 1968 sekä bastionipihan puoleisten muurien perustuksia vuonna 1972.³⁷ Pikkuportin bastionin pihan ja kasematin (O 105) lattia kivettiin vuonna 1973.³⁸

Tutkimushistoria

Pikkuportin bastionin tutkimuskaivaukset alkoivat vuonna 1969. Tutkimusten tavoitteena oli selvittää aikaisemmin paikalla olleiden kivi- ja maarakenteisen bastionin ja rantavarustuksen rakenteita sekä niiden sijaintia. Bastionin pihanpuoleisia muurin perustuksia lujitettiin vuonna 1972. Ennen lujittamistöitä tehtiin pihassa kaivauksia, joissa paljastui bastionin sekä tätä edeltäneiden varustusten puuperustuksia. Kaivaukset ulottuivat muurien alle. Kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta, mutta hirsiperustukset ja puupaalut on dokumentoitu piirustukseen. Vuonna 1972 purettiin kurtinimuurin puolustuskäytävälle johtavat portaat.³⁹

Pihaa peittäneen humuskerroksen alta paljastui mukulakiveys (pinta +77.70 – +77.54). Pihan keskellä kiveyksessä oli 15 cm leveä vesikouru (pohjan pinta +75.50). Pihan länsiosassa oli mukulakiveystä uudempi laattakiveys. Pohjoisosasta paljastui itä-länsisuuntaista muuria (pinta +77.45), jonka leveys oli noin 1,5 metriä. Muuri jatkui portaiden alle. Se oli mahdollisesti jäännös rantavarustuksesta, jonka ruotsalaiset olivat rakentaneet 1500-luvulla. Pihan länsiosassa oli pohjois-eteläsuuntainen muuri (pinta +74.48), jonka leveys oli noin kaksi metriä. Muuri liittyi bastionin holvin tukipilarin anturaan. Keskellä pihaa oli toinen pohjois-eteläsuuntainen muuri (pinta +77.30), joka oli todennäköisesti venäläisaikainen portaiden perustus. Pihan eteläosassa, mukulakiveyksen alla, oli noin 50-80 cm paksut täyttömaakerrokset, joiden alta paljastui vielä lähes pohjois-eteläsuuntainen muuri (pinta

Pikkuportin bastioni O 104-O 103, wc- ja pesutilat. P. O. Welin 1973, Museovirasto RHOOL3670.

36 Sinisalo 1986, 161; Cleve 1957; Kivistö 1956a; Kivistö 1956b; Piirustus KYP740231686.

37 Eerikäinen 1964b; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968; Sinisalo 1976, 86; Laamanen 1973.

38 Olavinlinnan työpäiväkirja 1973.

39 Härö 1972; Piirustus vuodelta 1973, KYP740230058; Kuva vuodelta 1972, RHOOL3263.

Pikkuportin bastionipihan kaivauksissa paljastunut mukulakiveys ja siinä oleva kouru, katsottuna pohjoiseen. P. O. Welin 1969, Museovirasto RHOOL2106.

+77.29 – +77.33). Sen pituus oli noin kaksi metriä ja leveys 90 cm. Tämä oli ilmeisesti edellisiä muureja uudempi. Kaivauksissa saatiin lisäksi esille lähes koko pihaa peittäneen laastikerroksen alta paljastunut hirsiarina (pinta +76.27 – +76.31) ja puupaaluja. Bastioni oli perustettu anturamuurin, hirsiarinan ja puupaalujen varaan.⁴⁰

40 Laamanen 1969; Härö 1969.

Bastionipihan O 101 eteläosan kaivauksissa löytyi portaiden pohjaa ja vanhaa muuria. P. O. Welin 1969, Museovirasto RHOOL2107.

Mukulakiveyksen alla oli multa-, hiekka- ja hiesukerroksia yhteensä noin 0,9-1,4 metrin paksuudelta. Maakerrokset sisälsivät laastin- ja tiilenpaloja. Maakerrosten alla oli lähes koko pihan peittänyt 5-15 cm:n paksuinen laastikerros. Sen alla alkoi hirsiperustukset, jotka olivat mullansekaisessa hiesukerroksessa. Vuonna 1969 kaivauksia ei jatkettu tätä syvemmälle ja kaivausalue peitettiin. Kaivetun alueen pinta on länsiosassa tasossa +75.80 – +75.90 ja itäosassa +76.00 – +76.30.⁴¹

41 Laamanen 1969; Laamanen ja Hoviniemi 1969.

Pikkuportin bastionin oikean siiven anturoiden kaivanto ja perustusten puupaaluja. P. O. Welin 1964, Museovirasto RH00L806.

Yhteenveto

Pikkuportin bastionin pihaa tutkittiin vuosina 1969 ja 1972. Pihaa peitti mukulakiveys. Kaivauksissa paljastui pihan pohjoisosasta ruotsalaisten 1500-luvulla rakentaman porttivarustuksen eli rantavarustuksen muurin jäännöksiä. Pihan keskiosasta löytyi bastionin portaiden perustukset. Pihan länsiosassa oli muuri, joka liittyi bastionin holvin tukipilariin. Pihan eteläosassa oli lähes pohjois-eteläsuuntainen muuri. Se oli ilmeisesti edellisistä muureja uudempi. Pihan maakerroksia kaivettiin noin 0,9-1,4 metrin paksuudelta, ja ne olivat lähinnä täyttömaita. Pihaa peittäneen laastikerroksen alla oli hirsiarina ja puupaaluja. Bastioni oli perustettu anturamuurin, hirsiarinan ja puupaalujen varaan. Vuosina 1969 ja 1972 kaivettiin arviolta noin 219 m²:n laajuinen alue (liite 1.1). Pikkuportin bastionin piha-alueella ja kasemattien sisäpuolella on mahdollisesti säilynyt vielä rakenteita betoniperustusten ja viemärikaivantojen ulkopuolella arviolta noin 110 m²:n laajuisella alueella (liite 1.2).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1964	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1966	Olavinlinnan työpäiväkirja 1966
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Pikkubastionin pihan O 101 kaivauskertomus
1969	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1969 aikana
1969	Olavinlinna työpäiväkirja 1969
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä
1973	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1973 aikana

Tekijä

Liisa Eerikäinen
 Liisa Eerikäinen
 Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
 Matti Laamanen
 Elias Härö
 Matti Laamanen, Helena Hoviniemi
 Elias Härö
 Matti Laamanen

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1960	KYP740230033	Pikkuportin bastioni, ensimmäinen kerros
1969	KYP740230253	Pikkuportin bastioni, tutkimuspohja
1973	KYP740230058	Pikkuportin bastioni, paalukartta

Tekijä

Frans Valtare, Eero Jama
 Heikki Ahtiainen
 H. Purontaus

Laji

mittauspiirustus
 mittauspiirustus
 mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Vesiportin bastionin piha S 111 ja kasematit S 103 - S 110

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Vesiportin bastioni kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Nykyisen bastionipihan paikalla on sijainnut pieni pääportin etuvarustus mahdollisesti jo 1500-luvulla, mutta viimeistään 1600-luvun alussa. Sen pituus on ollut hieman yli 16 metriä ja leveys noin 10 metriä. Järven pinta on ulottunut sen ulkomuureihin asti. Venäläiset purkivat vanhan varustuksen ja tekivät sen tilalle vuosina 1751–1755 maa- ja kivirakenteisen bastionin.⁴² Kustaan sodan jälkeen 1790-luvulla linnaa uudistettiin. Vanha bastioni sai väistyä kivistä rakennetun ja kaksi kertaa sitä suuremman bastionin tieltä.⁴³ Uusi varustus suojaasi yhdessä Kellobastionin kanssa pääporttia ja siltaa. Vesiportin bastionista onkin käytetty 1900-luvun alussa nimitystä ”suuren portin bastioni.” Se on linnan bastioneista suurin.⁴⁴ Bastionin yli yhdeksän metriä korkeiden muurien suojaan jää piha (S 111), jonne kuljetaan porttikäytävän (S 101) kautta. Bastionipihan yhdistää päälinnaan porttikäytävä (T 102). Pihalla on 1870-luvulla istutetuista puista ja pensaista jäljellä enää lehmus.⁴⁵ Bastionin kokonaispinta-ala on noin 417 m², josta kasemattien pinta-ala on noin 251 m² ja bastionipihan noin 166 m².

Bastioninpiha vuonna 2018. Hanna Lyytinen, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

42 Kartta vuodelta 1639, RA Ut känd proven nr 412 kartavd m form; Sinisalo 1986, 38.

43 Sinisalo 1986, 52.

44 Sinisalo 1986, 66–68.

45 Sinisalo 1986, 106.

Bastionipiha vuonna 1961 ennen kaivutöiden aloittamista. Museovirasto RH00L207.

Kaksikerroksisen bastionin pihatasossa on kahdeksan tiilestä holvattua kasemattia, joiden välillä on pyörökaariset oviaukot. Bastionin molemmissa kyljissä on kaksi kasemattia (S 103-S104 ja S 109-S 110), samoin kuin vasemmassa siivessä (S 105-S 106). Bastionin kärjessä ja oikeassa siivessä on molemmissa yksi kasematti (S 107, S 108). Kasematit oli tarkoitettu raskaalle tykistölle, mutta niitä on voitu käyttää myös miehistösuojina. Linnahan pääsi vuodesta 1857 alkaen ainoastaan vesiteitse. Kesäkaudella matkailijat kuljetettiin soutuveneellä linnaan. Soutajien päivystystila sijaitsi Vesiportin bastionin kasematissa S 109. Vuonna 1957 rakennettiin kasemattiin soutajille lämmitettävä odotushuone.⁴⁶ Ponttonisillan valmistuttua vuonna 1974 kävi huone tarpeettomaksi ja kasemattiin sijoitettiin muuntamo.⁴⁷ Nykyisin kasematissa S 109 on muuntamon lisäksi linnan jätteen keräyspiste ja kasematissa S 107 sekä S 110 kiinteistöhuollon varastotila.⁴⁸ Kasematin S 110 varastotilan suojaksi rakennettiin lautaseinä vuonna 2017. Kasematteja on käytetty kesäisin väliaikaisina kioskeina vuodesta 1968 lähtien.⁴⁹

Bastionin perustusten lujittaminen aloitettiin vuonna 1962. Työt jatkuivat vuoteen 1964 asti. Puupaalujen ja hirsiarinan tilalle tehtiin moreenipohjaan ulottuvat betonipilarit, jotka esijännitettiin muureja vasten.⁵⁰ Pihalle kaivettiin vuonna 1964 sadevesiviemärit.⁵¹ Vesiportin kasematteihin tehtiin puulattiat betonipalkkien päälle vuonna 1974. Samalla kasemattien suuaukkojen kiveykset korjattiin ja bastionipiha kivettiin Kuhasalmen sorakuopasta tuoduilla mukulakivillä.⁵² Vuonna 2015 linnan saavutettavuuden parantamiseksi vaihdettiin pihan itäosaan mukulakivien tilalle laattakivet.⁵³

46 Sinisalo 1986, 97; Kivistö 1957a-b, Räsänen 1971b; Sinisalo 1986, 161.

47 Sinisalo 1976, 84; Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoksen pöytäkirja 5.3.1974.

48 Lyytinen 2008, 81.

49 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

50 Sinisalo 1976, 68; Härö 1963; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista tutkimus- ja mitaustöistä; Juhola 1964, 554.

51 Eerikäinen 1964d.

52 Muola 1973-1975.

53 Väli-Torala 2015, 6-10.

Vesiportin bastionin pihan kaivaukset käynnissä vuonna 1972.
Museovirasto, RH00L3568.

Tutkimushistoria

Bastionipihan ja kasemattien maakerroksia sekä rakenteita on tutkittu perustusten vahvistamistöiden vuoksi vuosina 1961-1964 ja pihan sadevesiviemärin kaivutöiden yhteydessä vuonna 1964. Perustusten kaivutyö on dokumentoitu päiväkirjoihin. Vuoden 1962 tutkimuksista ei ole säilynyt työpäiväkirjaa eikä raporttia. Betonianturoita varten kaivetut kuopat oli numeroitu, mutta numeroitujen kuoppien sijainneista ei ole säilynyt dokumenttia.⁵⁴ Bastionipihan pohjoisosaa tutkittiin vuonna 1972 porttivarustuksen ja puretun kivi- ja maarakenteisen bastionin rakenteiden selvittämiseksi.⁵⁵ Vuonna 2015 tehtiin saavutettavuuden parantamistöiden yhteydessä koekuoppa bastionipihalle, porttiaukkojen väliselle alueelle. Tarkoituksena oli selvittää, oliko pihakiveyksen asennushiekan alla säilynyt koskemattomia maakerroksia.⁵⁶ Kaapeleiden läpivientiä varten jouduttiin kaivamaan kasematin S 107 pohjaa syksyllä 1973. Myös kasemattien S 110 ja S 109 pohjassa kulkee kaapelit. Näiden kaivantojen dokumentoinnista ei ole säilynyt tietoja.⁵⁷

Bastionipihan maakerrokset ja rakenteet

Bastionipiha oli vuonna 1961 päällystetty mukulakivillä lukuun ottamatta lehmuksen ympäristöä pihan lounaisosassa. Pihan luoteis- ja pohjoisosissa oli pihakiveyksessä matala kouru. Mukulakiveys oli ladottu todennäköisesti venäläiskauden jälkeen. Pihan itäosassa, porttikäytävän edustalla, mukulakiveyksen ja asennushiekan alla oli kulttuurimaakerros, jonka paksuus oli 25 cm. Sen alla oli ollut koko pihaa peittänyt venäläisaikainen laattakiveys (pinta +77.53 – +77.63), josta oli jäljellä enää vain muutamia kiviä. Niiden alla oli noin 10 cm paksu laastikerros, jolla pihan pintaa oli tasattu. Käytävän (T 102) edustalla laastikerroksen alla oli ohut kulttuurimaakerros, jonka päällä oli säilynyt muutama laattakivi. Nämä olivat todennäköisesti vanhaa pihan pintaa (pinta +77.17 – +77.29.) Kulttuurimaakerroksen alla

54 Lilius 1961; Sinisalo 1976, 68; Härö 1963; Olavinlinnan työpäiväkirja 1963; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä; Eerikäinen 1964b.

55 Eerikäinen 1972.

56 Väli-Torala 2015, liite 2 Hakanpää.

57 Muola 1973-1975; Piirustus KYP740230060.

Vesiportin bastionin maakerroksia käytävän S 101 edustalla. Alimmainen maakerros on kulttuurimaata, joka oli muodostunut todennäköisesti 1600-luvulla. Sen päällä on rakennusjätettä sisältänyt täyttömaakerros, joka on värjäytynyt tiilimurskasta ja tiilen paloista. Täyttömaan sisällä oli tumma maakerros. Museovirasto 1972, RHOOL15399.

oikealla

Porttikäytävän edustalta vuonna 1972 esiin kaivettuja muureja. Museovirasto, RHOOL3539.

oli 60-110 cm paksu täyttömaakerros, joka sisälsi rakennusjätettä. Täyttömaan alta paljastui todennäköisesti 1600-luvulle ajoittuva kulttuurimaakerros (pinta +76.25 – +77.10). Sen paksuus oli 70–90 cm, Komendantin kellarien (T 103 ja T 101) edustalla kuitenkin vain 25 cm Kulttuurimaakerroksen alla oli perusmaa, joka oli hiesua (pinta +76.00 – +75.60).⁵⁸

Bastionipihalle ja kasematteihin oli rakennettu kivettyjä kouruja, jotka johtivat vedet bastionin ulkopuolelle järveen. Vuonna 1963 kaivettiin esille luode-kaakkosuuntainen, lohkoituista kivistä ja liuske kivistä muurattu kouru. Se kulki pihan etelän puoleisen seinän alitse kasemattiin S 105 ja kasematin sisällä sen länsisivua pitkin. Kanavan leveys oli noin 60-70

cm ja korkeus 35-55 cm. Sen liuske kivinen pohja (pinta +76.9 – +76.55) laski kohti järveä.⁵⁹ Vuonna 1964 paljastui pihan pohjoisosan sadevesiviemärikaivannosta mukulakivistä ladottu luode-kaakkosuuntainen kouru (pinta +77.56), jonka leveys oli 45-50 cm. Kourun alla hiekkakerros.⁶⁰

Vuoden 1964 kaivauksissa paljastui porttikäytävän (T 102) luoteisseinän alle jatkuva, käytävän poikki kulkenut muuri (pinta +77.50 – +77.00). Sen alla oli vierekkäisistä hirsistä

58 Kuva vuodelta 1961, RHOOL207; Eerikäinen 1972.

59 Olavinlinnan päiväkirja 1963.

60 Eerikäinen 1964d.

tehty perustus (pinta +76.68).⁶¹ Muurin lounaisseinä päättyi noin metrin päähän nykyisestä käytävän porttiauokosta. Vuonna 1972 kaivettiin käytävän T 102 edustaa uudelleen. Tuolloin löytyi noin 2,5 metriä leveä, koillis-lounaissuuntainen muuri (pinta +77.02 – +77.50). Muuria oli purettu komendantin rakennuksen seinää tehtäessä. Kulttuurimaakerroksessa oli porttiaukon kohdalla neljä metriä leveä kiviröykkiö (pinta +76,42 – +76.70 ja pohja +75.85 – +76.20). Sen arveltiin olevan koillis-lounassuuntaisen muurin antura, joka oli jäänyt jäljelle muuria purettaessa. Röykkiön alla oli hirsiperustus. Kaivausalueen ulkopuolelle jatkuvaa kiviröykkiötä ei purettu kokonaan pois. Koillis-lounaissuuntaisen muurin ehjänä säilynyt koillisosa oli muurattu suoraan hiilikerroksen päälle ilman anturaa ja hirsiperustusta. Tämä osa oli mahdollisesti ulottunut veden pintaan. Muurin toinen puoli oli perustettu vedestä vallatulle maalle hirsiperustuksen ja kivien varaan.⁶² Käytävän (T 102) edustalla löytyneet muurin jäännökset liittyivät todennäköisesti 1500-luvun porttivarustukseen.⁶³ Piha-alueelta löytyi hirsii, jotka olivat pääasiassa koillis-lounassuuntaisia ja luode-kaakosuuntaisia.⁶⁴ Vuonna 2014 porttikäytävän (T 102) edustalle kaivetussa koekuopassa oli pihakiveyksen ja sen asennushiekan alla täyttömaata. Se oli todennäköisesti vanhaa kaivumaata, jolla vuoden 1972 kaivauskuoppa on peitetty. Täyttömaa jatkui ainakin 57 cm:n syvyyteen asti.⁶⁵

Kasemattien lattiatasot

Kasemattien lattiatasojen kaivauksista on vain hajanaisia päiväkirjamerkintöjä. Kasemattiin S 107 oli kasattu täyttömaita vuonna 1962. Niiden alta paljastui parin sentin paksuinen tumma, kiinteä maakerros, jonka alla 5-8 cm:n paksuudelta karkeaa hiekkaa. Tämän alle oli tuotu 6-10 cm paksu tiilimurskakerros, jonka alla oli runsaasti hiiltä sisältävä maakerros. Kasematin pohjalta löytyi 5-10 cm paksu laastikerros (pinta +76.45), jonka alla oli kivilattia. Kasematissa

Kasematin S 110 tiililattiaa. P. O. Welin 1963, Museovirasto. RH00L505.

61 Eerikäinen 1964b.

62 Eerikäinen 1972.

63 Härö 1972.

64 Eerikäinen 1972.

65 Väli-Torala 2015, liite 2 Hakanpää.

Vesiportin bastionin kasemattien S 105 ja S 106 edustalla esiin kaivettua kivianturaa (taso +76.64). Kuvattuna itään. 1963, Museovirasto RHOO684.

alla

Kasematin S 104 alin hirsjarina. 1963, Museovirasto RHOO664.

S 106 oli niin ikään laastikerroksen alla kivilattia, joka poistettiin. Kasematin S 108 kivilattiaa saatiin esiin pilarin viereen perustusten lujittamista varten kaivetusta kuopasta. Kasematin S 110 pohjaa peitti tiililatomus, jonka alaosa muodostui lappeellaan olevista tiilistä. Niiden päällä oli pitkällä syrjällä pystyssä olevia tiiliä. Tiilet olivat kooltaan noin 24 x 11 x 5,5 cm. Tiililattian alla oli 63-65 cm:n paksuudelta täyttömaata. Sen alta paljastui laastikerros, jonka alla oli säilynyt myös kivilattiaa. Tulipaloon liittyviä jäännöksiä tai hiiltyneitä puita tavattiin kasemattien S 106, S 107 ja 108 maakerroksista.⁶⁶

Bastionin perustukset

Bastioni on perustettu puupaalujen ja hirsiperustusten päälle moreenipohjalle. Paikalle oli tuotu täyttömaata, jonka läpi paalut oli lyöty moreeniin asti.⁶⁷ Bastionin ulkoseinien vesirajaan ulottuvat anturamuurit ovat luiskamaiset. Bastionin vasemman siiven kohdalla antura oli muurattu noin 50-40 cm:n korkeudelta bastionin ulkomuuriin kiinni. Anturan alaosa ja seinämuuri oli muurattu samaan aikaan. Bastionin vasemman kyljen noin 50 cm leveä ja 65 cm korkea anturamuri oli kokonaan maanpinnan alapuolella. Se oli muurattu liuskekiivistä samaan aikaan seinämuurin kanssa. Bastionin pihanpuoleiset anturamuurit (pinta noin +76.65) olivat 70–110 cm maanpinnan alapuolella. Anturoiden leveys oli noin 50-60 cm ja korkeus 40-65 cm. Vesirajan yläpuolella olevat luiskamaiset anturamuurin osat on muurattu myöhemmin kuin seinämuurit. Anturamuurit oli perustettu puupaalujen ja vaakahirsien varaan. Hirret ja paalut ulottuivat anturamuurin ulkopuolelle. Kivimuurien ja hirsiperustuksen

66 Olavinlinnan päiväkirja 1963.

67 Juhola 1964, 553, Mittauspiirustus vuodelta 1963, KYP740230055; Olavinlinnan työpäiväkirja 1963.

välissä oli laastia. Anturamuureja jouduttiin purkamaan uusien betoniperustusten kohdalta 1960-luvulla.⁶⁸

Bastionin muurien ja kasemattien alle oli tehty hirsiperustus, joka muodostui puupaaluista ja kahdesta päällekkäisestä hirsiarinasta. Puupaaluista osa ulottui hirsiarinan yläpuolelle. Osa paalujen päistä oli katkaistu hirsiarinan tasolle. Perustusten lujittamista varten kaivetuista kuopista poistettiin sekä paalut että hirret. Vain kasematin S 104 alimmainen hirsiarina on dokumentoitu kokonaisuudessaan. Päällimmäisessä arinassa hirsiiä oli harvemmassa kuin sen alla olleessa. Näiden hirsien sijainnista ei ole säilynyt piirustusta. Hirsiarinoiden välissä oli 15 cm:n paksuudelta laastin- ja mullansekaista hiekkaa, jonka joukossa oli kiviä. Alin hirsiarina (pinta +75.87 – +75.85) jatkui kasemattiin S 105 ja bastionipihan puoleisen muurin alle. Hirret olivat leveydeltään 22-30 cm. Hirsien väleihin oli lyöty noin 2,3 metriä pitkiä puupaaluja. Kasematin S 104 hirsiperustus ja osa paaluista poistettiin dokumentoinnin jälkeen. Muissa kasemateissa on dokumentoitu vain päällimmäinen, harva hirsiarina. Mahdollisesti vain kasematti S 104 on kaivettu perusmaahan asti.⁶⁹

68 Lilius 1961; Olavinlinnan työpäiväkirja 1963.

69 Lilius 1961; Olavinlinnan työpäiväkirja 1963; Piirustus vuodelta 1963, KYP740230055.

Yhteenveto

Vesiportin bastioni kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Vuosien 1961-1964 ja 1972 kaivauksissa saatiin esiin bastionipihan venäläisaikaista laattakiveystä, viimeistään 1600-luvun alussa rakennetun porttivarustuksen jäännöksiä ja 1700-luvun bastionin perustuksen kivi- ja hirsirakenteita. Kasemateissa on alun perin ollut kivilattiat, jotka oli myöhemmin peitetty laastikerroksella. Kasematissa S 110 oli tiililattia, joka oli rakennettu kivilattiaa myöhemmin. Bastionin muurit oli perustettu kivistä muurattujen anturoiden, puupaalujen ja kahden päällekkäisen hirsiarinan varaan. Järveä oli linnan länsipuolella täytetty maalla. Bastioni oli rakennettu osittain täyttömaan päälle. Bastionipihalta löytyi 25-90 cm paksut kulttuurimaakerrokset, jotka ovat muodostuneet 1600-luvulla. Pihan koillisosassa porttikäytävän (T 102) edustalla on maakerrokset kaivettu perusmaahan asti. Ilmeisesti muualla bastionipihalla vain muurin seinän vierustat on perustusten lujittamistöiden yhteydessä kaivettu perusmaahan asti. Kaivausten pinta-ala oli noin 284 m², josta perusmaahan saakka on kaivettu noin 205 m². Bastionin pihalla ja kasemateissa on mahdollisesti säilynyt rakenteita betoniperustusten ja viemärikaivantojen ulkopuolella arviolta noin 212 m²:n laajuisella alueella (liitteet 1.1 ja 1.2).

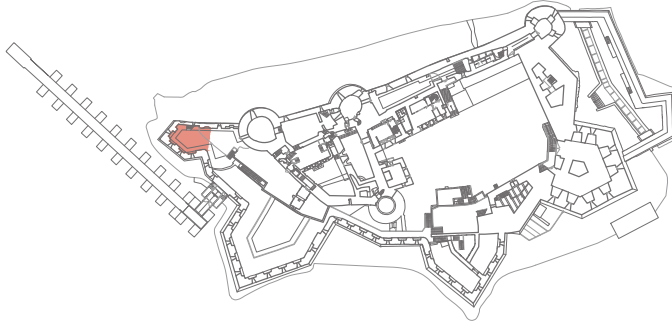
Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1961	Vesiportin bastionin inventointi 1961	Henrik Lilius	Museoviraston arkisto
1961	Vesiportin bastionin pohjatutkimukset 1961	Henrik Lilius	Museoviraston arkisto
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittauksista	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1963	Olavinlinnan työpäiväkirja 1963	-	Museoviraston arkisto
1964d	Vesiportin bastionin piha salaojakaivanto. Kaivauskertomus	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista tutkimus- ja mittauksista	-	Museoviraston arkisto
1972	Vesiportin bastionin pihan kaivaukset 1972	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1972	Olavinlinna tutkimustyöt eri kohteissa 1972	-	Museoviraston arkisto
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1973	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1973 aikana	Matti Laamanen	Museoviraston arkisto
2015	Savonlinna, Olavinlinna. Vesiportin bastionin vedenalaisten paalujen ja takalaiturin tarkastus 9.6.2015	Riikka Alvik	Museoviraston arkisto
2015	Savonlinna, Olavinlinnan saavutettava reitti. Vesiportin bastionin piha-alueet (S 111) ja tilojen T 101 ja T 103 muutostyöt	Tuija Väli-Torala, liitteet 2-3 Päivi Hakanpää	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1963	KYP740230055	Vesiportin bastionin paalukartta ja pohjavahvistus	J. Turunen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1963	KYP740230155	Vesiportin bastioni, S 105 vedenpoistokanava	Jukka Himanen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1963	KYP740230156	Vesiportin bastioni, S 104, hirsiarina	J. Turunen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1963	KYP740230157	Vesiportin bastioni, S 111 ja S 108 maaleikkaukset	M. Pasanen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1964	KYP740230164	Vesiportin bastioni, maaleikkaus	Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230309	Vesiportin bastioni, S 111 tutkimuspohja	H. Purontaus, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Kellobastionin piha U 101

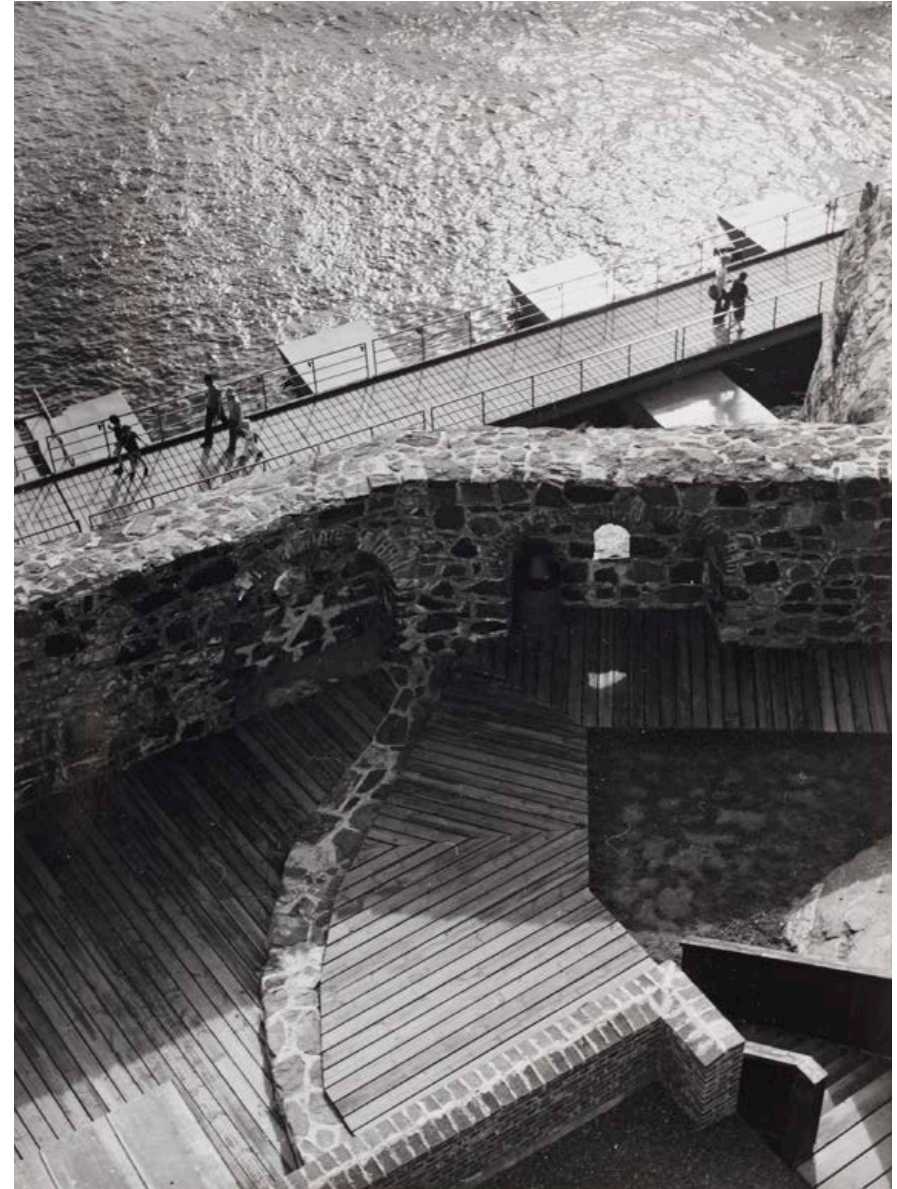
Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kellotornin länsipuolella sijaitseva Kellobastioni on rakennettu 1790-luvun lopulla. Kellobastioni ja Vesiportin bastioni sekä niitä yhdistävä porttikurttiini muodostavat linnan länsiosan bastionirintaman. Kellobastionin oikea siipi yhdistyy pohjoismuuriin, joka on rakennettu viimeistään 1600-luvun alussa. Osa muurista on rakennettu jo 1500-luvun puolivälissä. Pohjoismuuri on ollut osa uuden esilinnan varustusta, jota kutsuttiin 1700-luvulla Hundeburgeretin raveliiniksi ja Kellolinnakkeeksi.⁷⁰ Varustuksesta on näkyvissä kaarevaa muuria nykyisen maanpinnan tasossa porttikurttiinin ampumatason (S 201) luoteisosassa.⁷¹ 1790-luvun lopulla muut osat linnakkeesta purettiin Kellobastionin tieltä. Hundeburgeretin raveliin alueelle pystytettiin 1720-luvulla kolme puurakennusta Komendantin rakennuksen jatkeeksi. Yksi rakennuksista oli kaksihuoneinen asuinrakennus. Sen vieressä oli tupa ja pohjoisimpana muita rakennuksia kapeampi komendantin sauna. Kellotornin ja Hundeburgeretin pohjoismuurin kulmaukseen rakennettiin vielä neljäs puurakennus, joka oli kaksihuoneinen. 1740-luvun lopulla oli Kellolinnakkeen kärjessä ruutivarasto.⁷² Kellobastionin kivimuurit rakennettiin kallion varaan. Puurakenteinen ampumataso tehtiin täyttömaan päälle. Bastionin

70 Sinisalo 1961, 19; Sinisalo 1986, 36; Zetterberg 2003; tutkija Matti Laamasen suullinen tiedonanto 19.1.2009.

71 Laamanen 1973.

72 Asema- ja leikkauspiirustus vuodelta 1730, Kra 0461:12:031:13; Asemapiirustus vuodelta 1730, Kra 0406:12:031:004; Hakanpää, Nordman, Väisänen 2012, 22; Sinisalo 1986, 36.

Porttikurttiinin ampumatason luoteisosassa on säilynyt 1600-luvun linnakkeen muuria, jota on näkyvissä maanpinnan tasossa. Heikki Havas 1976, Museovirasto RHO40287.

Kellobastioni ja siihen yhdistyvä pohjoismuuri on perustettu kallion päälle. Hanna Lyytinen 19.5.2009, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

oikeassa siivessä ja vasemmassa kyljessä on kummassakin yksi tiiliholvattu ampuma-aukko ja vasemmassa siivessä kaksi. Bastionin pihassa kallio laskee jyrkästi länteen ja lounaaseen. Sen päällä olevat maat on tuotu paikalle vuonna 1973. Samana vuonna valmistui nykyinen puurakenteinen ampumataso.⁷³ Kulku bastioniin on porttikurtiin puolustuskäytävän kautta ja Kellotornista pohjoismuurin viereen rakennettua puurakenteista kulkusiltaa pitkin. Bastionin pihan pinta-ala on nykyisin noin 46 m².

73 Sinisalo 1986, 53; Olavinlinnan työpäiväkirja 1973; Muola 1973-1975.

Kellobastioni U 101 tyhjennyskaivauksen jälkeen, katsottuna koillisesta. P. O. Welin 1973, Museovirasto RHOOL3681.

Kellobastionin vasemman siiven alaosaan porattiin kaksi vedenpoistoaukkoa ja muuriin viereen valettiin vedenpoiston ohjaukouru vuonna 1973. Vedenpoiston yhteyteen on asennettu lämmityskaapelit. Poistetun täyttömaan tilalle tuotiin singeliä ja soraa. Maan alle jääneet bastionin muurinosat saumattiin uudelleen ja uuden esilinnan kaareva muuri konservoitiin.⁷⁴

74 Muola 1973-1975; Suunnittelupiirustus vuodelta 1973-1974, KYP2000000439; Laamanen 1973.

Kellobastionin piha. Hanna Lyytinen 2008, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Tutkimushistoria

Kellobastionin tutkimuskaivaukset aloitettiin vuonna 1973. Kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta, ainoastaan merkintöjä työpäiväkirjassa ja yksi dokumentointipiirustus.⁷⁵ Kaivausten yhteydessä poistettiin humusmaa ja bastionin pihalla kasvaneet pensaat. Humusmaan alla olleet täyttömaat poistettiin kalliopintaan saakka bastionin pohjois- ja länsisivustan vierestä

sekä bastionin kärjen kohdalta. Täyttömaa sisälsi hiekkaa, savea, multaa sekä tiiliä ja laastinpaloja. Maan ja kalliopinnan välissä oli paikoitellen laastikerroksia. Eteläisivustan muurin alaosassa havaittiin laastikerros muurin ja kalliopinnan liittymäkohdassa. Täyttömaat kuljettiin kurtiinimuurin (V) edustalle ja sieltä järveen.⁷⁶ Dokumentointipiirustuksen ja valokuvan mukaan bastionin pihalta, kallion päältä, paljastui pohjois-eteläsuuntaista kiviriviä (pinta +83.13 – +82.42) noin 2,7 metrin pituudelta. Kivirivin leveys oli 75 cm.⁷⁷

Tietoja säilyneistä muureista on tallennettu vain piirustuksiin ja vuoden 1973 rakennus- ja tutkimustöiden yhteenvetoon. Uuden esilinnan kaarevan etelämuurin säilynyt korkeus oli noin 3,4 metriä (noin +84.00 – +80.55). Kivet oli muurattu riveihin. Suurimmat kivet olivat 45 x 50 cm:n ja pienimmät 10 x 20 cm:n kokoisia. Kivimuurissa oli säilynyt muuraustelineiden parruja, joiden koot olivat noin 14 x 15 cm ja 22 x 22 cm. Muurin päällistä on näkyvissä vielä porttikurtiinin ampumatason (S 201) luoteisosassa. Muuri on rakennettu 1500- ja 1600-lukujen taitteessa.⁷⁸ Pohjoismuuri on noin 21 metriä pitkä ja sen paksuus on noin 1,6 metriä. Muurissa on ainakin neljä ampuma-aukkoa, joista kahta ei ole muurattu umpeen. Näistä itäosan ampuma-aukossa on tiiliholvi ja tykkipuu. Läntisimmässä, sisäpuolelta umpeen muuratussa, ampuma-aukossa on säilynyt myös holvilauta ja tykkipuu.⁷⁹ Pohjoismuurin ampuma-aukon tykkipuusta ja holvin laudasta tehtiin vuonna 1990 puulustoajoituksia. Tykkipuu oli kaadettu vuosien 1507-1526 välillä ja holvilauta vuosien 1470-1540 välillä.⁸⁰

76 Olavinlinnan työpäiväkirja 1973-1975.

77 Piirustus vuodelta 1973, KYP740230311; Valokuva vuodelta 1973; RH00L3682.

78 Piirustus vuodelta 1972, KYP740230302; Laamanen 1973.

79 Piirustus vuodelta 1965, KYP740230125.

80 Zetterberg 2003, näytteet FIM0556-FIM0557.

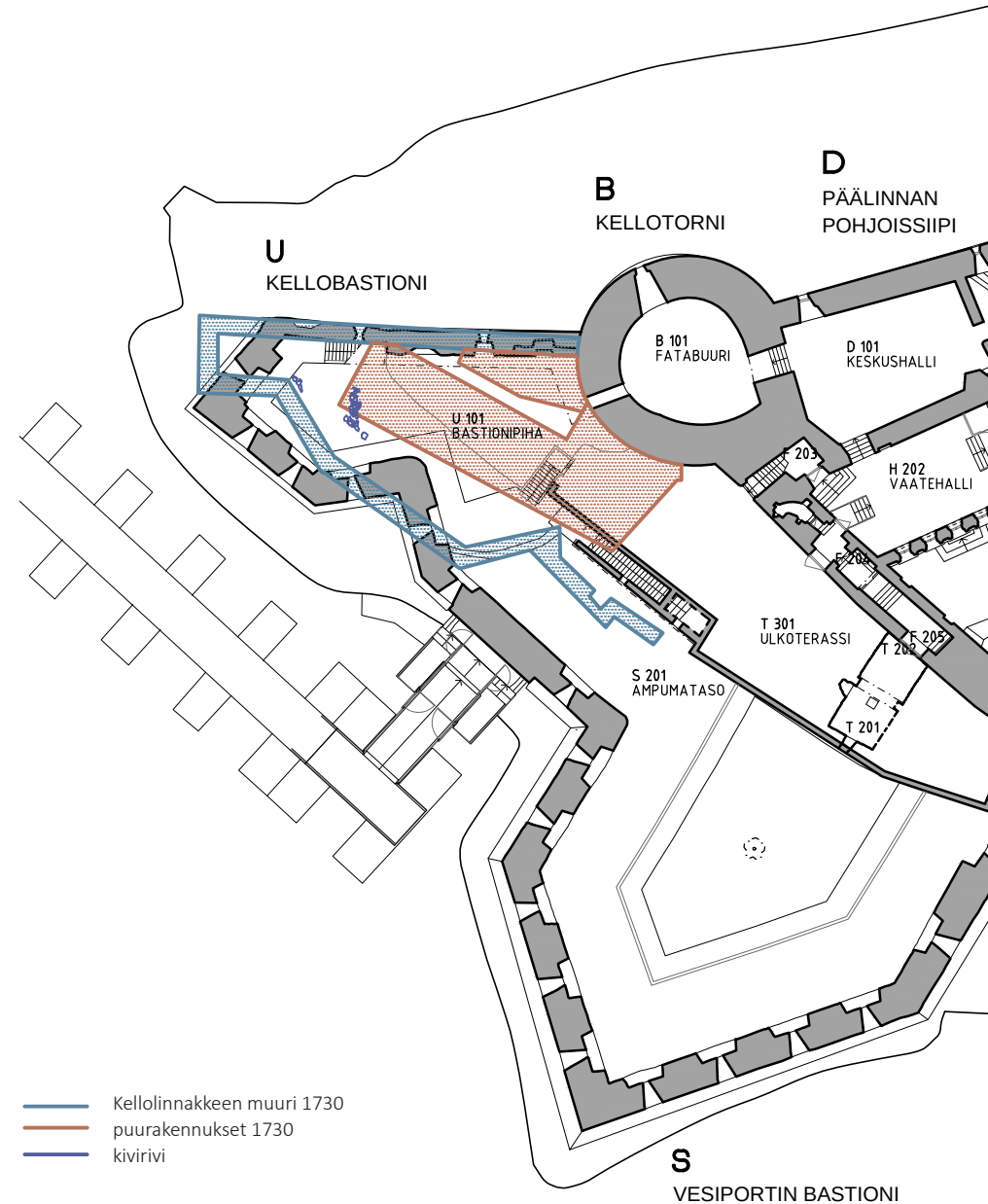
75 Olavinlinnan työpäiväkirja 1973; Piirustus vuodelta 1973, KYP740230311.

Kellobastioni U 101 tyhjennyskaivauksen jälkeen, katsottuna pohjoisesta. P. O. Welin 1973, Museovirasto RH00L3682.

Piirustukseen on merkitty vuoden 1730 piirustuksen mukaan Kellolinnakkeen muurit ja puurakennukset sekä kallion päältä löytynyt kivirivi.

Lähteenä on käytetty Olavinlinnan asemapiirustusta Kra 0406:12:031:5b ja Museoviraston mittauspiirustusta KYP740230311.
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Yhteenveto

Kellobastioni kuuluu linnan 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Bastionin oikeaan siipeen yhdistyy pohjoismuuri, josta osa on rakennettu jo ilmeisesti 1500-luvun puolivälissä. Pohjoismuuri on osa uuden esilinnan varustusta, jota kutsuttiin 1700-luvulla Hundeborgetin raveliiniksi ja Kellolinnakkeeksi. Siitä on säilynyt myös eteläosan kaarevaa muuria, joka on rakennettu viimeistään 1600-luvun alussa. Bastionin pihan alueella ja kalliolla on ollut 1700-luvulla

puurakennuksia. Bastionin pihan täyttömaat poistettiin 1970-luvun alussa ja paikalle tuotiin soraa ja singeliä. Samassa yhteydessä tehtiin bastionin vedenpoistojärjestelmä sekä rakennettiin puinen ampumataso ja kulkusillat portaitaan. Bastionin pihalla ei todennäköisesti ole säilynyt kulttuurimaakerroksia eikä rakenteita.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1973	Olavinlinnan työpäiväkirja 1973
1973-1975	Olavinlinnan työmaapäiväkirja 1973-1975
1973	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1973 aikana
2003	Olavinlinnan puurakenteiden iänmääritys osa II, dendrokronologiset ajoitukset FIM0554-FIM0564 Joensuun yliopisto, Dendrokronologian laboratorio, ajoituseloste 109

Tekijä

-
Arto Muola
Matti Laamanen
Pentti Zetterberg

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

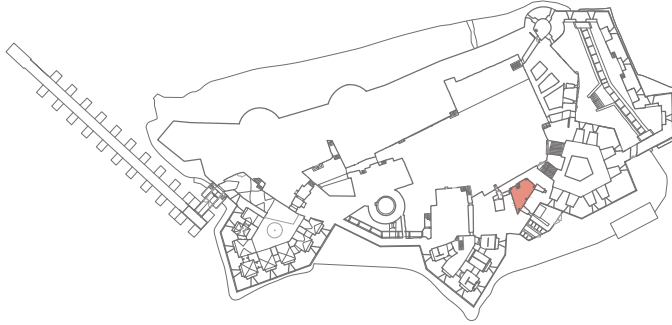
Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1960	KYP740230061	Kellobastioni, toinen taso	Frans Valtare, Eero Jama	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1965	KYP740230125	Kellobastioni – Kirkkobastioni, fasadi	J. Himanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230302	Kellobastioni, varhaisempi eteläinen ulkoseinä	I. Airo, Kalevi Laamanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1973	KYP740230311	Kellobastioni, U 101 tutkimuspohja	Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1990	KYP740230525	Kellobastioni, oikea kylki, ampuma-aukko, pohja, leikkaukset	Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

5. Etelä- ja itäpatterin kuilut

Eteläpatterin kuilut N 101 ja N 102, lämpökeskus

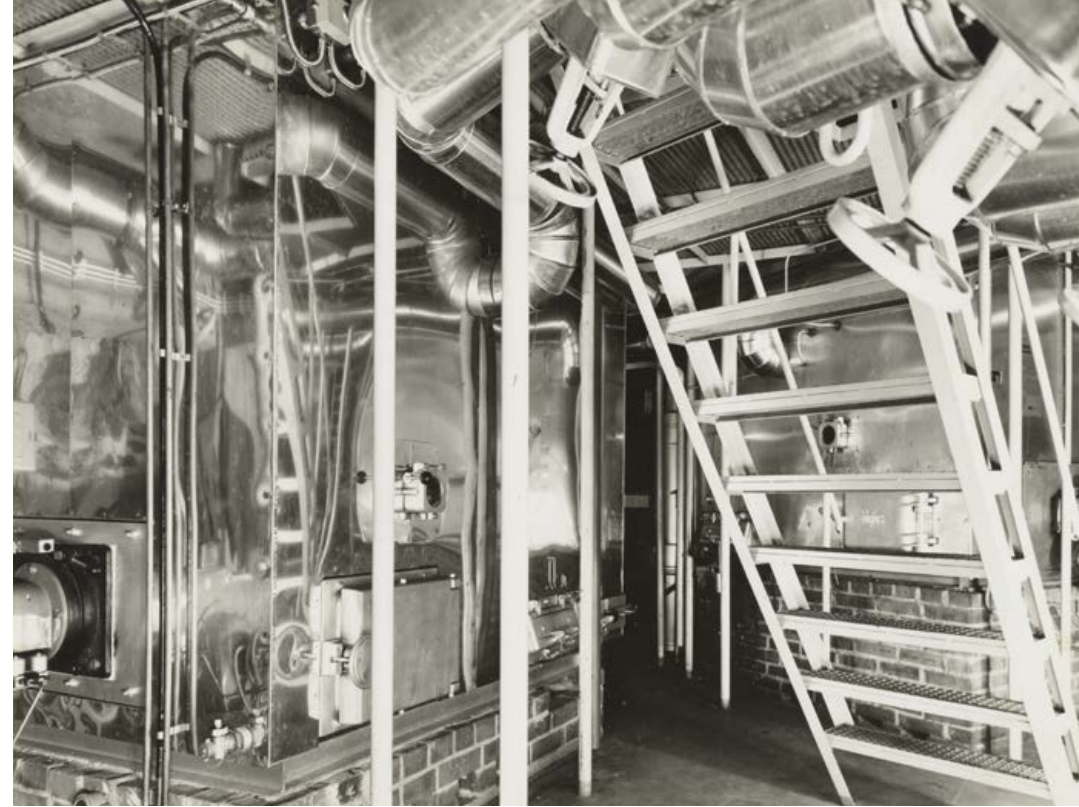
Rakennusvaiheet ja kuvaus

Eteläpatteri kuuluu linnan 1500-luvun rakennusvaiheeseen. Sen itäosan kehämuurista valmistui noin 20 metriä vuonna 1565. Rakennustyöt liittyivät Paksun tornin rakentamiseen. Töitä jatkettiin 1590-luvulla, jolloin kehämuurin pohjoispuolelle muurattiin toinen muuri. Pohjois- ja etelämuurien väliin rakennettiin poikkimuuri ja muurien väliset tilat täytettiin maalla. Nykyisen muotonsa eteläpatteri sai 1600-luvun lopulla.¹ Sen seinät on muurattu kivistä ja ampuma-aukkojen holvit tiilestä. Esilinnan pihan puoleinen seinä on suora. Rannan puoleinen etelämuuri on taitteinen ja sen patteritasossa on neljä ampuma-aukkoa. Keskimmäisessä kerroksessa ampuma-aukkoja on kaksi. Ne oli muurattu umpeen 1870-luvulla, mutta aukot avattiin uudelleen vuonna 1967. Alimman kerroksen toinen ampuma-aukko on jäänyt osittain Paksun bastionin muurin taakse. Läntisen ampuma-aukon kautta kulkee talotekniikkaputki etelärannalle. Ampuma-aukon etureunassa oli säilynyt tykkipuuta.² Suurin osa talotekniikan putkistoista kulkee etelämuurin alle tehdyn betoniperustuksen läpi. Tyhjentämällä kuilut ja purkamalla kuilujen N 101 ja N 102 väliseinä 1960-luvulla saatiin yhtenäinen tila, jonne rakennettiin uusi lämpökeskus (N 101).³ Sen pinta-ala on noin 50 m².

1 Sinisalo 1972, 45, 49; Sinisalo 1986, 9.

2 Härö 1963; Eerikäinen 1963b; Yhteenvedo Olavinlinnassa suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana.

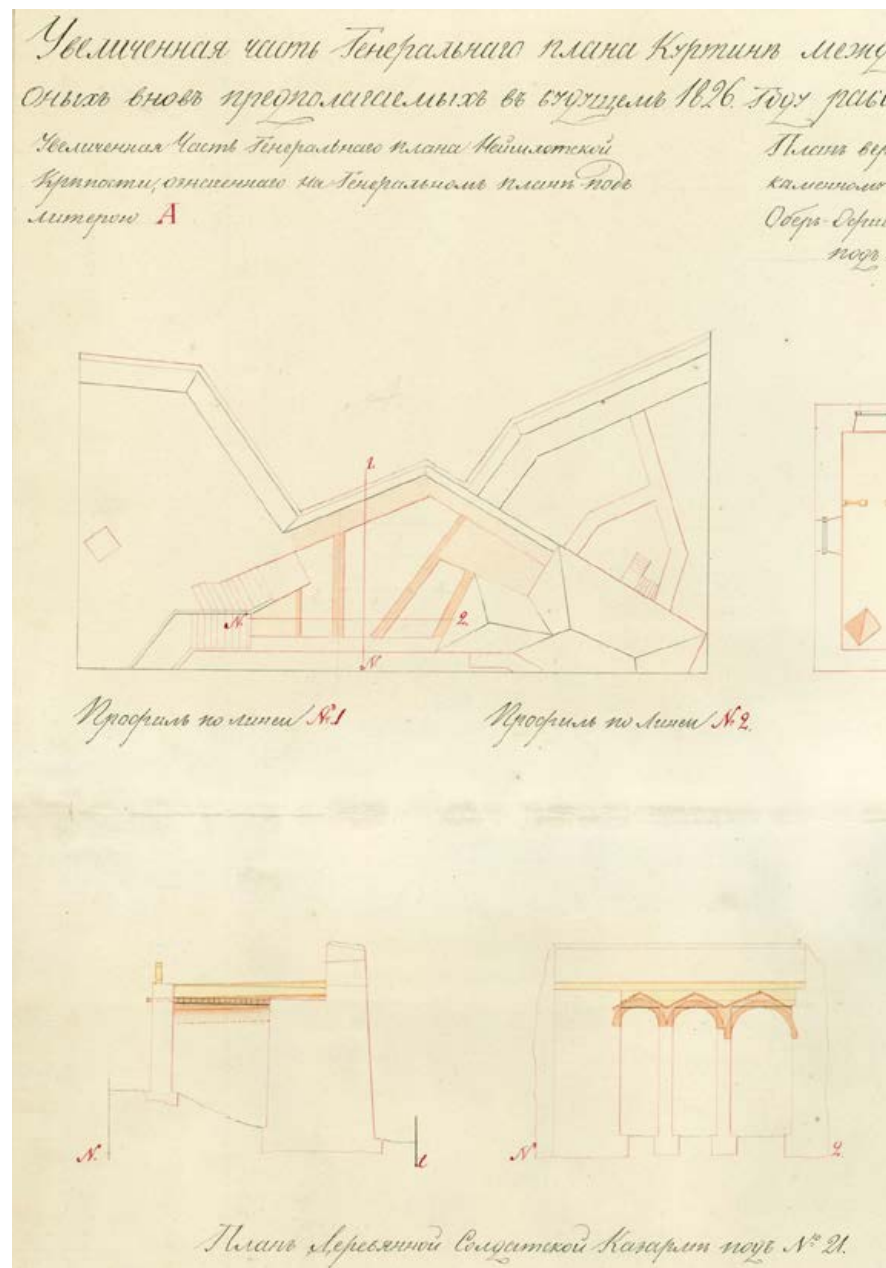
3 Sinisalo 1976, 74, 78.

Eteläpatteri N 101, lämpökeskuksen pohjakerros, katsottuna luoteeseen.
P. O. Welin, Museovirasto RH00L2689.

edellisellä sivulla

Eteläpatteri N 101 ja N 102, eteläseinän kaakkoisosan ampuma-aukko ja lämpökeskuksen välipohjien pilarit. Muurien alle valettiin betonianturat. P. O. Welin 1965, Museovirasto RH00L1070.

Eteläpatterin kapeiden kuilujen päälle suunniteltiin tiiliholveja, jollaiset oli muurattu itäpatteriin. Piirustus vuodelta 1825, Kansallisarkisto Savonlinna VIK64.

Eteläpatterin pohjoisseinän perustusten lujittaminen aloitettiin vuonna 1964. Tulevan lämpökeskuksen etelä-, länsi- ja pohjoisseinien betoniperustukset valmistuivat vuonna 1966. Lämpökeskuksen välipohjia kannattavien pilarien perustukset sekä vesikaton betonilaatta valettiin vuonna 1964. Kantavat rakenteet tehtiin irti 1500-luvun muureista. Lämpökeskus valmistui vuonna 1968.⁴ Valoesitystä ja projektoria varten puhkaistiin aukot eteläpatterin pohjoismuuriin. Länsimuuriin tehtiin aukko varauloskäyntiä varten.⁵ Alimman kerroksen työmaan sisäänkäyntinä toiminut ampuma-aukko rekonstruoidiin vuonna 1968.⁶

Tutkimushistoria

Eteläpatterin ensimmäiset kaivaukset tehtiin arkkitehti Sune Maconin johdolla vuonna 1924. Kaivauspaikan tarkkaa sijaintia ei mainita, mutta tuolloin kaivettiin noin 6 m²:n laajuinen alue kolmen metrin syvyyteen asti. Kaivausten tavoitteena oli löytää tiiliholvi, joka oli merkitty venäläiseen vuoden 1826 piirustukseen. Holvia kaivauksissa ei kuitenkaan löytynyt. Sen sijaan kaivauksissa paljastui kivistä muurattu väliseinä noin metrin syvyydeltä. Maconi päätteli,

4 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Sinisalo 1976, 74, 78.

5 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Yhteenveto Olavinlinnassa suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana.

6 Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana.

Eteläpatterin kuilu N 102, taustalla pohjoisseinä.
P. O. Welin 1963, Museovirasto RH00L491.

että tiiliholvit olivat sortuneet ja huoneet täyttyneet soralla ja tiilillä.⁷ Maconin tarkoittama venäläinen piirustus oli ilmeisesti laadittu vuonna 1825, johon oli merkitty vuoden 1826 suunnitellut työt. Suunnitelmaan merkittyjä, kuilujen päälle rakennettavia tiiliholveja ei ole todennäköisesti toteutettu.⁸ Kuilut tyhjennettiin kokonaan täyttömaasta vuosina 1962-1964. Tutkimuksia jatkettiin vuonna 1965.⁹

Maakerrokset

Eteläpatterin länsiosan kuilun (N 102) tyhjennyskaivaukset aloitettiin vuonna 1962 ja ne saatiin pääosin valmiiksi vuonna 1963. Kuilu oli täytetty yhdellä kertaa. Täyttömaata oli noin kymmenen metrin paksuudelta ja se sisälsi tiilenpaloja ja laastia. Sen alla oli kulttuurimaata (pinta +78.60 – +79.80), jonka paksuus oli noin 3-15 cm. Pohjoismuurin reunassa kulttuuri- maakerroksen alla alkoi hiekkamaa, jonka päälle muuri oli perustettu. Kuilu (N 102) kaivettiin perusmaahan ja eteläpatterin länsiosa kellarin (N 103) holviin asti.¹⁰ Eteläpatterin itäosan kuilun (N 101) tyhjentäminen aloitettiin vuonna 1964. Sen täyttömaa oli lähinnä laastinpa- loja, tiilimurskaa ja pieniä kiviä sisältävää hiekkamaata. Se sisälsi paikoitellen myös suuria kiviä, hiilensekaista maata sekä lahoja puita. Täyttömaan alaosa oli hiesua (pinta +82.54). Täyttömaata poistettiin noin yhdeksän metrin paksuudelta. Sen alla oli jäänteitä lahonneista puista (pinta +78.70 – +78.10).¹¹

Täyttömaan alla olleen kulttuurimaakerroksen paksuus vaihteli. Itämuurin alla kulttuuri- maakerros oli muurin pohjoispäässä 50 cm paksu. Sen alla oli noin 15 cm hiekkaa ja sen jälkeen hiesua. Itämuurin keskivaiheilla kulttuurimaan paksuus oli jopa 90 cm ja muurin eteläpäässä enää vain 5 cm. Etämuurin alla, läntisen ampuma-aukon itäpuolella, oli

7 Maconi 1924.

8 Piirustus vuodelta 1825, KA Savonlinna VIK64; Sinisalo 1986, 50-51.

9 Sinisalo 1976, 68; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Yhteenveto Olavinlinnassa v. 1965 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä.

10 Lappalainen 1962; Sinisalo 1976, 68, 71; Eerikäinen 1963b, 1-2; Härö 1963.

11 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1964b; Eteläpatteri N 101 1964.

Eteläpatteri N 101 ja N 102, länsiseinän alle tehtyjä betoniperustuksia. Kuvan etualalla on hirsikehikko. P. O. Welin 1965, Museovirasto RHOOL1068.

kulttuurimaakerroksen paksuus 10-20 cm. Sen alla oli hiekansekaista hiesua noin 10 cm ja tämän alla ohut kerros palanutta puuta. Pohjoisseinän ja osittain puretun väliseinän alla oli kulttuurimaan paksuus noin 36 cm. Sen alla oli hiekkakerroksia, jossa oli lahonneen puun jäännöksiä. Hiekkakerrosten alla oli noin 76 cm:n paksuudelta hiesua (pinta +77.36). Tämän alla oli soraa (pinta +76.60). Pohjois- ja länsiseinän kulmasta, pilarin anturakaivannosta, paljastui muurin alta noin 118 cm:n paksuudelta hiesua, jossa oli ruostesaostumia. Länsimuurin alla alkoi sorakerros (pinta +78.02). Ruostesaostumia sisältänyt hiesu ja sora olivat todennäköisesti perusmaata. Kuilujen N 101 ja N 102 pohjaa syvennettiin noin 15-20 cm pilarin anturoiden tason alapuolelle. Ainoastaan kaivon ympärys noin 50 cm:n leveydeltä jätettiin kaivamatta.¹² Pohjakerrosten kaivauksista löytyi mm. verkonpaino ja savikiekko, joka oli mahdollisesti kangaspuiden loimipaino, sekä rautanauvoja ja saranarauta.¹³

12 Eteläpatteri N 101 1964; Eerikäinen 1964b; Eteläpatterin N 101 ja N 102 pohjakaivaus 1965; Olavinlinnan työpäiväkirja 1965.

13 Olavinlinnan löytöluettelo 1964-1965, löydöt N 101-N 102:380-383.

Hirsikehikko, puilla vuorattu kouru ja lankkulavat

Vuosina 1964 ja 1965 tutkittiin lämpökeskuksen pohjasta löytynyttä hirsikehikkoa ja puilla vuorattua kourua. Puretun väliseinän alta paljastui pohjois-eteläsuuntainen, loivareunainen kouru, joka alkoi pohjoismuurin alta ja jatkui etelämuuriin asti. Kourun syvyys oli pohjoisosassa noin 80 cm (pinta +78.30 – +78.40). Etelään laskevan kourun seinämiä ja pohjaa peitti noin 2-8 cm paksu, lahonnut puukerros. Puun syyt olivat korun suuntaisia. Kouru oli täytetty maalla, joka sisälsi mukulakiviä, tiilenpaloja ja lahonnutta puuta. Lisäksi kourussa oli laastikerroksia sekä kulttuurimaa- ja hiekkakerroksia. Kouru oli todennäköisesti samaa pohjois-eteläsuuntaista kourua, joka löytyi esilinnan pihalta ja jatkui mahdollisesti esilinnan pohjoissiiven alla kallioon louhittuun ns. salaporttiin asti.¹⁴ Kourun pohjoispäässä oli noin 60 x 160 cm:n kokoinen lankkulava (pinta +77.40 – +77.45). Sen eteläpäässä lastukerroksen alta tuli esiin toinen, noin 55 x 280 cm:n kokoinen lankkulava (pinta +77.39 – +77.68). Lava päättyi hirsikehikon pohjoisreunaan.¹⁵ Hirsikehikko oli noin 1,1 x 1,0 metrin kokoinen. Sen etelä- ja pohjoissivuilla oli säilynyt neljä hirttä, sekä itä- ja länsisivuilla viisi hirttä. Yksi nurkkasalvoksista oli jäänyt osittain etelämuurin anturan alle. Kehikon pohjahirret (pohja +75.65) oli ladottu hiesumaan päälle. Hirsikehikko oli täytetty tiilimurskalla, laastilla ja kivillä (pohja +76.48). Näiden alla täyttömaa oli hiekansekaista hiesua, jossa oli lahonnutta puuta, tuohta ja puun lastuja. Kehikon reunat vahvistettiin betonivalulla.¹⁶

14 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1964b; Eteläpatterin N 101 ja N 102 pohjakaivaus 1965; Olavinlinnan työpäiväkirja 1965.

15 Eteläpatterin N 101 ja N 102 pohjakaivaus 1965.

16 Eerikäinen 1964b; Eteläpatterin N 101 ja N 102 pohjakaivaus 1965; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1966b.

Muurit

Kuilujen N 101 ja N 102 väliseinä purettiin vuonna 1964. Se oli noin 10 metriä korkea ja kaksi metriä paksu. Kuilut on merkitty ruotsalaisiin 1730-luvun piirustuksiin ja venäläiseen 1800-luvun alun piirustukseen.¹⁷ Eteläpatterin sisäpuolella purettiin lämpökeskuksen takia etelämuurin antura. Sen korkeus oli noin 1,1 metriä (itäosa +78.82 – +77.72 ja länsiosa +78.55 – +77.50). Anturan leveys oli 20-60 cm. Anturakivet olivat pitkiä ja kapeita. Seinämuurit ja antura oli perustettu suoraan hiesun päälle. Vain muurin keskipaikkeilla, mistä välimuuri purettiin pois, oli muurin alla 2-4 cm:n paksuudelta puuta ja noin 10 cm:n paksuudelta kulttuurimaata.¹⁸ Pohjoismuuri (N 101) oli perustettu neljän, muurin suuntaisen, hirren päälle. Hirsien halkaisija oli 40 cm. Ne olivat niin lahonneita, että niistä oli jäljellä enää painaumat muurin alapinnan laastissa. Hirret päättyivät itäseinään.¹⁹

oikealla
Eteläpatterin kuilujen N 101 ja N102 välisen muurin purkaminen.
1964, Museovirasto RH00L923.

alla oikealla
Eteläpatteri kuilujen kaivauksissa paljastunut hirsikehikko.
P. O. Welin 1965, Museovirasto RH00L1066.

17 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Piirustus vuodelta 1963, KYP740230102; Piirustukset vuodelta 1730, Kra 0406:12:031:4; Kra 0406:12:031:5a; Kra 0406:12:031:5b; Piirustukset vuodelta 1827, KA Savonlinna VIK20.

18 Eerikäinen 1964b.

19 Eteläpatteri N 101 1964.

Kuilun N101 eteläseinä, 1500-luvun muurin anturaa.
P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1162.

Yhteenveto

Eteläpatterin itäosa kuuluu linnan 1500-luvun loppupuolen rakennusvaiheeseen. Pohjois- ja etelämuurien väliin jäi kaksi kapeaa kuilua (N 101 ja N 102). Kuilut tyhjennettiin täyttömaasta vuosina 1962-1964. Niiden alta paljastui 2-90 cm:n paksuisia kulttuurimaakerroksia ja puurakenteita. Pohjois-eteläsuuntainen, puulla vuorattu kouru päättyi hirsikehikkoon. Kourun pohjois- ja eteläpäissä oli lankkulavat. Kouru oli todennäköisesti samaa pohjois-eteläsuuntaista kourua, joka löytyi esilinnan pihalta ja jatkui mahdollisesti esilinnan pohjoissiiven alla kallioon louhittuun tunneliin eli ns. salaporttiin asti. Hirsikehikko on rakennettu ennen etelämuuria. Kuilujen välimuuri purettiin vuonna 1964. Yhtenäiseen tilaan rakennettiin lämpökeskus (N 101), joka valmistui vuonna 1968. Sen kantavat rakenteet tehtiin irti kivimuureista. Muurien perustukset lujitettiin betonianturoilla vuosina 1964-1966. Perusmaa oli hiesua (pinta +77.36), jonka alla oli vielä soraa (pinta +78.02 – +76.60). Lämpökeskuksen pohja (N 101 ja N 102) on kaivettu perusmaan pintaa syvemmälle. Ainoastaan hirsikehikko ja sen ympäristön maakerrokset säilytettiin. Kaivetun alueen pinta-ala oli noin 50 m², josta perusmaahan saakka kaivettu on noin 46 m² (liitteet 1.1 ja 1.2).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1924	Kertomus vuonna 1924 tehdyistä kaivauksista Pyhän Olavin linnassa
1962	Eerikin torni ja eteläpatteri kaivaukset kesällä 1962
1963b	Eteläpatteri huone N 102
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä
1964	Eteläpatteri N 101
1964a	Lämpökeskuksen savukanavan kaivanto
1964b	Eteläpatterin kaivanto Pikkuportin bastionin eteläpuolelta ja pääportin edusta
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1964	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1965	Eteläpatterin N 101 ja N 102 pohjakaivaus
1965	Yhteenveto Olavinlinnassa v. 1965 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1965	Olavinlinnan työpäiväkirja 1965
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1966	Olavinlinnan työpäiväkirja 1966
1967	Yhteenveto Olavinlinnassa suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana

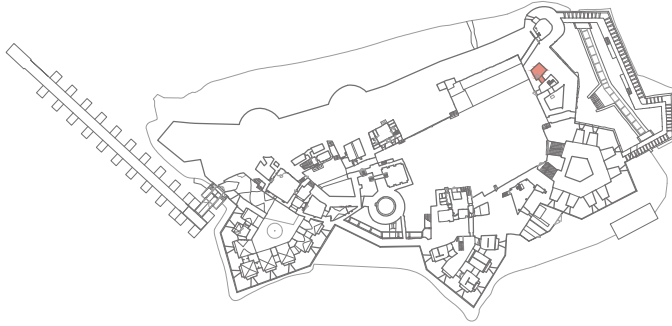
Tekijä	Arkisto
Sune Maconi	Museoviraston arkisto
Osmo Lappalainen	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
Elias Härö	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
K. Hakli	Museoviraston arkisto
K. Hakli	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1962	KYP740230076	Eteläpatteri kaivaus
1963	KYP740230102	Leikkaus M-M
1963	KYP740230103	Leikkaus N-N
1963	KYP740230104	Leikkaus O-O
1964	KYP740230160	Eteläpatteri N 102 ampuma-aukko, pohja ja leikkaukset
1965	KYP740230185	Eteläpatteri N 102 tutkimuspohja
1965	KYP740230190	Eteläpatteri N 101 lämpökeskus, maaleikkauksia
1967	KYP740230210	Eteläpatteri N 201 läntinen ikkuna-aukko, pohja ja leikkaukset
1967	KYP740230211	Eteläpatteri N 201 itäinen ikkuna-aukko, pohja

Tekijä	Laji	Arkisto
Timo Heininen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
P. Tiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
P. Tiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
P. Tiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
J. Turunen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
J. Turunen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
J. Turunen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
M. Muhonen, J. Himanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Pekka Sihvonon, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Itäpatterin kuilu K 001

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kuilu K 001 kuuluu 1500-luvun lopun rakennusvaiheeseen. Itäpatterin rakentaminen aloitettiin jo 1560-luvulla Paksun tornin rakentamisen yhteydessä. Tornin pohjoispuolelle valmistui noin 20 metrin pituudelta kehämuuria. Rakennustöitä jatkettiin 1580-luvun lopulla. Koillisosan muuri perustettiin paikalla olleen vanhan muurin varaan.²⁰ Itäpatteri muodostui kahdesta muurista ja niitä sitovista poikkimuureista. Muurien väleihin muodostuneet kuilut täytettiin maalla. Uloin muuri on loivasti taitteinen. Alun perin noin 15 metriä korkeita muureja korotettiin 1600-luvun alussa.²¹ Venäläisaikana itäpatteri sai nimen kurtiini Dick. Sen kuilut tyhjennettiin täyttömaasta suunnilleen esilinnan pihatason asti. Ainoastaan kuilujen alimmat kerrokset jäivät tyhjentämättä. Patteritason (K 401) alapuolelle muurattiin tiilestä holvit. Kuiluihin tehtiin puiset välipohjat ja välimuureihin puhkaistiin oviaukot kahdelle tasolle. Keskimäisen kuilun (K 102) esilinnan puoleiseen seinään avattiin oviaukko. 1790-luvun muutostöiden jälkeen kuilujen ylimmät kerrokset otettiin varastokäyttöön.²² Itäpatterin pohjoisimpaan kuiluun K 001²³ on käynti ylemmän kerroksen kuilun (K 101) lattialuokun

20 Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirja 4.5.1973.

21 Sinisalo 1986, 50.

22 Sinisalo 1986, 50.

23 Kuilun tilatunnuksena on käytetty 1960- ja 1970-luvuilla vaihtelevasti myös tunnuksia K 101 ja K 103. Vuonna 2016 muutettiin tilatunnukseksi K 001.

Kuiluun K 001 johtavat puuportaat. Päivi Hakanpää 20.12.2018, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

kautta. Maapohjaisen kuilun seinät on muurattu kivistä. Kolmelle seinälle on rakennettu puiset hyllyt. Kuilun pinta-ala on noin 17,80 m².

Tutkimukset

Kuilun K 001 tyhjennyskaivauksista ei ole säilynyt raporttia. Tutkimustöiden päiväkirjassa on mainita, että kaivauksia jatkettiin vuonna 1961. Kuilu oli täytetty samalla maalla kuin kuilu K 003 suunnilleen kuilun K 102 kynnyksen tasolle (noin +81.30).²⁴ Kuilun täyttömaita oli poistettu 1960-luvun alussa 2,5-3,0 metrin paksuudelta (pohja noin +78.20 – +79.00).²⁵ Vuonna 1972 paljastettiin muurien alapinnat ja muurien anturat. Kaivauksista on säilynyt pohjapiirustus. Itäseinän muurin antura (pinta +77.53 – +77.63) tuli noin metrin seinälinjasta ulospäin.²⁶

24 Lilius 1961b; Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja kesä-heinäkuu 1961.

25 Piirustus vuodelta 1963, KYP740230151 ja KYP740230101.

26 Härö 1972, 2; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230303.

Yhteenveto

Kuilu K 001 on rakennettu ja täytetty maalla 1500-luvun lopulla. Kuilu oli suurimmaksi osaksi tyhjennetty 1790-luvulla. Kuilun täyttömaata on poistettu 1960-luvun alussa vielä noin kolmen metrin paksuudelta. Itäseinä oli perustettu anturamuurin varaan. Kuilun pohjan kaivamisesta perusmaahan asti ei ole tietoa, joten kuilun pohjalla on mahdollisesti säilynyt kulttuurimaakerroksia.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1961b	Huone K 103 tyhjennys ja inventointi
1961	Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimuksista ja entistämistöistä

Tekijä

Henrik Lilius
-
Elias Härö

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1963	KYP740230151	Itäpatteri, tutkimuspohja, alin kerros.
1963-1964	KYP740230101	Olavinlinna, leikkaus L1- L
1972	KYP740230303	Itäpatterin ja Suvorovin esilinnan kaivaukset, tutkimuspohja

Tekijä

Ove Paul, Timo Heininen
P. Tiainen, Timo Heininen
Kalevi Laamanen

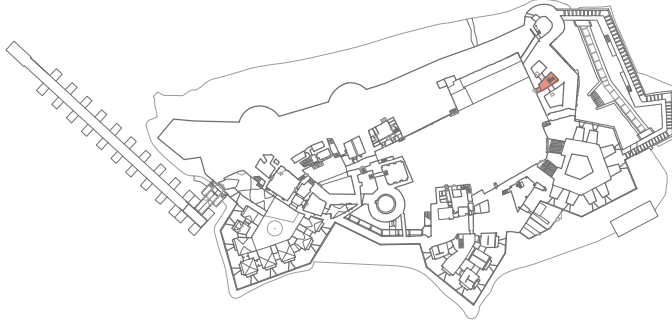
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Itäpatterin kuilu K 002

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kuilu K 002 kuuluu 1500-luvun lopun rakennusvaiheeseen. Itäpatterin rakentaminen aloitettiin jo 1560-luvulla Paksun tornin rakentamisen yhteydessä. Tornin pohjoispuolelle valmistui noin 20 metrin pituudelta kehämuuria. Rakennustöitä jatkettiin 1580-luvun lopulla.²⁷ Itäpatterin koillismuuri perustettiin paikalla jo olleen vanhan muurin varaan.²⁸ Itäpatteri muodostui kahdesta muurista ja niitä sitovista poikkimuureista. Muurien väleihin muodostuneet kuilut täytettiin maalla. Uloin muuri on loivasti taitteinen. Alun perin noin 15 metriä korkeita muureja korotettiin 1600-luvun alussa.²⁹ Venäläisaikana itäpatteri sai nimen kurtiini Dick. Sen kuilut tyhjennettiin täyttömaasta suunnilleen esilinnan pihatason asti. Ainoastaan kuilujen alimmat kerrokset jäivät tyhjentämättä. Patteritason (K 401) alapuolelle muurattiin tiilestä holvit. Kuiluihin tehtiin puiset välipohjat ja välimuureihin puhkaistiin oviaukot kahdelle tasolle. Keskimmäisen kuilun (K 102) esilinnan puoleiseen seinään avattiin oviaukko. Muutostöiden jälkeen kuilut otettiin varastokäyttöön 1790-luvulla.³⁰ Kuiluun K 002³¹ ei ole

27 Sinisalo 1986, 9.

28 Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirja 4.5.1973.

29 Sinisalo 1986, 50.

30 Sinisalo 1986, 50.

31 Kuilun tilatunnus on käytetty 1960- ja 1970-luvuilla tunnusta K 102. Vuonna 2016 muutettiin tilatunnukseksi K 002.

Kuilun K 002 itäseinän alaosa. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3223.

Kuilun K 002 länsiseinän alaosa. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3225.

nykyisin kulkua. Maapohjaisen kuilun seinät on muurattu kivistä. Kuilun pinta-ala on noin 21,15 m².

Tutkimushistoria

Kuilun K 002 tyhjennyskaivauksista ei ole säilynyt raporttia. Kuilu oli täytetty samalla maalla kuin kuilu K 003 suunnilleen kuilun K 102 kynnyksen tasolle (noin +81.30). Täytemaa oli poistettu vuonna 1961 lukuun ottamatta länsiseinän oviaukon vierustaa, josta maa kaivettiin vuonna 1966.³² Kuilun pohjan tutkimuksia jatkettiin vuonna 1972. Tuolloin paljastettiin muurien alapinnat ja muurien anturat.³³ Kaivauksista on säilynyt pohjapiirustus.³⁴

Kuilun täyttömaita poistettiin vuonna 1961 noin 3,8 metrin paksuudelta (pohja noin +77.55).³⁵ Täyttömaata oli jäänyt länsiseinän yläosaan kynnyksen viereen. Päälimmäisenä oli 80 cm laastinsekaista hiesua, jossa oli kiilakiviä. Hiesukerroksen sisällä oli kaksi ohutta kulttuurimaakerrosta tasoilla +81.14 ja +81.04. Hiesukerroksen alla oli kolmas, noin 10 cm paksu, lahonnutta puuta ja hiiltä sisältänyt kulttuurimaakerros (pinta +80.69). Sen alla oli hiesua.³⁶ Pohjaa kaivettiin seinien vierestä tasoille +77.91 – +77.18³⁷

Yhteenveto

Kuilu K 002 on rakennettu ja täytetty maalla 1500-luvun lopulla. Kuilu oli suurimmaksi osaksi tyhjennetty 1790-luvulla. Kuilun täyttömaata on poistettu 1960-luvun alussa vielä noin 3,8 metrin paksuudelta. Itäpatterin koillismuuri oli perustettu vanhan muurin varaan. Kuilun pohjan kaivamisesta perusmaahan asti ei ole tietoa, joten kuilun pohjalla on mahdollisesti säilynyt kulttuurimaakerroksia.

32 Lilius 1961b; Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja kesä-heinäkuu 1961; Mikkola 1966b, 2.

33 Härö 1972, 2.

34 Härö 1972, 2; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230303.

35 Piirustus vuodelta 1963, KYP740230151 ja KYP740230101.

36 Mikkola 1966b, 2-3.

37 Piirustus vuodelta 1972, KYP740230303.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1961b	Huone K 103 tyhjennys ja inventointi	Henrik Lilius	Museoviraston arkisto
1961	Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961	-	Museoviraston arkisto
1966b	Itäpatterin huoneeseen K 102 johtavan oviaukon alaosan kaivaus	Rauni Mikkola	Museoviraston arkisto
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimuksista ja entistämistöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1963	KYP740230151	Itäpatteri, tutkimuspohja, alin kerros.	Ove Paul, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1963-1964	KYP740230101	Olavinlinna, leikkaus L1- L	P. Tiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230303	Itäpatterin ja Suvorovin esilinnan kaivaukset, tutkimuspohja	Kalevi Laamanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Itäpatterin kuilu K 003

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kuilu K 103 on rakennettu kahdessa vaiheessa 1500-luvun puolivälin jälkeen. Itäpatterin rakentaminen aloitettiin 1560-luvulla Paksun tornin rakentamisen yhteydessä. Tornin pohjoispuolelle valmistui noin 20 metrin pituudelta kehämuuria. Rakennustöitä jatkettiin 1580-luvun lopulla. Itäpatteri muodostui kahdesta muurista ja niitä sitovista poikkimuureista. Muurien väleihin muodostuneet kuilut täytettiin maalla. Uloin muuri, jonka rakentaminen oli aloitettu jo 1560-luvulla, oli loivasti taitteinen. Alun perin noin 15 metriä korkeita muureja korotettiin 1600-luvun alussa.³⁸ Venäläisaikana itäpatteri sai nimen kurtiini Dick. Sen kuilut tyhjenettiin täyttömaasta suunnilleen esilinnan pihatasoon asti. Patteritason (K 401) alapuolelle muurattiin tiilestä holvit ja kuiluihin tehtiin kahdelle tasolle puiset välipohjat ja välimuureihin puhkaistiin oviaukot. Keskimmäisen kuilun (K 102) esilinnan puoleiseen seinään avattiin oviaukko. Muutostöiden jälkeen kuilut otettiin varastokäyttöön 1790-luvulla.³⁹ Itäpatterin eteläiseen kuiluun K 003⁴⁰ on käynti ylemmän kerroksen kuilun (K 103) lattialuukun kautta puuportaita pitkin. Maapohjaisen kuilun seinät on muurattu kivistä. Sen itäseinässä on kaksi ampuma-aukkoa, joiden pielet ja holvi on muurattu tiilestä. Pohjoisimman ampuma-aukon

Kuilu K 003 toimii tiilivarastona. Itäseinän ampuma-aukot kuuluvat 1560-luvulla rakennettuun kehämuuriin. Päivi Hakanpää 20.12.2018. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

toinen pieli on jäänyt välimuurin taakse. Molemmat aukot oli muurattu umpeen. Eteläinen ampuma-aukko avattiin 1960- ja 1970-lukujen restaurointitöiden aikana.⁴¹ Itäpatterin koillismuurin perustukset vahvistettiin vuonna 1973. Betonian turat tehtiin kuilun K 003 ampuma-aukkojen välille.⁴² 1970-luvun alussa tehtiin välipohjaan väliaikainen puutaso. Puinen välipohja ja portaat rakennettiin vuonna 1988.⁴³ Kuilussa K 003 on säilytetty linnan korjaustiiliä. Kuilun pinta-ala on noin 33 m².

38 Sinisalo 1986, 9, 50.

39 Sinisalo 1986, 50.

40 Kuilun tilatunnuksena on käytetty 1960- ja 1970-luvuilla vaihtelevasti tunnuksia K 101, K 102 ja K 103. Vuonna 2016 muutettiin tilatunnukseksi K 003.

41 Lilius 1961b; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230229.

42 Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirja 4.5.1973; Piirustus KYP740230060.

43 Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirjat 26.1.1988 ja 8.3.1988.

Kuilun K 003 eteläseinän vieressä ollut muuri, joka jatkui esilinnan pihalle. P. O. Welin 1968, Museovirasto RH001792.

Tutkimushistoria

Kuilun K 003 kaivaukset aloitettiin kesäkuussa 1961. Tavoitteena oli saada esille kaksi sisäpuolelta umpeenmuurattua ampuma-aukkoa.⁴⁴ Kaivauksia jatkettiin puhdistamalla kuilun pohjaa elokuussa 1968. Tarkoituksena oli tutkia vanhan kehämuurin itäreunaa. Kaivauksista ei ole säilynyt raporttia, vain maininta työpäiväkirjassa ja tutkimustöiden koosteraportissa.⁴⁵ Kuilun pohjan tutkimuksia jatkettiin vuonna 1972. Kaivauksista on säilynyt pohjapiirustus.⁴⁶

44 Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961.

45 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 2, 30; Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana. Työpäiväkirjassa kuilusta K 003 käytetään tilatunnusta K 102.

46 Härö 1972, 2; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230303.

Itäpatterin kuilujen täyttömaata oli poistettu jo 1790-luvulla suunnilleen kuilun K 102 kynnysten tasolle (noin +81.30). Kuilun K 003 täyttömaan poistamista jatkettiin kesällä 1961. Täyttömaan paksuus oli noin kolme metriä. Päälimmäisenä oli 10-20 cm hiekkaa. Kerroksen alla oli 2,8 metrin paksuudelta laastin- ja kivensekaista hiekkaa, jonka joukossa oli muutamia tiilenpaloja. Sen alla maa oli savipitoista.⁴⁷ Pohjaa kaivettiin seinien vierestä tasoille +77.87 – +78.47 vuonna 1972.⁴⁸ Kuilun pohjoisseinän vieressä on suuri kivi. Länsi-itäsuuntainen muuri on peittynyt lähes kokonaan maalla.

Kuilun pohjalta paljastui eteläseinän vierestä muuri, joka jatkui länsiseinän alle. Muurin leveys oli noin 1,6 metriä ja korkeus 65-85 cm (pinta +79.41 – +79.10 ja pohja +78.64 – +78.25). Tämän koillis-lounassuuntaisen muurin pinta laski kohti itäseinää, missä muuri ei ollut säilynyt ehjänä. Muurin päällinen oli peitetty laastilla, josta muodostui eteläseinän viereen muurin yläpuolelle olka. Muurin pinnan alapuolella, noin 40-60 cm:n syvyydessä, oli olka tai levennys.⁴⁹ Se kaivettiin vuonna 1968 kokonaan esille.⁵⁰ Muuri oli itäpatteria vanhempi. Se liittyi esilinnan ja Suvorovin esilinnan pihoilta löytyneisiin muurin jäännöksiin, jotka kuuluvat todennäköisesti linnan 1400-luvun lopun tai 1500-luvun alun rakennusvaiheeseen.⁵¹ Vuonna 1972 paljastettiin kuilun K 003 seinien alapinnat. Itäseinän muurin antura tuli noin 50 cm seinälinjasta ulospäin. Sen korkeus oli 55-60 cm (pinta +78.58 – +78.45 ja pohja +78.18 – +77.85). Anturan suunta, muuraustapa ja laasti olivat samanlaiset kuin porttikäytävän K 104 keskeltä löytyneen muurin perustuksen. Ne liittyivät 1560-luvulla rakennettuun kehämuuriin.⁵²

47 Lilius 1961b; Piirustus vuodelta 1964, KYP740230101.

48 Piirustus vuodelta 1972, KYP740230303.

49 Lilius 1961b; Piirustus vuodelta 1963, KYP740230151; Piirustus vuodelta 1968, KYP740230231.

50 Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana.

51 Eerikäinen 1966; Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana tehdyistä entistämisen- ja tutkimustöistä; Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967; Peisa 1972; Piirustus vuodelta 1972; KYP740230303.

52 Härö 1972, 2; Laamanen 1968, 4; Piirustukset vuodelta 1968 ja 1971, KYP740230231 ja KYP740230303.

Yhteenveto

Kuilu K 003 on rakennettu 1500-luvun lopulla kahdessa eri vaiheessa ja täytetty maalla viimeisen rakennusvaiheen päättyessä. Kuilu oli suurimmaksi osaksi tyhjennetty 1790-luvulla. Vuonna 1961 poistettiin täyttömaata vielä kolmen metrin paksuudelta savipi-toiseen maahan asti. Itäseinältä paljastui kaksi umpeenmuurattua ampuma-aukkoa, joista toinen avattiin 1960- ja 1970-lukujen restaurointitöiden yhteydessä. Kuilun K 001 itäseinä ampuma-aukkoineen on osa 1560-luvulla rakennettua kehämuuria, joka oli perustettu anturamuurin varaan. Eteläseinän vierestä paljastui Itäpatteria vanhempi,

koillis-lounassuuntainen muuri, joka jatkui esilinnan pihalle. Muuri kuuluu todennäköi-sesti linnan 1400-luvun lopun tai 1500-luvun rakennusvaiheeseen. Kuilun pohjalla ovat säilyneet itäpatterin muurin perustusanurat ja koillis-lounassuuntainen muuri. Kuilun itäseinän perustuksia lujitettiin betonianturoilla vuonna 1973. Kuilun pohjan kaiva-misesta perusmaahan asti ei ole tietoa, joten kuilun pohjalla on mahdollisesti säilynyt kulttuurimaakerroksia.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1961b	Huone K 103 tyhjennys ja inventointi
1961	Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimuksista ja entistämistöistä

Tekijä

Henrik Lilius
-
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
-
Elias Härö

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1961	KYP740230140	Itäpatteri, K 102 ja K 201 itäseinä ilman limitystä
1963	KYP740230151	Itäpatteri, tutkimuspohja, alin kerros.
1968	KYP740230231	Itäpatteri, käytävän K 104 tutkimuspohja
1972	KYP740230303	Itäpatterin ja Suvorovin esilinnan kaivaukset, tutkimuspohja

Tekijä

Frans Valtare, Timo Heininen
Ove Paul, Timo Heininen
Timo Heininen, P. Hirvonen
Kalevi Laamanen

Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

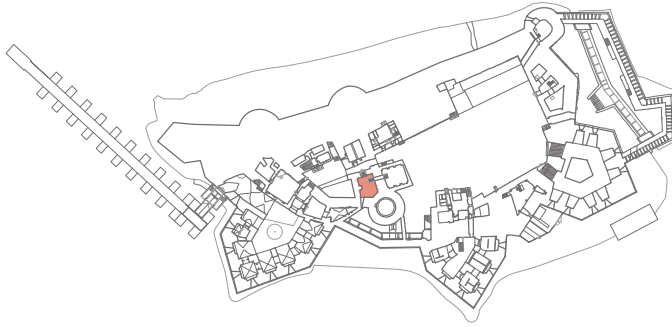
Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

6. Kellarit

Päälinnan itäsiiven kellari E 101

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Päälinnan itäsiiven länsiosan kellari kuuluu linnan keskiaikaiseen rakennusvaiheeseen. Kellari oli alun perin rakennettu ilmeisesti erilliseksi huoneeksi ja sen länsiseinä oli aiottu muurata länemmäksi. Kulku kellariin on porttikäytävän (E 102) eteläseinän oviaukon kautta, mistä johtaa portaat alas kellariin. Kellarin länsiseinässä on ollut toinen oviaukko, joka on muurattu umpeen viimeistään kellarin kattoholvien rakentamisen yhteydessä. Umpeen muuratun oviaukon eteläreunaan on myöhemmin puhkaistu ikkuna.¹ Seinät ja holvattu katto on muurattu kivistä. Seinät on perustettu suoraan perusmaan varaan. Lattia on tehty kivilaatoista. Kellarin länsiseinässä on ikkuna-aukko ja eteläseinässä on valoaukko, joka on puhkaistu 1700-luvun alussa. Länsiseinä on muurattu kahdessa vaiheessa. Sen kivipilari on muurattu samassa vaiheessa seinän yläosan kanssa. Kellarin itäseinässä on oviaukko, josta laskeutuu portaat käytävään. Sen kautta on kulku kellariin P 101.² Kellarin pituus on noin 6,3-7,5 metriä ja leveys 5,2-5,9 metriä. Sen pinta-ala on noin 37 m². Kellari on ollut 1700-luvun lopulla ja

edellisellä sivulla
Kellarin E 101 pohjoisosa. P. O. Welin 1968,
Museovirasto RHOOL1721.

1 Siipi E:n läntinen ulkoseinä.

2 Eerikäinen 1964; Hoviniemi 1968, Sinisalo 1986, 23.

Kellarin itäosan E 101 portaat, jotka johtavat kansliarakennukseen.
P. O. Welin 1967, Museovirasto RHOOL1445.

Kellarin E 101 koillisnurkka. P. O. Welin 1968, Museovirasto RH00L1723.

1800-luvun alussa ruutivarastona. Kellarista on käytetty 1900-luvun alussa nimeä Maaherran kellari. Vuosina 1938-1968 se toimi halkovarastona.³ Nykyisin kellari on linnan arkistona.

Vuonna 1968 valettiin kellarin pohjoisseinän betoniantura sekä purettiin porttikäytävään johtaneet huonokuntoiset kiviportaat, joista oli jäljellä vain muutamia askelmia. Vuonna 1970 valettiin betonista kellareiden P 101 ja E 101 välisen käytävän lattia sekä niiden portaat. Tuolloin tehtiin myös kellarin betoninen aluslattia. Kellariin asennettiin vuonna 1971 lattialämmitys ja ilmanvaihtokanavat. Seuraavana vuonna päällystettiin lattia luonnonkivilaatoilla.⁴ Kellarin E 101 itäseinän pohjoispään putkikanaali muurattiin umpeen luonnonkivillä. Putkikanaali johdettiin kellarista P 101 kellariin E 101.⁵ Jakotukki sijaitsee kellarin koillisnurkassa lattian alla. Se uusittiin vuonna 2018.

3 Sinisalo 1986, 40, 88; Eerikäinen 1964; Rinne, Maconi ja Sihvonen 1920.

4 Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Hoviniemi 1968. Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä; Härö 1971.

5 Olavinlinnan työpäiväkirja 1970.

Kellarin E 101 pohjoisosaa. Päivi Hakanpää 2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Tutkimushistoria

Kellarin pohjaa tutkittiin vuonna 1964. Lattiaa peitti kauttaaltaan hiesukerros (pinta +79.25), joka oli paksuimmillaan 8 cm. Sen alla oli laastikerros (pinta +79.18), joka oli paikoitellen hiesunsekaista. Laastikerroksen alta paljastui vain 1-5 cm:n paksuinen kerros kulttuurimaata, jonka alla alkoi perusmaa (hiesu). Kellarin eteläseinän valoaukon kohdalla kulttuurimaakerros jatkui syvemmälle kuin muualla kellarissa. Sen alta löytyi puurakenne (+79.00) ja sen alla ollut kuoppa, jonka koko oli 1,4 x 1,4 metriä. Kuopan pohjan tasolta (+ 78.27) paljastui eteläseinän läpi tehty suorakaiteen muotoinen aukko (23 x 35 cm). Tämä oli mahdollisesti vedenpoistoaukko tai viemäri. Kuopan alla alkoi perusmaa, joka oli hiesua.⁶ Vuonna 1968 kaivettiin pohjoisseinän betonianturoiden valua varten portaiden molemmin puolin savi- maata pois kellarin seinän alta.⁷

6 Eerikäinen 1964.

7 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

Kellarin pohjoisseinän oviaukko ja portaat käytävään vuonna 1968.
Museovirasto RHOOL1881b.

Yhteenveto

Linnan keskiaikaiseen rakennusvaiheeseen kuuluvan kellarin porttikäytävästä (E 102) johtavat portaat on uusittu 1970-luvun alussa. Tuolloin myös kellariin tehtiin uusi betonilattia ja siihen asennettiin lattialämmitys ja lattia päällystettiin kivilaatoilla. Myös kellariin P 101 johtavat portaat ja käytävän lattia on uusittu. Jakotukki sijaitsee kellarin koillisnurkassa lattian alla. Kellarin pohjalla oli säilynyt ohut kerros kulttuurimaata ja vedenpoistoon liittyvä kuoppa. Kellarin pohja on tutkittu kokonaan vuonna 1964, eikä siellä ole todennäköisesti säilynyt kulttuurikerroksia eikä rakenteita.

Kellarin E 101 jakotukki. Hannu Tuunanen 2015, Rejlers Oy.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1964	Pohjan kaivaus E 101
1968	Maaherrankellarin E 101:n inventointikertomus
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
-	Siipi E:n läntinen ulkoseinä
1970	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1970	Olavinlinnan työpäiväkirja 1970
1971	Yhteenveto vuoden 1971 aikana suoritetuista tutkimus- ja rakennustöistä

Tekijä

Liisa Eerikäinen
 Helena Hoviniemi
 -
 Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
 -
 -
 -
 Elias Härö

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1967	KYP740230205	Huone E 101 leikkaukset ja limitykset
1968	KYP740230511	E 101 ikkuna-aukko

Tekijä

Pekka Sihvonen
 Heikki Ahtiainen

Laji

mittauspiirustus
 mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Adjutantin rakennuksen kellari H 102

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kellari H 102 kuuluu Adjutantin rakennuksen 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Sen ulkoseinät on muurattu tiilestä.⁸ Huoneen eteläseinässä on ikkuna ja länsiseinässä oviaukko, josta on kulku porraskäytävään (H 101). 1930-luvulla kellari oli porrashuone, jonka betoniportaiden kautta päästiin museon eteistilana ja vaatesäilytyksenä toimineeseen Adjutantin rakennuksen toiseen kerrokseen. Betoniportaat purettiin vuonna 1968.⁹ Huoneen leveys on noin 2,4 metriä ja pituus noin neljä metriä. Huoneen nykyinen pinta-ala on noin 10 m².

Huoneen muutostyöt alkoivat vuonna 1964, jolloin purettiin puulattia ja portaiden alla ollut puinen seinä. Tuolloin valettiin myös Adjutantin rakennuksen eteläseinän betoniantura ja huoneen kaakkoisosaan lämpöputkikanaalin sisääntulo. Lämpöputket asennettiin vuosina 1968-1969. Huoneen sisällä lämpöputket kulkevat eteläseinän vieressä ja nousevat ylös lounaisnurkassa sijaitsevassa kotelossa.¹⁰ Jakotukki uusittiin vuonna 2018. Kellarin seinät ja

Kellarin H 102 portaiden alaosa ja lattian alta paljastanut pinta katsottuna itään. P. O. Welin 1964, Museovirasto RHOOL760.

holvi rapattiin vuonna 1971 ja kalkkimaalattiin kolme vuotta myöhemmin.¹¹ Huone toimii taukotilana, jossa on suihku ja pukukaapit sekä pieni keittiö.¹²

Tutkimushistoria

Kellarin pohjaa kaivettiin vuosina 1968-1969 itä- ja eteläseinän vierestä lämpö- ja viemäriputkien asentamista varten. Itäseinän vieressä kaivanto oli noin 1,5 metriä leveä ja eteläseinän

8 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

9 Sinisalo 1986, 57, 159; Sinisalo 1976, 78; Piirustus 1930-luvulta, KYP740231680; Kuva vuodelta 1964, RHOOL760; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

10 Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1964b; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968; Laamanen ja Hoviniemi 1969; Härö 1969.

11 Härö 1971; Muola 1973-1974.

12 Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirja 29.10.1975; Lyytinen 2008, 46.

Adjutantin rakennuksen itäpään anturoiden valaminen. P. O. Welin 1964, Museovirasto RH00L759.

Kellarin H 102 lounaisseinän kotelossa kulkee lämpöputket. Päivi Hakanpää 2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

länsipäässä enää vain noin 90 cm leveä. Kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta, mutta työmaapäiväkirjoihin on kirjattu tietoja kaivauksista. Huoneen lounaisnurkan paljastui kallio (pinta +81.02). Sen päällä oli 41 x 54 cm:n kokoinen tiilirakenne (pinta +81.16) sekä matalaa kivimuurausta, joka jatkui Adjutantin rakennuksen länsiseinän alle. Tiilirakenteessa oli kolme kerrosta tummaksi poltettuja venäläisaikaisia tiiliä. Eteläisen tiiliseinän alla oli anturamuuri (+80.46 – +81.00), jota jouduttiin purkamaan noin metrin leveydeltä putkikavannon vuoksi. Muurin koko leveys oli noin 1,4 metriä. Tiilirakenteinen itäseinä oli perustettu myös kivanturan (+80.51 – +81.32) päälle. Anturan alla oli soraa. Itäosan tiiliseinä ulottui pyöristetystä kaakkoisnurkan noin 1,2 metrin päähän pohjoiseen, mistä eteenpäin seinän alaosa oli muurattu melko suurista kivistä nurkkapilariin asti. Tämän kivimuurin (pinta +81.70 – +81.90) leveys oli 55 cm. Sen alareuna oli samalla tasolla (+81.10) kuin itäseinän tiilimuurinkin. Pohjois- ja itäseinän nurkassa ollut pilari oli perustettu mukulakivi- ja laastikerroksen (pohja +81.35) päälle.¹³

Kellarin pohjalla olleiden maakerrosten paksuuksista ei ole mainintaa. Hiesukerrosten välissä oli kulttuurimaa- ja lahopuukerroksia sekä hiekka- ja kalkkikerros. Alimman hiesu- ja

oikealla yllä
Kellarin H 102 lattiakaivauksessa paljastui lounaisnurkan kallio vuonna 1969.
Museovirasto RH00L2265.

oikealla
Kellarin H 102 kaakkoisnurkka vuonna 1968.
Museovirasto RH00L1919.

13 Vuoden 1968 päiväkirjassa porraskäytävästä käytetään ensin tilatunnusta H 102 ja myöhemmin H 105. Jälkimmäisessä tapauksessa kyseessä on myös kellarista H 102. Eerikäinen ja Hoviniemi 1968; Laamanen ja Hoviniemi 1969.

hiekkakerroksen alla alkoi perusmaa (pinta +80.75 – +80.80), joka oli soraa. Itäseinän nurkkapilarin alla oli myös erittäin kovaa, kalkkiveden kyllästämää hiesua. Sen alla oli kulttuurimaata, joka oli suunnilleen samojen tasojen välillä kuin itäisivun kulttuurimaa- ja lahoppuukerrokset. Kaivausten kulttuurimaasta löytyneiden luulöytöjen lisäksi mainitaan vain vuonna 1964 purettujen lattialankkujen alta löydetyt muutamia luita ja löytöluetteloon kirjattu rautaesine.¹⁴

Yhteenveto

Adjutanttin rakennuksen kellari (H 102) kuuluu 1790-luvun rakennusvaiheeseen. Kellarin pohjaa kaivettiin itä- ja eteläseinien vierestä lämpö- ja viemäriputkien asentamisen vuoksi vuosina 1968 ja 1969 (liite 1.3). Kellarin lounaisnurkasta paljastui peruskalliota. Tiilirakenteisen eteläseinän kivianturaa jouduttiin purkamaan putkikaivannon vuoksi. Kaivannoista löytyi kulttuurimaakerroksia ja lahonneita puukerroksia. Kaivetuilla alueilla perusmaa oli soraa. Kaivauksista ei ole säilynyt kaivauskertomusta. Kulttuurikerroksia on todennäköisesti säilynyt kellarin pohjoisosassa, putkikaivantojen ulkopuolella (liite 1.4). Alueelle on ulottunut keskiajalla päälinnan piha. Lämpöputket kulkevat eteläseinän vieressä ja nousevat ylös lounaisnurkassa sijaitsevassa kotelossa.

14 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968; Laamanen ja Hoviniemi 1969; Eerikäinen 1964b; Olavinlinnan löytöluettelo 1964.

Kellarin H 102 koillisnurkka vuonna 1969. Museovirasto 1969, RH00L2261a.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1964	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1969 aikana
1969	Olavinlinna työpäiväkirja 1969
1971	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1971 aikana suoriteista tutkimus- ja rakennustöistä
1973-1974	Olavinlinnan työmaapäiväkirja 1973-1974

Tekijä

-
 Liisa Eerikäinen
 Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi

Matti Laamanen, Helena Hoviniemi
 Elias Härö
 Arto Muola

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1972	KYP740230467	Adjutantin rakennus, H 102, oviaukko

Tekijä

Kalevi Laamanen

Laji

mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto

Eteläpatterin kellari N 103

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Eteläpatterin kellari (N 103) kuuluu linnan 1500-luvun loppupuolen rakennusvaiheeseen. Kellarin itäpuolella oli maalla täytetyt kuilut (N 101 ja N 102). Tynnyriholvattuun kivikellariin (N 103) on kulku esilinnan pihalta johtavia portaita pitkin halssin eli pienen eteistilan kautta. Suorakaiteen muotoisen kellarin korkeus on noin kolme metriä. Sen katto on holvattu kivistä. Seinien korkeus on noin 1,3-1,7 metriä.¹⁵ Kellarin pinta-ala on 18 m², josta eteistilan osuus on noin 2 m².

1960-luvulla tehtyjen restaurointitöiden yhteydessä kellariin sijoitettiin muuntamo. Vuonna 1966 kellarin seinät slammattiin ja sen itäseinään puhkaistiin lämpökeskukseen (N 101) johtava ovi. Sähkökaapeli kellariin asennettiin lämpökeskuksen kautta. Kellarin esilinnan pihan puoleiseen seinään porattiin reikä, josta asennettiin kaapeli jalankulkusillalle.¹⁶ Kellariin johtavat kiviportaatt purettiin vuonna 1966. Ne muurattiin uudelleen ja portaiden reunakiviä korotettiin yhden laattakivirivin verran.¹⁷

Eteläpatteri huoneen N 103 eteläseinä, holvi ja esiin kaivettu laastilattia, katsottu etelään. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1165.

¹⁵ Sinisalo 1986, 9; Piirustus vuodelta 1966, KYP740230201; Piirustus vuodelta 1963, KYP740230104.

¹⁶ Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Olavinlinnan entistämistoimikunnan suunnitteluvaliokunnan kokous 23.8.1966; Muola 1973-1974.

¹⁷ Kuva vuodelta 1967, RHOOL1603; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

Huoneen N 103 holvi ja oviaukko sekä laastilattia, katsottu koilliseen. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1166.

Huoneen N 103 laastilattia, katsottu etelään. P. O. Welin 1966, Museovirasto RHOOL1167.

Tutkimushistoria

Kellarin holvin päältä poistettiin noin seitsemän metrin paksuudelta täyttömaata vuosina 1962-1963. Täyttömaa oli laastinsekaista hiekkaa, joka sisälsi myös pieniä kiviä ja 2-18 cm:n paksuisia laastikerroksia. Täyttömaan alta (+83.00) paljastui epätasainen muurattu laattakivitaso, jonka alla oli kellarin holvi.¹⁸

Kellarin (N 103) pohjaa kaivettiin vuonna 1966. Kaivauksesta ei ole säilynyt kertomusta ja Olavinlinnan työpäiväkirjassakin on siitä vain maininta. Löytöluetteloon on kirjattu esineiden katkelmia, jotka ovat löytyneet kellarin pintakerroksesta. Kerroksessa oli runsaasti lasipullon paloja, joista yhdessä oli säilynyt lasisinetti ja vuosiluku 1881. Pullon sirpaleiden lisäksi löytyi mm. kivistavikeraamiikan pala, haka, riippulukko, rautanauloja ja avain.¹⁹

¹⁸ Lappalainen 1962; Eteläpatterin länsiosan kaivanto N 203 täytömaan poisto 1963.

¹⁹ Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Olavinlinnan löytöluettelo 1966b, löydöt N 103:1-13.

Yhteenveto

Kellari (N103) kuuluu linnan 1500-luvun loppupuolen rakennusvaiheeseen. Vuonna 1966 kaivettiin kellarin pohjaa, mutta kaivauksesta ei ole säilynyt kertomusta eikä sen laajuudesta ole tietoa. Kellarin pohjakerroksissa saattaa olla säilynyt kulttuurimaakerroksia ja rakenteita (liite 1.2). Kellariin sijoitettiin muuntamo 1960-luvun restaurointitöiden yhteydessä. Tuolloin puhkaihin kellarin seinään oviaukko lämpökeskukseen. Esilinnan pihalta johtaneet puretut kiviportaat muurattiin uudelleen.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1962	Eerikin torni ja eteläpatteri kaivaukset kesällä 1962	Osmo Lappalainen	Museoviraston arkisto
1963	Eteläpatterin länsiosan kaivanto N 203 täytämään poisto	-	Museoviraston arkisto
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä	-	Museoviraston arkisto
1966	Olavinlinnan työpäiväkirja 1966	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968	Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi	Museoviraston arkisto
1973-1974	Olavinlinnan työpäiväkirja 1973-1974	Arto Muola	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1962	KYP740230076	Eteläpatteri kaivaus	Timo Heininen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1963	KYP740230102	Leikkaus M-M	P. Tiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1963	KYP740230103	Leikkaus N-N	P. Tiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1963	KYP740230104	Leikkaus O-O	P. Tiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1966	KYP740230201	Eteläpatteri, N 103 seinälimitykset	K. Terho, Heikki Ahtiainen, M. Pasanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Eteläpatterin kellari N 104 (N 204)

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Eteläpatterin länsiosa kuuluu linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun rakennusvaiheeseen. Eteläpatterissa oli asuinrakennus, jota kutsuttiin Meslöffin saliksi ja myöhemmin upseerikasarmiksi. Rakennus vaurioitui vuoden 1714 piirityksessä ja sitä kunnostettiin perusteellisesti 1720-luvun lopulla. Rakennusta laajennettiin ja muutettiin 1790-luvulla. Muutosten jälkeen siihen sisältyi osia vanhemmasta rakennuksesta, johon kivekkäritkin kuuluivat. Meslöffin salin pohjoispuolelle oli rakennettu ennen vuotta 1723 neliömäinen huone (N 104). Vuonna 1730 laadituissa piirustuksissa kellarin N 104 etelä- ja pohjoisseinät on merkitty kivistekenteiksi ja itä- ja länsiseinät puurakenteisiksi. Upseerikasarmi purettiin 1870-luvulla. Sen holvaamattomat kellarit täytettiin maalla. Kellareiden päälle tehtiin terassi, jonne istutettiin puita ja pensaita.²⁰ Kellarin N 104 seinät on muurattu luonnonkivistä eri rakennusvaiheissa. Eteläseinän oven pielissä on käytetty myös tiiliä. Kulku kellariin on pohjoisseinän oviaukon kautta esilinnan pihalta. Kellarin eteläseinässä on ovi kellariin N 105.²¹ Kellarissa on nykyisin henkilökunnan wc- ja suihkutilat sekä siivouskomero. Kellarin lattia ja katto ovat betonia.²² Kellari on lähes neliön muotoinen ja sen pinta-ala on noin 15 m².

20 Sinisalo 1986, 9, 15, 51, 105-106; Piirustukset vuodelta 1723 ja 1730, Kra0406:12:031:2a, Kra0406:12:031:4 ja Kra0406:12:031:5.

21 Hakli 1964d.

22 Lyytinen 2008, 68.

Kellarikäytävä N 104. Hanna Lyytinen 13.2.2019, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Kellarin N 104 sosiaalitiloja. Heikki Ahtiainen 1987, Museovirasto RHO91755.

Kellarin N 104 pohjoisseinän umpeen muurattu oviaukko. 1964, Museovirasto RH00L943.

Pohjoisseinän tilillä umpeen muurattu oviaukko avattiin vuonna 1966. Kellarin päälle valettiin vuonna 1969 betoninen kattoholvi. Esilinnan pihaan rajoittuvien kellareiden (N 104-106) pohjois- ja länsisivuihin muurattiin 15-20 cm korkea ja 20-36 cm leveä korotus. Kellari jäi tilapäiseksi väestönsuojaksi 1960-1970-lukujen restaurointitöiden jälkeen. Kellari (N 104) muutettiin henkilökunnan sosiaalitilaksi vuonna 1987.²³

23 Hakli 1964d; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Härö 1969; Laamanen ja Hoviniemi 1969; Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoksen pöytäkirja 23.5.1974; Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 4.5.1987.

Tutkimushistoria

Kellarin N 104 täyttömaiden kaivaminen aloitettiin vuonna 1964. Kaivauksia jatkettiin vuonna 1968, jolloin kellarista poistettiin irtokiviä ja maata. Kaivauksista on säilynyt vain lyhyt selostus sekä merkintöjä vuosien 1964 ja 1968 päiväkirjoissa. Turpeen alla oli täyttömaata (pohja +81.00), joka sisälsi tiilimurskaa, laastia ja kiviä. Kellarin koillisnurkasta löytyi 70 rautakuulaa (+81.70 – +81.80), joiden halkaisija oli 35-42 mm. Kellarin pohjois-, itä- ja eteläsivuilta paljastui hirsien jäännöksiä (pinta +81.36 – +81.80). Ne olivat ilmeisesti vanhan lattian rakenteita. Pohjoisseinän oviaukko oli muurattu umpeen vasten puuovea, joka murentui sitä esiin kaivettaessa. Eteläseinän oviaukon edustalta löytyi lahonneita lautoja (pinta +79.99), jotka osoittautuivat myös oveksi.²⁴

Kellarin keskeltä kaivettiin esiin pohjois-eteläsuuntainen kivimuuri, jonka muuraamiseen oli käytetty savea, kiviä ja lisäksi muutamia tiliä. Muuri päättyi etelämuuriin ja pohjoisseinän anturaan. Muurin säilynyt korkeus oli 0,8-1,2 metriä (pinta +80.80 – +81.20, pohja +80.00) ja sen leveys oli noin 70 cm. Puretun muurin pohjalta paljastui kerros laastia ja kulttuurimaata. Muurin länsipuolella maa oli kellarin pohjoispäässä tummaa täyttömaata, eteläpäässä hiesunsekaista täyttömaata.²⁵

Kellarin itä- ja länsiseinät olivat erillisiä rakennusosia. Pohjoisseinä oli perustettu kivistä muuratun anturan (pinta +81.35 – +81.52) varaan. Anturan leveys oli 30-80 cm. Seinän anturan kuorimuurin sisus oli täytetty pyöreillä kivillä. Länsi- ja itäseinillä oli kapeat lattian olat. Itäseinän olan (pinta +81.90) leveys oli 10 cm ja länsiseinän (+81.80 – +82.00) olan leveys oli 10-16 cm. Länsiseinän vieressä oli 0,85-1,0 metriä leveä pohjois-eteläsuuntainen kivimuuri (pinta +80.40 – +80.90), joka oli muurattu pienistä kivistä. Muuri päättyi pohjoismuurin anturaan, mutta ei ulottunut eteläseinään asti. Länsiseinän pohja oli pohjois-eteläsuuntaisen muurin yläpinnan tasolla. Näiden välissä oli multaa, lahoa puuta ja laastia. Kellarin pohjalla oli epämääräinen kivi- ja laastipinta. Kellarin koilliskulmasta paljastui

Kellarin N 104 länsiseinän ulkopuolen alaosa ja esilinnan pihalta löytynyt itä-länsisuuntainen muuri, katsottuna itään. 1967, Museovirasto RH00L1608.

itä-länsisuuntaista muuria (pinta +80.40). Se oli samaa muuria, joka alkoi Eerikin tornin itäpuolelta ja päättyi kellarin N 106 länsiseinän alle. Muurin arveltiin olevan keskiaikainen.²⁶

24 Hakli 1964c, 2; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1964b, 26, 30, 39, 44; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 19; Löytöluettelo 1964-1965, N 204/368.

25 Eerikäinen 1964b, 32, liitepiirustukset; Hakli 1964d, 2.

26 Eerikäinen 1964b, 44; Huone N 106 inventointi ja lattian kaivaus 1966; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968.

Yhteenveto

Kellari N 104 on muodostunut linnan usean rakennusvaiheen aikana. Kellarin eteläseinä on muurattu 1500-luvun lopulla. Pohjoisseinä on tehty ennen vuotta 1723. Länsi- ja itäseinät on muurattu vuoden 1730 jälkeen, todennäköisesti 1790-luvulla. Kellari täytettiin maalla 1870-luvulla. Ennen täyttämistä kellarissa on ollut puuovet ja -lattia. Kellari tyhjennettiin vuonna 1964 täyttömaasta. Alta paljastui kaksi pohjois-eteläsuuntaista kivimuuria. Toinen sijaitsi kellarin keskellä ja toinen länsimuurin vieressä. Pohjoismuuri oli perustettu kivistä muuratun anturan varaan. Länsi- ja itäseinillä oli kapeat lattian olat. Kellarin pohjoisosassa paljastui itä-länsisuuntaista muuria (pinta +80.40), joka alkoi Eerikin tornin itäpuolelta ja päättyi kellarin N 106 länsiseinän alle. Muurin arveltiin olevan keskiaikainen. Kaivauksissa löytyi mm. 70 rautakuulaa. Kaivausten pinta-ala oli noin 15 m² (liite 1.3). Kellarin keskellä sijainnut kivimuuri on purettu, mutta muita rakenteita ja kulttuurimaakeroksia on mahdollisesti säilynyt kellarin uuden lattiarakenteen alla (liite 1.4). Pohjoisseinän umpeen muurattu ovi avattiin vuonna 1966. Kellariin tehtiin vuonna 1969 betonikatto. Kellari muutettiin henkilökunnan sosiaalitilaksi vuonna 1987.

Kellarin N 104 pohjan kaivauksessa paljastuneita rakenteita, katsottuna etelään. P. O. Welin 1964, Museovirasto RHOOL797.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1964c	Paksun bastionin pohjakerros. Pohjakaivaus ja Meslöffin salin kaivaus kesällä 1964
1964d	Meslöffin salin pohjoinen huone (N 104), inventointi
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus ja rakennustöistä
1969	Olavinlinna työpäiväkirja 1969

Tekijä

K. Hakli
K. Hakli
-
Liisa Eerikäinen
-
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
Elias Härö
Matti Laamanen, Helena Hoviniemi

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1964	KYP740230332	Eteläpatteri, N 104 ja N 106 leikkaukset ja pohja
1965, 1973	KYP740230183	Eteläpatteri N 104 ja N 204, seinälimitykset
1968	KYP740230238	Eteläpatteri N 204, N 205, N 207 ja N 208 tutkimuspohja

Tekijä

Timo Heininen
J. Turunen, Pekka Sihvonen, K. Terho, P. Härkönen, P. Hirvonen
J. Himanen

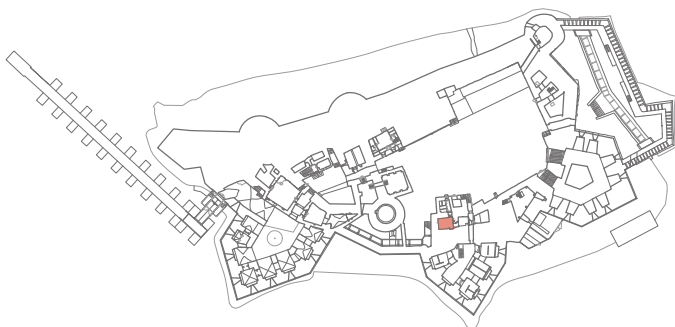
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

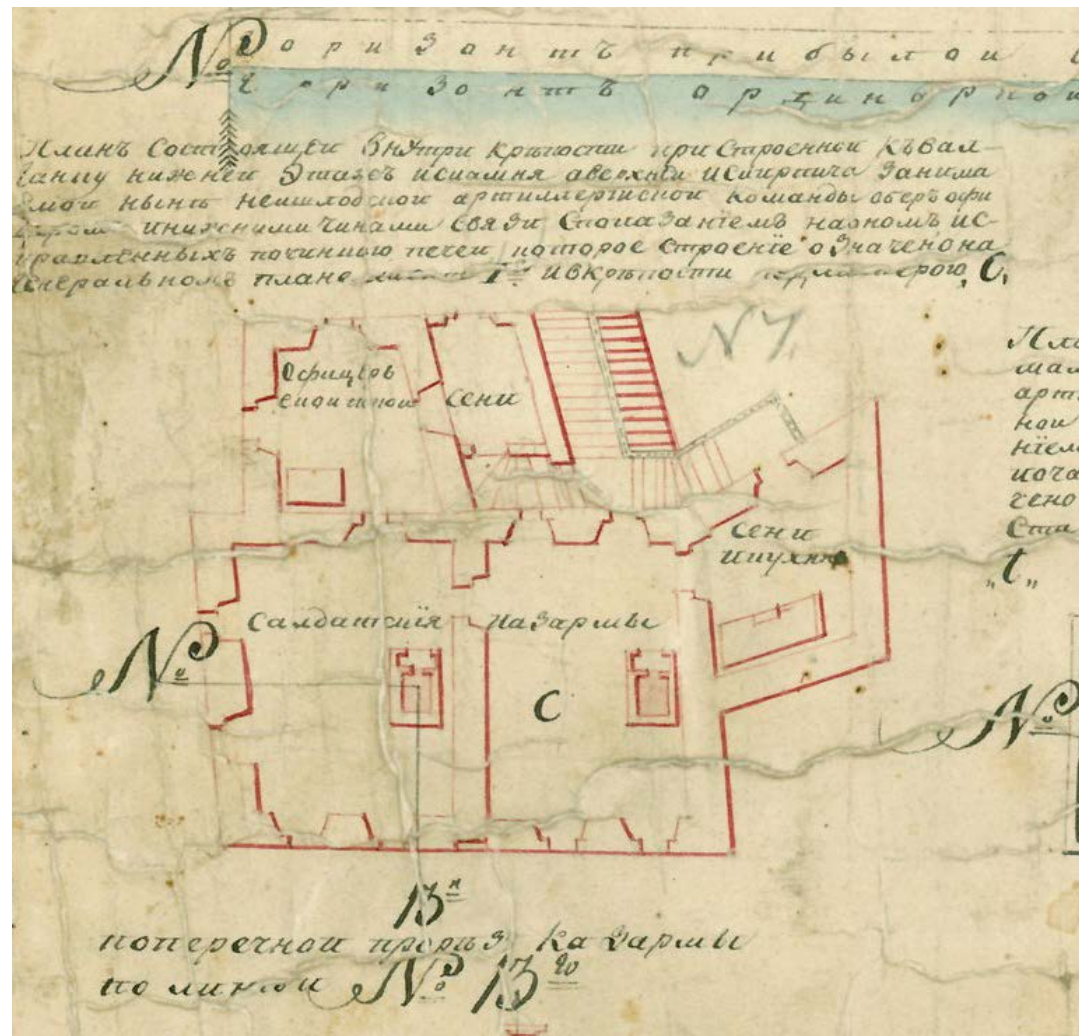
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Eteläpatterin kellari N 105 (N 205)

Rakennusvaiheet ja kuvaus

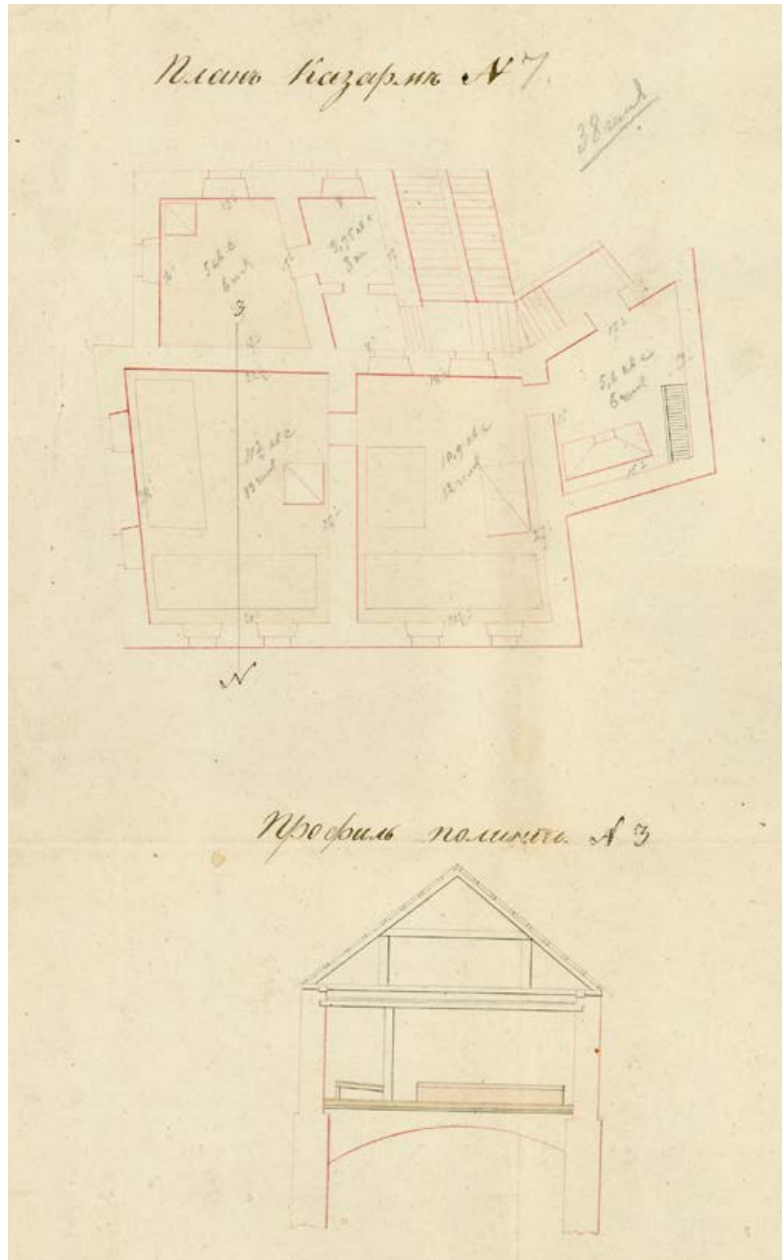
Eteläpatterin länsiosa kuuluu linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun rakennusvaiheeseen. Eteläpatterissa oli asuinrakennus, jota kutsuttiin Meslöffin saliksi ja myöhemmin upseerikasarmiksi. Rakennus vaurioitui vuoden 1714 piirityksessä ja sitä kunnostettiin perusteellisesti 1720-luvun lopulla. Kulku rakennukseen oli alun perin länsiseinän oven kautta. Rakennusta laajennettiin ja muutettiin 1790-luvulla. Muutosten jälkeen siihen sisältyi osia vanhemmasta rakennuksesta, johon kivikellari N 105 kuului. Vuonna 1730 laadituissa piirustuksissa kellarin N 105 seinät on merkitty kivirakenteisiksi. Rakennuksen ylempi kerros mainitaan tiilirakenteisena vuonna 1804 laaditussa piirustuksessa. Rakennus toimi vuonna 1703 varuskunnan majoitustilana ja 1770-1780-luvuilla se oli komendantin käytössä. Upseerikasarmien katto tuhoutui vuoden 1868 tulipalossa ja rakennuksen ylimmät kerrokset purettiin 1870-luvulla. Sen holvaamattomat kellarit täytettiin maalla. Kellareiden päälle tehtiin terassi, jonne istutettiin puita ja pensaita.²⁷ Kellarin N 105 seinät on muurattu luonnonkivistä. Kulku kellariin on pohjoisseinän oviaukon kautta kellarista N 104.²⁸ Täyttömaasta tyhjennetty kellari jäi tilapäiseksi väestönsuojaksi 1960-1970-lukujen restaurointitöiden jälkeen. Kellari toimii nykyisin

Venäläisen insinöörikomennuskunnan pohjapiirustus vuodelta 1804. Piirustukseen on merkitty vuonna 1803 tehdyt työt. Kansallisarkisto, Savonlinna VIK145.

27 Sinisalo 1986, 9, 12, 15, 40, 51, 98, 105-106; Piirustukset vuodelta 1730, Kra0406:12:031:4 ja Kra0406:12:031:5; Piirustus vuodelta 1804, KA Savonlinna, VIK145.

28 Piirustus vuodelta 1965, KYP740230184.

Eteläpatterin pukeutumistila. Heikki Ahtiainen 1987, Museovirasto RH091756.

vasemmalla

Venäläisen insinöörikomennuskunnan pohja- ja leikkauspiirustus vuodelta 1830. Piirustukseen on merkitty vuonna 1830 tehdyt työt. Kansallisarkisto, Savonlinna VIK67.

henkilökunnan pukuhuoneena. Sen lattia ja katto ovat betonia.²⁹ Kellarin pinta-ala on noin 20 m².

Kellarin N 107 ja N 105 väliseen muuriin puhkaistiin oviaukko vuonna 1968. Seuraavana vuonna kellarin päälle valettiin betonikansi. Vuonna 1987 kellari muutettiin henkilökunnan pukutilaksi rakentamalla kevyet väliseinät.³⁰

²⁹ Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoksen pöytäkirja 23.5.1974; Lyytinen 2008, 68.

³⁰ Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 7; Härö 1969; Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 4.5.1987; Lyytinen 2008, 68.

Tutkimushistoria

Meslöfin salin (N 105 ja N 205) luoteisnurkkaukseen kaivettiin koekuoppa jo vuonna 1963, mutta kellarin esiin kaivaminen aloitettiin vuonna 1964 ja sitä jatkettiin vuonna 1968. Kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta, ainoastaan muutamia mainintoja työpäiväkirjoissa.³¹ Kellarin täyttömaa oli mullansekaista hiekkaa, joka sisälsi laastin- ja tiilenpaloja sekä hiiltyntä ja lahonnutta puuta. Seulottu täyttömaa levitettiin esilinnan pihan lounaisosaan kurtiinimuurin (V) edustalle maanpinnan tasoittamiseksi. Kaivauksissa löytyi lahoja hirsiiä (+79.80 – +79.60) ja kiviä, joiden sileät pinnat olivat ylöspäin. Näiden alla oli lahonneita lautoja (pinta +79.38 – +79.35), joita löytyi koko kellarin alueelta. Lautojen alla oli laastinsekaista sora- maata. Vuoden 1968 työpäiväkirjassa mainitaan, että kellari kaivetaan ”luonnonmaahan” asti, mutta päiväkirjaan ei ole kuitenkaan kirjattu, mitä perusmaa oli.³²

Eteläpatterin läntisen ulkoseinän (N 105 ja N 205) irtonainen muurinosa, joka oli muurattu kivistä sementtilaastilla, poistettiin vuonna 1963. Sen alta paljastui vanhempaa kivimuuria ja luoteiskulmasta tiilimuurausta. Länsiseinän purkupintaa peittämään muurattiin vuonna 1964 kivistä revetointi. Länsiseinän ja revetoinnin väliin jäi noin 50 cm:n väli, joka täytettiin eteläpatterin seulotuilla kaivumailla.³³ Pohjoisseinä oli perustettu noin 65 cm korkean ja 55 cm leveän anturan (pinta +79.19 – +79.25) varaan. Antura oli muurattu luonnonkivistä perusmaan varaan. Sen kivien väleissä oli lahoppuuta. Kellarin pohjoisseinä jatkui tasaisena kellarin N 104 sisäseinänä.³⁴

Eteläpatteri N 105 ja N 205, kellariin N 104 ja huoneeseen N 204 johtavat ovet. P. O. Welin 1964, Museovirasto RHOOL799.

31 Olavinlinnan päiväkirja 1963; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 3, 19, 21.

32 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 21, 27-28.

33 Härö 1963; Olavinlinnan päiväkirja 1963; Eerikäinen 1964, 40; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 7.

34 Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967.

Eteläpatterin ns. Meslöffin salin N 205 esille kaivaminen. P. O. Welin 1964, Museovirasto RH00L798.

Eteläpatterin länsiseinän verhomuuraus käynnissä. P. O. Welin 1964, Museovirasto RH00L804.

Yhteenveto

Kellarin kuuluu todennäköisesti linnan 1500-luvun ja 1600-luvun rakennusvaiheeseen. Kellari täytettiin 1870-luvulla. Se kaivettiin esille vuosina 1964 ja 1968. Tutkimuksista ei ole säilynyt kertomusta. Kellarin täyttömaa oli mullansekaista hiekkaa, joka sisälsi laastin- ja tiilenpaloja sekä hiiltynyttä ja lahonneutta puuta. Koko kellarin alueelta löytyi lahonneita lautoja (pinta +79.38 – +79.35), jotka kuuluivat mahdollisesti lattiarakenteisiin. Lautojen alla oli laastinsekaista soramaata. Pohjoisseinä oli perustettu muuratun anturan (pinta +79.19 – +79.25) varaan. Anturan alla alkoi perusmaa. Länsiseinän ulkopintaan muurattiin kivistä verhomuuraus. Vanhan ja uuden seinän väli täytettiin kaivumaalla. Kellarin itäseinään puhkaistiin oviaukko vuonna 1968 ja tehtiin vuonna 1969 katto betonista. Kellari muutettiin pukuhuoneeksi vuonna 1987. Kaivausten pinta-ala oli noin 20 m² (liite 1.3). Vuoden 1968 työpäiväkirjassa mainitaan, että kellari kaivetaan perusmaahan asti (liite 1.4).

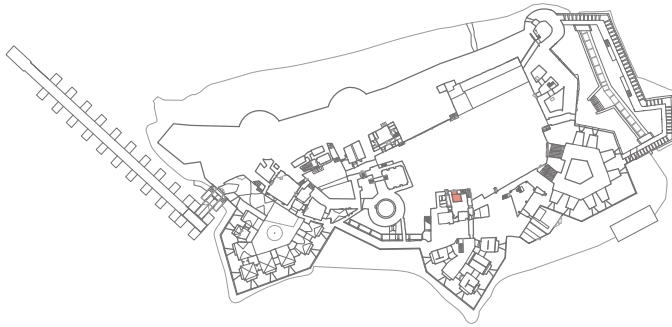
Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1963	Olavinlinnan työpäiväkirja 1963	-	Museoviraston arkisto
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä	-	Museoviraston arkisto
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1967	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967	-	Museoviraston arkisto
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana	-	Museoviraston arkisto
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968	Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi	Museoviraston arkisto
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus ja rakennustöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1965	KYP740230184	Eteläpatteri, N 105, N 205 seinälimitykset	Timo Heininen, H. Sihto, P. Hirvonen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1968	KYP740230238	Eteläpatteri, N 204, N 205, N 207 ja N 208 tutkimuspohja	J. Himanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1973	KYP740230121	Eteläpatteri, leikkaus N 105, N 107, N 108.	Heikki Ahtainen, P. Härkönen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Eteläpatterin kellari N 106

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Eteläpatterin länsiosassa sijaitsevan kellarin N 106 kiviseinät ja tiilestä holvattu katto ovat peräisin ilmeisesti 1790-luvun lopulta. Ne ovat kuitenkin viimeistään vuodelta 1803. Eteläseinä on muurattu 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun muuria vasten. Eteläpatterin asuinrakennusta kutsuttiin Meslöffin saliksi ja myöhemmin upseerikasarmiksi. Rakennusta laajennettiin ja muutettiin 1790-luvulla. Sen ylimmät kerrokset purettiin 1870-luvulla ja kellareiden päälle rakennettiin terassi, jonne istutettiin puita ja pensaita.³⁵ Kulku kellariin on esilinnan pihalta kaariholvatun, tiilirakenteisen oviaukon kautta. Neliön muotoiseen kellariin johtaa pieni eteistila, jonka pituus on sama kuin pohjoismuurin paksuus. Kellarin pituus on noin 2,8 metriä ja leveys 2,5 metriä. Kellarin ja eteistilan pinta-ala on noin 9 m². Kellarissa on luonnonkivilattia. Kellari toimii nykyisin varastona.³⁶ Kellarin päälle valettiin vuonna 1969 betoninen kattoholvi. Esilinnan pihaan rajoittuvien kellareiden (N 104 - N 106) pohjois- ja länsisivuihin muurattiin 15-20 cm korkea ja 20-36 cm leveä korotus.³⁷

35 Huone N 106 inventointi ja lattian kaivaus 1966; Sinisalo 1986, 9, 12, 56, 105-106; Piirustukset vuodelta 1799, RGAVMF F3L op23 D977 L51; Piirustus vuodelta 1803, KA Savonlinna VIK145.

36 Lyytinen 2008, 68.

37 Härö 1969.

Kellari toimii nykyisin varastona. Hanna Lyytinen, Arkkiehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy 2008.

Tutkimushistoria

Kellarin N 106 päältä poistettiin vuonna 1964 turpeet ja niiden alla ollut noin 2 cm paksu laastikerros. Sen alta paljastui mukulakiveys. Vuonna 1966 purettiin mukulakiveyksen alla ollut holvin täyttömuuraus. Kellarin tutkimukset alkoivat vuonna 1966. Kellarissa ollut betonilattia (pinta +82.30) poistettiin. Sen alla oli noin 5 cm:n paksuinen sorakerros, jonka alta paljastui mukulakiveys (+81.26 – +81.04). Kiveyksestä löytyi runsaasti pullolasin paloja ja nauloja. Mukulakivet oli ladottu noin 5 cm paksun laastia ja tiilenpaloja sisältävän hiekkakerroksen päälle. Hiekkakerroksen alla oli maatuneita kattohuovan paloja. Näiden alta paljastui noin 25-30 cm leveistä laudoista tehty lattia (pinta +81.16). Puulattian alla oli tiiliä, tiilimurskaa, puuta ja hiiltä sisältänyt täyttömaakerros, josta löytyi mm. rautanauvoja, veitsi ja vuonna 1812 lyöty venäläinen raha. Täyttömaakerroksen alla oli epätasainen 5-15 cm paksu laastikerros (pinta +81.00 – +81.12). Sen alla oli kiviä ja kulttuurimaata, josta löytyi mm. eläinten luita ja luukampa. Kulttuurimaan alla oli kiviä ja hiesua (pinta +80.50). Vuonna 1966 perusmaa (pinta +79.90) kaivettiin esiin vain huoneen keskeltä. Vuonna 1973 kaivauksia jatkettiin. Tuolloin kaivettiin esiin kaikkien seinien pohjat. Muurit oli perustettu kiinteän saven päälle.³⁸

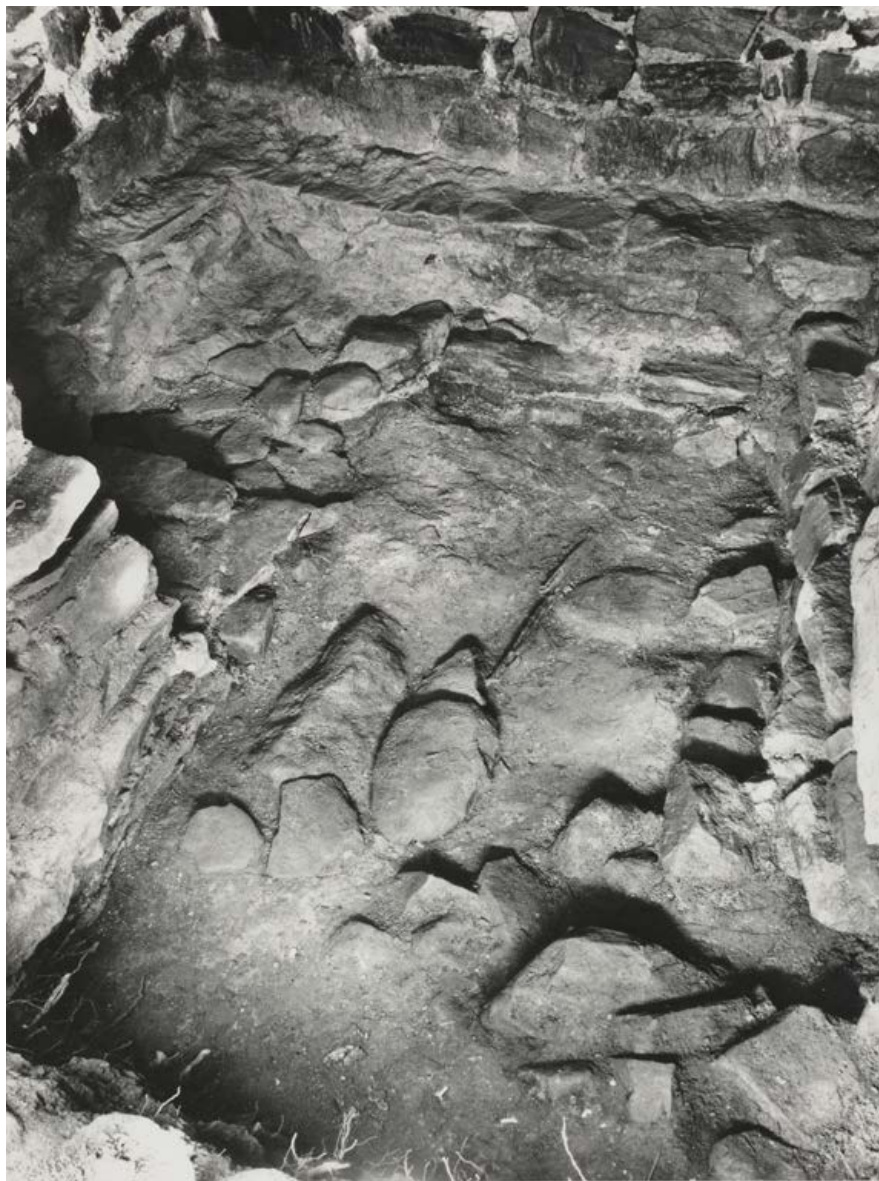
Kaivauksissa paljastui lähes itä-länsisuuntainen muuri (pinta +80.50), joka alkoi Eerikin tornin itäpuolelta. Se jatkui kellarin N 104 muurien alle ja päättyi kellarin N 106 länsiseinän alle. Muurin arveltiin olevan keskiaikainen. Länsiseinällä ja itäseinällä oli noin 30 cm leveät olat (pinta +80.70 ja +80.90). Seinät oli perustettu anturamuurin varaan. Eteläseinän olka (pinta +80.86 – +80.96) oli noin 25 cm leveä. Vuoden 1973 kaivauksissa saatiin esille myös eteläseinän antura.³⁹

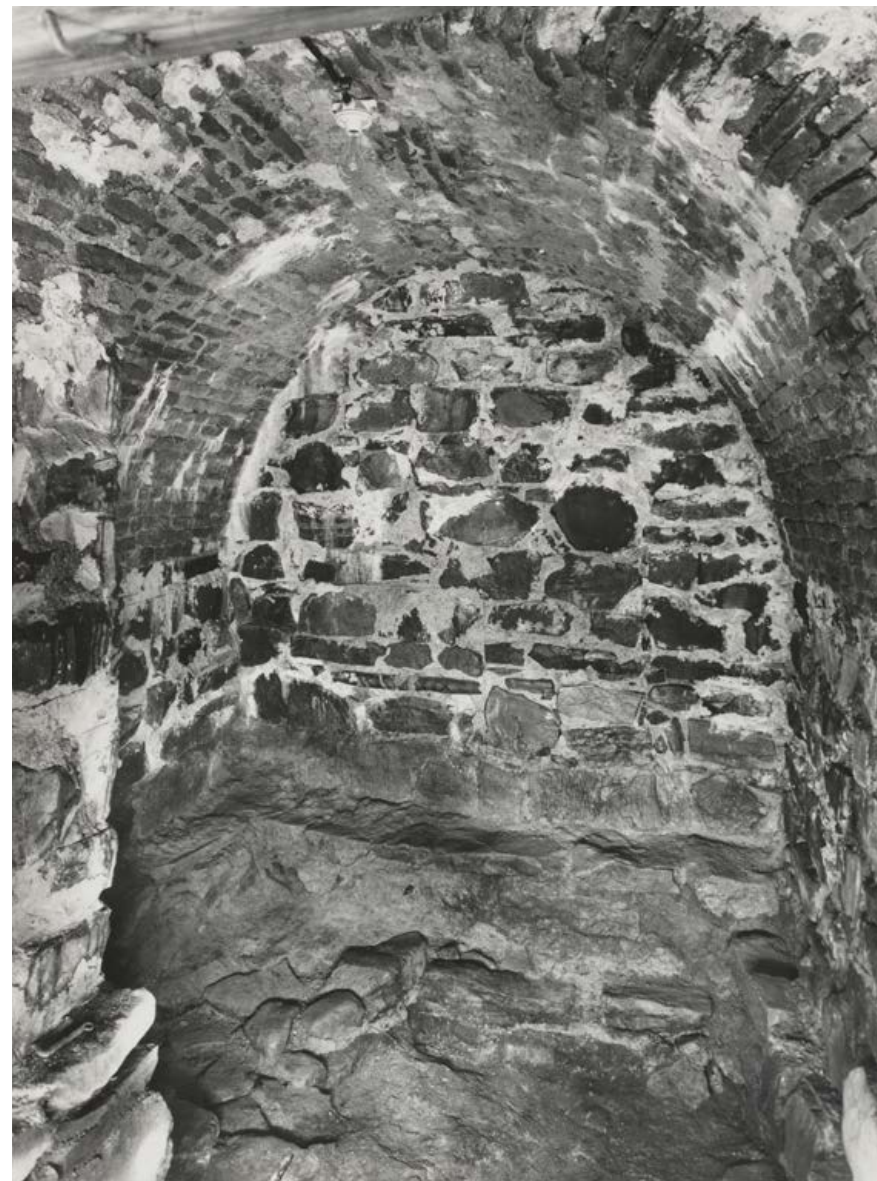
Kellarin N 106 vuonna 1966 esiin kaivettu mukulakivilattia. Museovirasto RHOOL1305B.

38 Eerikäinen 1964b, 26; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Huone N 106 inventointi ja lattian kaivaus 1966; Olavinlinnan löytöluettelo 1966, N106/1, 12-15 ja 19; Olavinlinnan työpäiväkirja 1973.

39 Huone N 106 inventointi ja lattian kaivaus 1966; Olavinlinnan työpäiväkirja 1973.

Kellarin N 106 pohjaa kaivausten jälkeen vuonna 1966, katsottu etelään.
P. O. Welin 1966, RHOOL1171.

Kellarin N 106 eteläosaa vuoden 1966 kaivausten jälkeen. P. O. Welin 1966,
Museovirasto RHOOL1168.

Yhteenveto

Kellarin itä-, etelä- ja pohjoisseinät ja suurin osa länsiseinästä sekä tiilestä holvattu katto on rakennettu ilmeisesti 1790-luvun lopulla tai viimeistään 1800-luvun alussa. Kellarissa tehtiin arkeologisia kaivauksia vuosina 1966 ja 1973. Ennen kaivauksia poistettiin kellarin betonilattia. Kaivauksissa löydettiin kaksi tätä vanhempaa lattiatasoa, joista toinen oli tehty mukulakivistä (+81.26 – +81.04) ja toinen laudoista (+81.16). Lautalattia oli todennäköisesti kellarin alkuperäinen lattia. Lautalattian alla olleen täyttömaan alta paljastui

yhdenäinen laastikerros ja sen alta kulttuurimaakerros. Laastikerros liittyi ilmeisesti johonkin eteläpatterin rakennusvaiheeseen. Kulttuurimaakerros oli muodostunut paikalle ennen kellarin rakentamista. Kellarin länsiseinän alle päättyi itä-länsisuuntainen muuri (pinta +80.50), joka alkoi Eerikin tornin itäpuolelta. Kellarin etelä-, länsi- ja itäseinällä oli noin 25-30 cm leveät olat. Seinät oli perustettu anturan varaan. Kaivausten pinta-ala oli noin 9 m² ja maakerrokset kaivettiin perusmaahan asti (liitteet 1.3 ja 1.4).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1966	Huone N 106 inventointi ja lattian kaivaus
1966	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1973	Olavinlinnan työpäiväkirja 1973

Tekijä

Liisa Eerikäinen
-
-
Elias Härö
-

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1964	KYP740230332	Eteläpatteri, N 104 ja N 106 leikkaukset ja pohja
1966	KYP740230198	Eteläpatteri N 106 seinä- ja lattialimitykset

Tekijä

Timo Heininen
M. Muhonen, Heikki Ahtiainen

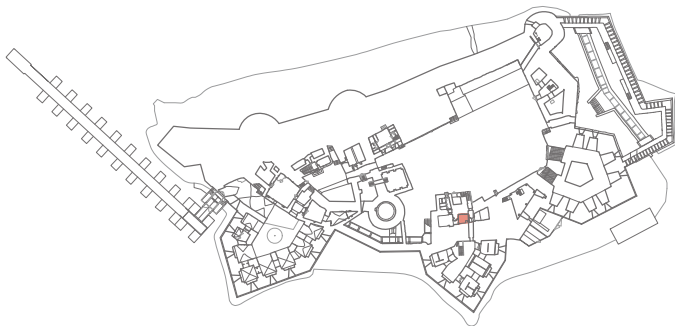
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Eteläpatterin kellari N 107 (N 207)

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Eteläpatterin länsiosassa sijaitseva kellari N 107 kuuluu linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Eteläpatterin asuinrakennusta kutsuttiin Meslöffin saliksi ja myöhemmin upseerikasarmiksi. Rakennusta laajennettiin ja muutettiin 1790-luvulla. Muutosten jälkeen siihen sisältyi osia vanhemmasta rakennuksesta, johon kivikellaritkin kuuluivat. Rakennuksen katto tuhoutui vuoden 1868 tulipalossa ja sen ylimmät kerrokset purettiin 1870-luvulla. Kellareiden päälle rakennettiin terassi, jonne istutettiin puita ja pensaita.⁴⁰ Upseerirakennuksen keskimmäisen kellarin (N 107) seinät on muurattu kivistä saman rakennusvaiheen aikana. Sen itä- ja länsiseinään puhkaistiin aukot vuosina 1968-1969. Kellariin kuljetaan länsiseinän aukon kautta kellarista N 105. Itäseinän aukon kautta on kulku kellariin N 108. Alun perin kellariin (N 107) on päässyt vain ylhäältä, katon kautta. Kellareiden N 107 ja N 108 välisen seinän alapuolella kulkee porttikäytävä (N 109), joka johtaa esilinnan pihalta Pikkuportin bastioniin. Kellarin päälle valettiin vuonna 1969 betoninen kattoholvi. Kellarin leveys on noin kolme metriä ja pituus noin 3,5 metriä. Se pinta-ala on noin 10,5 m².

Eteläpatterin kellari N 107 muutettiin ruokailutilaksi. Heikki Ahtiainen 1987, Museovirasto RHO91761.

40 Sinisalo 1986, 9, 22, 98, 105-106.

Kellarissa N 107 sijaitsee taukotupa ja keittiö. Hanna Lyytinen 13.2.2019, Arkkiehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Täyttömaasta tyhjennetty kellari jäi tilapäiseksi väestönsuojaksi 1960-1970-lukujen restaurointitöiden jälkeen. Kellari muutettiin vuonna 1987 henkilökunnan sosiaalitalaksi.⁴¹

Tutkimushistoria

Kellarin N 107 tyhjentäminen täyttömaasta aloitettiin vuonna 1968. Sen päällä ollut lehmuksen kanto, turpeet ja pintamulta poistettiin. Pintamaasta löytyi mm. rahoja, jotka oli löyty vuosien 1724-1923 välisenä aikana. Pintamaakerrosten alta paljastui noin 3 cm paksu laastikerros (pinta +85.33) ja kellarin kivimuurienharjat (pinta noin +85.60). Muurien leveydet olivat 1,65-2,10 metriä. Kellarin N 107 länsiseinän päällä oli säilynyt tiilimuurausta (pinta +85.52 – +85.64), joka oli todennäköisesti rakennuksen toisen kerroksen väliseinän purkamatta jäänyt osa. Ohuen laastikerroksen alla alkoi 20-30 cm paksu mullansekainen täyttömaa (pohja +84.80 – +85.12). Sen alla oli toinen laastikerros. Tämän kerroksen alla jatkui multaa, savea, soraa ja hiekkaa sisältänyt täyttömaakerros, joka sisälsi myös laastin ja tiilen paloja. Täyttömaasta löytyi eläinten luita, rautanauloja ja saviastian paloja. Kellarista poistettiin yhteensä noin 3,5 metrin paksuinen kerros täyttömaata (pohja + 81.80).⁴² Vuoden 1968 kaivauksissa ei tavoitettu kellarin pohjatasoa. Myöhemmistä kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta, mutta dokumentointipiirustuksesta käy ilmi, että kivimuurien (pohja +77.70 – +78.00) säilynyt korkeus oli noin 7,4-8,0 metriä. Ainakin etelä- ja itäseinät oli perustettu anturan (pinta +81.10 – +80.30) varaan.⁴³

Huoneen N 207 kaivaus, taustalla osa huoneesta N 205. P. O. Welin 1968, Museovirasto RHOOL1796.

41 Räsänen 1968; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 32, 46; Härö 1969; Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoksen pöytäkirja 23.5.1974; Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirja 4.5.1987.

42 Räsänen 1968.

43 Piirustus vuodelta 1968-1973, KYP740230240.

Yhteenveto

Kellari kuuluu linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Kellari tyhjennettiin osittain täyttömaasta vuonna 1968. Sen myöhemmistä kaivauksista ei ole säilynyt tietoja. Kellarin muurit (pohja +77.70 – +78.00) on kaivettu kokonaan esille viimeistään vuonna 1973. Kellaria ei ole merkitty ruotsalaisiin 1730-luvun piirustuksiin. Se on saatettu täyttää jo ennen 1730-lukua. Länsiseinän muurin päällä oli säilynyt huoneiden N 205 ja N 207 tiilirakenteisen väliseinän jäännöksiä. Kellarin etelä- ja itäseinät

oli perustettu anturan varaan. Sen itä- ja länsiseinään puhkaistiin oviaukot vuosina 1968–1969. Kellariin tehtiin vuonna 1969 betonikatto. Kellari muutettiin henkilökunnan sosiaalitilaksi vuonna 1987. Kaivausten pinta-ala oli noin 10,5 m². Kellarin pohjakerroksessa on mahdollisesti säilynyt kulttuurimaakerroksia (liitteet 1.3 ja 1.4).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1968	Eteläpatteri N 107/N 207-N 108/ N208 kaivaukset kesä 1968
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä

Tekijä

Pekka Räsänen
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
Elias Härö

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1968	KYP740230238	Eteläpatteri, N 204, N 205, N 207 ja N 208 tutkimuspohja
1968-1973	KYP740230240	Eteläpatteri, N 207 seinälimitykset
1973	KYP740230121	Eteläpatteri, leikkaus N 105, N 107, N 108

Tekijä

J. Himanen
Pertti Malm, P. Härkönen, P. Hirvonen
Heikki Ahtainen, P. Härkönen

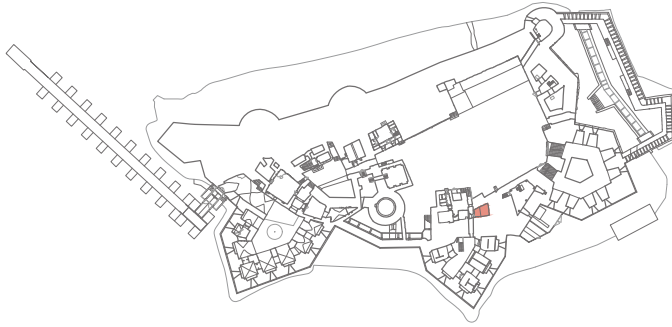
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Eteläpatterin kellari N 108 (N 208)

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Eteläpatterin länsiosassa sijaitseva kellari N 108 kuuluu linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Eteläpatterin asuinrakennusta kutsuttiin Meslöffin saliksi ja myöhemmin upseerikasarmiksi. Rakennusta laajennettiin ja muutettiin 1790-luvulla. Muutosten jälkeen siihen sisältyi osia vanhemmasta rakennuksesta, johon kivikellaritkin kuuluivat. Vuoden 1803 rakennuspiirustukseen on merkitty upseerirakennuksen itäosaan pieni huone, jonka pohjoisseinällä oli ulkoportailta johtava sisäänkäynti ja eteläseinällä tulisi-sija. Rakennuksen katto tuhoutui vuoden 1868 tulipalossa ja sen ylimmät kerrokset purettiin 1870-luvulla. Kellareiden päälle rakennettiin terassi, jonne istutettiin puita ja pensaita.⁴⁴ Upseerirakennuksen itäisimmän kellarin (N 108) seinät on muurattu kivistä. Sen länsiseinään puhkaistiin vuosina 1968-1969 aukko, jota kautta kellariin on kulku kellarista N 107. Alun perin kellariin (N 108) on päässyt vain ylhäältä, katon kautta. Kellareiden N 107 ja N 108 välisen seinän alapuolella kulkee porttikäytävä (N 109), joka johtaa esilinnan pihalta

Eteläpatteri, yleiskuva. Huoneiden N204-208 yläosat, katsottuna länteen. P. O. Welin 1968, Museovirasto RHOOL1795.

44 Sinisalo 1986, 9, 22, 98, 105-106; Piirustus vuodelta 1803, KA Savonlinna VIK145.

Pikkuportin bastioniin. Kellarin päälle tehtiin vuonna 1969 betoninen kattoholvi. Kellarin leveys on 2,5-4,0 metriä ja pituus noin 4,9 metriä. Sen pinta-ala on noin 16 m². Täyttömaasta tyhjennetty kellari jäi tilapäiseksi väestönsuojaksi 1960-1970-lukujen restaurointitöiden jälkeen. Vuonna 1977 kellariin sijoitettiin lisäöljysäiliö, jota varten rakennettiin turva-allas.⁴⁵

Tutkimushistoria

Kellarin N 108 kaivaukset aloitettiin vuonna 1968. Kaivauskertomukseen ei ole kirjattu havaintoja kellarin alimpien kerrosten kaivauksista. Niistä on vain muutama maininta vuoden 1968 päiväkirjassa. Kellarin päällä ollut lehmuksen kanto, turpeet ja pintamulta poistettiin. Pintamaasta löytyi mm. rahoja, jotka oli lyöty vuosien 1724-1923 välisenä aikana. Pintamaakerrosten alla oli 20-40 cm:n paksuinen mullansekainen täyttömaakerros ja sen alla huoneeseen (N 208) liittyviä rakenteita. Mullansekainen täyttömaa (pohja +84.50) jatkui rakenteiden alla. Kerroksesta löytyi mm. 1500-luvulla lyötyjä ruotsalaisia rahoja ja venäläinen 1740-luvun raha. Täyttömaa muuttui mullansekaiseksi soraksi (pohja +83.10), josta löytyi mm. 1500-luvun raha. Mullansekaisen täyttömaan alla olleet maakerrokset sisälsivät hiekkaa, savea ja soraa sekä laastin paloja. Kellarista poistettiin arviolta 6,5 metrin paksuudelta täyttömaakerroksia. Täyttömaiden alla oli muurausjätettä sisältänyt maakerros (pinta +79.30), jossa oli laastia, tiilen paloja, kiviä ja puusäleitä. Kerroksen alla oli vielä tumma maakerros.⁴⁶ Se oli mahdollisesti kulttuurimaata. Kellarin kaivaukset olivat vuonna 1968 ilmeisesti jääneet kesken. Vuoden 1972 pöytäkirjassa on nimittäin maininta, että eteläpatterin länsiosan kaivauksia oli jatkettava.⁴⁷

Kellari N 108 toimii öljysäiliöhuoneena. Hanna Lyytinen 13.2.2019, Arkkiehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

⁴⁵ Räsänen 1968; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 32, 46; Härö 1969; Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoksen pöytäkirja 23.5.1974; Muistio Olavinlinnan korjausten neuvottelusta 18.5.1977.

⁴⁶ Räsänen 1968; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 39, 41.

⁴⁷ Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirja 25.4.1972.

Pintamaan alla oli upseerirakennuksen purkamiselta säästyneet kivimuurien jäännökset (pinta noin +85.60). Muurien leveydet olivat 1,90-2,10 metriä. Täyttömaan alta paljastui huoneen (N 208) tiililattia (pinta +85.13 – +85.19) ja eteläseinän vierestä tulisijan kivistä ladottu perustus (pinta +85.41 – +85.80). Tiililattia oli muurattu noin 2 cm paksun laastikerroksen päälle noin 27 x 13 x 7 cm:n kokoisista tiilistä. Laastikerroksen alla oli 5-15 cm hiekkaa, joka ulottui myös tulisijan perustusten alle. Hiekkakerroksen alta paljastui lahonneita, pohjois-eteläsuuntaisia hirsii (pinta +84.90 – +85.22), jotka oli aseteltu noin 70 cm välein. Hirsien leveys oli noin 20 cm. Hirret kuuluivat lattiarakenteisiin. Tulisijan jäännökset ja lattiarakenteet purettiin. Kellarin länsiseinän vierestä paljastui täyttömaan alta kivimuuuri (pinta +82.00), jonka leveys oli noin 1,9 metriä. Se oli muurattu samaan aikaan kuin kellarin länsi-, etelä- ja pohjoisseinä. Muuri liittyi käytävään N 109. Dokumentointipiirustuksesta käy ilmi, että kellarin ja huoneen kivimuurien säilynyt korkeus oli noin 7,3-8,4 metriä.⁴⁸

Huoneen N 208 tulisijan perustukset ja tiililattia katsottuna länteen.
P. O. Welin 1968, Museovirasto RH00L1798.

48 Räsänen 1968; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 32; Piirustus vuodelta 1968-1973, KYP740230239. Vuoden 1968 päiväkirjassa käytetään käytävää N 109 tunnusta O 101.

Yhteenveto

Kellari kuuluu linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Kellarista poistettiin noin 6,5 metrin paksuinen täyttömaakerros vuonna 1968. Kellaria ei ole merkitty ruotsalaisiin 1730-luvun piirustuksiin. Osa siitä on saatettu täyttää jo ennen 1730-lukua. Kellarin yläosa on täytetty viimeistään 1790-luvulla ennen kuin yläpuolella olevan huoneen (N 208) tiililattia on rakennettu. Täyttömaan alla oli muurausjätettä sisäl- tänyttä maata. Tämän alla oli tumma maakerros, joka oli mahdollisesti kulttuurimaata. Kaivauksissa saatiin esille kellarin päällä olleen huoneen (N 208) tulisijan jäännökset ja tiililattiaa, jonka alla oli säilynyt puisia lattiarakenteita. Lattia ja tulisijat on rakennettu

todennäköisesti viimeistään vuonna 1803. Kellarin länsiseinän vierestä paljastunut kivi- muuri (pinta +82.00) liittyi käytävään N 109. Kaivaukset jäivät ilmeisesti kesken vuonna 1968 eikä myöhemmistä kaivauksista ei ole säilynyt tietoja. Seinämuurien säilynyt korkeus oli noin 7,3-8,4 metriä. Kellarin länsiseinään puhkaistiin oviaukko vuosina 1968-1969. Kellariin tehtiin vuonna 1969 betonikatto. Lisäöljysäiliö sijoitettiin kellariin vuonna 1977. Kaivauten pinta-ala oli noin 16 m². Kellarin pohjakerroksessa on mahdollisesti säilynyt vielä kulttuurimaakerroksia (liitteet 1.3 ja 1.4).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1968	Eteläpatteri N 107/N 207-N 108/ N 208 kaivauksetomus kesä 1968
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä

Tekijä

Pekka Räsänen
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
Elias Härö

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1968	KYP740230238	Eteläpatteri, N 204, N 205, N 207 ja N 208 tutkimuspohja
1968-1973	KYP740230239	Eteläpatteri, N 208 seinälimitykset
1973	KYP740230121	Eteläpatteri, leikkaus N 105, N 107, N 108

Tekijä

J. Himanen
P. Laukkanen, Kalevi Laamanen
Heikki Ahtiainen, P. Härkönen

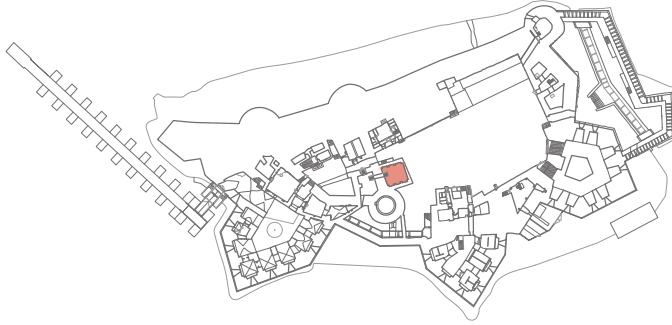
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Kansliarakennuksen kellari P101

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Päälinnan itäsiiven pohjoispuolen kansliarakennus kuuluu 1500- ja 1600-lukujen rakennusvaiheeseen. Se on ollut alun perin yksikerroksinen ja sitä on korotettu kahdessa vaiheessa. Nykyinen asu on ilmeisesti peräisin 1600-luvulta, jolloin ylin kerros muutettiin sakaristoksi.⁴⁹ Rakennuksen kellariin on kulku päälinnan itäsiiven kellarin (E 101) kautta. Kellarin pituus on noin 7,3 ja leveys 5,7 metriä. Sen pinta-ala on noin 42 m². Muuratut kiviseinät on perustettu kivien varaan. Kellarin eteläseinässä on kaksi ikkunaa ja itäseinällä yksi. Pohjois- ja eteläseinillä on holvatut seinäkomerot, jotka liittyvät holvatus katon rakenteisiin.⁵⁰ Lattia on tehty kivilaatoista. Kellari (P 101) toimi ruutivarastona 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa. Rakennus oli 1900-luvun alkupuolella vahtimestarin asuntona. Rakennuksessa toimi myös museon kahvilan keittiö. Nykyisin kellari on varastona.⁵¹

Kellari oli toiminut pannuhuoneena vuosina 1938-1968. Uuden lämpökeskuksen valmistuttua kellarista purettiin pannuhuoneen tiilinen väliseinä ja poistettiin keskuslämmitykseen liittyvä tekniikka putkistoineen. Itäseinän aukko oli toiminut halkoluukkuna. Se muutettiin

Kansliarakennuksen pohjoisseinän lämpökanavaikavanto portaiden itäpuolella. Museovirasto RHOOL1614.

49 Härö 1969.

50 Räsänen 1971.

51 Sinisalo 1986, 56-88, 159; Härö 1963.

Kellari P 101 länsiosaa. P. O. Welin 1968, Museovirasto RH00L1802.

Kellarin P 101 eteläseinää. P. O. Welin 1969,
Museovirasto RHOOL2126.

alkuperäiseen asuunsa. Myös eteläseinän sisäpuolelta 1930-luvulla umpeen muurattu ikkuna ja ulkopuolelta 1700-luvulla umpeen muurattu ikkuna avattiin.⁵²

Kellariin oli valettu 1930-luvulla betonilattia (pinta +78.25), joka oli alkuperäistä lattiatasoa noin metrin alempana. Vuonna 1969 purettiin 1930-luvulla tehty kellarin alaosan tiilireve-tointi. Sen takana, kiviseinän alla, oli betonianturavalu. Kellariin valettiin uusi betonilattia, joka on lähellä alkuperäistä lattiatasoa (+79.20). Seuraavana vuonna valettiin betonista myös kellareiden P 101 ja E 101 portaat sekä kellareiden välisen käytävän lattia. Kellariin asennettiin

vuonna 1971 lattialämmitys. Vuonna 1967 kaivettiin kansliarakennuksen kellarin pohjois-seinän (pohja +79.40) alitse kanaali tykistökasarmirakennuksen (Q) lämpöputkikanaalista. Kellarin sisäpuolella oli muurin alareunassa valettu betoniantura.⁵³ Lämpöputket kulkevat nykyisen lattian alla, ilmeisesti huoneen pohjoisseinän vieressä ja nousevat huoneen luoteis-nurkasta ylös. Jakotukki sijaitsee huoneen luoteisosassa, portaiden pohjoispuolella. Nykyisen lattiapinnan alle on sitä varten valettu noin 60 x 60 cm:n kokoinen ja metrin syvyinen kolo. Jakotukki uusittiin vuonna 2018.

52 Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Härö 1969; Räsänen 1971; Valo-kuva vuodelta 1964, RHOOL2115.

53 Räsänen 1971; Härö 1969; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä; Olavinlinnan työpäiväkirja 1970; Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967; Olavinlinnan työpäiväkirja 1971.

Kellarin P 101 länsiosaa. P. O. Welin 1970, Museovirasto RH00L2375.

Jakotukki. Päivi Hakanpää 13.9.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Tutkimushistoria

Kellarin rakenteet on inventoitu vuonna 1971 ja kansliarakennuksen (P) perustuksia tutkittu vuonna 1969.⁵⁴ Kellarissa ei ole tehty arkeologisia kaivauksia.

54 Räsänen 1969; Räsänen 1971.

Yhteenveto

Kellarin pohjan maakerrokset on kaivettu pois todennäköisesti 1930-luvulla, kun kellari muutettiin pannuhuoneeksi ja lattiaa laskettiin noin metrin verran. Kellarin lattia on uusittu ja siihen asennettu lattialämmitys vuosina 1969-1971. Jakotukki sijaitsee huoneen luoteisosassa, portaiden pohjoispuolella.

Portaat, putket ja jakotukki. Päivi Hakanpää 13.9.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1967	Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967	-	Museoviraston arkisto
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana		Museoviraston arkisto
1969	Rakennuksen P itäseinän edustan kaivaus	Pekka Räsänen	Museoviraston arkisto
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus ja rakennustöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1970	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä	-	Museoviraston arkisto
1970	Olavinlinnan työpäiväkirja 1970	-	Museoviraston arkisto
1971	Kellari P 101, inventointikertomus	Pekka Räsänen	Museoviraston arkisto
1971	Olavinlinnan työpäiväkirja 1971	-	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1968	KYP740230116	Rakennus P, leikkaus	Heikki Ahtiainen, P. Hirvonen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1967	KYP740230206	Rakennus P, P 101, seinälimitykset	Timo Heininen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1971	KYP740230279	Rakennus P, P 101, eteläseinän läntinen ikkuna-aukko	H. Kinnunen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Uuden esilinnan kellari T 101

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Läntisen kehämuurin eteläpuolella sijaitseva uuden esilinnan kellari on rakennettu useassa vaiheessa. Sen koillisseinä on osa keskiaikaista kehämuuria. Lounais- ja luoteisseinät liittyvät 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen.⁵⁵ Kellari toimi 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa varastona.⁵⁶ Kun komendantin rakennus purettiin 1870-luvulla, täytettiin kellari ja sen päälle rakennettiin terassi. Kellari tyhjennettiin 1920-luvulla, jolloin se sai lautarakenteisen huopakaton.⁵⁷ Kellareista T 101 ja T 105 on käytetty 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa nimityksiä komendantin kellarit ja ns. tallit.⁵⁸ Kulku kellariin on luoteisseinän oviaukon kautta käytävästä T 102. Kaakkoisseinän ovi johtaa kellariin T 105. Kellarin T 101 seinät on muurattu kivistä ja sisäkatto laudoitettu. Lattia on päällystetty laattakivillä. Kellarin pituus on 5,8-6,3 metriä. Kaakkoisseinän leveys on 4,6 metriä ja luoteisosan 6,5 metriä. Kellarin pinta-ala on noin 33,45 m². Kellari toimii nykyisin näyttelytilana.

Kellarin luoteisseinän viereen asennettiin vuonna 1964 sadevesiputket ja seinän perustukset lujitettiin betonianturoilla. Eteläseinän perustuksia vahvistettiin syksyllä 1973.⁵⁹ Kellari

Restaurointitöiden jälkeen kellariin T 101 ja T 105 perustettiin ortodoksimuseo. P. O. Welin 1975, Museovirasto RHO102418.

⁵⁵ Sinisalo 1986, 9; Laamanen 1970.

⁵⁶ Sinisalo 1986, 36, 40, 83.

⁵⁷ Sinisalo 1986, 151; Laamanen 1970.

⁵⁸ Eerikäinen 1964b, 6; Laamanen 1970.

⁵⁹ Eerikäinen 1964b, 6, 12; Muola 1973-1975, 7; Piirustus vuodelta 1973, KYP740230060.

Vuonna 2015 avatussa näyttelyssä kerrotaan Olavinlinnan historiasta. Hanna Lyytinen 13.2.2019, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

katettiin teräsbetonilaatalla vuonna 1971.⁶⁰ Seuraavana vuonna kellariin tehtiin lämpökanaali, joka kulki kellarista T 105 käytävän T 102 kautta kellariin T 103. Kellariin tehtiin alapohja ja asennettiin lattialämmitys.⁶¹ Lattia päällystettiin kivilaatoilla.⁶² Seinät puhdistettiin ja niiden saumausta paikattiin vuonna 1973.⁶³

Tutkimushistoria

Kellari tyhjennettiin vuonna 1925. Tarkoituksena oli saada kulkuyhteys kellariin T 105.⁶⁴ Kellarin luoteisseinän vierustaa tutkittiin sadevesiputkien ja perustusten lujittamisen vuoksi vuonna 1964. Tutkimuksia jatkettiin kellarin rakennushistorian selvittämiseksi vuonna 1971 ja seuraavana vuonna lämpökanaalin rakentamisen vuoksi.⁶⁵ Tutkimuksista ei ole säilynyt raportteja, ainoastaan mainintoja kirjeessä vuodelta 1925, vuoden 1964 työpäiväkirjassa ja 1970-luvun vuosikatsauksissa. Vuoden 1971 kaivauksista on myös valokuvia.⁶⁶

Maakerrokset

Kellari oli täytetty mullalla, soralla ja tiilillä. Vuonna 1925 täyttömaa poistettiin, multa seulottiin ja länsiseinän ovi kellariin T 105 avattiin. Kellarin pohja kaivettiin suunnilleen Vesiportin bastionipihan tasolle.⁶⁷ Vuonna 1964 kaivauksia jatkettiin täyttömaan poistolla. Luoteisseinän vierestä paljastui 6 cm paksu laastikerros (pinta +78.45), jonka alla oli laattakiviä. Seinän vieressä oli palanut puukerros (pinta +77.90). Sen alla oli noin 15 cm leveitä, lahonneita lankkuja (pinta +77.84). Lankkujen alla oli mullansekaista maata (pinta +77.72).⁶⁸ Tämän alla

60 Härö 1971.

61 Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-; Valokuva vuodelta 1972, RHOOL3291; Härö 1972, 2.

62 Muistio Olavinlinnan työmaaneuvottelusta 18.12.1972; Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirja 12.2.1973 ja 21.3.1973. Lattiaan oli tarkoitus käyttää Suvorovin kanavan reunakiviä.

63 Härö 1972; Olavinlinnan työpäiväkirja 1973.

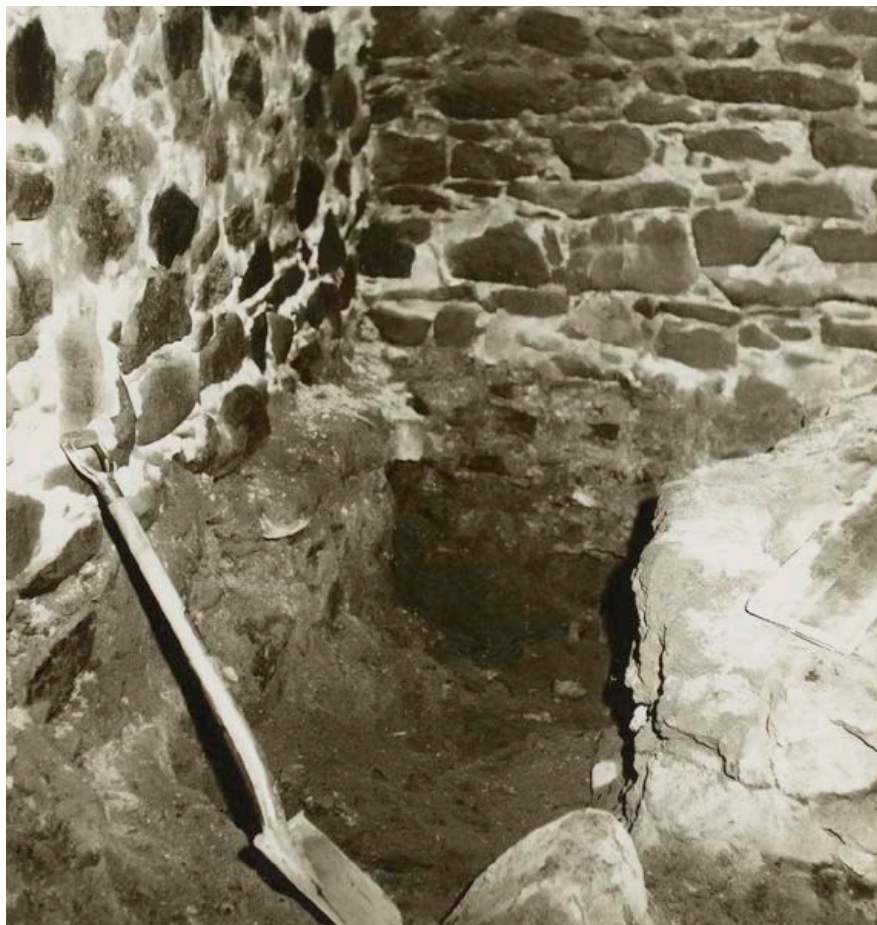
64 Sune Maconin kirje muinaistieteelliselle toimikunnalla 6.11.1925.

65 Härö 1971, 3; Härö 1972, 1.

66 Valokuvat vuodelta 1971, RHOOL2990- RHOOL3001.

67 Sune Maconin kirje muinaistieteelliselle toimikunnalle 6.11.1925; Piirustus vuodelta 1926, KYP740230029.

68 Eerikäinen 1964b, 6-7.

Kellarin T 101 länsikulman kaivaukset vuonna 1971. Museovirasto, RH00L2999.

oli 57 cm:n paksuudelta hiekkaa (pinta +77.60), jonka alla oli hiesua. Kaikki maakerrokset laskivat etelään.⁶⁹

Kivirakenteet ja perustukset

Kellarin luoteisseinän ovipielen vierestä alkoi 90 cm korkea ja 1,35 metriä pitkä muuraus, joka ulottui koillisseinään asti.⁷⁰ Työpäiväkirjan kuvauksen perusteella muuraus vaikuttaa valumuurin sydänosalta. Vuoden 1971 tutkimustöiden koosteessa mainitaan, että kellarin kaivauksissa saatiin esille fragmentteja keskiaikaiseen porttiin liittyneistä muureista.⁷¹ Ne ovat ilmeisesti ulottuneet kahden metrin syvyyteen asti kellarin T 101 länsikulmassa, jossa perustusten lujittaminen ei ollut tarpeellista säilyneen alkuperäisen muurin vuoksi.⁷²

Kellarin seinien perustuksista on vain vähän mainintoja. Koillisseinän alaosassa (pohja +77.20) oli noin 60 cm korkeita kiviä.⁷³ Luoteisseinän (pohja +77.50) anturaosan korkeus oli noin 100 cm.⁷⁴ Itäseinän vierestä kaivettiin esiin anturamuuria vuonna 1971.⁷⁵ Lounaisseinän vieressä oli todennäköisesti anturamuuuri, jonka leveys oli noin 80 cm.⁷⁶

69 Eerikäinen 1964b, 11.

70 Eerikäinen 1964b, 7.

71 Laamanen 1970; Piirustus KYP740230060; Kuvat vuodelta 1971, RH03138, 3146, 3153, 3155, 3158, 3157, 3171, 3160, 3162; Härö 1971.

72 Muola 1973-1975, 17-18; Piirustus vuodelta 1972, KYP740230165.

73 Eerikäinen 1964b, 7.

74 Eerikäinen 1964b, 11.

75 Valokuva vuodelta 1971, RH00L2991.

76 Piirustus vuodelta 1971, KYP740230272.

Yhteenveto

Läntisen kehämuurin lounaispuolella sijaitseva kellari koostuu useista eri rakennusvaiheista. Sen koillisseinä on rakennettu keskiajalla. Lounais- ja luoteisseinät liittyvät 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Kellarin katto ja laattakivilattia lattialämmityksineen on tehty 1970-luvun alussa. Kellari täytettiin 1870-luvulla ja tyhjennettiin vuonna 1925. Luoteisseinän vierestä paljastuneet laattakivet, palanut puukerros, lahonneet lankut ja multakerros olivat mahdollisesti jäännöksiä kellarin vanhoista lattiatasoista. Kellarin länsikulmassa oli fragmentteja keskiaikaiseen porttiin liittyneestä muurista. Luoteisseinän ja koillisseinän välistä paljastui valumuurin sydänmuuria muistuttava rakenne. Kellarin pohjan kaivamisesta perusmaahan asti tai pohjalta löytyneiden rakenteiden purkamisesta ei ole säilynyt tietoa. Paikalla on voinut säilyä rakenteita, mutta kulttuurimaakerrokset on todennäköisesti poistettu sadevesiputki- ja lämpökanaalikaiden sekä perustusten lujittamistöiden ja uuden lattian rakentamisen yhteydessä (liitteet 1.3 ja 1.4).

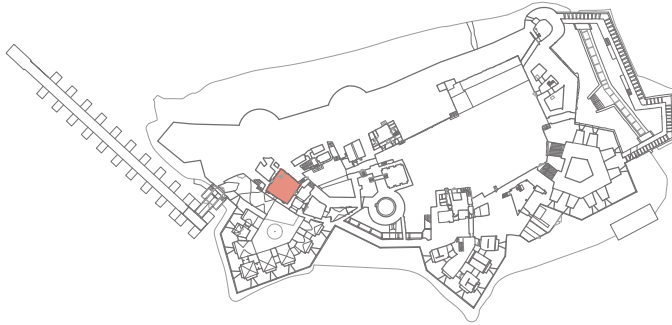
Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1970	T 105:n ja T 101:n inventointikertomus	Matti Laamanen	Museoviraston arkisto
1971	Yhteenvedo Olavinlinnassa vuonna 1971 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1972	Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-	-	Museoviraston arkisto
1972	Yhteenvedo Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä	Elias Härö	Museoviraston arkisto
1973	Olavinlinnan työpäiväkirja 1973	-	Museoviraston arkisto
1973-1975	Olavinlinnan työmaan päiväkirja 1973-1975	Arto Muola	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1926	KYP740230029	Pyhän Olavin linnan piirustuksia, esille kaivettu etelämäkasiini esilinnassa	Sune Maconi	mittauspiirustus, suunnittelupiirustus	Museoviraston arkisto
1969	KYP740230460	Huoneiden T 101 ja T 102 välinen oviaukko	R. Tervonen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1971	KYP740230272	Komendantin kellari, T 101 seinälimitykset	H. Kinnunen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1971	KYP740230120	Komendantin kellari, leikkaus	Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230165	Komendantin rakennus, kellarin eteläinen ulkoseinä	J. Turunen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1973	KYP740230060	Pohjavahvistukset ja viemärit	Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Uuden esilinnan kellari T 103

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Uuden esilinnan kivikellarit kuuluvat linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Keskiaikaisen kehämuurin länsipuolelle rakennettiin tuolloin kaksikerroksinen salirakennus tilestä. Sen alla oli kivirakenteiset kellarit. Rakennuksesta on käytetty myöhemmin nimeä Komendantin rakennus.⁷⁷ Kellari (T 103) sijaitsee porttikäytävän (T 102) luoteispuolella. Sen kiviseinät ovat noin 6,8 metriä korkeat. Ne on muurattu kivanturan päälle. Kulku kellariin on porttikäytävän (T 102) kautta sekä päälinnan pihalta, josta johtaa portaat kellarin koilliseen oviaukkoon. Luoteisseinässä on oviaukko kellariin T 104. Lounaisseinän yläosassa on kolme umpeen muurattua ikkuna-aukkoa ja luoteisseinässä yksi. Kellarissa on puukatto. Pohjoisnurkassa on näkyvissä kalliopinta (+ 79.20), muualla kellarissa on laattakivilattia.⁷⁸ Kellarin koko on noin 8,3 x 8,5 metriä, ja sen pinta-ala on noin 70 m². Kellari on nykyisin näyttelytilana.

Komendantin rakennuksen länsipuolelle pystytettiin 1720-luvulla kolme puurakennusta. Komendantin rakennus purettiin osittain pois 1780-luvulla sen vaurioituttua Kustaan sodan aikaisessa piirityksessä. Uusi tiiliosa muurattiin matalammaksi kuin aikaisempi rakennus. Uuteen rakennukseen tuli vain yksi kerros, joka oli kuitenkin aikaisempia kerroksia korkeampi.

⁷⁷ Sinisalo 1986, 9, 57–58.

⁷⁸ Räsänen 1970-1972.

Kellarin T 103 laattakiveystä. P. O. Welin 1971, Museovirasto RH00L2730.

Komendantin rakennuksen kellarin T 103 itäseinää.
P. O. Welin 1971, Museovirasto RH00L2723.

Komendantin talon jatkeena olleet puurakennukset purettiin pois ja komendantin taloa laajennettiin niiden paikalle. Komendantin rakennuksen kellarit olivat 1800-luvun alussa muona- ja tarvikevarastoina.⁷⁹ Lähes kaikki rakennuksen puurakenteet tuhoutuivat vuoden 1869 tulipalossa, ja rakennus purettiin vuonna 1875. Sen alla olleet kellarit täytettiin rakennuksen purkujätteellä ja maalla. Samalla kellariin (T 103) päälinnan pihalta johtava ovi sekä ikkunat muurattiin umpeen. Ovi porttikäytävään (T 102) oli muurattu umpeen ilmeisesti jo ennen 1720-lukua. Kellareiden päälle muodostuneelle tasanteelle istutettiin puita.⁸⁰

79 Sinisalo 1986, 22, 57–58; Räsänen 1970-1972.

80 Sinisalo 1986, 98, 105-106; Räsänen 1970-1972.

Kellari T 103 itäseinää vuonna 2016. Päivi Hakanpää,
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Kellarin ovi porttikäytävään (T 102) puhkaistiin vuonna 1972 ja oviaukon vahvistukseksi valettiin betonipalkki. Samana vuonna tehtiin kellariin alaslaskettu puukatto sekä asennettiin ilmanvaihto ja lattialämmitys. Uuden betonilattian päälle asennettiin laattakivet.⁸¹ Lämmitysputkien jakotukki on sijoitettu huoneen etelänurkkaan erilliseen koteloon, joka on lattian päällä. Täältä putket nousevat ylös. Jakotukki uusitiin vuonna 2018.

Tutkimushistoria

Kellarin tyhjennys aloitettiin vuonna 1971. Täyttömaiden alta paljastui kolme eriaikaista lattiatasoa. Ennen kellareiden täyttämistä kellarissa oli ollut puulattia (+78.89 – +79.19). Sen alla oli koko huoneen peittänyt laattakivilattia (pinta +78.86 – +78.46), joka oli ladottu noin 15 cm:n paksuisen asennushiekkakerroksen päälle. Porttikäytävään johtavan oviaukon kohdalta paljastui kivilattian alta toinenkin laattakiveys (+78.08 – +77.98). Tämä alempi kiveys oli ladottu ohuista, vain 5-10 cm:n paksuisista kivistä suoraan hiekan- ja savensekaisen maan varaan. Kiveys oli mahdollisesti keskiaikainen. Kiveykset purettiin uuden lattian asennuksen vuoksi.⁸² Vuonna 2015 porttikäytävän (T 102) ja kellarin (T 103) välistä kynnystä madallettiin ja oikaistiin, jotta esteetön kulku mahdollistui näyttelytilaan. Kynnyksestä poistettiin ohuita laattakiviä, jotka oli saumattu sementtilaastilla.⁸³

Kellarin T 103 itälaidalla käytävään T 102 johtavan oven edustalta esiin kaivettua laattakivilattia. P. O. Welin 1972, Museovirasto RH00L3294.

81 Härö 1972.

82 Räsänen 1971-1972; Härö 1972.

83 Väli-Torala 2015.

Yhteenveto

Kellari kuuluu linnan 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Peruskalliota on vielä esillä huoneen pohjoisnurkassa. 1870-luvulla täytetty kellari tyhjennettiin täyttömaista vuonna 1971 ja sen lattian vanhimmat rakenteet purettiin ja maakerrokset kaivettiin perusmaahan asti. Huoneen pohjakerroksissa ei ole enää säilynyt kulttuurikerroksia. Lattia tehtiin vuonna 1972, ja samalla siihen asennettiin lattialämmitys. Lämmitysputkien jakotukit on sijoitettu erillisen koteloon lattian päälle, huoneen etelänurkkaan.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1970-1972	Komendantin rakennuksen kellarit, kaivauskertomus
1972	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä
2015	Savonlinna, Olavinlinnan saavutettava reitti. Vesiportin bastionin piha-alueen (S 111) ja tilojen T 101 ja T 103 muutostyöt

Tekijä

Pekka Räsänen
Elias Härö
Tuija Väli-Torala

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1972	KYP740230283	Komendantin kellari, T 103 tutkimuspohja	Kalevi Laamanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230289	Komendantin kellari, T 103 lattialimitys	Kalevi Laamanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP7400230290	Komendantin kellari, T 103 tutkimuspohja	Kalevi Laamanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1972	KYP740230293	Komendantin kellari, T 103 seinälimitykset	Kalevi Laamanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

Uuden esilinnan kellari T 105

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Läntisen kehämuurin eteläpuolella sijaitseva uuden esilinnan kellari koostuu useista eri rakennusvaiheista. Pohjoisseinänä on keskiajalla rakennettu kehämuurin ulkoseinä ja kaareva eteläseinä liittyy 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun rakennusvaiheeseen. Kun 1790-luvulla komendantin rakennusta uudistettiin, muurien välinen tila holvattiin ja siitä tuli rakennuksen kellaritila. Se on toiminut jo 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa varastotilana. Kellareista T 101 ja T 105 on käytetty 1970-luvun alussa nimitystä ”ns. tallit”. Kellari on muodoltaan kolmiomainen ja se kapenee itään päin muodostaen itäosassa terävän kulman. Kulku kellarin on länsiseinän oviaukon kautta kellarista T 101.⁸⁴ Kellarin (T 105) seinät on muurattu kivistä ja sen katto on holvattu tiilestä. Lattia on päällystetty laattakivillä. Kellarin pituus on noin 9-10 metriä ja sen länsiosan leveys 4,6 metriä. Kellarin pinta-ala on noin 26 m². Kellari on nykyisin näyttelytilana.

Kellarin perustuksia oli luotettu ilmeisesti 1960-luvun alussa samassa yhteydessä kuin kurtinimuurin (V) perustuksiakin. Näiden töiden yhteydessä oli kellarin kaakkoisseinän kahta ikkuna-aukkoa muutettu. Niiden pielet ja ikkunaholvit sekä ikkunapenkit oli hakattu ja vain osa alkuperäistä pinnoista on enää jäljellä.⁸⁵ Lämpöputket kulkevat päälinnan pihalta kellarin

Kellarin T 105 itäosaa vuonna 1961. Museovirasto, RHOOL162.

84 Sinisalo 1986, 9; Laamanen 1970.

85 Olavinlinna työpäiväkirja 1963; Härö 1963; Piirustus KYP740230060; Laamanen 1970.

Kellariin T 105 asennettu lattialämmityksen putkisto. P. O. Welin 1971, Museovirasto RH00L3296.

oikealla
Kellari on nykyisin näyttelytilana.
Hanna Lyytinen 11.8.2016,
Arkkittehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

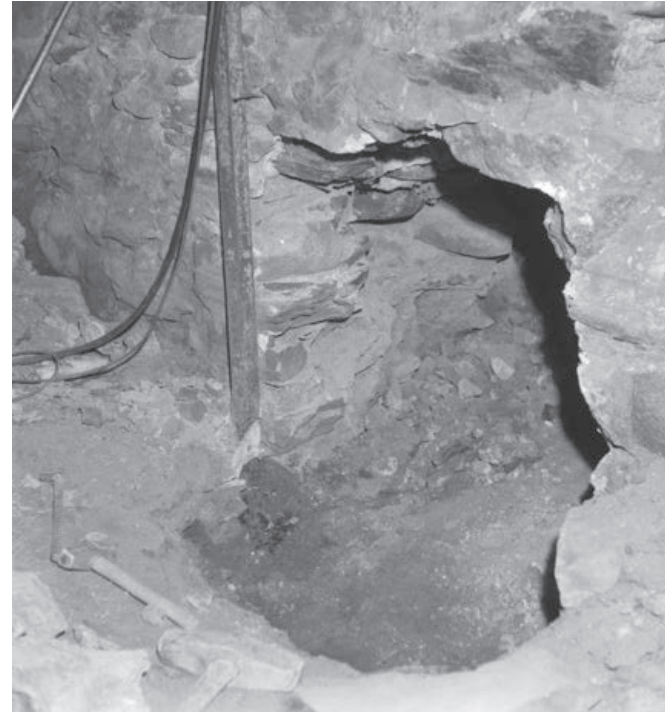
kehämuuriin vuonna 1968 puhkaistun aukon kautta. Jakotukki sijaitsee tässä pohjoisseinään avatussa aukossa. Vuonna 1971 kellariin valettiin uusia lattia sekä asennettiin lattialämmitys ja uuden betonilattian päälle kivilaatat. Seinät puhdistettiin ja niiden saumausta paikattiin vuonna 1973.⁸⁶ Jakotukki uusittiin vuonna 2018.

Tutkimushistoria

Kellari inventoitiin vuonna 1970. Suurin osa sen lattiasta oli kaivettu pois jo aiemmin perustusten lujittamisen yhteydessä. Kellarin pohjaa tutkittiin vuonna 1971, mutta kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta, ainoastaan yhdeksän valokuvaa. Niistä käy ilmi, että kellarin itäosan kolmionmuotoisessa nurkassa oli säilynyt kivilatomusta ja sen alla puulattian jäännöksiä. Samaan aikaan on ilmeisesti kaivettu myös viereistä kellaria (T 101). Vuoden 1971 tutkimustöiden yhteenvedossa mainitaan, että kellareiden kaivauksissa saatiin esille fragmentteja keskiaikaiseen porttiin liittyneistä muureista.⁸⁷

oikealla

Kellarin T 105 pohjoisseinään murrettu lämpökanaalin sisääntuloaukko.
Museovirasto 1968, RHOO2017B.

Yhteenveto

Kellari on muodostunut useiden eri rakennusvaiheiden aikana. Sen pohjois-
seinä on keskiaikainen, eteläseinä 1500-1600-lukujen vaihteesta, ja tiilikatto
on holvattu 1790-luvulla. Sen lattian vanhimmat rakenteet kaivettiin suurim-
maksi osaksi pois perustusten lujittamisen yhteydessä ilmeisesti jo 1960-luvun
alussa. Kellarin pohjaa tutkittiin vuonna 1971, mutta tutkimuksista ei ole säilynyt
kertomusta. Lattian rakenteet on poistettu ja maakerrokset kaivettu todennä-
köisesti perusmaahan asti uuden lattian rakentamisen yhteydessä vuonna 1971.
Jakotukki on kellarin pohjoisseinässä keskiaikaiseen kehämuuriin vuonna 1968
puhkaistussa aukossa.

⁸⁶ Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 2, 43; Härö 1971; Olavinlinnan työpäiväkirja 1973.

⁸⁷ Laamanen 1970; Piirustus KYP740230060; Kuvat vuodelta 1971, RHOO2017B, 3146, 3153, 3155, 3158, 3157, 3171, 3160, 3162; Härö 1971.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1963	Olavinlinnan työpäiväkirja 1963
1963	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittaustöistä
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1970	T 105:n ja T 101:n inventointikertomus
1971	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1971 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1973	Olavinlinnan työpäiväkirja

Tekijä	Arkisto
-	Museoviraston arkisto
Elias Härö	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi	Museoviraston arkisto
Matti Laamanen	Museoviraston arkisto
Elias Härö	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto

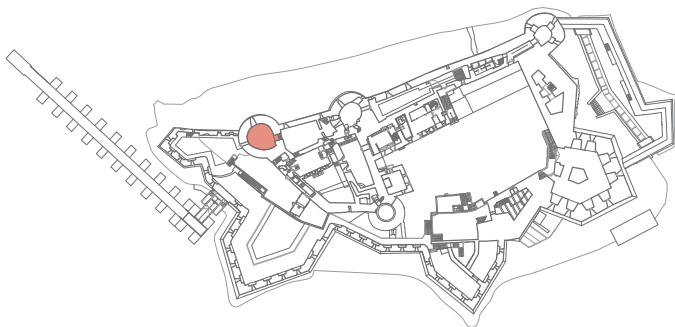
Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1968	KYP740230224	Komendantin kellari, T 105 seinäilimitykset	Pertti Malm, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

7. Tornit

Kellotornin fatabuuri B 101

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kellotorni on rakennettu saaren korkeimmalle kohdalle. Sen alimman kerroksen pohja on pyöreä, lukuun ottamatta itä- ja eteläseinän yhtymäkohtaan muodostunutta kulmaa. Huoneen pinta-ala on noin 62 m². Kattoholvi on muurattu liuskekivistä. Tornihuoneen korkeus on keskellä huonetta noin 7,4 metriä. Luonnonkivistä ja lohkotuista kivistä muuratut seinät ovat 3,3-4,0 metriä korkeat. Eteläosan seinä on tehty suoraan kallion päälle.¹ Keskiajalla huoneeseen pääsi vain katon pyöreän aukon kautta. Nykyisin kulku huoneeseen on keskushallin (D 101) kautta. Tämä oviaukko on puhkaistu tornin seinän läpi 1790-luvulla samoin kuin virralle avautuva ampuma-aukko, joka muurattiin umpeen vuonna 1791. Toinen oviaukko johtaa Kellobastioniin. Tämän oviaukon puhkaisu aloitettiin ilmeisesti jo 1790-luvulla, mutta työt jäivät kesken. Vuonna 1798 laadittuun venäläiseen piirustukseen on fatabuuriin merkitty puulattia.²

Vuonna 1969 valettiin lattiaan betoninen välipohja ja asennettiin lattialämmitystä varten putket. Vuosina 1970-1971 asennettiin lattialämmitys, valettiin pintalaatta ja asennettiin luonnonkivilaatat.³ Lämmityspotkien jakotukki sijoitettiin keskushalliin johtavan oviaukon

Fatabuuri restaurointitöiden jälkeen, katsottu länteen. P. O. Welin 1975, Museovirasto RHO102429.

¹ Mäkelä 1962.

² Sinisalo 1984, 54; Mäkelä 1962; Vuoden 1798 piirustuksen kopio KYP740231661; Härö 1971.

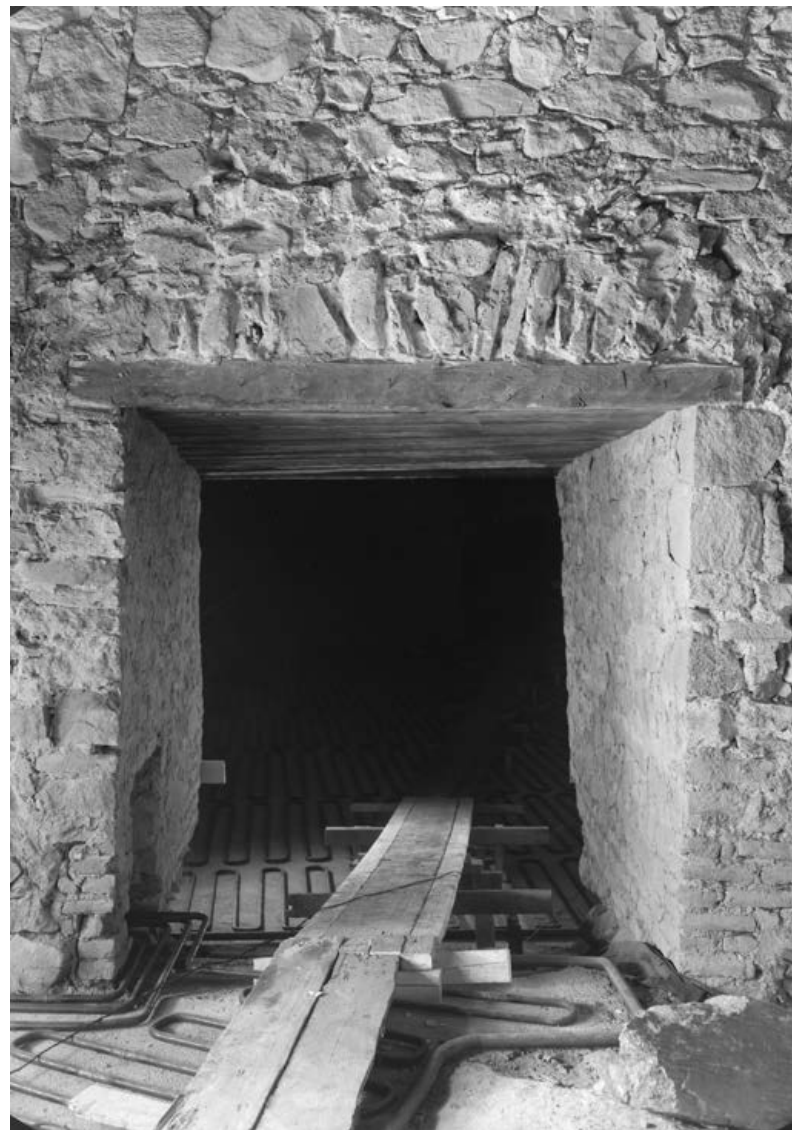
³ Härö 1969; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä; Härö 1971; Suunnitelmapiirustus vuodelta 1967, 150/3 lämpöjohdot, Insinööritoimisto Olavi Pohjalainen.

edellinen sivu vasemmalla

Fatabuuriin asennettiin lattialämmitystä. P. O. Welin 1969, Museovirasto RHOL2039.

Hanna Lyytinen 15.11.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

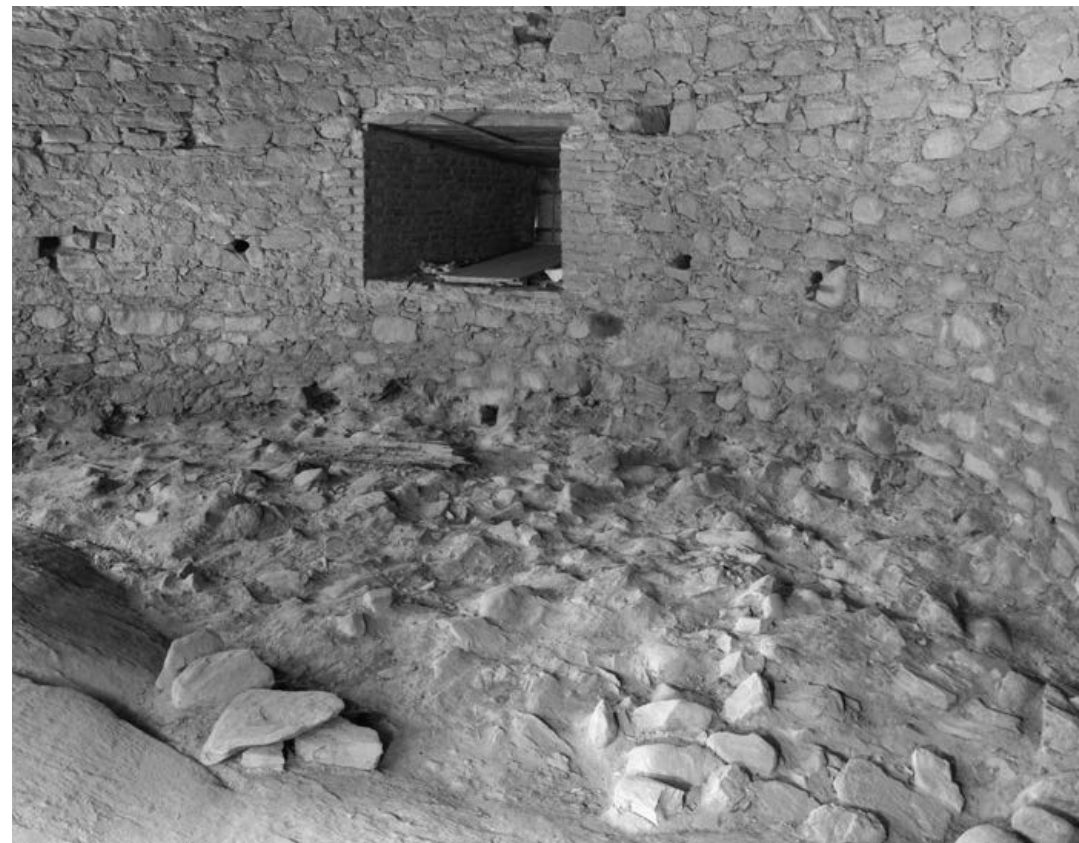

Kellotornin ja päälinnan pohjoissiiven välinen oviaukko, katsottu itään. P. O. Welin 1969, Museovirasto RH00L2040.

pohjoispieleen. Tätä varten avattiin neliönmuotoinen aukko, jonka koko oli noin 70 x 70 cm ja syvyys 20 cm.⁴

Tutkimushistoria

Huoneen kohdalla kallio laskee jyrkästi kohti pohjoista. Vielä kesällä 1962 fatabuurin pohjoisosassa oli maatäyte, joka oli paksuimmillaan arviolta 2,8 metriä. Huoneen eteläosassa oli kallion pinta näkyvissä.⁵ Vuonna 1969 kaivettiin fatabuurin pohjan maatäyte pois peruskallioon asti. Kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta, mutta työmaapäiväkirjassa on mainintoja kaivauksista. Päällimmäisenä oli puulastua ja -silppua sisältänyt hiekkakerros. Maakerrosten alta löytyi kiveys (pinta +88.30 – +88.50), joka oli muualla ladottu hiekan varaan, mutta seinän vieressä kivet oli kiinnitetty laastilla. Lisäksi vuoden 1970 löytöluetteloon on kirjattu 18 löytöä, mm. fajanssiastian ja lasipullon paloja, sekä rauta- ja lyijykuula.⁶ Fatabuurista on kaksi puulustoajoitusta: nurkan muurauksessa olleesta laudasta (näyte FIM0542) ja katon hirrestä (näyte FIM0543). Ensimmäisen puu oli kaadettu vuoden 1475 ja jälkimmäinen vuoden 1474 jälkeen.⁷

Fatabuurin pohjoisosaa ennen lämpöputkien asentamista. P. O. Welin 1969, Museovirasto RHOOL2038.

4 Laamanen ja Hoviniemi 1969; Valokuva vuodelta 1969, RHO2044.

5 Mäkelä 1962.

6 Härö 1969; Laamanen ja Hoviniemi 1969, Olavinlinnan löytöluettelo 1970.

7 Zetterberg 1990.

Yhteenveto

Kellotornin alin kerros kuuluu linnan ensimmäiseen rakennusvaiheeseen (1475-). Peruskalliota on vielä esillä huoneen itä- ja eteläosissa. Muualla ollut täyttömaa on poistettu kallioon asti vuonna 1969. Tyhjennyksestä ei ole säilynyt kaivauskertomusta. Huoneen pohjakerroksissa ei ole todennäköisesti enää säilynyt kulttuurikerroksia. Lattiaan on asennettu lattialämmitys ja tehty uusi lattia vuosina 1969-1971. Lämmitysjohtojen jakotukit on sijoitettu keskiaikaisen tornin muurin sisälle, viimeistään 1700-luvun lopulla puhkaistun oviaukon pohjoispuolelle.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1962	Kellotornin alin kerros (B 101) inventointi
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1969	Olavinlinnan työpäiväkirja 1969
1970	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1971	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1971 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1990	Olavinlinnan puurakenteiden iänmääritys, dendrokronologiset ajoitukset FIM0501-FIM0553. Dendrokronologian laboratorion ajoitusseleste 51. Joensuun yliopisto.

Tekijä

Aimo Mäkelä
 Elias Härö
 Matti Laamanen, Helena Hoviniemi
 -
 Elias Härö
 Pentti Zetterberg

Arkisto

Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto
 Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1968	740230243	Huone B 101

Tekijä

V. Karvinen

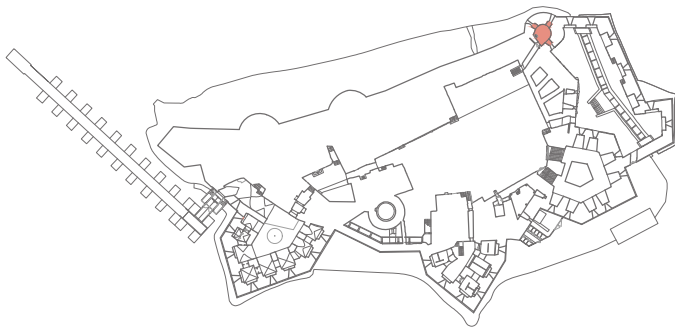
Laji

mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto

Kijlin tornin 1. kerros J 101

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kijlin torni rakennettiin vuosina 1604-1608 keskiaikaisen kehämuurin kulmatornin tilalle. Tykkitornin eli rondellin viimeistelyitä jatkettiin vielä seuraavalla vuosikymmenellä. Tykkitornin rakentaminen liittyi esilinnan pohjoisosan puolustuksen parantamistöihin.⁸ Torni sai nimensä tuolloin linnanpäällikkönä toimineelta Nils Kijliltä. Venäläiset muuttivat tornia 1790-luvulla tulivoiman lisäämiseksi. Sen kaksi ylintä kerrosta yhdistettiin tykeille tarkoitetuksi kerrokseksi holvaamalla. Tornia korotettiin muuraamalla sen huipulle avoin kerros, jonka rintamuurissa oli pyöreät ampuma-aukot ja kaaripäätteinen krenelointi. Tornin alkuperäinen 6. kerros jäi uuden holvin ja avoimen puolustustason väliin.⁹ Tornin 1. kerrokseen laskeudutaan nykyisin 2. kerroksen puuportaita pitkin. Sinne (J 101) on ollut kulku myös esilinnan pihalta käytävän (J 102) kautta.

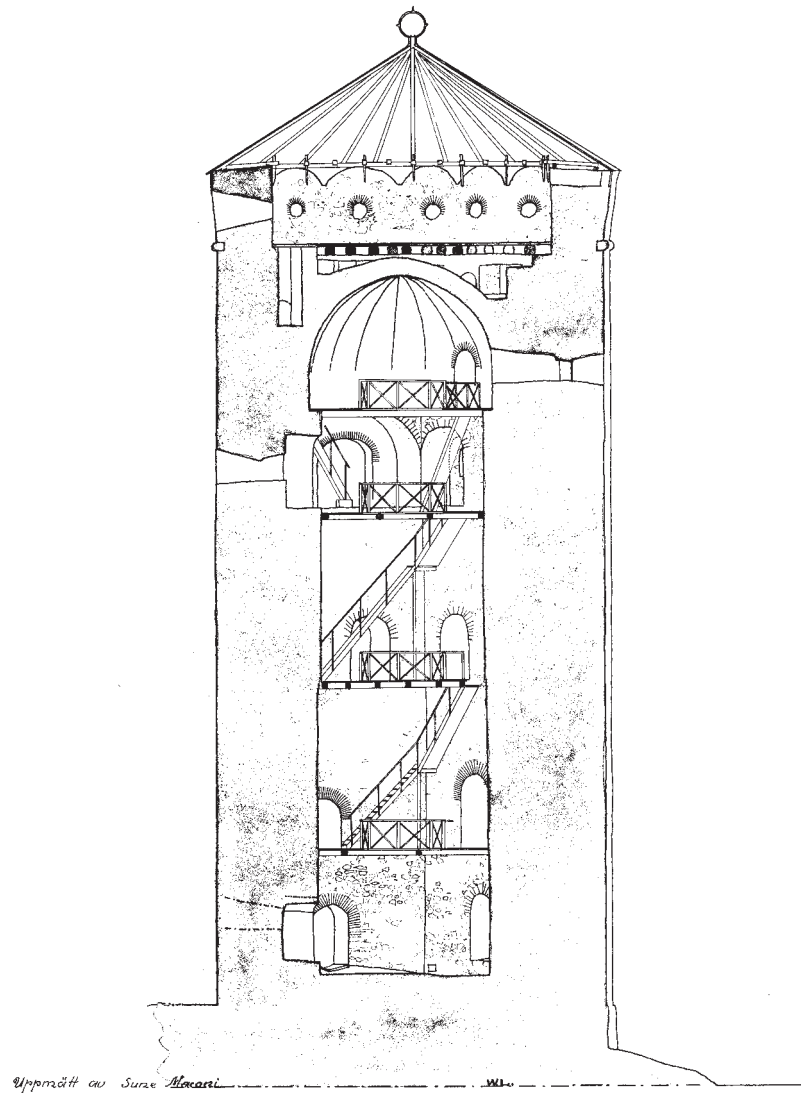
Tornin 1. kerroksen seinät on muurattu kivistä. Huoneen pohja on lähes pyöreä lukuun ottamatta lounais- ja kaakkoisseiniä, jotka ovat suorat. Henrik Lilius on todennut, että lounaisseinä on muurattu eri aikaan kuin tornin muut seinät ja se on ollut mahdollisesti alun perin

Kijlin tornin 1. kerroksesta johtaa oviaukko käytävään J 102. Päivi Hakanpää 20.12.2018. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

8 Sinisalo 1986, 9, 53.

9 Sinisalo 1986, 55, 70.

Kiljin tornin poikkileikkaus vuonna 1919. Sune Maconi, Museovirasto KYP740230008.

osa itäpatterin muuria.¹⁰ Lounaisseinässä on oviaukko käytävään J 102. Oven holvikaari ja pielet on muurattu tiilestä. Huoneessa on kolme, kivistä muurattua ja tynnyriholvattua tykkikomeroa, joiden ampuma-aukoista kaksi on suunnattu järven puolelle luoteeseen ja koilliseen. Kolmas aukoista avautuu kaakkoon Suvorovin esilinnan pihalle.¹¹ Huoneen lautalattia on rakennettu puukannattajien ja puupaalujen varaan. Huoneen luoteisosassa on lattiassa luukku, josta pääsee lattian alla olevaan, noin 1,5 metriä korkeaan välitilaan. Tornin 1. kerroksen pinta-ala on noin 27,40 m².

Kiljin tornin perustuksia lujitettiin vuosina 1965 ja 1966 Suvorovin esilinnan ja itäpatterin yhtymäkohdassa. Muurien alle valettiin kolme anturalamellia.¹² Tornin 1. kerrokseen (J 101) tehtiin uudet puuvälipohjat ja lautalattia vuonna 1973.¹³

Tutkimushistoria

Tornin pohjakerroksen (J 101) tutkimukset aloitettiin lounaisseinän koekaivauksilla vuonna 1961. Kaivauksia jatkettiin seuraavana vuonna, jolloin pohjatutkimuksia varten kaivettiin koekuoppa kaakkoisseinän eteen ja tornin pohjan maakerrokset poistettiin.¹⁴ Kiljin tornin etelä- ja itäosien perustuksia tutkittiin vuonna 1965 perustusten lujittamisen yhteydessä.¹⁵

Maakerrokset

Tornin pohjaa peitti täyttömaa lukuun ottamatta kaakkoisseinän vierustaa. Täyttömaa oli laastin- ja tiilensekaista hiekkaa, joka sisälsi kiviä, hiiltä ja puun kappaleita. Kaakkoisseinän vieressä oli noin 40 cm paksu laastikerros ja tykkikomeron edessä oli 30 cm paksu savikerros.

¹⁰ Lilius 1960, 3-4.

¹¹ Eerikäinen 1962, 2-3. Eerikäisen raportista puuttuu vuosiluku. Inventointi on tehty todennäköisesti vuonna 1962, jolloin tornin muutkin tilat on inventoitu. Vuoden 1961 tutkimustöiden päiväkirjassa ei ole mainintaa Kiljin tornin 1. kerroksen inventoinnista ja vuoden 1962 työpäiväkirjaa ei ole arkistoitu.

¹² Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Olavinlinnan työpäiväkirja 1965; Eerikäinen 1966b, 23, 25; Piirustus KYP740230060.

¹³ Sinisalo 1976, 86; Piirustus vuodelta 1973, KYP2000000417.

¹⁴ Lilius 1960, 1; Kärki 1962, 1; Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961.

¹⁵ Eerikäinen 1965c, 2, 6.

Kijlin tornin 1. kerroksen koillis- ja kaakkoisseinien alla oli muuri.
Museovirasto 1961, RHOOL189.

Täyttömaan alta paljastui 25-100 cm paksu hiilikerros, jonka sisällä oli laasti- ja savikerroksia. Hiilikerroksen alla oli palanutta ja lahonnutta puuta. Kerroksessa oli puun lisäksi myös kiviä ja laastia. Hiili- ja puukerrokset olivat todennäköisesti syntyneet tornin puisten välipohjien romahtaessa alas tulipalossa.¹⁶ Huoneen lounaisosan koejassa hiilikerroksen alla oli laastia.¹⁷ Huoneen luoteisosassa kaivettiin esiin kallio (pinta +78.20).¹⁸ Sen päältä poistettiin savi-

kerros, jonka päälle tornin seinää kiertävä muuri oli perustettu. Paksuimmillaan savikerros oli 40 cm. Muualla huoneen pohjalla oli epämääräistä muurausta. Vuonna 1962 tornin 1. kerroksen pohja kaivettiin kallion pintaan ja huoneen seinän viertä reunustaneeseen kivi-muuraukseen asti.¹⁹ Rakenteet huoneen lattiaan alla ovat säilyneet. Itäosassa on hiesua, joka on mahdollisesti valunut pohjalle tai on perusmaata.

16 Lilius 1960, 1; Kärki 1961, 1.

17 Lilius 1960, 1.

18 Kallion pinnan korkeus mitattu puulattian pinnasta 20.12.2018.

19 Kärki 1961, 2.

Perustukset ja kivirakenteet

Tornin pohjoisosassa oli perustettu kallion päälle. Kallio laski jyrkästi kohti kaakkoa ja itää. Itäosan muurit oli rakennettu hirsiperustusten (pinta +76.98 – +76.27) varaan. Niiden alla oli täyttömaata.²⁰ Kaakkoisseinän ulkopuolella oli porrastettu muuriantura (pinta +78.98 – +77.30), jonka leveys oli 5-100 cm. Anturan pohja oli itäpatterin ja Kijlin tornin kohdalla tasolla +76.50. Anturamuurin alla oli kivikerros (pinta +75.65), joka jatkui noin metrin verran tornin alle.²¹ Tornin sisäpuolelta paljastui 15-160 cm leveää muuria (pinta +78.18 – +78.03), jonka päälle oli rakennettu osa luode-, koillis- ja kaakkoisseinistä. Kalkkilaastilla muurattuun muuriin oli käytetty enimmäkseen lohkottuja kiviä. Muurin pintaa oli purettu. Huoneen kaakkoisosassa oli epäsäännöllistä muurausta, jolla pohjaa oli tasoitettu.²² Lounaisseinän vieressä oli luode-kaakkosuuntainen muuri (pinta +79.35 – +78.90), joka jatkui oven pielen kohdalla käytävään J 102. Muurin pituus oli noin 2,1 ja leveys 1,5 metriä.²³ Tornin lounaisseinän alle menevät muurinosat ja luoteisseinän alaosa ovat vanhempia kuin itse Kijlin torni. Henrik Lilius on päätellyt, että ennen Kijlin tornia paikalla on ollut joko suora tai kulmikas kehämuuri.²⁴

Yhteenveto

Kijlin torni on rakennettu 1600-luvun alussa. Tornin pohjoisseinä oli perustettu kallion päälle ja itäosan muurit oli rakennettu täyttömaan päälle hirsiperustusten varaan. Huoneen sisäpuolella osa seinistä oli rakennettu seiniä kiertävän muurauksen päälle, ja tornin kaakkoisseinän ulkopuolella oli anturamuuri. Lounaisseinän vieressä oli luode-kaakkosuuntainen muuri, joka jatkui oven pielen kohdalla käytävään J 102. Muuri kuului mahdollisesti ennen Kijlin tornia paikalla olleeseen kehämuuriin. Tornin pohjalla oli täyttömaata ja sen alla tornin puisten välipohjien palosta syntynyt hiilikerros sekä palanutta ja lahonnutta puuta. Huoneen luoteisosassa oli kallion päällä savea, jonka päälle tornin seinää kiertävä muuri oli perustettu. Muualla huoneen pohjalla oli epämääräistä muurausta, jolla kallion pintaa oli tasattu. Huoneen pohja on kaivettu muurin jäännösten ja kallion tasolle. Itäosassa oli hiesua, joka on perusmaata tai mahdollisesti pohjalle valunutta maata. Muuratut rakenteet huoneen lattian alla ovat säilyneet (liitteet 1.1 ja 1.2).

20 Eerikäinen 1965c, 1, 5; Piirustus vuodelta 1973, KYP740230059.

21 Eerikäinen 1965c, 2-3.

22 Kärki 1961, 3.

23 Lilius 1960, 2; Piirustus vuodelta 1988, KYP740230517.

24 Lilius 1960, 4.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus	Tekijä	Arkisto
1960	Huone J 101, pohjan kaivaus	Henrik Lilius	Museoviraston arkisto
1961	Huone J 101, pohjan kaivaus	Pekka Kärki	Museoviraston arkisto
1961	Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961	-	Museoviraston arkisto
1962?	Kijlin torni, portaat, käytävä J 102 ja huone J 101	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1965b	Kijlin tornin ulkopuolen pohjakaivaukset	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto
1965	Olavinlinnan työpäiväkirja 1965	-	Museoviraston arkisto
1965	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritetusta rakennus- ja tutkimustöistä	-	Museoviraston arkisto
1966b	Olavinlinnan työpäiväkirja 1966	Liisa Eerikäinen	Museoviraston arkisto

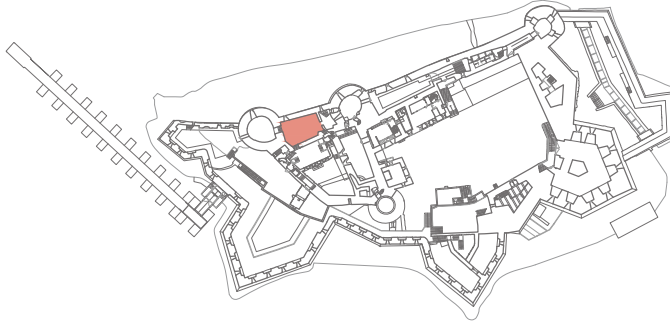
Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe	Tekijä	Laji	Arkisto
1959	KYP740230031	Kijlin torni, esilinnan itäsiipeä, itäistä etuvarustusta, ensimmäinen kerros	Frans Valtare, Eero Jama	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1959	KYP740230035	Kijlin torni, esilinnan itäsiipi, ensimmäisen ja toisen kerroksen välitaso	Frans Valtare, Eero Jama	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1961-1962	KYP740230139	Kijlin torni, J 101 vanhan tornin pohja	Frans Valtare, Heikki Ahtiainen, Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1973	KYP740230059	Suvorovin esilinna, paalukartta	Kalevi Laamanen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
1988	KYP740230517	Käytävä J 102 pohja, leikkaus	Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

8. Muut tilat

Päälinnan pohjoissiiven keskushalli D 101

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Keskushalli on osa päälinnan pohjoisen kehämuurin viereen keskiajalla rakennettua asuinsiipeä. Se on kokenut monia muutoksia. Tilasta tehtiin 1600-luvulla patteri, jolloin keskiaikaisen asuinsiiven eteläseinä purettiin ja tilaa laajennettiin. Samalla murattiin uusia väliseiniä. Patteria uudistettiin 1750-luvulla ja jälleen 1790-luvulla. Tuolloin rakennettiin länsi-itäsuuntainen välimuuri, joka purettiin vuonna 1964. Patterin alle jääneet tilat ovat olleet varastoina 1750-luvulta 1800-luvun alkupuolelle asti.¹ Huoneen alkuperäinen holvattu katto oli purettu tai sortunut. Huoneen seinät on muurattu kivistä ja lattia on päällystetty kalkkikivilaatoilla. Huoneen pituus on noin 12-13 metriä ja leveys noin 6,0-8,5 metriä. Sen pinta-ala on noin 98 m². Nykyisin halli on nähtävyysskäytössä ja kokoontumistilana, mutta sitä käytetään myös tilausravintolana.

Päälinnan pohjoissiipeen tehtiin mittavia muutoksia restaurointitöiden yhteydessä 1960- ja 1970-luvuilla. Vanhat väliseinät purkamalla saatiin huoneista D 101 ja D 102 yhtenäinen tila, keskushalli. Sen pohjoisseinän yläosaan valettiin Kellotornia ja Kirkkotornia yhdistävä käytävä. Pohjoisseinän 2. kerroksessa olleen keskiaikaisen privetin oviaukko ja muurin sisäinen käytävä sekä keskiaikaisiin holveihin liittyvät urat avattiin. Keskushallin ja huoneen

Keskushallin D 101 pohjalta paljastunut kallio, katsottu ylhäältä länteen. P. O. Welin 1964, Museovirasto RHOOL733.

edellisellä sivulla vasemmalla

Adjutantin rakennuksessa, huoneen H 201 itäosassa, oli säilynyt kivimuurin jäännöksiä. P. O. Welin 1965, Museovirasto RHOOL1050.

¹ Sinisalo 1986, 38, 53;88; Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimuksista.

Keskushallin D 101 lounaisosa. Hanna Lyytinen 15.11.2016,
Arkkititeitioimisto Hanna Lyytinen Oy.

vasemmalla
Keskushallin D 101 lounaisosaan puhkaistiin oviaukko, katsottu lounaaseen. P. O. Welin 1969,
Museovirasto RHOOL2042.

D 103 välistä oviaukkoa laajennettiin, jolloin saatiin esille sen alkuperäinen pohjoispieli ja holvinkanta. Keskushallin eteläseinän länsiosaan puhkaistiin oviaukko huoneeseen H 201. Väliseinien lisäksi muita keskiaikaa myöhempiä rakenteita purettiin, mm. kivistä ja venäläisajan tiilirakenteinen tukikaari sekä sen varassa olleet takan jäännökset.²

Uuden lattian rakentamiseksi louhittiin keskushallin kallion pintaa (+88.10) tasoon +87.55 – +87.70. Myös eteläseinän alaosa jouduttiin purkamaan ja muuraamaan uudelleen lattian rakentamisen vuoksi. Uuteen betonilattiaan asennettiin lattialämmitys ja se päällystettiin kalkkikivilaatoilla. Keskushallin ja vaatehallin (H 202) väliseen seinään tehtiin 0,9 x 1,4 metrin kokoinen aukko putkistoa varten. Myös keskushallin ja huoneen D 103 välinen kynnyksen purettiin putkien asentamista varten. Päälinnan pohjoispuoleisen vesikatton uudistettiin vuosina 1968 ja 1970. Sitä ennen purettiin vuonna 1874 rakennettu vesikatto. Uusi betonikatto päällystettiin kuparipellillä.³ Eteläseinään asennettu jakotukki uusittiin vuonna 2018.

Tutkimushistoria

Keskushallin seinät on inventoitu 1960-luvulla. Vuonna 1961 tutkittiin keskushallin länsiosan (D 101) pohjaa uuden lattian rakentamisen vuoksi. Hallin länsipäässä oli näkyvissä kallion pinta. Huoneen pohjoisosasta poistettiin asennushiekan varaan tehty mukulakiveys, jonka alla oli tiilimurskakerros ja soraa. Huoneen keskellä oli myös laastikerroksia. Näiden alta paljastui kallio. Pohjois- ja eteläseinän vieressä oli noin 80 cm leveät kivistä muuratut lattian olat.⁴ Vuonna 1968 tutkittiin keskushallin itäosan (D 102) pohjaa. Lattiaa peittänyt mukulakiveys (pinta +88.25) purettiin pois. Mukulakiveys oli todennäköisesti venäläisajan. Kiveyksen alla oli ohut tiilimurskakerros, jonka alla oli noin 35-55 cm täyttömaata. Kiveyksen alta paljastui myös länsi-itäsuuntaista muuria, joka oli vuoden 1732 asemapiirustukseen merkityn seinämuurin paikoilla. Pohjois- ja eteläseinän vieressä oli laattakivipintaiset, noin

Keskushallin lattian kalkkikivilaatoitus valmiina. P. O. Welin 1971, Museovirasto RHOOL2656.

70-85 cm leveät olat. Ne oli rakennettu kallion päälle. Keskushallin pohja kaivettiin kallioon (pinta +87.80) asti, ja pohjois- ja eteläseinien olat purettiin.⁵ Pohjoisseinän ulkomuurin puurakenteista tehtiin vuonna 1990 puulustoajoituksia. Puut oli kaadettu vuosien 1448-1488 välillä.⁶ Puut liittyivät ilmeisesti ulkomuurissa olleeseen puolustuskäytävään.

² Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Härö 1969.

³ Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Härö 1969; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 1, 27, 34; Laamanen ja Hoviniemi 1969, 3, 8; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä; Olavinlinnan työpöytäkirja 1970.

⁴ Lilius ja Kärki 1961.

⁵ Päälinnan pohjoispuoleisen huoneen D102 lattian kaivaukset 1968; Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 1, 4-5.

⁶ Zetterberg 1990, näytteet FIM0502-FIM0504.

Eteläseinän oviaukko huoneeseen H 201. P. O. Welin 1968, Museovirasto RHOO1703.

Yhteenveto

Päälinnan pohjoissiipi kuuluu linnan ensimmäiseen rakennusvaiheeseen (1475-). Myöhemmissä rakennusvaiheissa tehtyjä rakenteita purettiin pois 1960- ja 1970-luvuilla tehtyjen restaurointitöiden yhteydessä. Keskushallin maakerrokset on kaivettu kalliioon asti ja rakenteet purettu pois vuosina 1961 ja 1968. Lattiaan on asennettu lattialämmitys ja tehty uusi lattia vuosina 1968-1970. Lämmitysjohtojen jakotukki on sijoitettu 1600-luvulla rakennetun eteläseinän muurin sisälle, huoneeseen H 201 johtavan oviaukon itäpuolelle. Uuden lattian vuoksi kallion pintaa louhittiin alemmaksi ja eteläseinän muurin alaosa purettiin.

Keskushallin jakotukki on asennettu eteläseinään. Hanna Lyytinen 11.8.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1961	Lattian kaivaus 5.6-6.7.1961, huone D 101
1964	Päälinnan pohjoissiipi, huone D 101:n väliseinän purkaminen
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1966	Pienen pohjoispatterin D 101-D 103 inventointi
1968	Päälinnan pohjoissiiven huoneen D 102 lattian kaivauskertomus
1968	Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Liitteitä huoneiden D 102-D 103 inventointikertomukseen.
1969	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1969	Olavinlinnan työpäiväkirja 1969
1970	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1970	Olavinlinnan työpäiväkirja 1970
1990	Olavinlinnan puurakenteiden iänmäärittäminen, dendrokronologiset ajoitukset FIM0501-FIM0553. Dendrokronologian laboratorion ajoituseloste 51. Joensuun yliopisto
-	Pienen pohjoispatterin D 102-D 201 länsiseinän inventointikertomus
-	Huoneen D 101:n pohjoisseinän inventointikertomus
-	Päälinnan pohjoissiipi, huone D 102 inventointikertomus
-	Huoneiden D 101:n ja D 102:n välinen seinä

Tekijä

Henrik Lilius, Pekka Kärki
-
-
Raija Ryhänen
-
-
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
-
Elias Härö
Matti Laamanen, Helena Hoviniemi
-
-
Pentti Zetterberg

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1963	KYP740230159	D 101 itä- ja eteläseinät ilman limitystä
1964	KYP740230169	Pohjoissiipi D 101 seinälimityksiä
1964	KYP740230170	Pohjoissiipi D 101 seinälimityksiä
1969	KYP740230244	Siipi D, eteläseinän limitys
1970	KYP740230458	Keskushalli, D 101 ikkuna-aukko

Tekijä

J. Turunen, Timo Heininen
T. Matikainen, Timo Heininen
T. Matikainen, Pekka Sihvonon, Timo Heininen
A. Miettinen, Heikki Ahtiainen
R. Tervonen

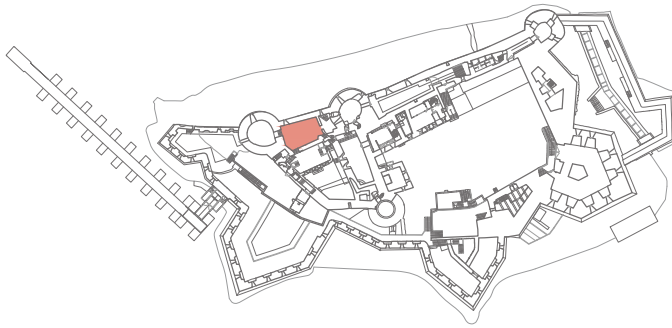
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Adjutantin rakennuksen vaatehalli H 201

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Adjutantin rakennus on saanut muotonsa 1790-luvulla. Päälinnan pohjoissiiven vieressä on ollut ilmeisesti jo 1600-luvulla nykyistä rakennusta kapeampi rakennus, jonka kivikellarit ovat säilyneet. Toiseen kerrokseen johtavat portaat on rakennettu mahdollisesti ennen 1700-luvun loppua, sillä vastaavassa paikassa on ollut ulkoportaat jo 1730-luvulla. Rakennuksen toisen kerroksen eteisestä kuljettiin 1790-luvulla päälinnan pohjoissiipeen ja komendantin rakennukseen. Tuolloin toisessa kerroksessa oli lisäksi kaksi tulisijallista huonetta (H 201 ja H 202). Huoneiden tiilirakenteiset väliseinät purettiin vuonna 1967.⁷ Adjutantin rakennuksessa on ilmeisesti toiminut sairaala 1850-luvulla, jolloin linna toimi vankilana. Rakennuksen puuosat tuhoutuivat linnassa vuonna 1869 riehuneessa palossa. Rakennukseen asennettiin sähköt jo 1920-luvulla. Rakennuksen toisen kerroksen nimi vaatehalli on peräisin 1930-luvulta, jolloin sen itäosassa oli museon vaatesäilytys. Tuolloin puhkaistiin myös huoneen itäseinään Kuninkaansaliin (E 301) johtava oviaukko. Näiden huoneiden väliin muurattiin

Huoneen H 201 oviaukko keskushalliin D 101. Päivi Hakanpää 13.9.2016, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

⁷ Sinisalo 1986, 57, 152; Asemapiirustus vuodelta 1730, Kra 0406:12:031:005b. Yhteenvedo Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Yhteenvedo Olavinlinnassa rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana; Venäläinen piirustus vuodelta 1798, jäljennetty vuonna 1887, KYP740231662.

Vaatehalli H 201 restaurointitöiden jälkeen. P. O. Welin 1971, Museovirasto RHOOL2676.

oikealla

Huoneesta H 201 keskushalliin D101 puhkaistu oviaukko, jonka itäpielessä näkyy vanhan aukon holvitiliä ja umpeenmuurausta.

P. O. Welin 1968, Museovirasto RHOOL1764.

alla

Hanna Lyytinen 15.11.2016,

Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Huoneen H 201 pohjoisseinän komeroon asennettu jakotukki.
Hanna Lyytinen 15.11.2016,
Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

ikkunallinen yhteyskäytävä.⁸ Huoneen nykyinen pinta-ala on noin 80,5 m². Sen eteläseinällä on viisi ikkuna-aukkoa. Vaatehallissa on nykyisin museokauppa.

Vaatehalli (H 202) sai nykyisen muotonsa 1960-1970-luvun restaurointitöissä. Tuolloin purettiin 1920-luvulla tehdyt seinäpaneelit, puulattia ja takkauuni sekä 1700-luvulta peräisin olevat tiilirakenteiset väliseinät.⁹ Vaatehallin ja keskushallin väliseen kiviseinään puhkaistiin vuonna 1968 oviaukko. Vanha rappaus poistettiin ja seinät rapattiin uudelleen vuonna 1970. Saman vuonna valettiin vaatehallista Kuninkaansaliin (E 301) johtavat portaat ja vaatehallista läntiseen kehämuurin (F) vievät portaat. Myös vaatehallista keskushalliin (D 101) johtavien

8 Sinisalo 1986, 96, 98, 152, 159; Piirustus 1930-luvulta, KYP740231681.

9 Sinisalo 1976, 71; Yhteenveto Olavinlinnassa rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana; Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä; Eerikäinen 1964b, 12, 23.

Huoneen H 201 pohjoisseinään lämpöjohtoja varten tehty syvennys. Museovirasto RH00L1939a.

portaiden teko aloitettiin.¹⁰ Vuonna 1970 lattiaan asennettiin lattialämmitys ja valettiin pinta-laatta. Seuraavana vuonna lattia laatoitettiin kalkkikivillä (pinta 86.95).¹¹ Lattialämmitystä varten jouduttiin asentamaan jakotukit vaatehallin pohjoisseinän umpeen muurattuun oviaukkoon. Jakotukkeja varten puhkaistiin vaatehallin ja keskushallin (D 101) väliin aukko, jonka koko oli 90 x 135-140 cm. Lämpöputket kulkevat huoneen (H 202) pohjoisen tiiliseinän sisällä huoneeseen H 301. Putkia varten tehtiin tiiliseinään 90 cm leveä ja 25-35 cm syvä putkistokolo. Putket vedettiin vaatehallin lattian ja porraskäytävän (H 101) kattoholvin väliin jäävän tilan kautta kellariin H 102.¹² Jakotukki uusittiin vuonna 2018.

10 Olavinlinnan työpäiväkirja 1970.

11 Eerikäinen 1964b; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyssä tutkimus- ja rakennustöistä; Härö 1971.

12 Laamanen ja Hoviniemi 1969, 3, 9.

Tutkimushistoria

Toisen kerroksen huoneiden pohjia oli alettu puhdistaa jo vuonna 1964. Vuoden 1965 kaivauksissa paljastui 1920-luvulla rakennetun puulattian alta itä-länsisuuntainen kivimuur (pinta +86.37 – +86.57), jonka korkeus oli noin 60 cm. Se oli aikaisemmin paikalla olleen rakennuksen ulkoseinä. Sen eteläpuolella oli portaiden H 101 holvin rakenteita. Pohjoispuolelta paljastui kellarin H 103 holvin rakenteita sekä epätasainen muurattu laattakivipinta, jonka alla oli pieniä kiviä. Holvin ja kivikerroksen paksuus oli noin 1,2 metriä. Muuratun laattakivitasen päältä löydettiin länsimuurin vierestä puulattian jäännöksiä (pinta +85.72). Näiden päällä oli laasti- ja kulttuurimaakerroksia. Ulkoseinän jäännösten lisäksi huoneen lattian alta löytyi kolmen kivimuurin jäännökset. Länsiseinän vierestä löytyi pohjois-eteläsuuntaista kivimuuria (pinta +86.52), joka jatkui tiilirakenteisen länsiseinän alle. Huoneen keskiosassa oli säilynyt pohjois-eteläsuuntaisen, noin 60-70 cm leveän kivimuurin jäännöksiä (pinta +85.89). Muuri jatkui tulisijan jäännösten alle. Huoneen itäosasta paljastui itä-länsisuuntaista kivimuuria (pinta +85.66), jossa oli kaksi parrunkoloa. Tämä kivimuri oli tiiliseiniä vanhempi. Näiden lisäksi pohjoisseinän vierestä löytyi tulisijan jäännökset (pinta +85.90). Kiviseinän sisällä oli myös savuhormi.¹³

yllä oikealla

Huoneen H 201 itäosassa oli säilynyt kivimuurin jäännöksiä. P. O. Welin 1965, Museovirasto RHOOL1050.

alla oikealla

Huoneen H 201 länsiosaa lattiarakenteiden poiston jälkeen. P. O. Welin 1964, Museovirasto RHOOL766

13 Eerikäinen 1964b, 26; Eerikäinen 1965; Piirustus vuodelta 1964, KYP740230178; Kuva vuodelta 1965, RHOOL1049.

Huoneen pohjoiseen kiviseinään oli tehty 60 cm paksu tiilirevetointi. Seinällä oli myös 20 cm:n syvyinen komero, jonka leveys oli 96 cm ja korkeus noin 1,6 metriä. Komeron alaosa (alkuperäinen pohja +86.83 – +86.95) oli muurattu umpeen noin 30-40 cm korkeudelta.¹⁴ Vuonna 1968 paljastui vaatehallin ja keskushallin oviaukkoa puhkaistaessa, että komero onkin vanha umpeen muurattu oviaukko, jonka yläreunasta ja länsipielestä oli säilynyt vain fragmentteja. Purettaessa oviaukon itäosaa löytyi kaksi erillistä pielirakennelmaa, joista toinen oli tiilistä ja kivistä muurattu sekä toinen tiilistä muurattu. Vanhan oviaukon kattoholvaus on ollut mahdollisesti tasolla +91.40. Aukon leveys on ollut noin 1,30 metriä. Oviaukon paikalle muuratun seinän kivistä useimmat olivat nokeentuneita.¹⁵

Yhteenveto

Adjutantin rakennuksen toinen kerros on rakennettu 1790-luvun lopulla. Pohjan kaivauksissa löytyi aikaisemmin paikalla olleen nykyistä kapeamman rakennuksen ulkoseinä, kolme pohjois-eteläsuuntaista kivimuuria ja tulisijan jäännökset. Muuratun laattakivitasen päältä löydettiin länsimuurin vierestä puulattian jäännöksiä (pinta + 85.72). Näiden päällä oli laasti- ja kulttuuri- maakerroksia. Huoneen pohjakerroksissa ei ole todennäköisesti enää säilynyt kulttuurikerroksia. Länsikulman kiviportaita ei purettu ja kivimuurit sekä tulisijan jäännökset on mahdollisesti säilytetty uuden lattiarakenteen alla (liitteet 1.5 ja 1.6). Lattiaan on asennettu lattialämmitys ja tehty uusi lattia vuosina 1970-1971. Lämmitysjohtojen jakotukit on sijoitettu vaatehallin pohjoisseinän umpeen muurattuun oviaukkoon. Lämpöputket kulkevat pohjoisen tiiliseinän sisällä ylös huoneeseen H 301 ja alas kellariin H 102 vaatehallin lattian ja porraskäytävän (H 101) kattoholvien väliin jäävän tilan kautta.

¹⁴ Eerikäinen 1965.

¹⁵ Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 26-27.

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1964	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä
1964b	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964
1965	Adjutantin rakennuksen toinen kerros, huone H 201. Inventointi ja pohjatutkimus
1967	Yhteenveto Olavinlinnassa rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana
1967	Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Olavinlinna työpäiväkirja 1969
1970	Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyssä tutkimus- ja rakennustöistä
1970	Olavinlinnan työpäiväkirja 1970
1971	Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1971 aikana suoritetuista tutkimus- ja rakennustöistä
1971	Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-

Tekijä

-
Liisa Eerikäinen
Liisa Eerikäinen
-
-
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi
Matti Laamanen, Helena Hoviniemi
-
-
Elias Härö
-

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1964	KYP740230178	Adjutantin rakennus, H 201, H 202 tutkimuspohja
1968	KYP740230227	Adjutantin rakennus, H 201-202 eteläinen sisäseinä ilman limitystä

Tekijä

J. Turunen, Heikki Ahtiainen
Heikki Ahtiainen

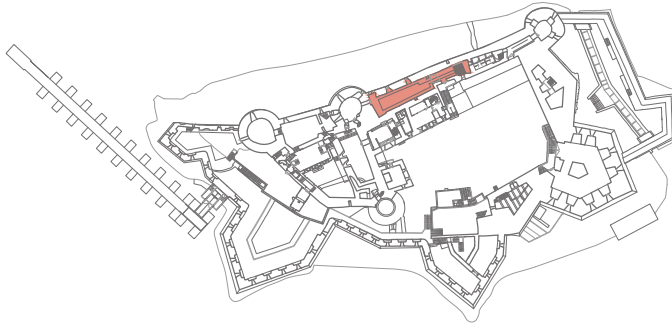
Laji

mittauspiirustus
mittauspiirustus

Arkisto

Museoviraston arkisto
Museoviraston arkisto

Esilinnan pohjoissiiven kongressisali I 101 ja porrastasanne I 102

Rakennusvaiheet ja kuvaus

Kongressisalin pohjoisseinä on ollut osa esilinnan keskiaikaista kehämuuria, jonka rakentaminen on saatu päätökseen viimeistään 1500-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä.¹⁶ Pohjoismuuri oli alun perin noin viisi metriä korkea ja 1,5 metriä leveä. Keskiajalla sitä korotettiin noin 7-14 metriin ja sen rintamuuri kreneloitiin. Muuri oli itäosastaan korkeampi kuin länsiosastaan. Muuria korotettiin uudelleen 1500-luvun lopulla. Pohjoissiiven etelämuuri on rakennettu 1500-luvun puolivälissä. Samaan aikaan sen viereen valmistui tykistökasarmi, jonka toisesta kerroksesta (Q 202) oli 1500-luvulla kulkuyhteys oviaukon kautta kahden muurin väliseen tilaan (I 101).¹⁷ Pohjoismuuria paksunnettiin 1600-luvun alussa sisäpuolelta noin 0,5-1,0 metriä¹⁸ Samalla kahden kehämuurin välinen tila täytettiin maalla samalle tasolle (pinta +91.00) kuin Kijlin tornin 3. kerrokseen johtava käytävä (I 103). Alkuperäinen yhteys tykistökasarmista (Q) muurattiin umpeen. 1790-luvun alussa maatäyttö poistettiin ja rakennettiin portaat (I 102) tilan itäosan käytävään (I 103). Venäläisajalla kehämuurien välitilasta käytettiin nimitystä maneesi, vaikka suunnitelmiin se oli merkitty halkokellariksi. Tila toimi 1820-luvulla muonavarastona.¹⁹

Kongressisali vuonna 1975 restaurointitöiden jälkeen. Museovirasto, RHOOL102575.

¹⁶ Sinisalo 1986, 8.

¹⁷ Laamanen 1971-1972a; Matti Laamasen suullinen tiedonanto 22.-23.10.2009; Piirustukset vuodelta 1986, KYP740230133 ja KYP740230134; Yhteenveto Olavinlinnan rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana.

¹⁸ Laamanen 1971-1972a.

¹⁹ Sinisalo 1986, 54, 89; Matti Laamasen suullinen tiedonanto 22.-23.10.2009.

Kongressisaliin kuljetaan esilinnan pihalta johtavia ulkoportaita pitkin eteläseinän oven kautta. Salista on kulku Kirkkotornin 1. kerrokseen huoneeseen (A 101) ja käytävään (I 103). Kongressisali on 34-35 metriä pitkä ja 4,3-6,8 metriä leveä. Sen seinät on muurattu kivistä. Länsiseinän pohjoispää on osa Kirkkotornin seinää. Sen oviaukon pielet ja kaaret on muurattu kivistä.²⁰ Huoneen pohjoismuurissa on yksi ikkuna-aukko ja kolme kivistä muurattua ja tynnyriholvattua tykkikomeroa, joiden ampuma-aukkoja on muutettu 1700-luvulla. Läntisimmän tykkikomeron koillisnurkassa on savuhormi ja siihen liittyneen takan jäännöksiä. Itäosan tykkikomeroiden länsipielessä on säilynyt takan pohjaa ja hormia. Tykkikomeroiden yläpuolella on ikkuna-aukko, jonka holvikaari ja pielet on muurattu tiilestä.²¹ Eteläseinän yläosassa on viisi ikkuna-aukkoa, joista yksi oli muurattu umpeen ulkopuolelta. Ikkunoiden pyörökaaret ja pielet oli muurattu venäläisaikaisista tiilistä. Näiden alapuolella on muita suurempi ikkuna, jossa oli alun perin liuskekivistä muurattu holvikaari. Eteläseinän esilinnan pihalle johtavan oviaukon kaari ja pielet oli muurattu venäläisaikaisista tiilistä.²² Käytävään (I 103) johtavassa portaikossa on 13 askelmaa, joista nykyisen lattiapinnan yläpuolella on näkyvissä 11 askelmaa. Porrastanteen (I 102) erottaa kongressisalista matala lautaseinä, jossa on ovi. Nykyinen kongressisali valmistui 1970-luvulla kokous- ja juhlatilaksi.²³ Kongressisalin (I 101) pinta-ala on noin 140,60 m². Porrastanteen (I 102) pinta-ala on yhteensä 20,30 m².

Kongressisalin eteläseinään puhkaistiin huoneesta Q 101 lämpökanava vuonna 1968.²⁴ Kongressisaliin tehtiin betoninen välipohja ja asennettiin lattialämmitys vuosina 1969-1970. Lattia päällystettiin vuonna 1971 kalkkivilaatoilla ja samalla eteläseinän vieressä olevaa

oikealla

Huoneen I 101 mukulakivilattiaa ennen kaivausten aloittamista. Museovirasto 1961, RH00L167.

20 Laamanen 1971-1972a.

21 Laamanen 1971-1972a; Laamanen 1971-1972b; Matti Laamasen suullinen tiedonanto 22.-23.10.2009.

22 Laamanen 1971-1972a.

23 Lyytinen 2008, 51.

24 Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana.

Pohjoisseinän itäosan tykkikomero oli muurattu umpeen. Museovirasto 1969; RHOOL2078.

anturamuuria madallettiin länsipäästä kalkkivilattian tasolle.²⁵ Kiviportaan ja tasanteen (I 102) keskelle tehtiin viemäriputkia varten kanaali vuonna 1971. Portaikko ennallistettiin.²⁶

Tutkimukset

Huoneen (I 101) tutkimukset aloitettiin vuonna 1961 poistamalla mukulakivilattia ja sen alapuolen maakerroksia.²⁷ Kaivauksia jatkettiin vuosina 1968-1969 poistamalla huoneen länsiosan täyttömaa.²⁸ Vuonna 1971 tutkittiin portaikon keskiosaa noin 60 cm:n leveydeltä

viemäriputken asentamisen vuoksi.²⁹ Ainoastaan vuoden 1961 tutkimuksista ja vuoden 1971-1972 inventoinnista on säilynyt raportti.

Huoneessa oli vuonna 1961 mukulakivilattia lukuun ottamatta luoteiskulmaa, jossa oli kallio. Mukulakivilattian välit oli saumattu tiilimurskalla. Kiveys oli ladottu ohuen asennushiekkakerroksen varaan. Kerroksen alta paljastui täyttömaata, joka oli tiilen-, laastin- ja kivensekaista hiekkaa. Sen sisällä oli useita noin 3-40 cm paksuja laastikerroksia. Täyttömaan alla oli kallio, joka laski jyrkästi etelään ja loivasti itään.³⁰ Huoneen länsipäässä maakerrokset ulottuivat anturoiden yläpintaan asti. Päällimmäisenä oli 11-13 cm paksu kalkkilaastikerros. Sen alla oli hiekkaa sisältänyt täyttömaakerros, jossa oli kiviä ja tiilen paloja. Täyttömaan alla oli kallio.³¹ Huoneen (I 101) maakerrokset on kaivettu kallioon asti.³²

Huoneessa oli ladottu mukulakivilattia, jonka keskellä kulki kivirivi. Seiniä reunusti lohko-tuista kivistä muuratut anturat, jotka ulottuivat noin 5 cm mukulakivilattian yläpuolelle.³³ Pohjoisseinän vieressä antura oli noin 40-70 cm korkea ja noin 60-90 cm leveä. Itäisimmän tykkikomeron edustalta anturamuuri purettiin pois.³⁴ Eteläseinän antura (pinta +86.46 – +86.40) oli noin 80-110 cm leveä. Se ei ollut muurausliitteessä etelä- ja länsiseinän kanssa. Anturan itäosa purettiin kesällä 1969.³⁵ Portaikon alla oli kivitäyttö.³⁶ Portaikon ja tasanteen (I 102) pohjaa ei ilmeisesti ole kaivettu kallioon asti. Kongressisalin pohjoismuuri oli perustettu kallion päälle.

25 Härö 1969; Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä; Härö 1971; Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-.

26 Härö 1971; Valokuvat vuodelta 1971, RHOOL2888 ja RHOOL2889; Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-.

27 Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja 1961, kesä-heinäkuu 1961; Lilius ja Kärki 1961b,1.

28 Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana; Härö 1969.

29 Härö 1971; Valokuvat vuodelta 1971, RHOOL2888 ja RHOOL2889.

30 Lilius ja Kärki 1961b, 1.

31 Eerikäinen ja Hoviniemi 1968, 19.

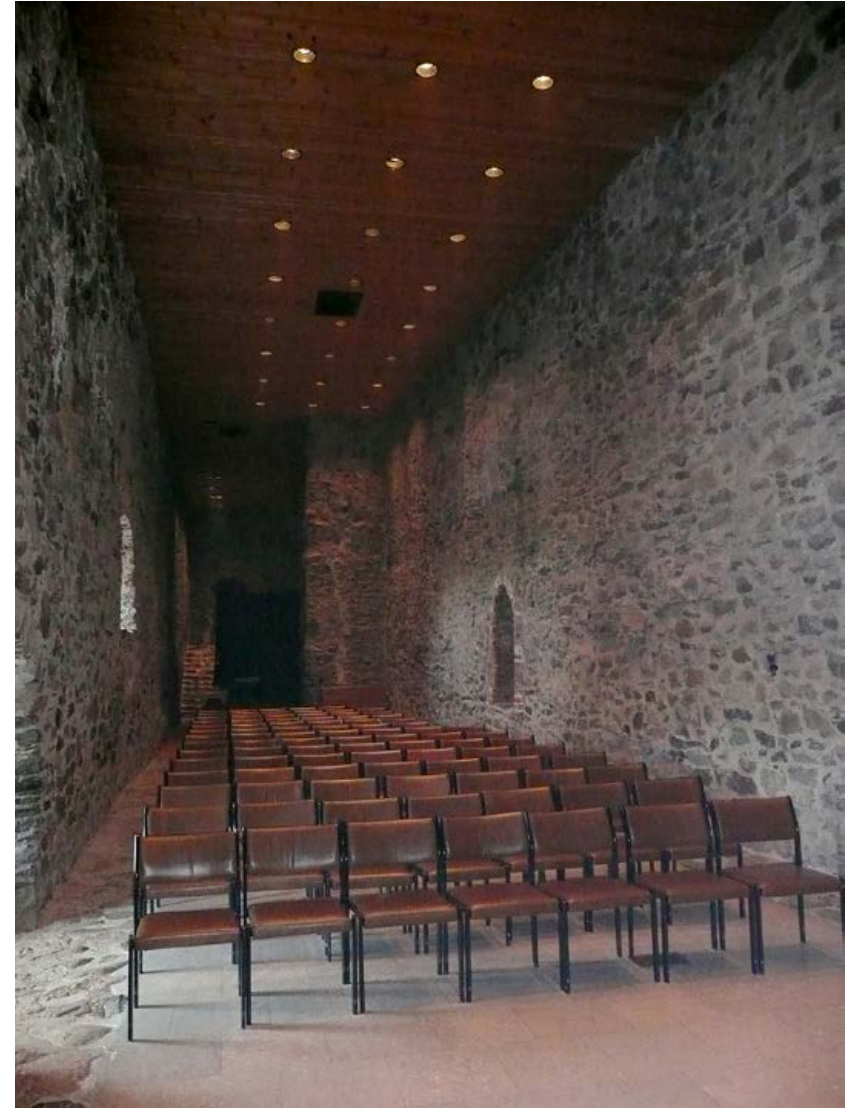
32 Valokuva vuodelta 1969, RHOOL403420.

33 Lilius ja Kärki 1961b, 1.

34 Lilius ja Kärki 1961b, 2.

35 Laamanen 1971-1972a.

36 Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-.

Kongressisali I 101, Hanna Lyytinen 2007, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

vasemmalla
Huoneen I 101 pohja kaivettuna kallioon saakka. Museovirasto 1969, RH00L403420.

Yhteenveto

Kongressisali on muodostunut linnan usean rakennusvaiheen aikana. Sen länsiseinän pohjoisosa on osa kirkkotornia ja kuuluu linnan ensimmäiseen rakennusvaiheeseen. Myös pohjoisseinän alaosa on rakennettu keskiajalla. Sitä on korotettu 1600-luvun alussa. Eteläseinä on rakennettu 1500-luvun puolivälissä. 1600-luvulla seinien välinen tila täytettiin maalla. Täyttömaa poistettiin 1790-luvulla. Pohjoisseinä oli perustettu kallion päälle. Mukulakivilattian alla oli ohut asennushiekkakerros, jonka alla oli täyttömaata. Kongressisalin maakerrokset on kaivettu kallioon asti. 1790-luvulla rakennetun porrastasanteen (I 102) alla on mahdollisesti säilynyt kivitäyttö (liite 1.5 ja 1.6).

Tutkimukset

Vuosi	Tutkimus
1961b	Huone I 101, lattiankaivaus
1961	Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961
1968	Yhteenvedo tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana
1968	Olavinlinnan työpäiväkirja 1968
1969	Yhteenvedo Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1969	Olavinlinnan työpäiväkirja 1969
1970	Yhteenvedo Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyistä tutkimus- ja rakennustöistä
1971	Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-
1971	Yhteenvedo Olavinlinnassa vuoden 1971 aikana suoritetuista tutkimus- ja rakennustöistä
1971-1972a	I 101 inventointi
1971-1972b	I 101 pohjoisseinän itäisimmän ikkunan avaaminen

Tekijä	Arkisto
Henrik Lilius, Pekka Kärki	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
Liisa Eerikäinen, Helena Hoviniemi	Museoviraston arkisto
Elias Härö	Museoviraston arkisto
Matti Laamanen, Helena Hoviniemi	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
-	Museoviraston arkisto
Elias Härö	Museoviraston arkisto
Matti Laamanen	Museoviraston arkisto
Matti Laamanen	Museoviraston arkisto

Piirustukset

Vuosi	Numero	Aihe
1963	KYP740230150	Kongressisali I 101, eteläseinä
1964	KYP740230180	Kongressisali I 101 ja I 102, pohjoisseinän limitys
1967	KYP740230129	Pohjoispatteri ja Kijlin torni, fasadi
1969	KYP740230250	Kongressisali I 101 ja I 102, eteläseinä
1969	KYP740230251	Huone I 101
1969	KYP740230252	Kongressisali I 101, pohjoisseinän kasematti, leikkaukset ja limitykset
1970	KYP740230268	Huone I 101, länsiseinä
1970	KYP740230454	Huone I 101, eteläseinän ikkuna-aukko
1970	KYP740230454	Huone I 101, eteläseinän oviaukko
1970	KYP740230454	Huone I 101, pohjoisseinän ikkuna-aukko
1971	KYP740230273	Huone I 101 itäpään portaat
1971	KYP740230280	Kongressisali I 101 pohjoisseinän ikkuna-aukot
1984-1986	KYP740230132	Pohjoispatterin ulkomuuri, fasadi
1986	KYP740230133	Pohjoispatterin ulkomuuri, 1. rakennusvaihe
1986	KYP740230134	Pohjoispatterin ulkomuuri, 2. rakennusvaihe

Tekijä	Laji	Arkisto
Timo Heininen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Pertti Malm, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
J. Himanen, P. Härkönen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
K. Terho, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
J. Himanen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
E. Lappalainen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
R. Tervonen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
R. Tervonen, Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
H. Kinnunen; Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto
Heikki Ahtiainen	mittauspiirustus	Museoviraston arkisto

9. Lopuksi

Työn tavoitteena oli selvittää linnan arkeologinen kaivaustoiminta sekä kunnallis- ja talotekniikkaan liittyvät kaivutyöt. Selvitys koski linnan piha-alueiden ja sisätilojen lisäksi myös eteläistä ranta-aluetta, jonne asennettiin kaukolämpöputki. Olavinlinnaa ympäröivät vesi-alueet eivät sisältyneet selvitystyöhön. Putkistojen uusimista varten kartoitettiin, kuinka paljon seinämuureja on avattu lämpöputkistojen ja jakotukkien asentamiseksi. Seinämuurien osalta selvitys koski niitä alueita, joissa tekniikkaa uusittiin vuosina 2017-2018. Selvitysalue on noin 6046 m²:n laajuinen. Tutkimuksia tai kaivauksia on tällä alueella tehty arviolta 4221 m²:n laajuudelta. Ensimmäiset dokumentoidut tutkimukset Olavinlinnassa ovat vuodelta 1924 ja viimeisin vuodelta 2017. Suurin osa tutkimuksista on tehty 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa, jolloin linnaa restauroitiin.

Seinämuurien avauksia on dokumentoitu valokuvaamalla ja kirjaamalla tietoja työpäiväkirjoihin. Lämpöputkistoja ja jakotukkeja varten jouduttiin avaamaan keskiaikaisia muureja ja 1700-luvulla tehtyjä rakenteita, koska talotekniikka haluttiin piilottaa näkyvistä. Ainoastaan kellarissa P 101 ja T 103 putket ovat näkyvissä seinän vieressä. Kellarissa H 102 putket on sijoitettu pystykoteloon seinän viereen.

Varsinaisia kaivausalueita ei ole dokumentoitu pohjapiirustuksiin eikä niiden pinta-aloista ole mainintoja. Löytöluettelon sekä tutkimus- ja kaivauskertomusluettelon liitteinä on säilynyt pohjapiirustuksia, joihin tutkimusalueita oli luonnosteltu. Näitä luonnoksia, rakenteiden tutkimuspiirustuksia ja perustusten betonianturoiden dokumentointipiirustuksia käytettiin

kaivausalueiden määrittelyyn. Tämän selvityksen pohjapiirustuksiin merkityt kaivausalueiden sijainnit ja niiden laajuudet ovat suuntaa-antavia arvioita. Maakerrosten paksuuksia ei myöskään voitu määrittää kattavasti. Kellarien pohjilla kulttuurimaakerroksia oli muodostunut tai siellä säilynyt hyvin ohut kerros, vain muutamia senttimetrejä. Esilinnan pihalla kerrostumien paksuudet vaihtelivat huomattavasti. Kulttuurimaakerroksia löytyi muutaman kymmenen senttimetrin paksuudesta aina 1,9 metrin paksuuteen asti. Päälinnan pihan kulttuurimaakerrokset olivat noin 20 cm:n paksuisia. Kulttuurimaakerrosten lisäksi tutkimuksissa havaittiin myös erilaisia täyttömaakerroksia, laastikerroksia, lahoppuukerroksia ja hiiltä sisältäviä palokerroksia. Saaren etelä-, itä- ja länsiosien pinta-alaa on kasvatettu täyttömailla, joita on tuotu jo 1600-luvun alussa itä- ja länsirannoille.

Piha-alueet ja porttikäytävät

Olavinlinnan piha-alueet koostuvat keskiaikaisista päälinnan ja esilinnan pihoista, Suvorovin esilinnasta ja bastionien pihoista. Osa jälkimmäisistä pihoista on ollut käytössä jo ennen 1700-lukua. Kaikilla piha-alueilla on sijainnut rakennuksia ja varustuksia, jotka on myöhemmin purettu pois. Porttikäytävät yhdistävät piha-alueet toisiinsa. Pihoja ja käytäviä on tutkittu lähinnä sadevesi-, viemäri- ja lämpöputkikaivantojen ja muurien perustuksien lujittamisen vuoksi.

Päälinna pihasta on tutkittu lähes puolet jo 1920-luvulla. Piha-alueesta on tutkimatta arviolta enää 18 m² eli noin 13 % koko sen pinta-alasta. Esilinnan piha-alueesta on kaivettu arviolta noin 1353 m², mukaan lukien esilinnan pihan lounaisosa (R 104). Kaivetusta alueesta on

perusmaahan asti tutkittu noin puolet. Jo kaivetuilla alueilla on vielä jäljellä rakenteita ja kulttuurimaakerroksia. Täysin tutkimatonta aluetta on arviolta 337 m² eli noin 20 % esilinnan koko pinta-alasta.

Suvorovin esilinna rakennettiin 1790-luvulla itärannalle, jossa aikaisemmin oli sijainnut talousrakennuksia ja paaluvarustuksia. Sen piha-alueesta on kaivettu arviolta 497 m², josta perusmaahan asti noin 371 m². Kokonaan tutkimatonta aluetta on arviolta 252 m² eli 34 % Suvorovin esilinnan pinta-alasta. Suvorovin esilinnan pihan kaivauksissa löytyneiden keskiaikaisten muurien purkamisesta ei ole mainintaa. Pihan länsiosassa ja porttikäytävässä (M 109) on mahdollisesti säilynyt rakenteita ja kulttuurimaakerroksia arviolta 123 m².

Pikkuportin bastionin paikalla on sijainnut jo varustus 1500-luvulla. Bastionin pihalla ja kasemattien sisäpuolella on mahdollisesti säilynyt vielä rakenteita betoniperustusten ja viemärikaivantojen ulkopuolella arviolta noin 110 m²:n laajuisella alueella. Perusmaahan asti on tutkittu arviolta noin 109 m².

Paksun bastionin paikalla on sijainnut keskiaikaisen kehämuurin torni ja 1560-luvulla rakennettu tykkitorni. Bastionin portaiden alla on todennäköisesti säilynyt tutkimatonta aluetta noin 42 m², eli noin 11 % koko bastionin 1. kerroksen pinta-alasta. Bastionin pohjakerrosta ei ilmeisesti ole kaivettu kokonaan perusmaahan asti muualta kuin valettujen betonianturoiden kohdalta. Mahdollisesti säilyneitä rakenteita ja kulttuurimaakerroksia on säilynyt noin 230 m²:n laajuudelta.

Länsirannalla on sijainnut linnan pääportti ja Tallisaaresta johtanut silta jo keskiajalla. Ennen bastioneja paikalla on ollut pääportin varustus, jonka rakentamien on aloitettu ilmeisesti jo 1500-luvulla. Vesiportin pihalla tutkimatonta aluetta on arviolta 74 m². Pihalla on mahdollisesti säilynyt vanhoja rakenteita arviolta 14 m²:n laajuudelta. Kasemattien pohjia on tutkittu perustusten vahvistamisen vuoksi. Niiden pohjaan kaivamisesta ei ole mainintaa. Kokonaan tutkimatonta on arviolta 60 m². Vesiportin bastionin pinta-alasta on kokonaan tutkimatta yhteensä arviolta 32 %. Kellobastionin pihan maakerrokset ja rakenteet on poistettu kallion pintaan asti. Kellobastionin ja pääportin kurtiin (S 101) välissä on säilynyt vanhan porttivarustuksen rakenteita.

Linnan piha-alueita yhdistävien porttikäytävien maakerrokset on enimmäkseen kaivettu perusmaahan asti. Päälinnan ja esilinnan yhdistävän kapean käytävän (E 102) alla kulkee lämpöputkikanaali ja viemäriputki. Itäpatterin porttikäytävän (K 104) keskellä on mahdollisesti säilynyt 1560-luvun kehämuurin perustusta. Käytävän pohjalla kulkee sadevesiviemäri. Vesiportin pihalta päälinnan pihan johtavan porttikäytävän T 102 poikki kulkee lämpöputki. Käytävän maakerrokset on kaivettu perusmaahan asti lukuun ottamatta käytävän lounaisosaa, jossa on mahdollisesti säilynyt 1500- ja 1600-luvun porttivarustuksen rakenteita noin 3 m²:n laajuudelta. Esilinnan pihalta Pikkuportin bastioniin johtavan käytävän N 109 pohjalle asennettiin vesiputket jo 1950-luvulla. Käytävän pohjalla on todennäköisesti säilynyt 1560-luvun kehämuuria, jonka alla on voinut säilyä vanhempia kulttuurimaakerroksia. Kijlin tornin 1. kerrokseen johtavan käytävän J 102 pohjalla on säilynyt kehämuurin rakenteita, jotka ovat

peräisin mahdollisesti jo keskiajalta. Rakenteet kaivettiin esille 1980-luvulla eikä tutkimuksista ole säilynyt kertomusta. Pääportin porttikäytävä (S 101) on rakennettu 1790-luvulla osittain täyttömaalle ja osittain kallion päälle. Porttikäytävän S 101 tutkimuksista on säilynyt tietoja vain vuoden 1964 perustusten lujittamistöiden yhteydestä. Käytävän pinta-alasta on kaivettu perusmaahan asti noin 25 %. Muualla käytävän pohjalla on mahdollisesti säilynyt kulttuurimaakerroksia ja aikaisemmin paikalla sijainneiden varustusten rakenteita arviolta 77 m²:n laajuudelta. Käytävien T 102, K 104 ja N 109 muurien jäännökset liittyvät linnan keskiaikaisen esilinnan puolustuksen uudistustöihin, jotka alkoivat 1550-luvulla.

Ranta-alueet

Selvityksessä käsiteltiin vain eteläistä ranta-aluetta, jonne asennettiin kaukolämpöputket. Pohjoisranta on kalliota, jonka täyttömaakerrokset poistettiin 1960-luvulla. Osa itärannasta ja länsirannasta on paikalle tuotua täyttömaata. Eteläisestä ranta-alueesta on todennäköisesti kokonaan tutkimatta noin 811 m². Vesi-, viemäri- ja kaapelikaivannoista on vain vähän tietoja. Osaa niistä ei ole tutkittu perusmaahan asti. Etelärannalla on jo kaivetuilla alueilla mahdollisesti säilyneitä rakenteita ja kulttuurimaakerroksia on arviolta 113 m².

Kellarit, huonetilat ja kuilut

Perusmaahan tai kallioon asti oli tutkittu pääsääntöisesti ne kellarit ja huoneet, joihin oli tehty 1960- ja 1970-luvuilla uusi lattia ja asennettu lattialämmitys. Fatabuurin kaivauksista ei ole säilynyt tutkimuskertomusta. Tutkimustöiden vuosikoosteeseen on kirjattu, että sen pohja on kaivettu kallioon asti. Keskiaikaisen kellarin E 101 pohja tutkittiin kokonaan perusmaahan asti 1960-luvulla. Kijlin tornin pohjakerroksen (J 101) puulattian alla on säilynyt 1600-luvun alussa valmistuneen tornin perustukseen liittyviä ja tornia vanhempia rakenteita. Kansliarakennuksen kellarin (P 101) pohjan vanhat rakenteet ja maakerrostumat ovat tuhoutuneet ilmeisesti jo 1930-luvun lopussa. Kellarin T 105 pohjasta suurin osa kaivettiin pois ennen tutkimuksia perustusten vahvistamisen yhteydessä, myöhemmin tehdyistä kaivauksista ei ole säilynyt tutkimuskertomusta. Kellarin T 103 pohja tutkittiin kokonaan perusmaahan asti 1970-luvun alussa. Eteläpatterin kellareiden tutkimuksista on säilynyt

dokumentit täyttömaiden poistosta. Ainoastaan kellarin N 106 lattiatason kaivauksista on kertomus ja kellarin N 105 lattiatason perusmaahan kaivamisesta maininta päiväkirjassa.

Kellarin T 101 seinämuurien ja mahdollisesti lattian alla on säilynyt vanhempien porttivarustusten rakenteita. Adjutantinkäytävän kellarin H 102 alue on ollut keskiajalla päälinnan pihaa. Kellarin pohjan lämpö- ja viemäriputkien asentamisen yhteydessä tehdyistä kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta. Kellarin pohjasta on todennäköisesti vielä puolet (noin 5 m²) kokonaan tutkimatta. Eteläpatterin paikalta on purettu keskiaikainen kehämuuri ja osa eteläpatterin alueesta on mahdollisesti kuulunut esilinnan pihaan. Eteläpatterin kellarin N 103 kaivauksesta ei ole säilynyt kertomusta eikä kaivauksen laajuudesta ole tietoa. Kellarin pohjakerroksissa saattaa olla säilynyt kulttuurimaakerroksia ja rakenteita. Kellarin N 104 keskellä sijainnut kivimuuri on purettu, mutta muita rakenteita, ja mahdollisesti myös kulttuurimaakerroksia, on säilynyt kellarin uuden lattiarakenteen alla. Kellareiden N 107 ja N 108 pohjakerrosten kaivauksista ei ole säilynyt kertomusta. Kellarin N 107 nykyisen lattiarakenteen alla ja kellarin N 108 öljysäiliön ulkopuolella on mahdollisesti säilynyt vielä kulttuurimaakerroksia.

Linnan puolustusta parannettiin 1500-luvun lopulla rakentamalla keskiaikaisen kehämuurin tilalle ns. tykkipatterit, joiden kuilut täytettiin maalla. Eteläpatterin itäosan kuilut tyhjennettiin täyttömaasta 1960-luvulla ja paikalle rakennettiin lämpökeskus. Sen pohja (N 101 ja N 102) on kaivettu perusmaan pintaa syvemmälle. Ainoastaan keskiaikainen hirsikehikko jätettiin purkamatta ja sen ympärillä olevat maakerrokset tutkimatta (4 m²). Itäpatterin kuilujen (K 001-003) täyttömaat oli poistettu suurimmaksi osaksi jo 1790-luvulla. Kuilujen tyhjentämistä jatkettiin 1960- ja 1970-luvuilla, mutta pohjan kaivamisesta perusmaahan asti ei ole tietoa. Kuilujen pohjilla on mahdollisesti säilynyt kulttuurimaakerroksia. Kuilun K 003 eteläosassa on säilynyt muuri todennäköisesti linnan 1400-luvun lopun tai 1500-luvun alun rakennusvaiheesta.

Päälinnan pohjoisosassa oli keskiajalla linnan asuinsiipi. Sitä on muutettu 1600- ja 1700-luvuilla sekä 1960- ja 1970-lukujen restaurointitöiden yhteydessä, jolloin siitä tehtiin keskushalli (D 101) purkamalla myöhempiä muureja. Keskushallin maakerrokset on kaivettu kallioon asti, rakenteet purettu pois ja kallion pintaa louhittu.

Keskiaikaisen esilinnan muureista on kokonaan säilynyt vain sen pohjoismuuri. Länsiosan muurit ovat nykyisen kongressisalin (101) pohjoisseinää ja salin alue on ollut osa esilinnan pihaa. Kongressisalin (I 101) maakerrokset on kaivettu kallioon asti. 1790-luvulla rakennetun porrastasanteen (I 102) alla on mahdollisesti säilynyt kivitäyttöä ja sen alla maakerroksia.

Vaatehallin (H 201) lattian alla olleet maakerrokset oli poistettu, mutta Adjutantin rakennuksen vanhempien rakennusvaiheiden rakenteet on todennäköisesti jätetty purkamatta. Vaatehallin lattian alla on säilynyt myös sen kellareiden kattoholvit.

Menneisyyden tulevaisuus

Olavinlinnan laajimmat arkeologiset tutkimukset on tehty ajankohtana, jolloin luonnontieteellisiä tutkimuksia ei juurikaan ollut käytettävissä ja stratigrafiaan perustuva kaivausmenetelmä oli vasta tulossa. Monet löytöryhmät, esim. eläinten luut ja kasvijäänteet, jäivät vaille huomiota. Talteen otetuista esinelöydöistä ainoastaan rahoja on tutkittu. Muut löydöt ovat edelleen tutkimatta.

Viimeisten vuosikymmenien aikana menetelmät ovat kehittyneet nopeasti. Jälkikäteen katsottuna suuri määrä maakerroksiin kätkeytyä tietoa on menetetty. Miten pystymme arvioimaan, mitä analyysijä ja menetelmiä tulevaisuus tuo tullessaan? Olavinlinnan keskeisistä alueista on osa tutkittu kokonaan perusmaahan asti ja arviolta vain 13-34 % pinta-alasta on vielä kokonaan tutkimatta. Linnan muutos- ja parannushankkeissa onkin syytä pohtia, pitäisikö nämä alueet säästää tulevaisuuteen, uusin menetelmin tutkittaviksi. Tulevissa muutos- ja parannustöissä, jotka eivät kuulu tähän tutkimukseen, on jatkossa selvitettävä kaivu- ja tutkimushistoria, kun joudutaan kajoamaan lattia- ja muurirakenteisiin tai maaperään. On tärkeää ymmärtää toimenpiteiden vaikutus vuosisatojen kudelmassa. Aarno Ruusuvoiton sanoin: Pahinta muistomerkkien korjauksessa on toimielias tietämättömyys.

Perusmaahan asti tutkitut tilat ja piha-alueet:

Fatabuuri B 101

Keskushalli D 101

Päälinnan itäsiiven kellari E 101

Päälinnan itäsiiven käytävä E 102

Esilinnan pohjoissiiven kongressisali I 101

Eteläpatterin kellarit N 105 ja N 106

Kansliarakennuksen kellari P 101

Uuden esilinnan kellarit T 103 ja T 105

Kellobastionin piha U 101

Lähteet

Arkistot

Kansallisarkisto KA

Rakennushallituksen piirustuskokoelma RakH

Venäläisen insinöörikomennuskunnan linnoitus- ja rakennuspiirustuskokoelma VIK
Savonlinna

Museoviraston arkisto

Historian kuvakokoelma HK

Rakennushistorian kuvakokoelman RHO, RHOHL

Kulttuuriympäristön piirustuskokoelma KYP

Muinaistieteellisen toimikunnan pöytäkirjat, kirjeet ja matkakertomukset

Museoviraston tutkimuskertomukset

Olavinlinnan entistämistoimikunnan pöytäkirjat

Olavinlinnan entistämistoimikunnan suunnitelujaoston pöytäkirjat

Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirjat

Olavinlinnan hoitokunnan pöytäkirjat

Olavinlinnan korjaus- ja huoltotöiden pöytäkirjat

Ruotsin sota-arkisto Kra (Krigsarkivet)

Ruotsin valtion arkisto RA (Riksarkivet)

Venäjän valtiollisen Merisotalaivaston arkisto RGAVMF

Painamattomat lähteet:

Alvik, Riikka 2015: Savonlinna, Olavinlinna, Vesiportin bastionin vedenalaisten paalujen ja takalaiturin tarkastus 9.6.2015. Museoviraston arkisto.

Cleve, Nils 1957: Olavinlinnan korjaustöiden tarkastuskertomus 3.8.1957. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1962?: Kijlin torni, portaat, käytävä J 102 ja huone J 101. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1963: Eerikin tornin ympäristö, kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1963b: Eteläpatteri huone N 102. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1964: Pohjan kaivaus E 101. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1964b: Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1964. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1964c: Eerikin tornin länsipuolen kaivanto, kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1964d: Vesiportin bastionin pihan salaojakaivanto. Kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1965: Adjutantin rakennuksen toinen kerros, huone H 201. Inventointi ja pohjatutkimus. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1965b: Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1965. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1965c: Kijlin tornin ulkopuolen pohjakaivaukset. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1966: Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1966. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1966b: Olavinlinna työpäiväkirja 1966. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1971: Käytävän T 102 kaivaukset. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa 1972: Vesiportin bastionin pihan kaivaukset 1972. Museoviraston arkisto.

Eerikäinen, Liisa ja Hoviniemi, Helena 1968: Olavinlinnan työpäiväkirja 1968. Museoviraston arkisto.

Eteläpatterin länsiosan kaivanto N 203 täytemaan poisto 1963. Museoviraston arkisto.

Eteläpatteri N 101 1964. Museoviraston arkisto.

Eteläpatterin N 101 ja N 102 pohjakaivaus 1965. Museoviraston arkisto.

Hakanpää, Päivi 2012: Savonlinna, Olavinlinnan Paksun bastionin korjaushistoria 1900-2008. Museoviraston arkisto.

Hakanpää, Päivi; Nordman, Johanna; Väisänen, Minna 2012: Savonlinna, Olavinlinnan rakennusvaiheiden mallinnusraportti. Keskiaika, ruotsalainen aika ja venäläinen aika. Museoviraston arkisto.

Hakli, K. 1964: Olavinlinna päiväkirja 25.9.1964- 2.10.1964. Museoviraston arkisto.

Hakli, K. 1964a: Lämpökeskuksen savukanavan kaivanto. Museoviraston arkisto.

Hakli, K. 1964b: Eteläpatterin kaivanto Pikkuportin bastionin eteläpuolelta ja pääportin edusta. Museoviraston arkisto.

Hakli, K. 1964c: Paksun bastionin pohjakerros. Pohjakaivaus ja Meslöffin salin kaivaus kesällä 1964. Museoviraston arkisto.

Hakli, K. 1964d: Meslöffin salin pohjoinen huone (N 104), inventointi. Museoviraston arkisto.

Hakli, K. 1964e: Eteläpatterin länsipään ja Eerikin tornista etelään olevan muurin välinen kaivanto. Museoviraston arkisto.

Hakli, K. 1964f: Pienen linnanpihan kaivaukset G 101, käytävä E 102. Museoviraston arkisto.

Hoviniemi, Helena 1967: Rakennus P:n edustalta lähtevän itä-länsisuuntaisen kanavan itäpäässä, N 106:n koillispuolella oleva kaivanto. Museoviraston arkisto.

Hoviniemi, Helena 1968: Maaherrankellarin E 101:n inventointikertomus. Museoviraston arkisto.

Huone N 106 inventointi ja lattian kaivaus 1966. Museoviraston arkisto.

Hymylä, Janne 2016: Savonlinna, Olavinlinna, pohjapiirustusten täydennykset, mittausdokumentointi 2013-2016, työselustus. Museoviraston arkisto.

Härö, Elias 1963: Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1963 suoritetuista tutkimus- ja mittauksista. Museoviraston arkisto.

Härö, Elias 1969: Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1969 tehdyistä tutkimus- ja rakennuksista. Museoviraston arkisto.

Härö, Elias 1971: Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1971 aikana suoritetuista tutkimus- ja rakennuksista. Museoviraston arkisto.

Härö, Elias 1972: Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1972 aikana suoritetuista tutkimus- ja entistämistöistä. Museoviraston arkisto.

Insinööritoimisto Oy Matti Ollila & Co 1999: Olavinlinnan sadekatoksen ankkuroinnin periaate, rakenneselitys. Museoviraston arkisto.

Ison linnanpihan kaivaukset kesällä 1967. Museoviraston arkisto.

Juhola, M. O. 1962: Olavinlinnan perustusten vahvistamista. Museoviraston arkisto.

Kivistö, O. E. 1956: Olavinlinnan perustusten tarkastuskertomus 23.5.1956. Museoviraston arkisto.

Kivistö, O. E. 1956a: Kertomus tri Nils Cleven kanssa ajalla 24-26/9 1956 tekemästani matkasta Savonlinnaan korjaus- y.m. töiden johdosta. Museoviraston arkisto.

Kivistö, O. E. 1956b: Kertomus Savonlinnaan 16/12-19/12 1956 välisenä aikana Muinaistieteellisen Toimikunnan määräyksestä tehdystä matkasta Olavinlinnalla tehtävien käymäläin y.m. töiden johdosta. Museoviraston arkisto.

Kivistö, O. E. 1956c: Kertomus Savonlinnaan 24/10-27/10 1956 Muinaistieteellisen Toimikunnan määräyksestä Olavinlinnalla suoritettavien korjaus y.m. töiden johdosta tekemästani tarkastusmatkasta. Museoviraston arkisto.

Kärki, Pekka 1961: Huone J 101, pohjan kaivaus. Museoviraston arkisto.

Käytävän N 109 kaivaus 1972. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1968: Käytävän K 104 kaivaukset. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1969: Pikkubastionin pihan O 101, kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1970: T 105:n ja T 101:n inventointikertomus. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1971-1972a: I 101 inventointi. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1971-1972b: I 101 pohjoisseinän itäisimmän ikkunan avaaminen. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1972a: Suvorovin esilinnan kaivaus. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1972b: Suvorovin esilinnan inventointi. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti 1973: Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1973 aikana. Museoviraston arkisto.

Laamanen, Matti ja Hoviniemi, Helena 1969: Olavinlinna työpäiväkirja 1969. Museoviraston arkisto.

Lappalainen, Osmo 1961: Eerikin tornin kaivaukset kesällä 1961. Museoviraston arkisto.

Lappalainen, Osmo 1962: Eerikin torni ja eteläpatteri kaivaukset kesällä 1962. Museoviraston arkisto.

Lilius, Henrik 1960: Huone J 101, pohjan kaivaus. Museoviraston arkisto.

Lilius, Henrik 1961: Vesiportin bastionin inventointi 1961. Museoviraston arkisto.

Lilius, Henrik 1961b: Huone K 103 tyhjennys ja inventointi. Museoviraston arkisto.

Lilius, Henrik ja Kärki, Pekka 1961: Lattian kaivaus 5.6-6.7.1961, huone D 101. Museoviraston arkisto.

Lilius, Henrik ja Kärki, Pekka 1961b: Huone I 101, lattiankaivaus. Museoviraston arkisto.

Luettelo inventointi- ja kaivauskertomuksista 12.7.1967. Museoviraston arkisto.

Lyytinen Hanna 2008: Olavinlinna. Tilaselvitys. Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy. Museoviraston arkisto.

Maconi, Sune 1924: Kertomus vuonna 1924 tehdyistä kaivauksista Pyhän Olavin linnassa. Museoviraston arkisto.

Maconi, Sune 1925: Kirje muinaistieteelliselle toimikunnalle 6.11.1925. Museoviraston arkisto.

Mikkola, Rauni 1966: Lautalavojen välisen täytemaan poistaminen ison linnanpihan keskellä 4.-12.8.1966. Museoviraston arkisto.

Mikkola, Rauni 1966b: Itäpatterin huoneeseen K 102 johtavan oviaukon alaosan kaivaus. Museoviraston arkisto.

Muistio Olavinlinnan työmaaneuvottelusta 18.12.1972. Museoviraston arkisto.

Muistio Olavinlinnan korjauksien neuvottelusta 18.5.1977. Museoviraston arkisto.

Muola, Arto 1973-1975: Olavinlinnan työmaapäiväkirja 1973-1975. Museoviraston arkisto.

Mäkelä, Aimo 1962: Kellotornin alin kerros (B 101), inventointi. Museoviraston arkisto.

Ns. keittiömuurin purkaminen G 102. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan entistämistoimikunnan pöytäkirjat 16.5.1973 ja 5.6.1974. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan entistämistoimikunnan suunnitteluvaliokunnan pöytäkirja 23.8.1966. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan entistämistoimikunnan työjaoston pöytäkirjat 25.4.1972, 12.2.1973, 21.3.1973, 4.5.1973, 10.12.1973, 5.2.1974, 5.3.1974, 23.5.1974, 27.8.1974 ja 29.10.1975. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan hoitokunnan pöytäkirjat 5.6.1974, 16.7.1979, 26.8.1981, 5.10.1983, 30.11.1983 ja 31.11.1986. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan korjaustöiden muistiot 1.9.1976, 18.5.1977 ja 22.9.1977. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan löytöluettelot 1964–1965, 1966, 1970. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan sadekatoksen urakka-asiakirjat. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan tutkimustöiden päiväkirja, kesä-heinäkuu 1961. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työmaakokouksen pöytäkirjat 23.5.1985, 10.3.1987, 4.5.1987, 5.4.1987, 26.1.1988, 8.3.1988, 26.5.1988, 13.9.1988, 16.5.1989, 26.11.1990, 9.1.1991, 12.2.1991, 18.5.1991, 5.7.1991, 15.10.1991 ja 19.11.1991. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työpäiväkirja 1963. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työpäiväkirja 1965. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työpäiväkirja kesä 1967. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työpäiväkirja 1970. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työpäiväkirja 25.1.1971-. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työpäiväkirja 3.1.1972-. Museoviraston arkisto.

Olavinlinnan työpäiväkirja 1973. Museoviraston arkisto.

Peisa, Outi 1972: Suvorovin esilinnan kaivaus. Museoviraston arkisto.

Peisa, Outi: Käytävän T 102 inventointikertomus. Museoviraston arkisto.

Päälinnan pohjoissiiven huoneen D 102 lattian kaivaukset 1968. Museoviraston arkisto.

Rautaportin idänpuoleinen kaivanto 1964. Museoviraston arkisto.

Rinne, Juhani 1912: Kustannusarvio Olavinlinnan vuoden 1912 korjaustöistä. Museoviraston arkisto.

Räsänen, Pekka 1968: Eteläpatteri N 107/N 207-N 108/ N208 kaivaukset kesä 1968. Museoviraston arkisto.

Räsänen, Pekka 1969: Rakennuksen P itäseinän edustan kaivaus. Museoviraston arkisto.

Räsänen, Pekka 1970-1972: Komendantin rakennuksen kellarit, kaivaukset. Museoviraston arkisto.

Räsänen, Pekka 1971: Kellari P 101, inventointikertomus. Museoviraston arkisto.

Räsänen, Pekka 1971b: Ehdotus Olavinlinnan kesän 1971 tutkimustöiden ohjelmaksi ja asiakirjatietoja tutkimuskohteista. Museoviraston arkisto.

Räsänen, Pekka 1972: Suvorovin kanavan leikkausojien kaivaus. Museoviraston arkisto.

Saatsi, Helena 1974: Olavinlinnan viheralueita koskevat työselitykset 3.10.1974. Museoviraston arkisto.

Salo, Eveliina ja Huttunen, Maija 2017: Olavinlinnan kaukolämpöputken konekaivutyön arkeologinen valvonta. Nordic Maritime Group Oy. Museoviraston arkisto.

Siipi E:n läntinen ulkoseinä. Museoviraston arkisto.

Tuunanen, Hannu 2016: Olavinlinna, lämmitysjärjestelmä. Rejlers Oy 10.11.2016.

Väli-Torala, Tuija 2015: Savonlinna, Olavinlinnan saavutettava reitti. Vesiportin bastionin piha-alueen (S 111) ja tilojen T 101 ja T 103 muutostyöt. Museoviraston arkisto.

Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1964 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä. Museoviraston arkisto.

Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1965 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä. Museoviraston arkisto.

Yhteenveto Olavinlinnassa vuoden 1966 aikana suoritetuista rakennus- ja tutkimustöistä. Museoviraston arkisto.

Yhteenveto Olavinlinnassa rakennus- ja tutkimustöistä vuoden 1967 aikana. Museoviraston arkisto.

Yhteenveto tutkimus- ja rakennustöistä Olavinlinnassa vuoden 1968 aikana. Museoviraston arkisto.

Yhteenveto Olavinlinnassa vuonna 1970 tehdyssä tutkimus- ja rakennustöistä. Museoviraston arkisto.

Zetterberg, Pentti 1990: Olavinlinnan puurakenteiden iänmäärittäminen, dendrokronologiset ajoitukset FIM0501-FIM0553. Dendrokronologian laboratorion ajoitusraportti 51. Joensuun yliopisto. Museoviraston arkisto.

Zetterberg, Pentti 2003: Olavinlinnan puurakenteiden iänmäärittäminen osa II, dendrokronologiset ajoitukset FIM0554-FIM0564. Joensuun yliopisto, Dendrokronologian laboratorio, ajoitusraportti 109. Museoviraston arkisto.

Painetut lähteet:

Ehrnsten, Frida 2013: Olavinlinnan rahalöydöt. Numismaattisen aikakauslehti nro 2/2013. <http://static1.1.sqspcdn.com/static/f/423424/22447740/1365958591680/nal.pdf?token=jypn-hwbFdf7YTCfp5 WywP4aROpM%3D>.

Juhola, M. O. 1964: Olavinlinnan perustuksista ja perustusten vahvistamistyöstä. Rakennustekniikka nro 8.

Pohjolan-Pirhonen, Helge 1973: Olavinlinnan historialliset vaiheet.

Rinne, Juhani; Maconi, Sune; Sihvonen, V. A. 1920: Olavinlinna, Olofsborg.

Sinisalo, Antero 1961: Olavinlinnaa entistetään. Osma 1960-1961.

Sinisalo, Antero 1972: Olavinlinnan ulkohahmo 1475–1975. Suomen Museo 1972.

Sinisalo, Antero 1976: Olavinlinna 1475-1975. 500-vuotias Olavinlinna.

Sinisalo, Antero 1986: Olavinlinnan rakentamisen vaiheet Suuresta Pohjan sodasta nykypäiviin.

Verkkosivustot

Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkuna

<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>.

Ympäristöhallinnon verkkosivusto Ympäristö.fi

<http://wwwi2.ymparisto.fi/i2/04/I041211001y/wqfi.html>

JärviWiki verkkosivusto

[https://www.jarviwiki.fi/wiki/Pihlajavesi_\(Saimaa\)_\(04.121.1.001\)](https://www.jarviwiki.fi/wiki/Pihlajavesi_(Saimaa)_(04.121.1.001))

Liitteet

1. Arvio kaivausalueista, osittain tutkituista ja kokonaan tutkimattomista alueista

Liite 1.1 Kaivausalueet 0 taso

Liite 1.2 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 0 taso

Liite 1.3 Kaivausalueet 1. taso

Liite 1.4 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 1. taso

Liite 1.5 Kaivausalueet 2. taso

Liite 1.6 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 2. taso

2. Nykyiset putkistot ja pohjarakenteiden vahvistukset

Liite 2.1 Alueen putkisto 0 taso

Liite 2.2 Olavinlinnan pohjavahvistukset ja viemärit | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230060

3. Olavinlinnan tutkimuspiirustukset

Liite 3.1 Eerikin torni ympäristöineen, pohja kaivauksen jälkeen | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230079

Liite 3.2 Esilinnan piha tutkimuspohja | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230333

Liite 3.3 Paksun bastionin paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230057

Liite 3.4 Paksu bastionin L101:n tutkimuspohja | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230249

Liite 3.5 Suvorovin esilinnan paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230059

Liite 3.6 Itäpatterin ja Suvorovin esilinnan kaivaukset, tutkimuspohja | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230303

Liite 3.7 Pikkuportin bastionin paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230058

Liite 3.8 Vesiportin bastionin paalukartta ja pohjavahvistus, Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230055

4. Rantaviivat ja rannan paaluvarustukset 0 taso

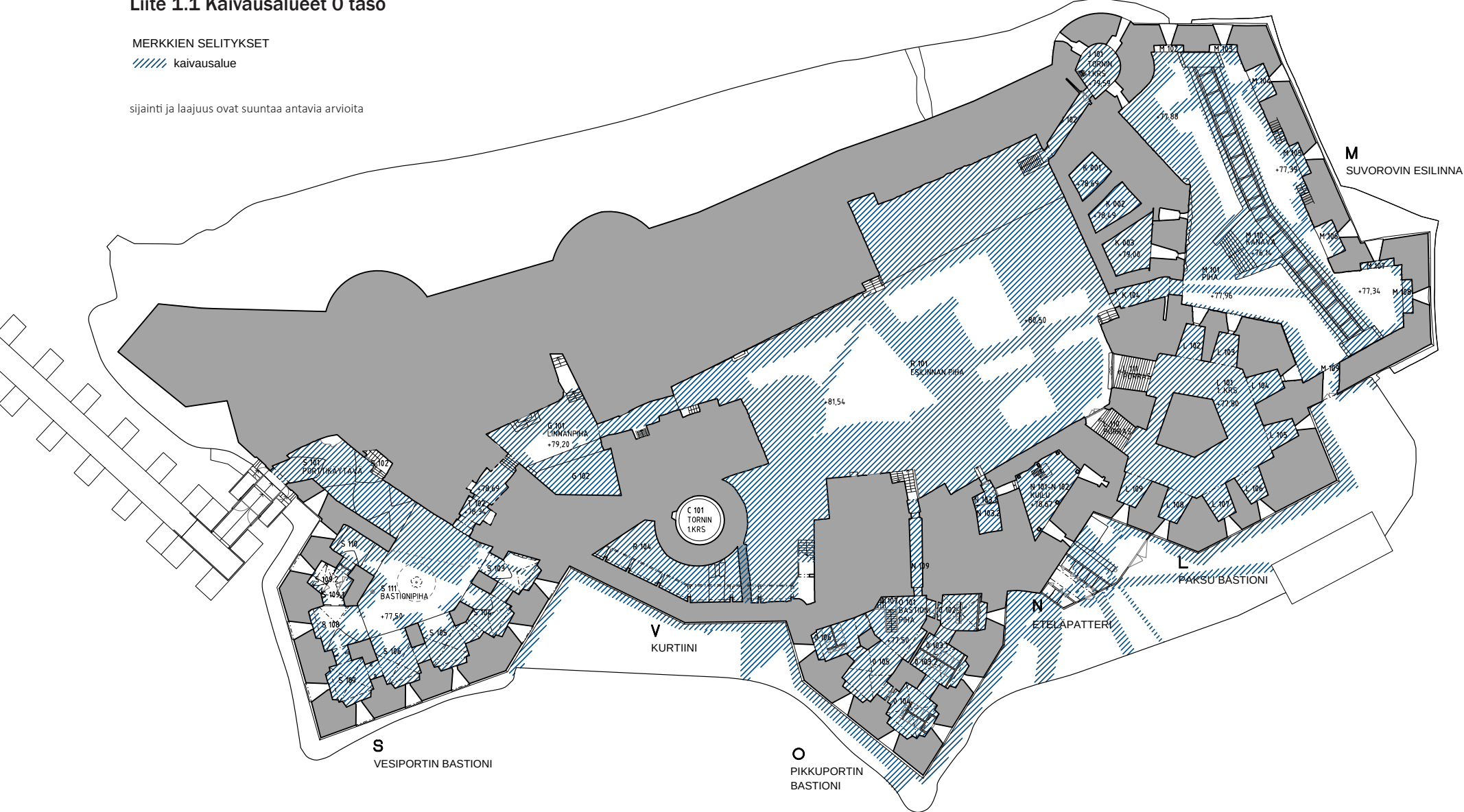
1. Arvio kaivausalueista, osittain tutkituista ja kokonaan tutkimattomista alueista

Liite 1.1 Kaivausalueet 0 taso

MERKKIEN SELITYKSET

////// kaivausalue

sijainti ja laajuus ovat suuntaa antavia arvioita

OLAVINLINNA
Nykytilanne

0. taso

ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY 29.10.2019

0 5 10

50

Liite 1.2 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 0 taso

MERKKIEN SELITYKSET

- ▬▬▬ tutkimaton alue
- ▨▨▨ osittain tutkittu alue

sijainnit ja laajuudet ovat suuntaa antavia arvioita

OLAVINLINNA
Nykytilanne

0. taso

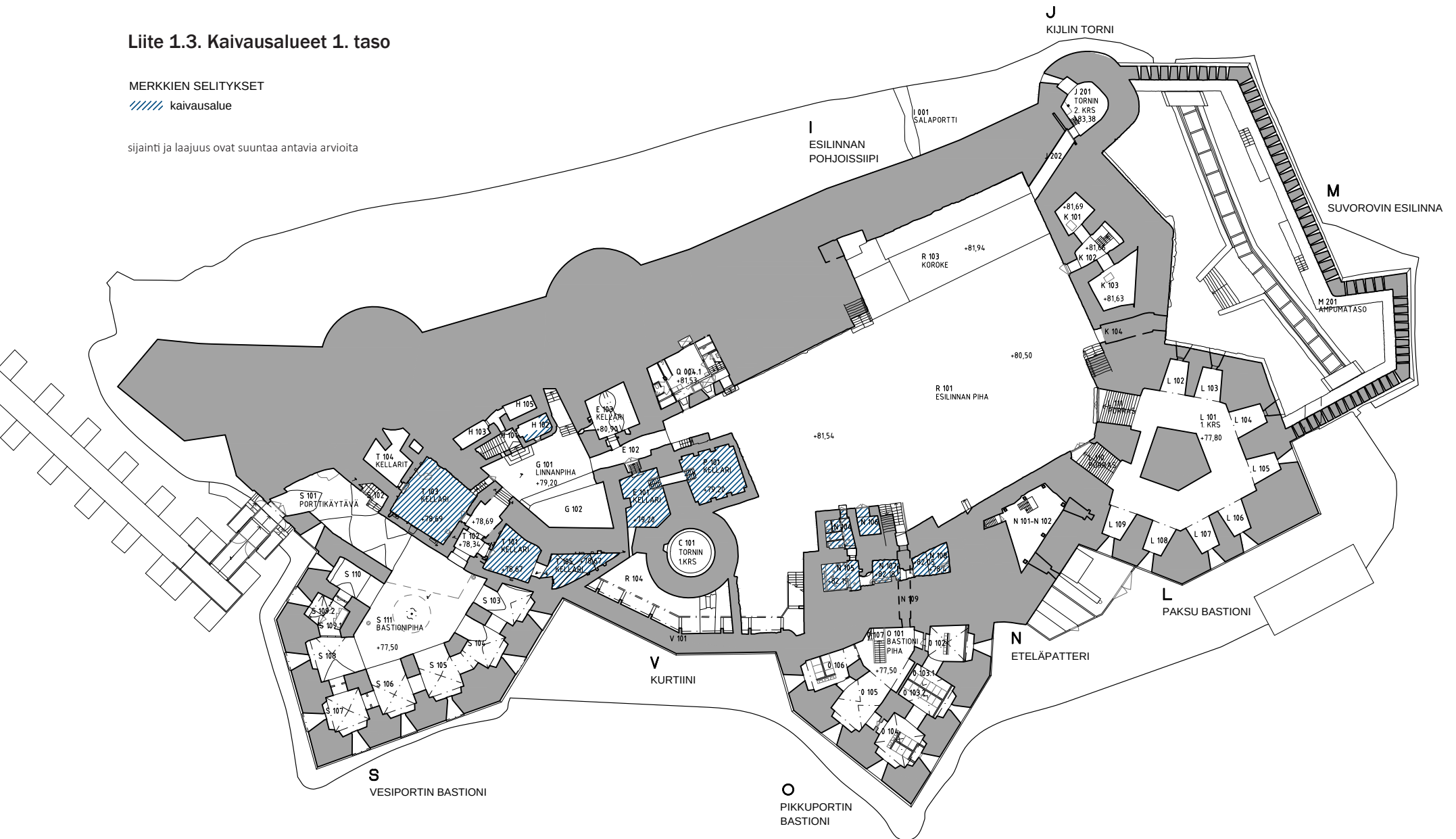
ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY 7.11.2019

Liite 1.3. Kaivausalueet 1. taso

MERKKIEN SELITYKSET

////// kaivausalue

sijainti ja laajuus ovat suuntaa antavia arvioita

OLAVINLINNA
Nykytilanne

1. taso

ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY 24.10.2019

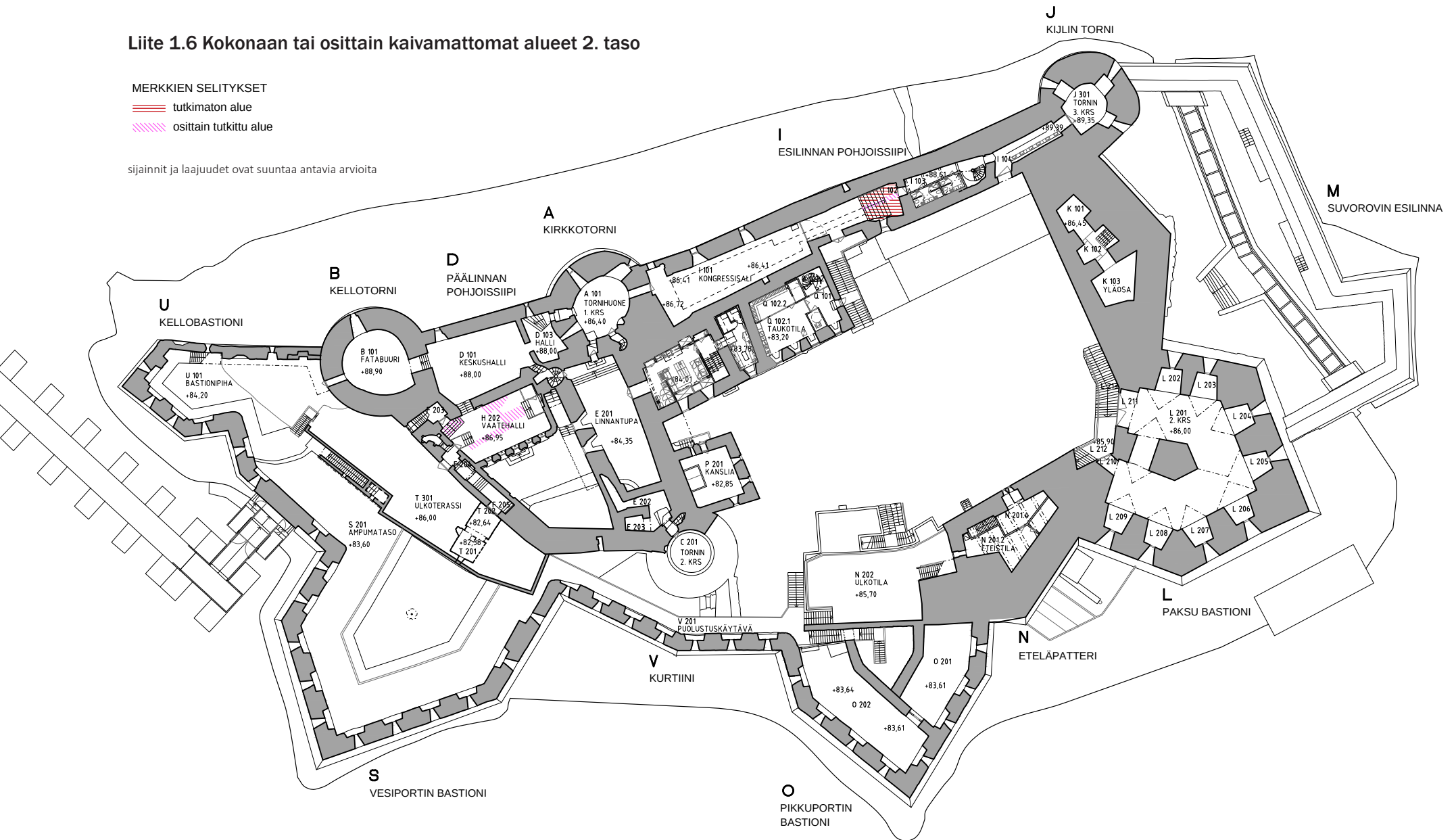

Liite 1.6 Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet 2. taso

MERKKIEN SELITYKSET

- ▬▬▬ tutkimaton alue
- ▬▬▬ osittain tutkittu alue

sijainnit ja laajuudet ovat suuntaa antavia arvioita

OLAVINLINNA

2. taso

Kokonaan tai osittain kaivamattomat alueet

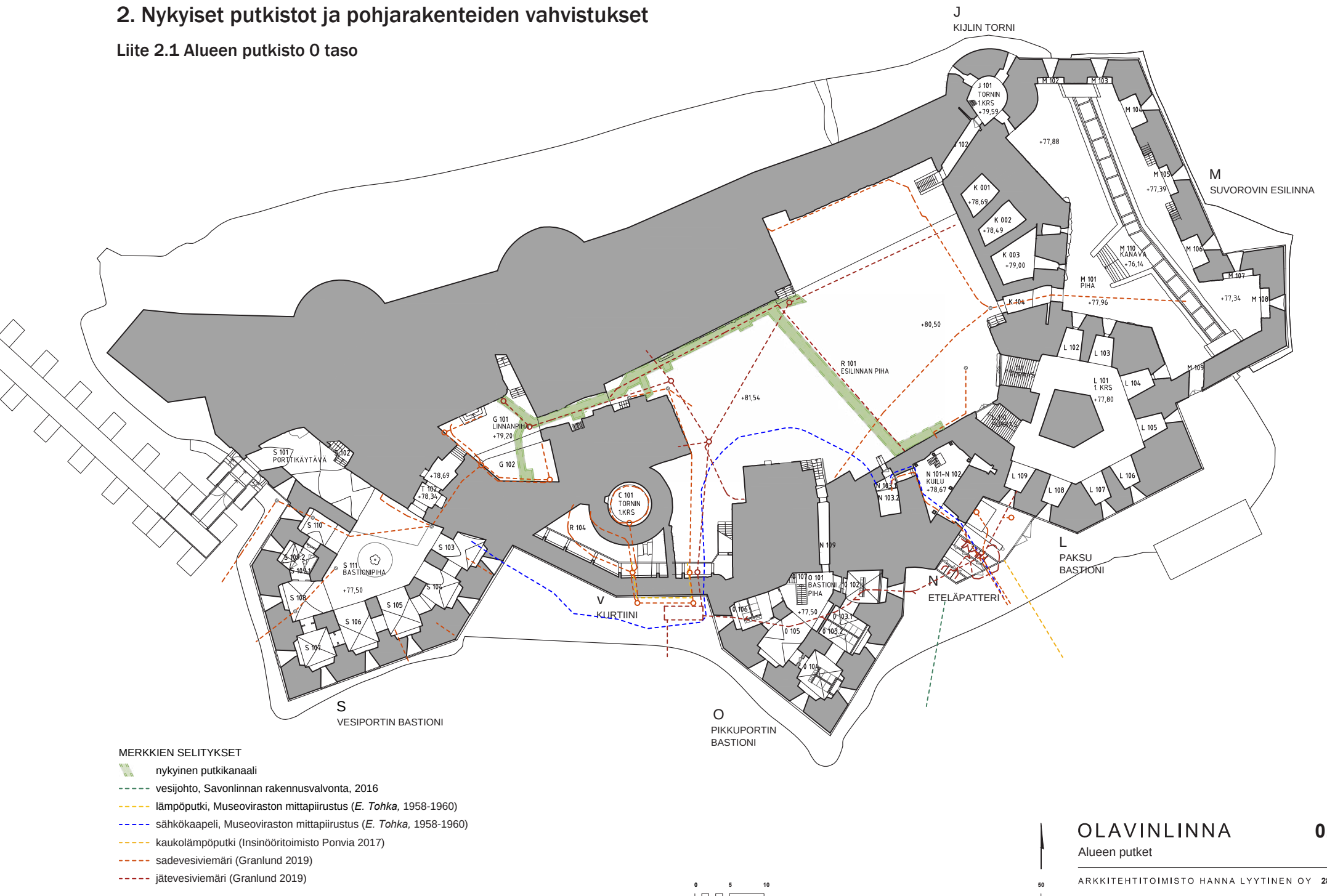
ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY 28.10.2019

0 5 10

50

2. Nykyiset putkistot ja pohjarakenteiden vahvistukset

Liite 2.1 Alueen putkisto 0 taso

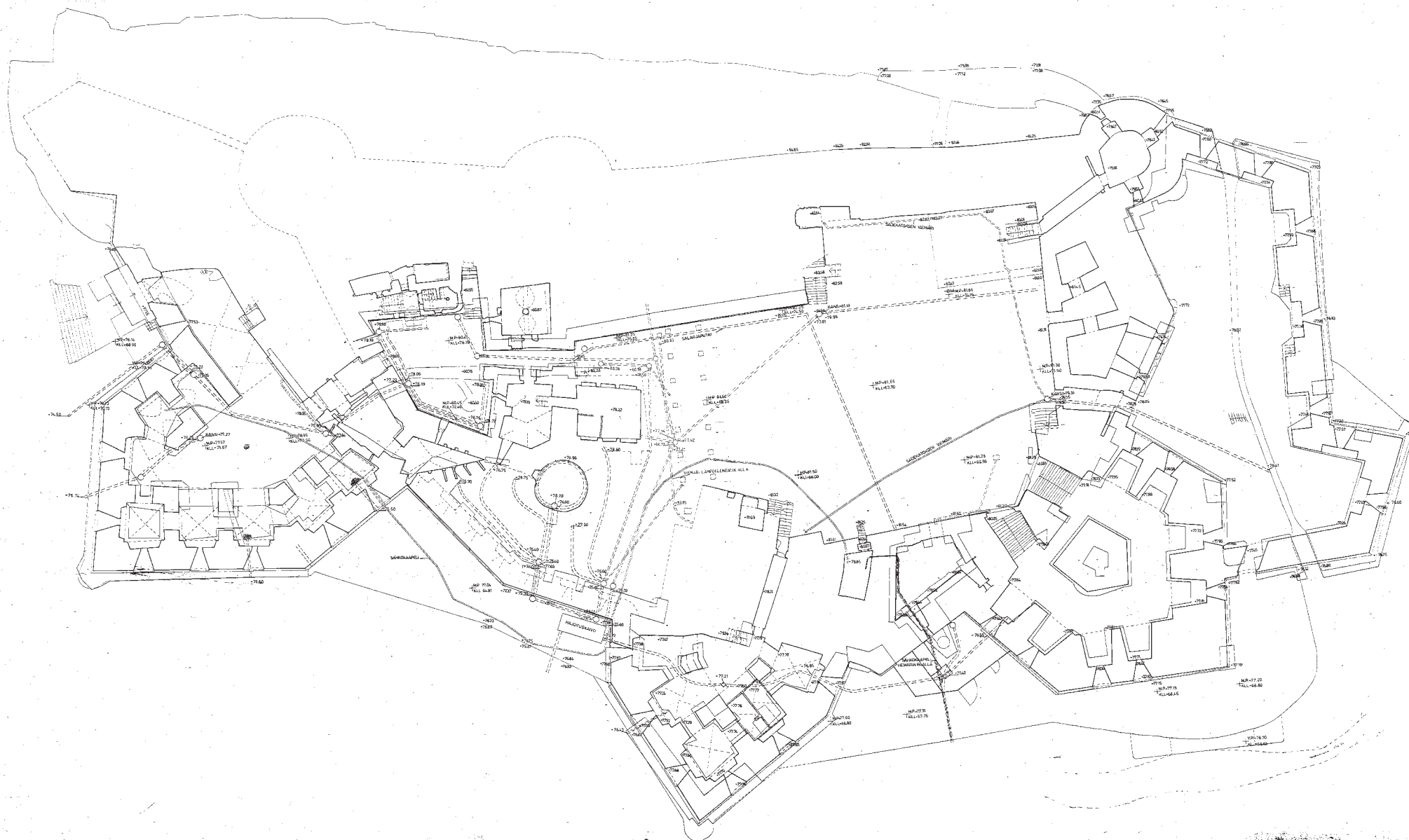

Liite 2.2 Olavinlinnan pohjavahvistukset ja viemärit | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230060

Mittasi ja piirsi 1958-1960 E. Tohka

Pienensi 1961 E. Tohka

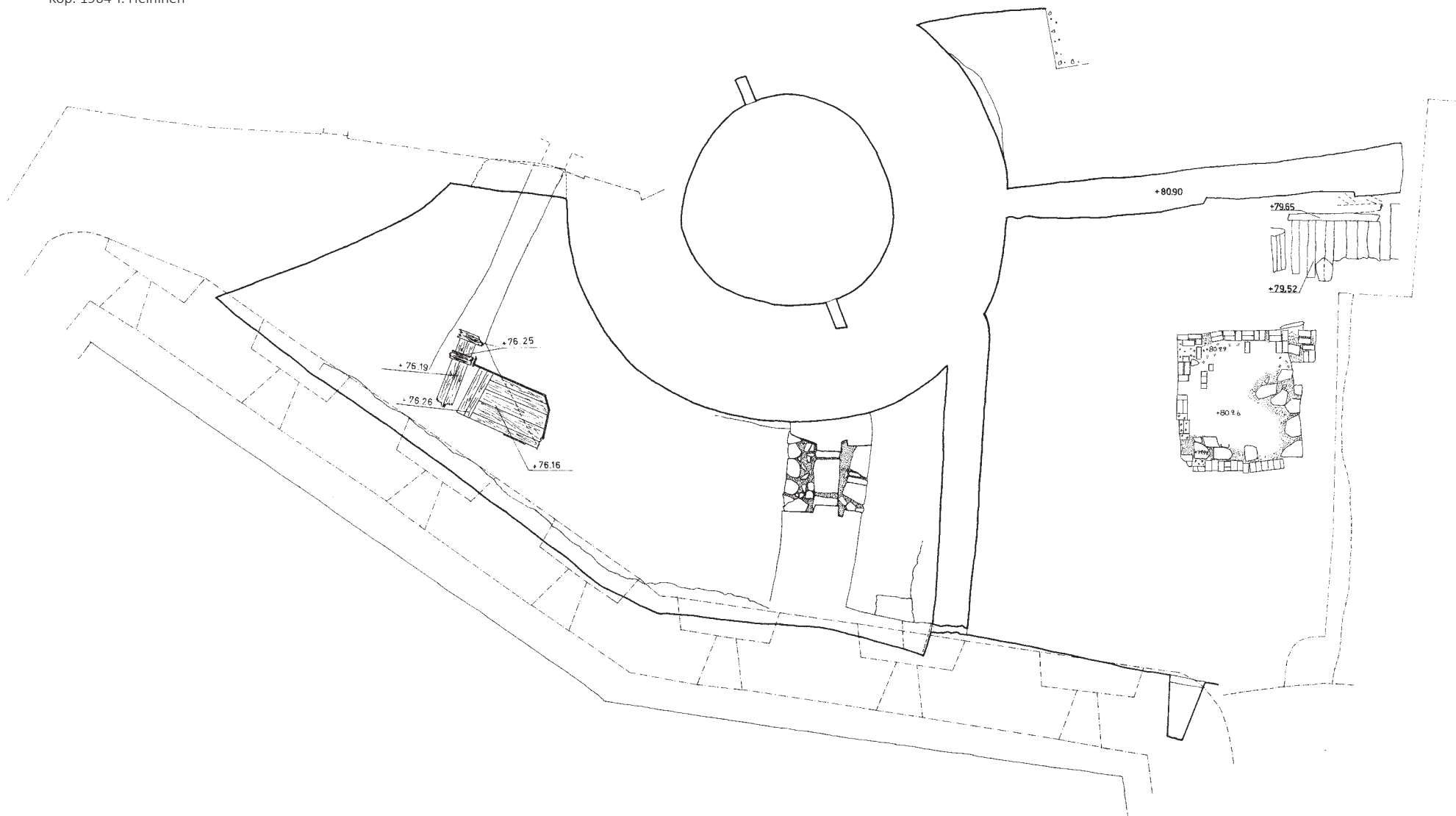
Kop. 1968 H. Ahtiainen

3. Olavinlinnan tutkimuspiirustukset

Liite 3.1 Eerikin torni ympäristöineen, pohja kaivauksen jälkeen | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230079

Mittasi ja piirsi 1963 T. Heininen
Kop. 1964 T. Heininen

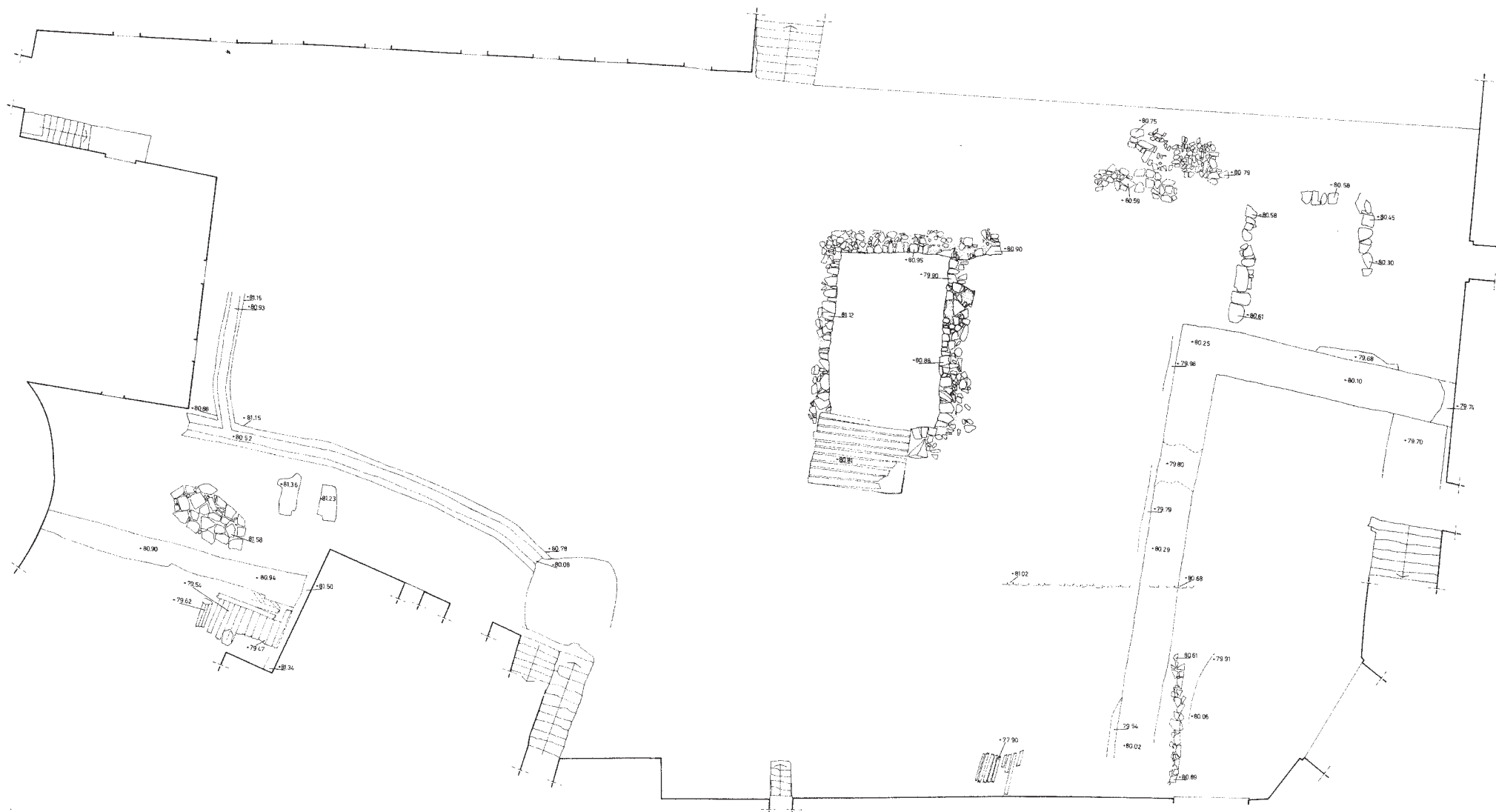

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 M

OLAVINLINNA
EERIKIN TORNIN YMPÄRISTÖN
PÖHJÄ KAIVAUKSIEN JÄLKEEN
MITTASI JA PIIRSI V. 1963 T. HEININEN
KOP. 1964 T. HEININEN

490.33.23

Kop. 1971 H. Ahtiainen

Liite 3.3 Paksun bastionin paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230057

Mittasi ja piirsi 1972 K. Laamanen

Liite 3.4 Paksu bastionin L101:n tutkimuspohja | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230249

Mittasi ja piirsi 1968-1969 P. Malm

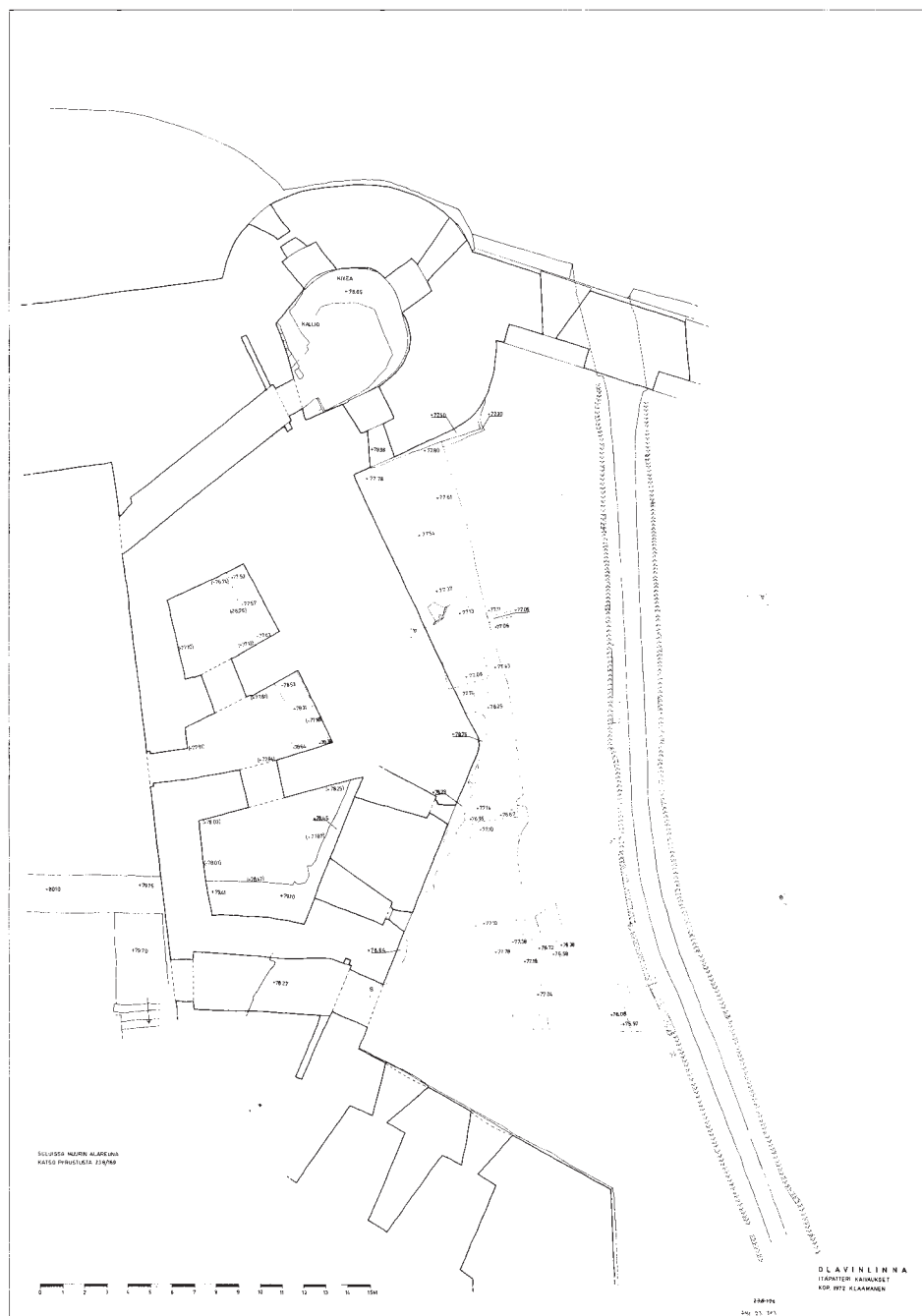
PAKSU BASTIONI
I-KERROS
MITTASI JA PIIRSI V.1968-1969
P. MALM
MK 1/50

Liite 3.5 Suворovin esilinnan paalukartta | Museovirasto, mittauspiirustus KYP740230059

Mittasi ja piirsi 1973 K. Laamanen

Kop. 1972 K. Laamanen

Mittasi ja piirsi 1972-73 H. Purontaus

Architectural site plan of Olavinlinna castle complex. The drawing shows the main castle structure with its bastions and towers, surrounded by a moat and a network of paths. To the left, there is a large rectangular area, possibly a courtyard or a separate building. To the right, there is a smaller, more complex structure. The plan is detailed with lines indicating walls, paths, and vegetation. A scale bar is located at the bottom left, and a title block is at the bottom right.

OLAVINLINNA
Kortti, kartta
Kortti, kartta
Kortti, kartta

4. Rantaviivat ja rannan paaluvarustukset 0 taso

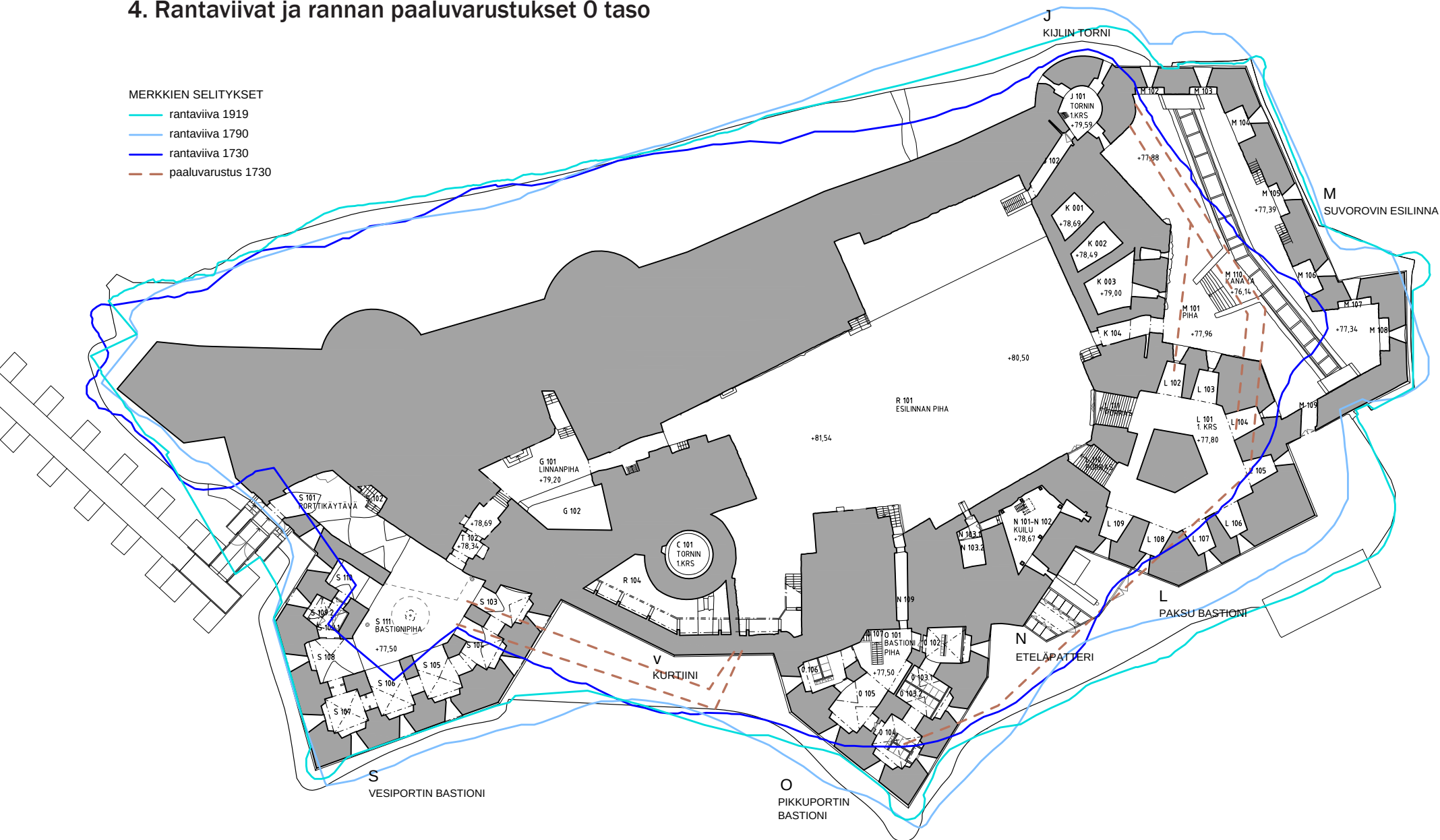
MERKKIEN SELITYKSET

— rantaviiva 1919

— rantaviiva 1790

— rantaviiva 1730

— — paaluvarustus 1730

OLAVINLINNA

0. taso

Eteläranta, rantaviivat ja paaluvarustus

ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY 1.11.2019

ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY | 2019

Sennat